

שבוע פרשת תבוא

י"ב - י"ח אלול ה'תשס"ז (26 August - 01 September 07)

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ת, שיחות ואגרות קודש

מאת
כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן
מליובאוויטש

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

ה'י' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

קו

זת המזמור קאי על הקודם, ואמר המשורר הודו לה' על שעשה לנו עוד ניסים מה שלא זכרנו מקדם כאשר מי ימלל גבורות ה' אם באנו לספר מי יוכל למלל הכל:
 א הללויה | הודו ליהוה בִּיטוֹב כִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ: ב מִי יִמְלֵל גְּבוּרֹת יְהוָה יִשְׁמִיעַ כָּל־תְּהִלָּתוֹ:
 ג אֲשֶׁר־י שְׁמֵרֵי מִשְׁפַּט עֲשֵׂה צְדָקָה בְּכָל־עֵת: ד זְכַרְנִי יְהוָה בְּרִצּוֹן עַמּוֹד פִּקְדוֹנֵי בִישׁוּעָתְךָ:
 ה לְרֵאוֹת | בְּטוֹבַת בְּחִירֶיךָ לְשִׁמְחָה בְּשִׂמְחַת גּוֹיֶךָ לְהִתְהַלֵּל עִם־נַחֲלָתְךָ: ו חֲטָאנוּ עִם־אֲבֹתֵינוּ
 הַעֲוִינוּ הַרְשַׁעְנוּ: ז אֲבֹתֵינוּ בְּמִצְרִים | לֹא־הִשְׁפִּילוּ נַפְלְאוֹתֶיךָ לֹא זָכְרוּ אֶת־רַב חֲסִדֶיךָ וַיִּמְרוּ עַל־יָם
 בַּיַּם־סוּף: ח וַיּוֹשִׁיעֵם לְמַעַן שְׁמוֹ לְהוֹדִיעַ אֶת־גְּבוּרָתוֹ: ט וַיַּגְעַר בַּיַּם־סוּף וַיַּחַרֵּב וַיּוֹלִיכֵם בְּתַהֲמוֹת
 בַּמַּדְבָּר: י וַיּוֹשִׁיעֵם מִיַּד שׁוֹנָא וַיִּגְאֹל מִיַּד אֲוִיב: יא וַיִּכְפּוּ־מִים צָרִיחַם אַחַד מֵהֶם לֹא נוֹתַר:
 יב וַיֹּאמִינוּ בִּדְבָרָיו יִשְׁירוּ תְהִלָּתוֹ: יג מָה־רוּ שָׁכְחוּ מַעֲשָׂיו לֹא־חָזְרוּ לַעֲצוֹת: יד וַיִּתְאוּוּ תַאֲוָה בַּמַּדְבָּר
 וַיִּנְסוּ־אֵל בִּישִׁימוֹן: טו וַיִּתֵּן לָהֶם שְׂאֵלָתָם וַיִּשְׁלַח רוּחַ בְּנַפְשָׁם: טז וַיִּקְנְאוּ לְמֹשֶׁה בַּמַּחֲנֶה לְאַהֲרֹן
 קְרוֹשׁ יְהוָה: יז תִּפְתַּח־אָרֶץ וּתְבַלַּע דָּתָן וְאֶתְכֶם עַל־עֵדַת אֲבִירָם: יח וּתְבַעַר־אֵשׁ בַּעֲדָתָם לְהַכֶּה
 תְּלַהֲט רִשְׁעִים: יט יַעֲשׂוּ־עֵגֶל בַּחֶרֶב וַיִּשְׁתַּחֲווּ לַמַּסֶּכֶה: כ וַיִּמְרוּ אֶת־כְּבוֹדָם בְּתַבְנִית שׁוֹר אֲכַל
 עֵשֶׂב: כא שָׁכְחוּ אֵל מוֹשִׁיעֵם עֲשֵׂה גְדוּלוֹת בְּמִצְרַיִם: כב נַפְלְאוֹת בָּאָרֶץ חָם נוֹרְאוֹת עַל־יַם־סוּף:
 כג וַיֹּאמֶר לְהַשְׁמִידֵם לוֹלֵי מֹשֶׁה בְּחִירוֹ עַמּוֹד בַּפָּרָץ לִפְנֵינוּ לְהַשִּׁיב חַמְתּוֹ מִהַשְׁחִית: כד וַיִּמְאָסוּ
 בָּאָרֶץ חֲמֻדָּה לֹא־הֵאֱמִינוּ לְדַבְּרוֹ: כה וַיִּרְגְּנוּ בְּאַהֲלֵיהֶם לֹא שָׁמְעוּ בְּקוֹל יְהוָה: כו וַיִּשְׂא יָדוֹ לָהֶם
 לְהַפִּיל אוֹתָם בַּמַּדְבָּר: כז וּלְהַפִּיל זֶרַעַם בְּגוֹיִם וּלְזוֹרֹתָם בָּאֲרָצוֹת: כח וַיִּצְמְדוּ לְכַעַל פְּעוֹר וַיֹּאכְלוּ
 זִבְחֵי מֵתִים: כט וַיִּכְעִסוּ בְּמַעַלְלֵיהֶם וּתְפָרֵץ־בָּם מַגְפָּה: ל וַיַּעֲמֵד פִּינָחָס וַיַּפְלֵל וַתַּעֲצֵר הַמַּגְפָּה:
 לא וַתַּחֲשֵׁב לוֹ לְצַדִּיקָה לְדָר וְדָר עַד־עוֹלָם: לב וַיִּקְצִיפוּ עַל־מִי מְרִיבָה וַיִּרַע לְמֹשֶׁה בַּעֲבוּרָם:
 לג כִּי־הִמְרוּ אֶת־רוּחוֹ וַיִּבְטֹא בְּשַׁפְּתָיו: לד לֹא־הִשְׁמִידוּ אֶת־הָעַמִּים אֲשֶׁר אָמַר יְהוָה לָהֶם:
 לה וַיִּתְעַרְבוּ בְּגוֹיִם וַיִּלְמְדוּ מַעֲשֵׂיהֶם: לו וַיַּעֲבְדוּ אֶת־עֲצִבְיָהֶם וַיְהִיו לָהֶם לְמוֹקֵשׁ: לו וַיִּזְבְּחוּ
 אֶת־בְּנֵיהֶם וְאֶת־בְּנוֹתֵיהֶם לְשָׂרִים: לה וַיִּשְׁפְּכוּ דָם נָקִי דַם־בְּנֵיהֶם וּבְנוֹתֵיהֶם אֲשֶׁר זָבְחוּ לַעֲצִבִי כִנְעַן
 וַתַּחֲנַף הָאָרֶץ בְּדָמַיִם: מט וַיִּטְמְאוּ בְּמַעֲשֵׂיהֶם וַיִּזְנוּ בְּמַעַלְלֵיהֶם: מ וַיַּחַר־אָף יְהוָה בְּעַמּוֹ וַיִּתְעַב
 אֶת־נַחֲלָתוֹ: מא וַיִּתְנַם בַּיַּד־גּוֹיִם וַיִּמְשְׁלוּ בָהֶם שְׂנְאֵיהֶם: מב וַיִּלְחָצוּם אוֹיְבֵיהֶם וַיִּפְּנְעוּ תַּחַת יָדָם:
 מג פְּעָמַיִם רַבּוֹת יִצְלִיחַ וְהָמָּה יִמְרוּ בַּעֲצָתָם וַיִּמְכּוּ בַּעֲוֹנָם: מד וַיֵּרָא בְּצַר לָהֶם בְּשָׁמְעוֹ אֶת־רִנְתָּם:
 מה וַיִּזְכַּר לָהֶם בְּרִיתוֹ וַיִּנְחַם כְּרַב חֲסִדָיו: מו וַיִּתֵּן אוֹתָם לְרַחֲמִים לִפְנֵי כָּל־שׁוֹבֵיהֶם: מז הוֹשִׁיעֵנו |
 יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְקַבְּצֵנוּ מִן־הַגּוֹיִם לְהוֹדוֹת לְשֵׁם קֹדְשְׁךָ לְהַשְׁתַּבַּח בְּתְהִלָּתְךָ: מח בְּרוּךְ־יְהוָה | אֱלֹהֵי

ישראל מן־העולם | ועד העולם ואמר כל־העם אמן הללויה:

קז

זה המזמור נאמר על ארבעה שיצאו מצרה לרוחה צריכים להודות לה/ כי בעונש חטאם היו בצרה ובחסד אלהים נצלו ומהראוי לשבח ולספר בפני רבים:

א הָדָו לַיהוָה כִּי־טוֹב כִּי לְעוֹלָם חֲסָדָיו: ב יֹאמְרוּ גְאוּלַי יְהוָה אֲשֶׁר גָּאֲלָם מִיַּד־צָר:
 ג וּמֵאֲרֻצוֹת קִבְּצָם מִמִּזְרַח וּמִמְעַרְב מִצְפּוֹן וּמִיָּם: ד תָּעִו בַּמִּדְבָּר בְּיִשְׁמוֹן דְּרָד עֵיר מוֹשֵׁב
 לֹא מִצְאוֹ: ה רַעֲבִים גַּם־צִמְאִים נַפְשָׁם בָּהֶם תִּתְעַפֵּף: ו וַיִּצְעֲקוּ אֶל־יְהוָה בְּצָר לָהֶם
 מִמְּצוּקוֹתֵיהֶם יִצִּילֵם: ז וַיִּדְרִיכֵם בְּדֶרֶךְ יִשְׂרָאֵל לָלֶכֶת אֶל־עֵיר מוֹשֵׁב: ח יוֹדוּ לַיהוָה חֲסָדָיו
 וְנִפְלְאוֹתָיו לִבְנֵי אָדָם: ט כִּי־הִשְׁבִּיעַ נַפְשׁ שִׁקְקָה וְנַפְשׁ רַעֲבָה מִלֵּא־טוֹב: י יֵשְׁבֵי חֹשֶׁךְ
 וְצִלְמוֹת אֲסִירֵי עֵנִי וּבְרוּל: יא כִּי־הִמְרוּ אִמְרֵי־אֵל וַעֲצַת עֲלוּזִן נֶאֱצוּ: יב וַיִּכְנַע בַּעֲמַל לִבָּם
 כְּשָׁלוּ וְאִין עֹזֵר: יג וַיִּזְעֲקוּ אֶל־יְהוָה בְּצָר לָהֶם מִמְּצוּקוֹתֵיהֶם וַיִּשְׁיַעֵם: יד יוֹצִיאֵם מִחֹשֶׁךְ
 וְצִלְמוֹת וּמוֹסְרוֹתֵיהֶם יִנְתַּק: טו יוֹדוּ לַיהוָה חֲסָדָיו וְנִפְלְאוֹתָיו לִבְנֵי אָדָם: טז כִּי־שָׁבַר דְּלֹתוֹת
 נַחֲשֶׁת וּבְרִיחֵי בְרוּל גִּדְעָ: יז אוֹיְלִים מִדֶּרֶךְ פְּשַׁעַם וּמַעֲוֹנֹתֵיהֶם יתַעֲנוּ: יח כִּל־אֶכֶל תִּתַּעֵב
 נַפְשָׁם וַיִּגְיֵעוּ עַד־שַׁעֲרֵי־מוֹת: יט וַיִּזְעֲקוּ אֶל־יְהוָה בְּצָר לָהֶם מִמְּצוּקוֹתֵיהֶם וַיִּשְׁיַעֵם: כ יִשְׁלַח
 דְּבָרוֹ וַיִּרְפָּאֵם וַיִּמְלֹט מִשְׁחִיתוֹתָם: כא יוֹדוּ לַיהוָה חֲסָדָיו וְנִפְלְאוֹתָיו לִבְנֵי אָדָם: כב וַיִּזְבְּחוּ
 זִבְחֵי תוֹדָה וַיִּסְפְּרוּ מַעֲשָׂיו בְּרִנָּה: כג יוֹרְדֵי הַיָּם בְּאֲנִיּוֹת עֲשִׂי מְלֹאכָה בְּמַיִם רַבִּים: כד הִמָּה
 רָאוּ מַעֲשֵׂי יְהוָה וְנִפְלְאוֹתָיו בְּמִצְוֹתָהּ: כה וַיֹּאמֶר וַיַּעֲמֵד רוּחַ סַעֲרָה וַתְּרוֹמֵם גְּלוּיָו: כו יַעֲלוּ
 שָׁמַיִם יִרְדּוּ תְהוֹמוֹת נַפְשָׁם בְּרַעַה תִּתְמוּגַג: כז יִחוּגּוּ וַיִּנְעוּ בְּשִׁבּוֹר וְכֹל־חֲכֵמָתָם תִּתְבַּלַּע:
 כח וַיִּצְעֲקוּ אֶל־יְהוָה בְּצָר לָהֶם וּמִמְּצוּקוֹתֵיהֶם יוֹצִיאֵם: כט יִקַּם סַעֲרָה לְדַמְמָה וַיִּחַשּׁוּ גְלוּיָהֶם:
 ל וַיִּשְׁמְחוּ כִּי־יִשְׁתַּקּוּ וַיִּנְחַם אֶל־מַחוּז חֲפָצָם: לא יוֹדוּ לַיהוָה חֲסָדָיו וְנִפְלְאוֹתָיו לִבְנֵי אָדָם:
 לב וַיְרוֹמְמוּהוּ בְּקִהֵל עַם וּבְמוֹשֵׁב זִקְנִים יִהְלֹוהוּ: לג יֵשֶׁם נְהָרוֹת לְמִדְבָּר וּמִצְאֵי מַיִם
 לְצַמְאוּן: לד אֶרֶץ פְּרִי לְמַלְחָה מְרַעַת יֹשְׁבֵי בָהּ: לה יֵשֶׁם מִדְבָּר לְאֲנִים־מַיִם וְאֶרֶץ צִיָּה
 לְמִצְאֵי מַיִם: לו וַיּוֹשֵׁב שָׁם רַעֲבִים וַיְכַוְנֵנוּ עֵיר מוֹשֵׁב: לז וַיִּזְרְעוּ שָׂדוֹת וַיִּטְעוּ כְּרָמִים וַיַּעֲשׂוּ
 פְּרִי תְבוּאָה: לח וַיְבָרְכֵם וַיִּרְבּוּ מְאֹד וּבְהֶמְתֶּם לֹא יִמְעִיט: לט וַיִּמְעֲטוּ וַיִּשְׁחוּ מֵעֶצֶר רַעַה
 וַיִּגּוּן: מ שִׁפְךָ בּוֹז עַל־גְּדִיבִים וַיִּתְעַם בְּתַהוּ לֹא־דֶרֶךְ: מא וַיִּשְׁגַּב אֲבִיוֹן מַעֲוֵי וַיִּשֶׁם כְּצֹאֵן
 מִשְׁפָּחוֹת: מב יִרְאוּ יִשְׂרָאֵל וַיִּשְׁמְחוּ וְכֹל־עוֹלָה קִפְצָה פִּיהָ: מג מִי־חֲכָם וַיִּשְׁמַר־אֱלֹה וַיִּתְבַּוְנֵנוּ
 חֲסָדֵי יְהוָה:

מפתח כללי

א	מזמורי תהלים ק"ו ק"ז
ב	מאמר ד"ה השקיפה ממעון קדשך וגו' ש"פ תבוא, ח"י אלול ה'תשכ"ז
ג	משיחות ש"פ תבוא ח"י אלול ה'תש"נ
ד	לקוטי שיחות (בלה"ק) פרשת כי-תבוא
ה	שיעורי תניא לשבוע פרשת כי-תבוא
ו	לוח "היום יום" לשבוע פרשת כי-תבוא
ז	הלכה יומית לעיון ברמב"ם
ח	שיעורי רמב"ם – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת כי-תבוא
ט	שיעורי רמב"ם – פרק אחד ליום לשבוע פרשת כי-תבוא
י	שיעורי רמב"ם – ספר המצוות לשבוע פרשת כי-תבוא
יא	שולחן ערוך אדמו"ר הזקן
יב	לקוטי תורה מבואר - ד"ה תקעו בחודש שופר פרק ד
יג	מאמרי אדמו"ר האמצעי - קונטרסים
יד	מאמרי אדמו"ר הצ"צ - דרך מצותיך - שרש מצות התפילה
טו	מאמרי אדמו"ר מהר"ש – והחרים תרל"א
טז	מאמרי אדמו"ר הרשב"ב – קונטרס ומעין
יז	ספר המאמרים - תרצ"ב
יח	לקוטי דיבורים
יט	רשימת המאסר
כ	ביאורים לפרקי אבות פרק ג
כא	חומש, רש"י ותרגום אונקלוס פרשת כי-תבא

בס"ד. ש"פ תבוא, ח"י אלול ה'תשכ"ז

השקיפה ממעון קדשך מן השמים וברך את עמך את ישראל¹, ומדייק כ"ק מו"ח אדמו"ר במאמרו ד"ה זה² [שאמרו בח"י אלול הראשון בבואו לארה"ב בפעם השני ע"מ לדור, והקביעות דח"י אלול אז היתה בש"פ תבוא, כבשנה זו] מה שאומר את עמך את ישראל, הרי עם ה' (עמך) הם ישראל וישראל הם עם ה', ולמה מפרט שניהם. כן צ"ע, דמזה שאומר את עמך את ישראל (ולא את עמך ישראל), משמע שעמך וישראל (בפסוק זה) הם שני ענינים. וצריך להבין (כמו שמדייק בהמאמר), הרי הענין דישראל הוא למעלה מהענין דעמך [וכמובן גם מזה דשם עם מורה (לפעמים) על היפך השבח³, ושם ישראל הוא על שם כי שרית עם אלקים ועם אנשים ותוכל⁴], וכאן מקדים עמך לישראל.

(ב) ויש לומר, דהמבואר בהמאמר, דמזה שאומר את עמך את ישראל משמע שהם שני ענינים, מיוסד על מה שאמרו רז"ל⁵ עה"פ⁶ על שאול ועל יהונתן בנו ועל עם ה' ועל בית ישראל, על על הפסיק הענין. ועפ"ז יש להוסיף, שמהיתור דאת למדין לא רק שעמך וישראל הם שני ענינים⁸, אלא שגם בוברך את עמך את ישראל שני ענינים, ברכה לעמך וברכה לישראל⁹. וצריך להבין החילוק שבין ב' הברכות, ושהברכה לעמך היא קודמת להברכה לישראל.

(ג) ולבאר זה מקדים בהמאמר דאיתא בירושלמי¹⁰ בוא וראה כמה גדול כוחן של עושי מצוה, שכל השקפה שבתורה ארוכה וזה בלשון ברכה. דע"י קיום המצוות מהפכים את הקללה לברכה [ובהמשך לזה מבאר הפסוק¹¹ ולא אבה הוי' אלקיך לשמוע אל בלעם ויהפוך הוי' אלקיך לך את הקללה לברכה כי אהבך הוי' אלקיך, שאומר ג' פעמים הוי' אלקיך, כדלקמן סעיף ד]. ולאח"ז¹² מבאר שני הסוגים דעמך וישראל, דידועי תורה ויושבי אהל הם ישראל, ואנשים פשוטים שמקיימים תורה ומצוות בתמימות ובפשטות הם עם הוי' (עמך)¹³. ומקדים עמך לישראל, כי גדול תלמוד שמביא לידי מעשה¹⁴ ועושי מצוה מהפכים את הקללה לברכה.

הפסיק הענין כמו תיבת על דלעיל".

(8) שזה היו יודעים גם באם הי' כתוב "עמך וישראל", וההפסק ד"את" מלמד ש"וברך" קאי על כל אחד בפ"ע, כבמו"ק שם.

(9) ועפ"ז יובן שמזכיר כאן ב' ענינים אלה דוקא (אף שבהתחלקות דישראל כמה אופנים, י"ב שבטים; יו"ד הסוגים שבפרשת נצבים; וכיו"ב), כי החילוק דשני ענינים אלה (עמך וישראל) הוא (גם) בהברכה, כבפנים.

(10) מעשר שני פ"ה ה"ה.

(11) תצא כג, ו.

(12) בסוף המאמר (סה"מ ה'ש"ת ע' 160).

(13) בתחלת המאמר מפרש "עם הכוונה על הפשוטים שבישראל". ולהעיר, דבהפירוש שבתחלת המאמר אומר "עם הכוונה כו", עם סתם, ובהפירוש שבסיום המאמר "שמקיימים

תומ"צ כו" מדייק "עם הוי'".

(14) קידושין מ, ב. ב"ק יז, א.

(* יצא לאור בקונטרס ח"י אלול – תש"נ, "לקראת יום הבהיר ח"י אלול, יום הולדת את שני המאורות הגדולים, הבעש"ט (בשנת נח"ת) ואדמו"ר הזקן (בשנת קה"ת) . . יום ג' 9' תבוא יד אלול, שנת ה'תשנ"ג.

(1) פרשתנו (תבוא) כו, טו.

(2) דשנת ה'ש"ת – נדפס בסה"מ ה'ש"ת ע' 155 ואילך.

(3) ראה במדבר"ר פ"כ, כג (ההפרש בין "עם" ל"ישראל").

ועם מלשון עוממות – שעהיוה"א רפ"ז. ובכ"מ.

(4) וישלח לב, כט.

(5) מו"ק כו, א. ולהעיר שגם בהפסוק שבמו"ק שם "ועל עם

ה" – כמו "את עמך", "ועל בית ישראל" – כמו "את ישראל".

וראה חדא"ג מהרש"א שם. ואכ"מ.

(6) שמואל-ב א, יב.

(7) וראה מו"ק שם, אחד על הגויל ואחד על הכתב שנאמר

"את המגילה ואת הדברים", ובעיון יעקב לע"י שם "דאת

ויש לומר, שהשייכות דגדול תלמוד שמביא לידי מעשה לזה שמקדים עמך לישראל, הוא, כי מזה שגדול תלמוד הוא לפי¹⁵ שהתלמוד מביא לידי מעשה מוכח שהמעשה הוא העיקר¹⁶. אלא שזה בלבד אינו ביאור מספיק על זה שמקדים עמך (מקיימי מצוות) לישראל (לומדי תורה), שהרי במרז"ל זה עצמו אומר גדול תלמוד. ולכן מוסיף שעושי מצוה מהפכים הקללה לברכה, היינו שבענין זה (דהפיכת קללה לברכה) מתגלה המעלה שבמעשה לגבי תלמוד (ע"ד לע"ל שאז יהי' מעשה גדול¹⁷). וכיון שענין השקיפה גו' וברך הוא הפיכת קללה לברכה (כנ"ל מירושלמי) לכן מקדים עמך לישראל. וצריך להבין השייכות דהפיכת קללה לברכה למעלת המעשה.

ד) והנה לאחרי שמבאר בהמאמר שע"י קיום המצוות מהפכים קללה לברכה, מביא בהמאמר מ"ש ולא אבה הוי' אלקיך לשמוע אל בלעם ויהפוך הוי' אלקיך לך את הקללה לברכה כי אהבך הוי' אלקיך, ומבאר, שבפסוק זה – ג' ענינים. ובכל אחד מהם אומר הוי' אלקיך¹⁸. ענין ולא אבה גו' לשמוע אל בלעם הוא שהקב"ה אינו רוצה לשמוע ואינו שומע קטרוגים על ישראל. וזה שאינו שומע את הקטרוגים (אף שמצד מדת הדין יש להם מקום¹⁹) הוא מצד מדת הרחמים, הוי' אלקיך. וענין ויהפוך לך את הקללה לברכה הוא שזדונות²⁰ נהפכים לזכויות²¹ [דלא רק שאין שומעים להמקטרוגים (אבל העוונות לא נמחקו), אלא שנעשה כפרת העוונות, ויתירה מזו, שזדונות נהפכים לזכויות]. ואומר כאן הוי' אלקיך פעם שני', כי הוי' שממנו נמשך ולא אבה לשמוע להמקטרוגים הוא הוי' דלתתא, ובכדי שתהי' כפרת עוונות, ובפרט הפיכת זדונות לזכויות, הוא ע"י המשכת גילוי הוי' דלעילא²². וענין כי אהבך היא האהבה העצמית דהקב"ה לישראל, שגם בהדרגא דלמעלה מהשתלשלות שבה נאמר כי אח עשו ליעקב²³, מ"מ ואוהב את יעקב²³ דוקא. וזהו הוי' אלקיך, דהגם שבהוי' דלעילא (אוא"ס שלמעלה מהשתלשלות) הכל שוין, מ"מ, ע"י גילוי האהבה העצמית דהקב"ה לישראל (כי אהבך), גם הוי' דלעילא הוא אלקיך (דישראל) דוקא. ולאחרי זה מבאר בהמאמר²⁴ הטעם שמקדים עמך (מקיימי מצוות) לישראל (לומדי תורה), כי גדול תלמוד שמביא לידי מעשה ו[עושי מצוה מהפכים את הקללה לברכה (כנ"ל סעיף ג)]. וצריך להבין, דלכאורה, בכדי לבאר הטעם שמקדים עמך לישראל נוגע רק שעושי מצוה מהפכים קללה לברכה, ומזה שמקדים בהמאמר (גם) הביאור דג' הענינים

גו' בלקו"ת תצא לח, ג ואילך. מאמרי אדמו"ר האמצעי דברים ח"ב ע' תרמב ואילך. ושי"ג.

20 יומא פו, ב.

21 ראה גם לקו"ת שם לט, א. מאמרי אדהאמ"צ שם ע' תרסב.

22 ראה גם לקו"ת שם (בהביאור) לט, סע"ג ואילך. מאמרי אדהאמ"צ שם ע' תרס ואילך.

23 מלאכי א, ב.

24 בסופו.

15 ולהעיר מהל' ת"ת לאדה"ז פ"ד ה"ג. ואכ"מ.

16 לקו"ת אחרי כו, ד. סה"מ תרכ"ט ע' יט. תרע"ח ע' כד.

ובכ"מ.

17 ראה בארוכה ד"ה ועבדי דוד תרצ"ט ס"ד (סה"מ תרצ"ט

ס"ע 193 ואילך). ד"ה ביום השמיני גו' דזאת חנוכה ה'תשמ"ו

ס"ה (לעיל ח"ב ע' קצה), ובהנסמן שם הערה 23.

18 ראה גם ד"ה ולא אבה עטר"ת (בסה"מ עטר"ת ע' תרלא

ואילך. וראה שם ע' תרמ).

19 שזהו החידוש דולא אבה לשמוע. – וראה ד"ה ולא אבה

שבפסוק ולא אבה גו' לשמוע אל בלעם, משמע, שזה מוסיף ביאור בזה שמקדים עמך לישראל.

ה) ויובן זה בהקדים מ"ש אדמו"ר מהר"ש במאמרו ד"ה שבח²⁵ ירושלים את הוי' הללי אלקיך ציון (דש"פ תבוא לפני מאה שנה²⁶), דצריך להבין²⁷, הרי ציון הוא למעלה מירושלים [דציון היא הפנימיות דירושלים²⁸], ואעפ"כ, בירושלים נאמר הוי' ובציון אלקים. והנה ישראל נק' בשם ציון כמ"ש²⁹ לאמר לציון עמי אתה. ועפ"ז יש לומר, שציון וירושלים הם שתי דרגות בישראל. וע"פ מ"ש במאמר הנ"ל שירושלים היא יראה תתאה, יש לומר, שציון היא יראה עילאה³⁰. ויש לומר הרמז דיראה עילאה בציון, כי הביטול דיראה עילאה הוא ביטול במציאות³¹, וביטול זה נרמז בציון מלשון סימן שאינו מציאות לעצמו והוא רק סימן על למעלה. וזהו כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים³², שבציון נאמר תורה ובירושלים נאמר דבר ה', כי מהחילוקים בין יראה תתאה ויראה עילאה הוא³¹, שיראה תתאה היא מגדולתו ית' בביראת והתהוות העולמות, שהביטול דיראה זו הוא ביטול היש. ויראה עילאה היא מגדולתו ורוממותו ית' שלמעלה מעולמות, דכולא קמי' כלא חשיב³³, דהביטול שביראה זו הוא ביטול במציאות. וזהו מ"ש³⁴ ויצונו ה' לעשות את כל החוקים האלה ליראה את הוי', שבכדי לבוא ליראה את הוי', יראה עילאה, הבאה ע"י הרגש הרוממות דאוא"ס שלמעלה מעולמות, הוא ע"י תורה ומצוות (החוקים האלה). כי ע"י התבוננות אפשר להשיג רק האלקות שבערך העולמות, ובכדי שיורגש הרוממות דאוא"ס שלמעלה מעולמות, הוא דוקא ע"י גילוי מלמעלה שנמשך ע"י לימוד התורה וקיום המצוות. וזוהי השייכות דציון לתורה ודירושלים לדבר ה', כי יראה תתאה (ירושלים) היא מדבר ה' שמהווה את העולמות, בדבר ה' שמים נעשו³⁵, ויראה עילאה (ציון) היא מגילוי הרוממות דאוא"ס שלמעלה מעולמות שנמשך ע"י תורה ומצוות. ועפ"ז, הדיוק בהכתוב שבחי ירושלים את הוי' הללי אלקיך ציון (שבירושלים נאמר הוי' ובציון אלקים) הוא גם בהענין דירושלים וציון שבעבודת האדם. דהנה ידוע³⁶ בענין הוי' ואלקים, דאלקים הוא אור הממלא (אור שבערך העולמות) והוי' הוא אור הסובב (אור שלמעלה מעולמות).

(25) תהלים קמז, יב.

(26) משנת אמירת מאמר זה (תשכ"ז) – תרכ"ז (נדפס בסה"מ תרכ"ז ע' שפא ואילך. שם ע' שפו ואילך). וראה גם ד"ה זה בסידור עם דא"ח (סב, ג ואילך). יהל אור לתהלים שם (ע' תקעה ואילך).

(27) ראה גם לקו"ת דברים א, ג.

(28) מקומות שבהערות הקודמות. וראה ע"ח שער הירח פ"ג. וראה בארוכה לקוטי לוי"צ על מאחז"ל ע' קע ואילך. אגרות ע' רכה ואילך.

(29) ישע"י נא, טז. וראה ירושלמי תענית פ"ד סוף ה"ב. מגילה פ"ג סוף ה"ו. זח"ג לה, א.

(30) ראה גם סה"מ תרכ"ז שם (ס"ע שצג) השייכות דציון

ליראה עילאה. אלא ששם מבואר שע"י בחינת ציון באים ליראה עילאה. משא"כ בנוגע לירושלים מבואר שם [נוסף לזה שע"י "ודבר ה' מירושלים" באים ליראה תתאה כדלקמן סעיף ו] שגם ירושלים עצמו הוא יראה תתאה (ראה שם ע' שצ). ועפ"ז י"ל שעד"ז הוא בנוגע לציון.

(31) ראה סה"מ מלוקט ח"ג ע' רסה ובהנסמן שם בהערות.

(32) ישע"י ב, ג.

(33) ראה זח"א יא, ב.

(34) ואתחנן ו, כד.

(35) תהלים לג, ו.

(36) סה"מ צ להצ"צ סב, א. ובכ"מ.

ומזה מובן, שיראה תתאה שייכת לאלקים ויראה עילאה להוי', ואעפ"כ, בירושלים (יראה תתאה) נאמר הוי' ובציון (יראה עילאה) נאמר אלקים.

ו) וביאור העילוי דיראה עילאה (ציון) בפרטיות יותר, יובן בהקדים המבואר בהמאמר ד"ה שבחי הנ"ל, שבהתבוננות המביאה ליראה תתאה (ירושלים) שני ענינים³⁷. ההתבוננות בגדולתו ית' שבהבריאה עצמה, הן בהענין דמה³⁸ רבו מעשיך הוי' והן בהענין דמה³⁹ גדלו מעשיך הוי'. וההתבוננות שכל ההתהוות (דריבוי הנבראים וגדולי הנבראים) היא רק מבחינה הכי אחרונה. כמ"ש⁴⁰ גדול הוי' ומהולל מאד בעיר אלקינו ואמרו רז"ל⁴¹ אימתי הוא גדול כשהוא בעיר אלקינו, שגדולתו ית' כמו שהיא מצד עצמה היא למעלה מהשגתנו, וזה שאנו יודעים גדולתו ית' ע"י בריאת העולמות הוא כמו שהיא בעיר אלקינו שהוא עולם הדיבור. דכמו שעיר כפשוטה היא קיבוץ מריבוי בתים ובית הוא מריבוי אבנים, עד"ז הוא ברוחניות, שאותיות נק' אבנים והתיבות שנעשות מצירוף כמה אותיות נק' בתים [כדאיאת בספר יצירה⁴² שתי אבנים בונות שני בתים שלש אבנים ששה בתים] ועולם הדיבור (בכללותו) נק' עיר אלקינו. וכמו שאבנים [וכן הבתים והעיר שנעשים מהאבנים] הם דומם, בחינה היותר אחרונה שבדצח"מ, עד"ז הוא בנוגע לעולם הדיבור שממנו נתהוו כל העולמות, שהוא בחינה היותר אחרונה. וזהו ודבר ה' מירושלים, שדבר ה' שמהווה ומחי' ומקיים את כל הנבראים הוא מירושלים, עיר אלקינו, בחינת דומם.

ויש לומר, דהמבואר בהמאמר שההתבוננות המביאה ליראה תתאה (ירושלים) היא (לא רק בהגדלות שבהבריאה, אלא גם) בזה שההתהוות היא רק מבחינה היותר אחרונה, הוא, כי ירושלים הוא יראה שלם⁴³, שלימות היראה⁴⁴. ובכדי שהיראה (הביטול) תהי' בשלימות, הוא ע"י ההתבוננות שהנבראים אינם תופסים מקום⁴⁵. וזהו הקשר דשני הפירושים (הענינים) בירושלים – בירושלים הוא עולם הדיבור ושירושלים היא שלימות היראה – שע"י ההתבוננות בודבר ה' מירושלים, שההתהוות כל העולמות היא (רק) מבחינת ירושלים (עולם הדיבור) שהיא בחינת דומם לגבי המדריגות שלמעלה ממנה, עי"ז יבוא לשלימות היראה.

(סה"מ תרכ"ז ע' של). ד"ה הנ"ל תשל"ט ס"ד (לעיל ח"ב ע' עה), ובהנסמן שם הערה 31.

(45) ראה גם סה"מ תרס"ה ע' רג וסה"מ ה'תש"ח ע' 140, שבהתבוננות דיראה תתאה נכללת גם ההתבוננות שהנבראים "אינם תופסים מקום לגבי אלקות". אבל שם מדובר שאינם תופסים מקום לגבי האור המהווה אותם, דלגבי אור זה "א"א לומר שאין העולמות תופסים מקום כלל". ולכן הוא בכלל יראה תתאה, כמפורש בסה"מ שם. משא"כ בהתבוננות שבחינת "עיר אלקינו" היא רק בחינת דומם*, נרגש העדר תפיסת מקום דהנבראים לגבי האור שלמעלה מעולמות.

(37) שני הענינים דלקמן – ראה גם תו"א נו, ב. ובכ"מ. אבל בתו"א שם אין מפורש שגם ענין השני (שההתהוות היא רק מבחינת עולם הדיבור) היא ההתבוננות המביאה ליראה תתאה.

(38) תהלים קד, כד.

(39) שם צב, ו.

(40) שם מח, ב.

(41) ראה זהר ח"ג ה, א.

(42) פ"ד מי"ב.

(43) תוד"ה הר – תענית טז, א, מב"ר פנ"ו, י.

(44) ראה גם ד"ה א"ר אושעיא כו' צדקת פרזונו כו' תרכ"ז

* (בפרט ש"עיר אלקינו" הוא המקור שממנו נמשך הדיבור המהווה ("ודבר ה' מירושלים") ואעפ"כ הוא רק בחינת דומם.

אלא שאעפ"כ נכלל זה ביראה תתאה, כי עיקר ההתבוננות שלו הוא בהאלקות שבערך העולמות, ולכן, גם כשמתבונן שהוא רק בחינת דומם, אין נרגש בו (כ"כ) הרוממות דאוא"ס שלמעלה מעולמות שכולא קמי' כלא חשיב⁴⁶. ומזה מובן, דזה שיראה עילאה היא מהרוממות דאוא"ס שלמעלה מעולמות, הכוונה בזה היא שנרגש אצלו ענין זה עצמו. ועפ"ז צריך להבין עוד יותר מה שגבי ציון (יראה עילאה) נאמר אלקים⁴⁷.

(ז) ומבאר בהמאמר ד"ה שבחי הנ"ל⁴⁸, דהטעם על מ"ש הללי אלקיך ציון מבאר הכתוב עצמו (בהפסוק שלאח"ז) כי חזק בריחי שעריך גו'. והענין הוא דאיתא במשנה⁴⁹ כופין אותו (לבן עיר) לבנות לעיר חומה ודלתיים ובריח. דחומה היא בכדי להגן מן השונא שלא יכנס בעיר, ובכדי שיוכלו בני העיר לצאת ולבוא, עושים פתח ודלת בהחומה, ועושים בריחים לדלת, בכדי שלא יכנסו לעיר רק אלה הראויים ליכנס. ועד"ז הוא למעלה, דענין הבריחים הוא הגבורות דשם אלקים שמגבילים את השפע, שלא יומשך ממנו יניקה לחיצונים. וזהו הללי אלקיך ציון (והטעם שנאמר כאן שם אלקים הוא) כי חזק בריחי שעריך, שבציון הוא המשכת אוא"ס שלמעלה מהשתלשלות (כנ"ל), דלגבי אור זה הכל שוין, ולכן צריך להגבורות דשם אלקים להגביל השפע שנמשך מאור זה, שלא יינקו החיצונים. ועד"מ"ש ולאמר לציון עמי אתה, שההשפעה מבחי' ציון תהי' רק לעמי, לישראל. וזהו שממשיך הכתוב ברך בניך בקרבך, שהברכה וההשפעה תהי' רק לבניך, לישראל.

וממשיך בהמאמר, שענין זה נעשה ע"י העבודה דשופטים ושוטרים תתן לך בכל שעריך⁵⁰. שעריך הם נ' שערי בינה הנמשכים ממוח הבינה למדות שבלב. וע"י העבודה דשופטים ושוטרים תתן לך בכל שעריך, שכל ז' המדות [שכל אחת מהם כלולה מזו] יהיו לה' לבדו, עי"ז נעשה בריחי שעריך, שלא יומשך השפע לחיצונים רק לישראל. (ח) והנה לאחרי שמבאר בהמאמר שבחי ירושלים גו' כי חזק בריחי שעריך גו', מבאר בהמאמר הפסוק⁵¹ השם גבולך שלום גו' ושייכותו לכי חזק בריחי שעריך, ולאח"ז מבאר הפסוק⁵² הנותן שלג כצמר גו'. ומבאר⁵³, דשלג הוא בחינת לבושי' כתלג חיוור⁵⁴, וצמר הוא בחינת שער רישי' כעמר נקא⁵⁵. וזהו⁵⁵ מ"ש⁵⁶ אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו אם יאדימו כתולע כצמר יהיו, שני הוא חוט לבן אלא שנצבע בצבע אדום, היינו שהפגם הוא רק בהלבושים, והתיקון דפגם זה הוא ע"י בחינת לבושי' כתלג חיוור, ותולע הוא אדום בעצם, היינו שהפגם הגיע בעצם הנפש, ובכדי לתקן פגם זה הוא ע"י

(51) תהלים קמז, יד.

(52) שם, טז.

(53) וראה גם לקו"ת דברים א, ד. סידור עם דא"ח ד"ה הנותן

שלג כצמר (סג, ב ואילך).

(54) דניאל ז, ט.

(55) ראה גם לקו"ת שם.

(56) ישע"י א, יח.

(46) ראה עד"ז המשך תער"ב ח"א פ' ק"נ (ע' רצה).

(47) ומ"ש שבחי ירושלים את הוי' יש לומר שזהו לפי

שבשלימות היראה (ירושלים) נרגש באופן כללי עכ"פ האור שלמעלה מעולמות, כנ"ל בפנים.

(48) וכ"ה בסידור וביהל אור שבהערה 26.

(49) ב"ב ז, ב.

(50) ר"פ שופטים.

בחינת צמר, שער רישי' כעמר נקא, דשער רישי' הם המשכות מעצם הנפש⁵⁷, כמו שרואים, שכשמושכין אדם בשערות ראשו נמשך כל הגוף. וענין הנותן שלג כצמר הוא שגם בשלג שהוא לבוש יומשך בחינת צמר, עצם. והחיבור דצמר ושלג הוא ע"י המשכה ממקום שלמעלה משניהם. ולאחרי שמבאר בהמאמר ענין הנותן שלג כצמר, מבאר עוד פעם (בשינוי קצת) ענין שופטים ושוטרים תתן לך בכל שעריך, ושעי"ז נעשה כי חזק בריחי שעריך. וצריך להבין השייכות דהנותן שלג כצמר לכי חזק בריחי שעריך.

ט) ויובן זה בהקדים, דשלג וצמר, יש יתרון בכל אחד מהם. והענין הוא, דלבושי' כתלג חיוור (שלג) הוא י"ג תיקוני דיקנא ששרשם הוא במוחא סתימאה דאריך שבו מלובש גבורה דעתיק, ושער רישי' כעמר נקא (צמר) הם בגלגלתא דאריך שבו מלובש חסד דעתיק⁵⁸. ומבואר בסידור⁵⁹, דענין הגבורות שבי"ג תיקוני דיקנא הוא כי הם באים להמתיק הדינים ואין הדינים נמתקים אלא בשרשם⁶⁰, ושערות הראש, שאין באים להמתיק דינים (שהרי הם למעלה מיגמה"ר), הם בחינת חסד. ומזה מובן, שהמתקת הדינים שע"י הי"ג תיקוני דיקנא, כיון שהם באים להמתיק את הדינים, לכן ההמתקה שייכת להמטה (לאלה שנתעורר דינים עליהם), וההמתקה שע"י שער רישי', שהם למעלה מענין המתקת הדינים, הוא מצד החסדים שבהם, גילוי מלמעלה. וזהו שי"ג תיקוני דיקנא הם רחמים (י"ג מדות הרחמים) ושער רישי' הם חסד⁶¹, דרחמים הם (בדרך כלל) מזה שמרגיש את צערו של הזולת⁶², והחסד הוא מצד עצמו⁶³.

והנה מהמבואר בהמאמר (הובא לעיל סעיף ח) דתיקון הפגמים שע"י הגילוי דשער רישי' הוא בדוגמת שכשמושכין אדם בשערות ראשו נמשך כל הגוף, מוכח, דבחינת שער רישי' שלמעלה הוא העצם דישראל [דכיון ששער רישי' הוא העצמות דלמעלה שלמעלה מבחינת לבושי', הרי זהו גם העצמות דישראל, כי ישראל וקוב"ה כולא חד]. ועפ"ז צריך לומר, דהמובא לעיל ששער רישי' הם חסד (והמתקת הדינים הוא ע"י גילוי מלמעלה) הוא בנוגע לכחות הגלויים דהנשמה, שעל ידם הוא תיקון ומילוי הפגמים. והענין הוא, די"ג תיקוני דיקנא, עם היותם למעלה מהשתלשלות, מ"מ, כיון שהם באים להמתיק הדינים (שבהשתלשלות) הם שייכים להשתלשלות. וי"ל שענינם באדם הוא העצם דכחות הגלויים. ולכן, הגילוי די"ג תיקוני דיקנא פועל בכחות הגלויים דהנשמה. ובחינת שער רישי' הוא העצמות דלמעלה שלמעלה מהעצם דכחות הגלויים [וזהו מ"ש בהמאמר (הובא לעיל סעיף ח) שהגילוי דבחינת שער רישי' מועיל גם כשהפגם הגיע בעצם הנפש, כי העצם שבו הגיע הפגם הוא העצם ששייך להגילויים, ובחינת שער רישי' הוא עצם הנשמה ממש, שאין שייך בה פגם]. וכיון שהעצם הוא מובדל מהגילויים, אין שייך שיפעול בהם. ותיקון

57) כ"ה הלשון בטה"מ תרכ"ז (ע' שפה. ע' שצז).

58) סידור שם (סג, ב). ובכ"מ.

59) סד, ב.

60) תניא פל"א (לט, ב). וראה זח"א קנא, א ובמקדש מלך

שם. פע"ח שער כו (שער השופר) פ"א.

61) לקו"ת שם.

62) שלכן הרחמים אינם אלא על מי שצר לו ועל העניים –

לקו"ת שם.

63) ולכן לא נוגע בזה מצב המקבל, כמארז"ל (סוכה מט, ב)

שחסד הוא בין לעניים בין לעשירים – לקו"ת שם.

הפגמים בכחות הגלויים שע"י הגילוי דבחינת שער רישי', הוא, שמתגלה בהם, שמצד עצם הנשמה אין שייך פגם, דגם בשעת החטא היא באמנה אתו ית'64, וכיון שעצם הנשמה היא העצם שלהם, לכן גם הפגמים שבהם הם רק בחיצוניות. והיינו, שתיקון הפגמים שע"י י"ג תיקוני דיקנא הוא שהעצם השייך לכחות הגלויים פועל בהם, בהציוור שלהם. ותיקון הפגמים שע"י בחינת שער רישי' הוא שמתגלה בהם שמצד העצם (שלהם) אין שייך בהם פגם, אבל אין זה שייך כ"כ לענינם של כחות הגלויים עצמם, להציוור שלהם.

יו"ד) וזהו הנותן שלג כצמר, כי בכ"א מהם יש יתרון. היתרון דשלג הוא שתיקון ומילוי הפגמים שע"י י"ג תיקוני דיקנא (שלג) היא בפנימיות (בהציוור דכחות הגלויים), אבל הוא במדידה והגבלה, דכיון שהוא בדרך פעולה [שהעצם השייך לכחות הגלויים פועל בהם] יש בזה כמה חילוקי דרגות. והיתרון דצמר הוא, דתיקון הפגמים שע"י שער רישי' הוא שמתגלה בהם שבפנימיות (מצד העצם שלהם) אין שייך כלל שיהי' בהם פגם. וענין הנותן שלג כצמר, שגם בשלג יומשך בחינת צמר, הוא – שיהיו שתי המעלות. היינו, דזה שמצד העצם אין שייך בהם פגם, יפעול גם בהציוור שלהם.

ובכדי שיהי' החיבור דצמר ושלג הוא ע"י המשכה ממקום הגבוה משניהם [כמובא לעיל (סעיף ח) מהמאמר]. וי"ל הביאור בזה, דזה שעצם הנשמה והציוור דכחות הם (דוגמת) שני ענינים, הוא לפי שגם עצם הנשמה היא מוגדרת בגדר, והגדר שלה הוא למעלה מציוור דכחות. אבל מצד עצם הנשמה כמו שהיא מושרשת בהעצמות, הפשיטות דהנשמה והציוור דשכל ומדות שבה הם כולא חד65. וע"י גילוי בחינה זו דהנשמה, גם הכחות דהנשמה (הציוור דהכחות) הם באופן שאין שייך שיהיו שלא כפי הכוונה. וע"י ההמשכה דעצם הנשמה (צמר) בכחות הפרטיים (שלג) נעשה עילוי גם בעצם הנשמה, כי עי"ז מתגלה בה שרשה כמו שהיא מושרשת בהעצמות.

ועפ"ז יש לבאר השייכות דענין הנותן שלג כצמר לענין כי חזק בריחי שערך, דצמר ושלג הם דוגמת מקיף ופנימי. וע"י החיבור דצמר ושלג, דעצם הנשמה שלמעלה מכחות הגלויים (צמר, מקיף) נמשכת בכחות הגלויים (שלג, פנימי), עי"ז נעשה עד"ז בהגילויים דלמעלה, שגם המקיפים נמשכים בפנימיות.

יא) ויש להוסיף, דענין הנותן שלג כצמר שייך גם להענין דירושלים וציון שבתחלת המאמר. דירושלים וציון (יראה תתאה ויראה עילאה) הם בדוגמת שלג וצמר. דיראה תתאה, כיון שהיראה היא מגדולתו ית' שבבריאת העולם, שייכת היא גם לנפש הבהמית – ע"ד הדרגא דשלג שפועלת בכחות הגלויים, ויראה עילאה, כיון שהיא מהרוממות דאוא"ס שלמעלה מעולמות, לכן, אף שבנוגע לנפש האלקית היא יראה גדולה יותר, היא באופן שהיראה דהנשמה אינה פועלת על נפש הבהמית66 – ע"ד הדרגא דצמר, שאינה פועלת בכחות הגלויים. וכמו שבחינת צמר, עם היותה למעלה מבחינת שלג, מ"מ,

שם סי"ד הערה 101 ובשוה"ג שם.
66 ראה קונטרס העבודה פ"ה (ע' 31).

64 תניא פכ"ד (לא, א).
65 ראה עד"ז קונטרס ענינה של תורת החסידות סי"ז. וראה

ע"י המשכחה לבחינת שלג, נעשה בה עילוי, עד"ז הוא ביראה עילאה (ציון), שע"י שנמשך ממנה נתינת כח ביראה תתאה (ירושלים), לפעול בירור הגוף ונה"ב וחלקו בעולם, נעשה בה עילוי [וע"ד גדול תלמוד שמביא לידי מעשה, דע"י שהתלמוד מביא לידי מעשה, נעשה גדלות בהתלמוד]. אלא שבציון וירושלים, ההמשכה דציון וירושלים היא רק שמציון נמשך נתינת כח לירושלים [וע"ד תלמוד שמביא לידי מעשה], ובצמר ושלג, בחינת צמר עצמה נמשכת בבחינת שלג, כמשנת"ל (סעיף יו"ד) בענין הנותן שלג כצמר. ולכן העילוי שנעשה בצמר ע"י המשכתו בשלג הוא עילוי גדול יותר מהעילוי שנעשה בציון ע"י המשכתו בירושלים, וכנ"ל (שם) שע"י החיבור דצמר ושלג מתגלה שורש הנשמה כמו שהיא מושרשת בהעצמות.

יש להוסיף, דהעילוי שנעשה בהעליון ע"י המשכתו למטה הוא גם בהמשכה דבחינת שלג ודבחינת צמר בכחות הגלויים. שע"י המשכת הנשמה שלמעלה מכחות הפנימיים (בחינת שלג או בחינת צמר) בכחות הפנימיים לתקן ולמלאות הפגמים, נעשה בה עילוי. ועד"ז הוא בכחות הפנימיים, (שכל ומדות), שע"י המשכתם במחשבה דיבור ומעשה, נעשה בהם עילוי. אלא שעיקר ענין זה (העילוי שנעשה בהעליון ע"י ירידתו למטה) הוא כשהעליון פועל שינוי בהתחתון, שע"ז גם הפעולה דהתחתון בהעליון הוא באופן דשינוי, שהעילוי שנעשית בו ע"י ירידתו למטה היא עלי' שבאין ערוך. ולכן עיקר הענין דמעלת התחתון והעילוי שנעשית על ידו בהעליון, הוא בעבודת התשובה, שע"י ההמשכה דעצם הנשמה (בחינת שלג או בחינת צמר) בכחות הפנימיים נעשה בהם שינוי, ועד להפיכת זדונות לזכיות. ולכן, גם העילוי שנעשית ע"ז בעצם הנשמה, היא עלי' שבאין ערוך.

וזהו השקיפה ממעון קדשך מן השמים וברך את עמך את ישראל, ומבואר בהמאמר דהטעם שמקדים עמך לישראל הוא כי עיקר הגילוי הוא במעשה, דגדול תלמוד שמביא לידי מעשה ועושי מצוה מהפכים את הקללה לברכה, דעיקר המעלה דמעשה הוא בעבודת התשובה שמהפכת זדונות (קללה) לזכיות (ברכה). ויש לומר, שג' הענינים דהוי' אלקיך שבפסוק ולא אבה גו' המבוארים בהמאמר הם עבודת הצדיקים (העבודה דתומ"צ), עבודת התשובה דבחינת שלג ועבודת התשובה דבחינת צמר. דענין ולא אבה הוי' אלקיך לשמוע אל בלעם שאינו רוצה מלכתחילה לשמוע למקטרגים הוא ע"ד עבודת הצדיקים. וענין ויהפוך הוי' אלקיך לך את הקללה לברכה, הפיכת זדונות לזכיות ע"י גילוי הוי' דלעילא שלמעלה מהשתלשלות הוא ע"ד עבודת התשובה דבחינת שלג – למעלה מהשתלשלות שבאדם. וענין כי אהבך הוי' אלקיך, אהבה עצמית דהקב"ה לישראל דגם במקום שאח עשו ליעקב מ"מ ואוהב את יעקב דוקא, הוא ע"ד התשובה דבחינת צמר – תיקון הפגמים ע"י גילוי עצם הנשמה שגם בשעת החטא (כשהוא דומה לעשו) היא באמנה אתו ית'.

ומביא בהמאמר ג' הענינים, גם הענין דולא אבה שהוא ע"ד עבודת הצדיקים, אף שעיקר הענין דמעלת התחתון (עמך) הוא בעבודת התשובה (כנ"ל), כי הענין והעילוי בתשובה (שפועל שינוי) הוא גם בקיום המצוות (דצדיקים), כמובא בהמאמר מירושלמי

כמה גדול כחן של עושי מצוה. אלא שבעבודת התשובה הוא בגילוי. ובתשובה עצמה ישנם שני אופנים, ויהפוך גו' וכי אהבך גו', שבכל אחד מהם יש יתרון כנ"ל סעיף יו"ד.

יג) ויש להוסיף, דזה שאומר את עמך את ישראל (ולא את עמך וישראל, שגם בלשון זה מודגש שעמך וישראל הם שני ענינים) הוא בכדי לרמז שהם שתי ברכות, ברכה לעמך וברכה לישראל (כנ"ל סעיף ב). דנוסף לזה שוברך את עמך נמשכת אח"כ על ידם לכל ישראל, ישנה עוד ברכה – את ישראל. ויש לומר, דוברך את עמך, אנשים פשוטים שמקיימים תומ"צ בתמימות ובפשטות היא ההמשכה מצד העצם (צמר), דענין הפשטות הוא מצד הפשיטות דעצם הנשמה. וברך את ישראל (יודעי תורה) היא המשכה ששייכת לענין הגילויים (שלג). ואעפ"כ אומר וברך פעם אחת, בכדי לרמז, שהם ענין אחד. שוברך את עמך, היא הברכה שנמשכת לישראל, היינו, המשכת העצם בכחות הפנימיים, שכחות הפנימיים (גם מצד הציור שלהם) יהיו כפי העצם, כנ"ל סעיף ט' ויו"ד.

ואין מקרא יוצא מידי פשוטו⁶⁷, ויהי' ובמהרה בימינו ממש וברך את עמך את ישראל כפשוטו, הן בענינים הרוחניים והן בענינים הגשמיים, בבני חיי ומזוני רויחי, מידו המלאה הפתוחה הקדושה והרחבה.

בס"ד. משיחות ש"פ תבוא, ח"י אלול ה'תש"נ.

החיות (כנ"ל), היינו, שהעבודה דחודש אלול נעשית מתוך חיות (כמשמעות פשטות הלשון דפתגם הנ"ל).

אבל, נוסף לכך שכיון ש"כל ישראל בחזקת כשרות"⁸, בודאי שגם העבודה לפני ח"י אלול (ובכל השנה) היא (לא "מצות אנשים מלומדה"⁹, אלא) מתוך חיות, וכמודגש גם בענין השמחה (הקשורה ובאה מצד החיות) שהיא ענין עיקרי בעבודת ה'¹⁰, הרי, מהפתגם שבח"י אלול מתחיל החשבון-צדק ד"ב חדשי השנה, משמע, שבח"י אלול מתחילה עבודה חדשה (לא רק תוספת חיות בעבודה שלפנ"ז), כלומר, אף שכללות העבודה דחודש אלול (גם לפני ח"י אלול) היא בעשיית חשבון-צדק על כל השנה, הרי זה כמו התחלת העבודה דחודש אלול, "אלול שבאלול".

ויש לומר, שהחידוש דח"י אלול בהחשבון-צדק על י"ב חדשי השנה (כללות העבודה דחודש אלול) קשור עם החיות שממשיך ח"י אלול בעבודה דחודש אלול, היינו, לא סתם תוספת חיות בעבודה שלפנ"ז, אלא המשכת חיות שעל ידו נעשית עבודה חדשה, כדלקמן.

ג. ויובן בהקדים הביאור בענינו של חודש אלול: חודש אלול – חודש החשבון והתשובה על השנה החולפת, וגם חודש ההכנה לשנה הבאה – הוא זמן (חודש) נלוי, שכולל כל השנה כולה [וע"פ הידוע¹¹ ש"שנה" היא מלשון "משנה", שבכל שנה חוזרים ונשנים כל שינויי¹² הזמן האפשריים, נכלל ב"שנה" כללות הזמן (ובמילא, גם כללות המקום, שהרי זמן ומקום קשורים זב"ז¹³)], ולכן נעשה בו התיקון והשלימות על כל השנה החולפת (וגם על השנים שלפנ"ז¹⁴), וההכנה לכל השנה הבאה (וגם להשנים שלאח"ז).

מיום ליום – כמו הלבנה שלאחרי המולד בר"ח הולך וניתוסף באור הלבנה מיום ליום עד למעמד ומצב ד"קיימא סיהרא באשלמותא".

(8) רמב"ם הל' קידוה"ח פ"ב ה"ב.

(9) ישע"י כט, יג. וראה תניא פל"ט. ובכ"מ.

(10) וכמ"ש בפרשתנו (כח, מז) "עבדת את ה' אלקיך בשמחה ובטוב לבב". וראה רמב"ם סוף הל' לולב. של"ה סוף פרשתנו שפ, א. תניא פכ"ו. ובכ"מ.

(11) ראה ראב"ע בא יב, ב. ס' השרשים לר' יונה בן גנאח ולהרד"ק ע' שנה.

(12) להעיר ש"שנה" היא גם מלשון שינוי (עבוה"ק ח"ד פ"ט).

(13) ראה לקו"ת בהר מא, ב. ברכה צח, א. ובכ"מ.

(14) ובזה גופא – "בין בגלגול זה בין בגלגול אחר", כהלשון בקשהמ"ט שענינה חשבון-צדק ותשובה על כל היום, ועאכו"כ בנוגע לחשבון-צדק ותשובה על כל השנה.

א. ענינו המיוחד של ח"י אלול בשייכות לעבודה דחודש אלול – מבאר כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו בשני פתגמים כלליים:

(א) ח"י אלול הוא היום שהביא ומביא חיות באלול (ומוסיף לבאר בפרטיות יותר): ח"י אלול נותן חיות בעבודה דאני לדודי ודודי לי².

(ב) ח"י אלול הוא התחלת י"ב ימים האחרונים דחודש אלול, שהם כנגד י"ב חדשי השנה, יום לחודש יום לחודש, שבהם צ"ל החשבון-נפש על כל י"ב חדשי השנה: ביום ח"י אלול – החשבון-נפש על חודש תשרי העבר, ועד"ז בכל י"ב הימים עד ראש השנה³.

ומזה מובן שבח"י אלול ניתוסף (לא רק בעניני העבודה הפרטיים שבחודש אלול, אלא גם) בכללות העבודה דחודש אלול – חיות באלול, ועד שבו מתחיל החשבון-צדק על כל י"ב חדשי השנה (שזהו כללות ענינו של חודש אלול, חודש החשבון והתשובה) – "אלול" שב"אלול".

ב. ובענין זה – דרוש ביאור והסבר:

כיון שהעבודה דחודש אלול מתחילה בר"ח אלול ונמשכת בכל ימי חודש אלול, הרי, גם לפני ח"י אלול ישנה כבר העבודה דחודש אלול במשך כו"כ ימים, שני שבועות, ועד לט"ו אלול, שבו "קיימא סיהרא (דחודש אלול) באשלמותא"⁴, שמורה על השלימות דבנ"י (ש"מונין ללבנה⁵ לפי ש"דומין⁶ ללבנה⁷) בעבודה דחודש אלול. וכיון שכן, דרוש ביאור והסבר בתוכנה וענינה של ההוספה דח"י אלול בכללות העבודה דחודש אלול.

בהשקפה ראשונה, ההוספה דח"י אלול היא בענין

(1) נוסף על מעלת היום – יום הולדת את שני המאורות הגדולים: הבעש"ט – בשנת נח"ת, ואדמו"ר הזקן – בשנת קה"ת (סה"ש תשי"ג ע' 188. ועוד). והא בהא תליא – שמצד מעלת היום, ניתוסף עליו וחידוש בכללות העבודה דחודש אלול.

(2) שיחת ח"י אלול תש"ה (סה"ש תש"ה ע' 122). – בפרטי הביאור בשתי הבבות שבפתגם זה – ראה לקו"ש ח"ט ע' 250 ואילך. לקו"ש ח"י אלול תשד"מ. וראה לקמן ס"ז.

(3) שיחת ח"י אלול תשי"ג (ע' 177. שם ע' 179).

(4) זהר ח"א קנ, רע"א. ח"ב פה, רע"א. ועוד. וראה שמור"ר פט"ו, כו.

(5) סוכה כט, א.

(6) ראה סוכה שם. בר"פ פ"ו, ג. אוה"ת בראשית ד, סע"ב ואילך. ועוד.

(7) כולל גם בנוגע לתכונת העילוי וההוספה ("מעלין בקודש")

העובד – כללות הכחות והדרגות שלו.

ד. וביאור הענין:

התורה כללות ופרטות נאמרה³¹, החל מ"כלל גדול"³², ועד לפרט שבפרט. וכיון שהכלל והפרט קשורים זב"ז, ועד ש"אין בכלל אלא מה שבפרט"³³, מובן, שבכל פרט ופרט שבפרט משתקף הכלל. ועד"ז בעבודת האדם – שבכל עבודה פרטית משתקפת כללות העבודה.

ומזה נמשך גם בעולם (שנברא בשביל התורה ובשביל ישראל³⁴, ויתירה מזה, "אסתכל באורייתא וברא עלמא"³⁵, ו"את העולם נתן בלבם"³⁶) – שבכל פרט משתקף הכלל³⁷, ולדוגמא – בזמן ומקום (גדרי העולם) – שבכל חלק פרטי דזמן ומקום משתקף כללות הזמן והמקום, היינו, שכל נקודה בזמן ובמקום קשורה עם הנקודה הכללית שכוללת כל מציאות הזמן והמקום.

[יומתק יותר ע"פ תורת הבעש"ט ואדמו"ר הזקן³⁸ שבכל רגע מתחדשת הבריאה כולה מאין ואפס המוחלט ליש³⁹ – שעפ"ז י"ל, שבכל רגע פרטי (נקודה אחת בזמן) כלולה הבריאה כולה (כולל גם בריאת הזמן), ע"ד ובדוגמת התהוות הבריאה מאין ליש בפעם הראשונה, ביום הראשון (וברגע הראשון)]

דגא חמישית, "חמישית לפרעה", ד"אתפריעו ואתגליין מיני כל נהורין" (זח"א ר"י, א).

ויש לומר, שגם החדשים אב ותשרי שרובם (אבל לא כולם ממש) בספר חמישי – ה"ז בגלל שייכותם לחודש אלול: אב – שמזול ארי' (יל"ש ירמי' רמז רנט), ר"ת אלול ר"ה יוהכ"פ הושי"ר (שליה שופטים שעח, ב), ותשרי – שבו נשלם הענין ד"אני לדודי ודודי לי", בעשרה ימים שבין ר"ה ליוהכ"פ** (לקו"ת פ' ראה לב, א), שהתגלותם ("בכסה ליום חגיגו") בחג הסוכות, עד לשמע"צ ושמח"ת (ראה סה"מ מלוקט ח"ב ע' קכא. וש"נ).

- 31 ראה חגיגה ו, סע"א ואילך. וש"נ.
- 32 ומזה מובן שיש גם כלל סתם, עד לכלל קטן.
- 33 סנהדרין מה, סע"ב. בכורות ו, א.
- 34 פרש"י ר"פ בראשית. ועוד.
- 35 זהר ח"א קלד, סע"א. ח"ב קסא, ריש ע"ב. ח"ג קעח, א.
- 36 קהלת ג, יא. וראה זח"א קצה, ב. לקו"ת במדבר ה, ריש ע"ב.
- 37 וכמשל הידוע שהשמש משתקפת ונראית בטיפת מים כמו בים הגדול.
- 38 שח"י אלול הוא יום הולדתם – שמזלם גובר (ראה ירושלמי ר"ה פ"ג ה"ח ובקה"ע שם).
- 39 שעהיה"א בתחלתו.

ובהתאם לכך, גם העבודה דחודש אלול היא עבודה כללית – כמודגש בשמו של החודש, "אלול", ר"ת "אני¹⁵ לדודי ודודי לי"¹⁶, שבזה מודגשת כללות העבודה דבנ"י¹⁷ בכל הזמנים ובכל המקומות – ההתקשרות והחיבור דבנ"י עם הקב"ה (מתוך אהבה¹⁸, "לית פולחנא כפולחנא דרחימותא"¹⁹).

ובפרטיות יותר – מרומזים ב"אלול" חמשה ר"ת הכוללים כל עניני העבודה: ג' הקוין תורה עבודה (תפלה) וגמ"ח²⁰ – בר"ת ד"אנה²¹ לידו ושמתי לך²² (תורה), "אני לדודי ודודי לי" (תפלה), "איש²³ לרעהו ומתנות לאביונים"²⁴ (גמ"ח), תשובה (הפועלת שלימות בכל עניני העבודה) בר"ת ד"ו(מל²⁵ ה' אלקיך) את לבבך ואת לבב (זרעך)²⁶, וגאולה (תכלית השלימות דכללות העבודה) – בר"ת ד"אשירה²⁷ לה' ויאמרו לאמר"²⁸.

ויש לומר, שחמשה הר"ת ד"אלול" הכוללים כל עניני העבודה הם כנגד חמשה הדרגות שבנשמה²⁹: נפש רוח נשמה (כנגד תורה עבודה וגמ"ח), ח"י (כנגד תשובה), ויחידה (כנגד גאולה)³⁰.

ובכל זה מודגש ש"אלול" הו"ע כללי: בנוגע להזמן – זמן כללי שכולל כל הזמנים (והמקומות), בנוגע לעבודה – כללות העבודה דבנ"י, ובנוגע להאדם

- 15 שה"ש ו, ג.
- 16 פע"ח שער ר"ה פ"א. שעה"פ עה"פ. ב"ח או"ח סתקפ"א (ד"ה והעבירו). ועוד.
- 17 עבודת המטה, באופן של אתענדל"ת – "אני לדודי" ועי"ז "ודודי לי" (משא"כ בפסוק "דודי לי ואני לו", שבו מודגשת קדימת האתענדל"ע – "ודודי לי" ועי"ז "ואני לו").
- 18 "דודי" – מלשון ידירות ואהבה (ראה ב"ח שם).
- 19 ראה זהר ח"ב נה, ב. ח"ג רסז, א.
- 20 אבות פ"א מ"ב.
- 21 משפטים כא, יג.
- 22 פע"ח שם. שעה"פ עה"פ.
- 23 אסתר ט, כב.
- 24 ס' ערוגת הבושם, א"ר (ר"ס תקפא) בשם ס' אמרכל.
- 25 נצבים ל, ו.
- 26 בעה"ט עה"פ. ב"ח שם.
- 27 בשלח טו, א.
- 28 שו"ע האריז"ל ר"ח אלול.
- 29 ב"ר פי"ד, ט. דבר"ב פ"ב, לו.
- 30 ועפ"ז יומתק שחודש אלול הוא החודש היחידי שבכל הימים שבו (מתחילתו ועד סופו)* קורין בתורה בספר חמישי, שהוא כנגד

(* משא"כ חודש אב, שהלימוד בימים הראשונים שבו לומדים בשיעורי חת"ת בספר רביעי, ובכמה שנים גם הקריאה בשבת הראשונה היא בספר רביעי. ועד"ז חודש תשרי, שבסיומו קורין ולומדים ספר ראשון.
**) וביחד עמם נעשית השלימות דארבעים יום אחרונים (דעבודת התשובה (עילאה, תורה) עד שנתרצה הקב"ה בשמחה ובלב (שלם) המרומזים בד' היודי"ן שבס"ת ד"אני לדודי ודודי לי" (ב"ח שם).

אלא מה שבפרט), מ"מ, נמשכת וחודרת החיות באופן שהגוף עצמו נעשה חי.

וטעם הדבר – כיון ש"חיות" הו"ע עצמי (שלמעלה מציוור), והעצם נמשך וחודר בכל מקום, בכל נקודה ופרט שבו, ובאופן שבכל נקודה ופרט נמשך החיות (העצם) בשוה, ודוגמתו בזמן – שהחיות היא בכל רגע, ללא הפסק כלל (שהרי ההפסק לרגע אחד ח"ו הוא היפך ענין החיים רח"ל), היינו, שבכל רגע ישנו עצם ענין החיות.

ו. ומזה מובן גם בנוגע להחיות באלול – ח"י אלול:

נוסף לכך שאלול הוא הכלל דעבודת בני"י, ניתוסף בח"י אלול הדגשת החיות (הפנימיות והעצם) דכללות העבודה – ההתקשרות דישראל עם הקב"ה, שהיא גם החיות (המהות) דישראל (האדם העובד), "ישראל וקב"ה כולא חד"⁴⁶.

ובהתאם לכך נעשה גם החשבון צדק – בי"ב הימים מח"י אלול עד ר"ה כנגד י"ב חדשי השנה – באופן של עבודה חדשה:

החשבון צדק שבהתחלת חודש אלול (לפני ח"י אלול) הוא (בעיקר) הסך-הכל (כלל) דכל פרטי העבודה דכל השנה כולה, להתבונן כיצד היתה עבודתו בג' הקוין תורה עבודה וגמ"ח, כיצד היתה הנהגתו במחשבה דיבור ומעשה וכו' – הכלל דהעבודה.

ואילו החשבון צדק שמתחיל בח"י אלול הוא (בעיקר) בנוגע לעצם ההתקשרות עם הקב"ה (ומדת ואופן התגלותה בעבודה בפועל), היינו, שבעשיית החשבון צדק לא נרגש (כ"כ) הציור הפרטי דעניני העבודה (תורה או גמ"ח כו'), כי אם (בעיקר) עצם ההתקשרות דישראל עם הקב"ה – החיות דכללות העבודה.

ומצד הדגשת ענין החיות ניתוסף גם בתיקון ושליומות העבודה דכל משך הזמן (שנה שלימה כו') ברגע אחד:

דששת ימי בראשית, שבו נבראו "כל תולדות שמים וארץ"⁴⁰ מאין ליש, באופן של נקודה אחת⁴¹ הכוללת כל הבריאה כולה⁴².

ועפ"ז יש לבאר גם בנוגע לעבודת התשובה שהיא "בשעתא⁴³ חדא וברגע חדא"⁴⁴ – דלכאורה, איך אפשר שברגע אחד יתקן וישלים החסרון בעבודה במשך זמן ובמיוחד בזמן ארוך (שנה שלימה, כמה שנים, מהתחלת ימי חייו, ועד – בגלגול שלפנ"ז)?! והביאור בזה – ע"פ האמור – שברגע פרטי משתקף כללות הזמן, ולכן, אפשר ויכולים לתקן ולהשלים בו גם משך זמן ארוך, ועד – לכללות הזמן.

וענין זה הוא בהדגשה יתירה בחודש אלול (חודש התשובה והחשבון) – שבכל רגע פרטי שבו מודגש שהוא זמן כללי השייך ופועל על ובכל השנה כולה, ומודגשת בו כללות העבודה, ובכל הכחות והדרגות, כנ"ל.

ה. ונוסף על מעלת חודש אלול שהו"ע כללי, ניתוסף חידוש מיוחד בח"י אלול – ענין החיות:

ובהקדים המשל מ"חיות" כפשוטה (חיות הגוף) – שהחיות היא (לא הוספת פרטים בהגוף, וגם לא ה"כלל" דהפרטים, דכל הפרטים שבהגוף כולם יחדיו, אלא) באיך ערוך לגמרי למציאות הגוף, וביחד עם זה, נעשית החיות דהגוף עצמו, העצם והפנימיות דהגוף⁴⁵, היינו, שהחיות אינה דבר בפ"ע מהגוף (שבו מלובשת החיות), אלא חודרת בהגוף באופן שהגוף עצמו חי, כל נקודה ופרט שבגוף היא נקודה ופרט (דגוף חי).

ליתר ביאור:

בנוגע לכלל ופרט – אף שה"כלל" שייך לה"פרטים", ועד שאין בכלל אלא מה שבפרט (דלא כחיות שהו"ע שבאין-ערוך להגוף), מ"מ, כל א' מהם הוא בהציור שלו, זה "כלל" וזה "פרט", ולכן, אף שהכלל משתקף בהפרט, אין זה אלא "השתקפות" דהכלל בלבד, ולא שהכלל עצמו חודר בהפרט להיות כמו הכלל; משא"כ בנוגע לחיות – אף שהחיות היא באין-ערוך להגוף (ופשיטא – לא באופן שאין בכלל

40 פרש"י בראשית א, יד.

41 נקודה אחת הקשורה עם אחדותו של הקב"ה – שהרי יום ראשון שבו נבראו כל תולדות השמים והארץ נקרא בכתוב "יום אחד" (בראשית א, ה), ויתירה מזה – "שהי' הקב"ה יחיד בעולמו" (פרש"י עה"פ), לא רק "אחד", שיש צורך לשלול מציאות אחרת (ע"ד מ"ש "יש אחד ואין שני לו"), אלא "יחיד", שאין נתינת-מקום (ובמילא אין צורך לשלול) מציאות אחרת.

42 כמ"ש הרמב"ן (ר"פ בראשית) ש"אין אצלנו בלשון הקודש בהוצאת היש מאין אלא לשון ברא . . . הוציא מן האפס הגמור

המוחלט יסוד דק מאד . . . חומר הראשון (היולי). . . בבריאה הזאת שהיא כנקודה קטנה דקה . . . נבראו כל הנבראים בשמים ובארץ כו".

43 זח"א קכט, סע"א.

44 ובלשון המשנה בפרקי אבות דשבת זה – "שעה אחת בתשובה כו" (פ"ד מי"ז), "שעה" מלשון הפנה (ראה לקו"ת דרושי ר"ה סא, א, סג, ד. ובכ"מ).

45 ולהעיר שנפש וגוף בערכם זל"ז הם מהות ומציאות (ד"ה כי עמך ה"ש"ת פ"ב. ובכ"מ).

46 ראה זח"א עג, א.

דישראל עם הקב"ה) מודגשת בעיקר בעבודת התפלה – "אני לדודי ודודי לי" – לא (רק) בתור עבודה פרטית, א' מחמשה עיני העבודה שבר"ת דאלול, אלא בתור כללות העבודה דאלול⁵⁰:

"תפלה" – היא מלשון חיבור (כמו התופל כלי חרס⁵¹), שענינה הוא החיבור וההתקשרות דישראל עם הקב"ה בתכלית השלימות, באופן נעלה יותר מאשר ע"י גמ"ח ותורה – כמודגש בדרשת חז"ל⁵² על הפסוק⁵³ "בכל קראנו אליו" (ענין התפלה), "אליו ולא למדותיו", היינו, שע"י התפלה נעשה ההתקשרות והחיבור דישראל עם מהותו ועצמותו ית' כפי שהוא למעלה מכל גדר ותואר, דלא כבגמילות חסדים, שבה מודגש החיבור עם מדת חסדו של הקב"ה ("מדותיו")⁵⁴, ועד"ז בתורה, שבה מודגש החיבור והיחוד עם חכמתו של הקב"ה, משא"כ תפלה שהיא "אליו" (ולא למדותיו⁵⁵), החיבור וההתקשרות עם מהותו ועצמותו ית' ממש.

ועפ"ז יש לבאר הדיוק בפתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר שח"י אלול הוא היום שהביא ומביא חיות באלול, ומוסיף לבאר בפרטיות יותר שח"י אלול נותן חיות בעבודה דאני לדודי ודודי לי – שענין החיות קשור בעיקר עם "אני לדודי ודודי לי" (תפלה⁵⁶), ההתקשרות והחיבור עם הקב"ה, והפעולה דח"י אלול היא שבכל עיני העבודה דחודש אלול (כל החמשה ר"ת, הכוללים כל עיני העבודה) יהי' מודגש (לא כ"כ הציור הפרטי דעיני העבודה, אלא) החיות דכללות העבודה, ההתקשרות

כאשר החשבון-צדק והתשובה הוא בהכלל דכל העבודה – כיון שהכלל רק משתקף בהפרט, ולא באופן שהכלל עצמו חודר בהפרט, הרי פעולת הכלל דחודש אלול בכל פרטי העבודה דכל השנה כולה (שבזמן כללי יתקנו כל הפרטים) אינה בתכלית השלימות;

אבל כאשר החשבון-צדק והתשובה הוא בענין החיות, עצם ההתקשרות דישראל עם הקב"ה – כיון שהחיות חודרת בכל פרט באופן שמציאות הפרט הו"ע החיות (דבר חי), היינו, שבכל פרט ובכל רגע ישנו עצם ענין החיות, הרי ע"י העבודה (תשובה) ברגע אחד נעשה התיקון דכל משך הזמן בתכלית השלימות, כיון שהחיות (ההתקשרות דישראל עם הקב"ה) היא המהות דהכלל ודהפרטים גם יחד.

ועפ"ז יומתק שח"י אלול עצמו הוא יום החשבון-צדק דחודש תשרי, החל מראש השנה, "ראש" דייקא (ולא תחילה)⁴⁷, ועד"ז כללות חודש תשרי אותיות "רשית"⁴⁸ – כי, ראש השנה (וחודש תשרי) הוא כמו ה"ראש" שבאדם שבו משכן והשראת החיות⁴⁹, וממנו מתפשטת החיות לכל אברי הגוף, ודוגמתו בראש השנה (וחודש תשרי) שכולל החיות דכל השנה, ובהתאם לכך נעשה החשבון-צדק דראש השנה וחודש תשרי ביום ח"י אלול, שבו מודגש ביותר ענין החיות, שמצד זה נעשה התיקון דכל השנה כולה בתכלית השלימות.

ז. ויש להוסיף, שהחיות דאלול (ההתקשרות

(47) ראה לקו"ת פרשתנו מא, ג. ובכ"מ.

(48) בעה"ט עקב יא, יב.

(49) ראה תניא פנ"א.

(50) ולהעיר, שתפלה (כקו פרטי) נקראת בשם "עבודה" (תורה עבודה וגמ"ח) – שם כללי לכל עיני העבודה (ע"ד שמצינו בכמה עינים שפרט וכלל נקראים בשם אחד, ולדוגמא: "טהרות" – שם של מסכת פרטית, וגם שם של סדר שלם (כלל). "כוכב" – שם כוכב פרטי, וגם שם כללי לכל הכוכבים. וכיו"ב).

(51) לשון המשנה – כלים פ"ג מ"ה. וראה תו"א תרומה עט, סע"ד. ובכ"מ.

(52) פרדס (בשם הספרי*) של"ב פ"ב. סידור (עם דא"ח) שער הק"ש פה, ב ואילך. סהמ"צ להצ"צ קיז, א ואילך.

(53) ואתחנן ד, ז.

(54) להעיר ממ"ש בפרשתנו (כח, ט) "והלכת בדרכיו", ודרשו

(* ולהעיר שבספרי שלפנינו – ליתא.

חז"ל (סוטה יד, א**) "הלך אחר מדותיו של הקב"ה מה הוא כו' אף אתה כו'". ועד"ז דרשו חז"ל על הפסוק "ובו תדבקון" (ראה יג, ה), "הדבק בדרכיו גמול חסדים כו'" (פרש"י עה"פ. וראה בארוכה לקו"ש חז"ד ע' 53 ואילך), היינו, שהדביקות שע"י גמילות חסדים (וכיו"ב) היא בדרכיו ("מדותיו") בלבד.

(55) ומובן שהשלימה ד"מדותיו" אינה בנוגע ל"מדות" דוקא ביחס ל"מוחין", אלא לכל ענין של גדר ותואר ומדידה ("מדות" גם מלשון מדידה).

(56) להעיר מהמבואר בלקו"ת (בלק ע, ד ואילך) שהתפלה היא כמשל חוט השדרה נכמארז"ל "הני י"ח (ח"י ברכאן דצלותא). . כנגד שמונה עשרה חוליות שבשדרה" (ברכות כח, ב. זח"ג רנה, סע"ב) שמעמיד ומקיים כל אברי הגוף, ועל ידו נמשך החיות*** מהמוחין לכל אברי הגוף.

(** בטוטה שם: "מאי דכתיב אחרי ה' אלקיכם תלכו" (שבפ' ראה). אבל ברמב"ם הל' דעות פ"א ה"ה-ו: "שנאמר והלכת בדרכיו, כך למדו בפירושו מצוה זו מה הוא כו' אף אתה כו'". וכ"ה בשו"ע אדה"ו אר"ח סקני"ו ס"ג (ומסיימ: "וכן שאר כל המדות שיש באדם צריך להדמות עצמו בהם לבואו כו'"). ואכ"מ.

(*** ומרומז גם במספר החזויות דחוט השדרה (וכנגדן מספר ברכות התפלה) – שמונה עשרה, "חי".

העבודה דאלול יהיו חדורים בהענין ד"אני לדודי ודודי ל"י, שע"ז ניתוסף עוד יותר בהחשבון-צדק והתשובה על כללות הזמן, שנכלל ביום השבת.

ט. ויש לקשר כהנ"ל עם פרשת השבוע – פרשת תבוא:

בהתחלת פרשת השבוע מדובר אודות מצות ביכורים – "ולקחת מראשית כל פרי האדמה וגו'"⁶⁷.

ומבואר במדרשי חז"ל⁶⁸ ש"ביכורים" קאי על בני"י, שנקראים "ראשית" ("קדש ישראל לה' ראשית תבואתו"⁶⁹), ע"ש שקדמו לעולם, כמארז"ל⁷⁰ שמחשבתן של ישראל קדמה לכל דבר, אפילו לתורה (שנקראת תרומה, תורה מ'⁷¹), וביכורים קודמין לתרומה⁷²), כיון שישראל וקוב"ה כולא חד.

ותוכן הענין דהבאת ביכורים (כמבואר בדרושי חסידות⁷³) – שהנשמה שירדה למטה תתקשר ותתחבר עם עצם הנשמה למעלה, ועד לאשתאבא בגופא דמלאכא⁷⁴, אשר, ענין זה נעשה ע"י עבודת התפלה (כמארז"ל⁷⁵ ש"צפה משה ברוח הקודש . . . (ש) הביכורים עתידין ליפסק עמד והתקין לישראל שיהיו מתפללין ג' פעמים בכל יום"), שעל ידה נעשה ההתקשרות והחיבור דישראל עם הקב"ה.

ועפ"ז יש לבאר הקשר והשייכות דח"י אלול לפרשת תבוא⁷⁶ – שתוכן ענין החיות דאלול (ההתקשרות דישראל עם הקב"ה) מודגש גם בפרשת השבוע בענין הביכורים⁷⁷, שרומז על מעלתם של ישראל שהם חד עם קוב"ה.

ועוד ענין בזה – שמצד מעלתם של ישראל בהתקשרות וחיבור עם הקב"ה, נשלמת על ידם כוונת הבריאה שנתאוהו הקב"ה להיות לו ית' דירה

דישראל עם הקב"ה, "אני⁵⁷ לדודי ודודי לי".

ומזה מובן שמח"י אלול ואילך צריכה להיות הוספה מיוחדת בעבודת התפלה. כלומר, נוסף על ההוספה בעבודת התפלה בכל חודש אלול, כדאיאת בספרים⁵⁸ שגם תלמידי חכמים שעיקר עסקם בכל השנה בלימוד התורה, צריכים לקחת מזמן לימוד התורה ולהוסיף בתפלה ותחנונים וסליחות, ניתוסף בח"י אלול הדגשה עיקרית (נוסף על הענין דבקשת סליחה כו') על ההתקשרות והחיבור דישראל עם הקב"ה.

ולא עוד אלא שגם בנוגע להוספה בלימוד התורה שבחודש אלול (כמשנ"ת בארוכה בהתוועדות שלפנ"ז⁵⁹ השייכות המיוחדת דלימוד התורה לחודש אלול) צ"ל הדגשה מיוחדת על ענין התפלה שבתורה – ההתקשרות עם נותן התורה⁶⁰, ובפרט ע"י לימוד פנימיות (סתים) התורה, שעל ידה נעשית ההתקשרות דפנימיות (סתים) דישראל עם הפנימיות (סתים) דהקב"ה⁶¹.

ח. ובכהנ"ל ניתוסף עליו מיוחד בקביעות שנה זו – שח"י אלול חל ביום הש"ק:

יום השבת כולל כל ימי השבוע [הן בנוגע להעילוי והשלימות ("ויכולו"⁶²) דימי השבוע שלו, והן בנוגע להמשכת הברכה לימי השבוע שלאחריו, "מיני' מתברכין כולהו יומין"⁶³] – (שהם) כללות הזמן, ויתירה מזה – שיום השבת הוא למעלה מהזמן⁶⁴.

זאת ועוד: ביום הש"ק מודגש יותר ההתקשרות והחיבור דישראל עם הקב"ה כולל ובמיוחד ע"י ההוספה בעבודת התפלה ובלימוד פנימיות התורה⁶⁵.

ומזה מובן שכאשר ח"י אלול חל ביום השבת ניתוסף עוד יותר בהמשכת החיות⁶⁶ באלול, שכל עניני

⁵⁷ יום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים" (תמיד בסופה), מקור החיות. (67) כו, ב.

(68) ראה ב"ר רפמ"ו. זח"ג קכא, רע"א. רנג, א. ועוד.

(69) ירמ"י ב, ג.

(70) ב"ר פ"א, ד.

(71) זח"ג קעט, א.

(72) רמב"ם הל' תרומות פ"ג הכ"ג.

(73) ראה בארוכה אוה"ת ריש פרשתנו. ועוד.

(74) זח"א ריז, ב.

(75) תנחומא ריש פרשתנו.

(76) שהרי ח"י אלול חל לעולם בסמיכות לפ' תבוא, ובפרט

בקביעות שנה זו שח"י אלול חל ביום הש"ק פ' תבוא.

(77) להעיר, שבביכורים מרומז גם הענין דחשבון-צדק על כללות

הזמן (שניתוסף בו עוד יותר ע"י המשכת החיות באלול, כנ"ל ס"ו)

– במקרא ביכורים, מהמעמד ומצב ד"ארמי אוכד אבי גו" (בהתחלת

הזמנים) עד למעמד ומצב ד"הבאתי את ראשית פרי האדמה גו" (כו,

57) ויש לומר, ש"אני (לדודי)" קאי על עצם הנשמה שלמעלה מכל החמשה שמות שנקראו לה (כולל יחידה) שכנגד חמשת הר"ת ד"אלול" (ראה גם סה"ש תשמ"ט ע' 692).

(58) ברכי יוסף על שו"ע או"ח סתקפ"א סק"ו. הובא באלף למטה על מטה אפרים שם סקט"ו.

(59) קונטרס משיחות ש"פ שופטים שנה זו ס"ט.

(60) ולהעיר, שגם ענין החיים שבתורה – "חיינו ואורך ימינו", ובלשון חז"ל (תענית בסופה ובפרש"י) "דמוסיף יוסיף", "יוסיף חיים על חיינו" – הוא מצד ההקשרות עם הקב"ה (נותן התורה), כמ"ש (ואתחנן ד, ד) "ואתם הדבקים בה' אלקיכם חיים כולכם היום".

(61) ראה לקו"ת ויקרא ה, ג. נצבים מו, א. ובכ"מ.

(62) בראשית ב, א. וראה לקו"ת בהר מא, א. אוה"ת עה"פ.

(63) זח"ב סג, ב. פח, א.

(64) ראה לקו"ת שה"ש כה, סע"א. ובכ"מ.

(65) ראה אגה"ק ס"א (קג, א). קונטרס עץ החיים פכ"ה (ע' 53). ועוד.

(66) להעיר מהשייכות ד"חיות" ליום השבת – להיותו מעין ודוגמת

"לאחדים כאחד"⁸⁴, מצד ההתקשרות וחיבור דישראל עם הקב"ה, "נצבים"⁸⁵ גו' לפני ה' אלקיכם, ובאופן ד"לעברך בכרית גו'", "להיות שניהם עובדים בתוך גוף אחד להיות לאחדים"⁸⁴; וכל זה – באופן ד"וילך", "לכונן"⁸⁶ מחיל אל חיל (עד) יראה אל אלקים בציון"⁸⁷, דכשם שהקב"ה הוא אין-סוף, כך גם ההתקשרות וחיבור דישראל עם הקב"ה היא בעילוי אחר עילוי עד אין-סוף.

פרשת האזינו – "האזינו השמים גו' ותשמע הארץ", "קרוב לשמים ורחוק מן הארץ"⁸⁸ – דאף שמצד סדר הבריאה הרי אפילו ישעי' (שראה המרכבה) (דעולם הבריאה⁸⁹) אומר "שמעו שמים והאזינו ארץ"⁹⁰, להיותו "קרוב לארץ ורחוק מן השמים"⁸⁸, מ"מ, מצד ההתקשרות וחיבור דישראל עם הקב"ה, כאו"א מישראל הוא "קרוב לשמים ורחוק מן הארץ".

פרשת ברכה – "וזאת הברכה אשר ברך משה איש האלקים את בני ישראל" עד "לעיני כל ישראל" – שעניניו של "משה איש האלקים" נמשכים (ברכה מלשון המשכה⁹¹) לכל בני" באופן גלוי, ועד "לעיני

בתחתונים"⁷⁸, כמרומז בהתחלת הפרשה – "והי' כי תבוא אל הארץ גו' וירשתה וישבת בה", שהארץ הלזו הגשמית נעשית ארץ ישראל, ע"י עבודתם של ישראל בבירור העולם, שזהו"ע כיבוש וירושת ארץ שבע אומות"⁷⁹, עד לכיבוש וירושת ארץ עשר אומות (כולל גם קניני קניזי וקדמוני) לעתיד לבוא, לאחר ההתחלה בכיבוש וירושת ארץ סיחון ועוג שבעבר הירדן המזרחי, כמ"ש בסיום הפרשה⁸⁰ "ונקח את ארצם ונתנה לנחלה לראובני ולגדי ולחצי שבט המנשי" (כמדובר בארוכה בהתוועדות שלפנ"ז⁸¹).

י. ויש להוסיף, שתוכן ענין החיות דאלול (ההתקשרות וחיבור דישראל עם הקב"ה) מודגש גם בהמשך הפרשיות שלאח"ז שקורין (ולומדים, כולל בשיעורי חת"ת) בחודש אלול, והמשכו בחודש תשרי (שאו נעשה הגילוי ד"ודודי לי"):

פרשת נצבים-וילך⁸² (כבקביעות שנה זו שהן מחוברין): נצבים – "אתם נצבים היום כולכם לפני ה' אלקיכם ראשיכם שבטיכם וגו' מחוטב עציך עד שואב מימין לעברך בכרית גו'", שכל בני" (שנחלקים לעשרה סוגים⁸³) הם במעמד ומצב ד"כולכם",

85 "נצבים" דייקא – עמידה בתוקף, מלשון נצב מלך (אוה"ת נצבים ס"ע א"רא ואילך), שקאי גם על התוקף והחזק בהתקשרות וחיבור דישראל להקב"ה ("אני לדודי").

ולהעיר, שענין זה מרומז גם בר"ת ד"אני לדודי" – "אל" (ב' תיבות ראשונות ד"אלול"), "לשון כח וחזק, כמו ואת אילי הארץ לקח" (טווא"ח ס"ה). וענין זה מודגש ביותר בשנה זו – שבט"ו אלול (קיימא סיהרא דאלול באשלמותא), והמשכו בח"י אלול, מלאו צ"ג שנה להתייסדות ישיבת תומכי תמימים – שמספר צ"ג***ג הוא ג"פ א"ל (כמבואר בענין "מגן" (שמספרו צ"ג) בגימטריא ג"פ א"ל (מאו"א מ, ת. קה"י בערכו)), היינו, שהענין ד"אל" (כח וחזק) הוא באופן של חזק (בתלת זימני הוי חזקה).

86 תהלים פד, ח.

87 להעיר ש"ציון" רומז (גם) לפנימיות ועצם הנשמה (ראה לקו"ת ר"פ דברים. ובכ"מ).

88 ספרי ר"פ האזינו.

89 ראה לקו"ש חכ"ד ע' 630 בהערה. וש"נ.

90 ישעי' א, ב.

91 תו"א מקץ לז, ג. ובכ"מ.

ה-ו"ד)*. ועד"ו בהמשך הפרשה בענין יודיו מעשרות – "בערתי הקודש מן הבית גו' לא אכלתי באוני ממנו וגו'" (שם, יג-יד), ע"ד חשבון-צדק, ועד ל"השקיפה גו'" (שם, טו), "כל השקפה שבתורה כו' וזה בלשון ברכה" (ירושלמי מעשר שני פ"ה ה"ה), דיש לומר, שרומז על העילוי דאתהפכא חשוכא לנהורא שבעבודת התשובה, מצד ההתקשרות וחיבור דישראל עם הקב"ה**.

78 ראה תנחומא נשא טז. ועוד. תניא רפ"ו. ובכ"מ.

79 כולל גם הכיבוש דארץ הגרגשי – שלא הי' צורך במלחמה (בדרך אתכפיא), כיון ש"גרגשי עמד ופנה מפניהם מאליו" (פרשי' תשא לג, ב. לד, יא. וראה לקו"ש חכ"א ע' 223 ואילך), היינו, שהבירור נעשה באופן של אתחפכא. – ולהעיר מהשקו"ט אם גרגשי הוא בכלל הציווי "לא תחי' כל נשמה" לאחר ש"עמד ופנה כו'*** (ראה לקו"ש שם ע' 227-8. וש"נ). ואכ"מ.

80 כט, ז.

81 קונטרס משיחות ש"פ חוקת. ועוד.

82 שמתחילין לקרוא במנחת ש"פ תבוא.

83 זח"ב פכ, א.

84 לקו"ת ר"פ נצבים.

(* ולהעיר ש"אין קורין מקרא ביכורים אלא בזמן שמחה" (פרשי' שם, יא). די"ל שרומז גם על החשבון-צדק והתשובה בשמחה דוקא.

** ולהעיר מפתגם אדמו"ר האמצעי בנוגע (להמשך הפרשה ב)קריאת התוכחה (שבה מודגש הפיכת הענינים הבלתי-רצויים לברכה (ראה לקו"ת בחוקותי מז, טע"א ואילך. ובכ"מ)) – שכשאבא (אבינו שבשמים) קורא שומעים רק ברכות (היום יום" יז אלול)

*** ולהעיר, שהענין ד"עמד ופנה" (גלות) הוא ע"ד ובדוגמת מיתה, כמ"ש החינוך (מצוה תי) ש"צער גלות שקול כמעט כצער מיתה שנפרד האדם מאהביו ומארץ מולדתו" (ויש לומר שענין זה מודגש אצל אוה"ע יותר מאשר אצל בני", כיון שהשייכות לגשמיות ("ארץ מולדתו") אצל אוה"ע היא יותר מאשר אצל בני" (כי אצל בני" נשמתם עיקר וגופם טפל, ובמילא גם צער הגלות גדול יותר להחשב כמו מיתה. אבל לאידך רק בישראל הענין דגולה משולחן אביו. ועצ"ע).

**** להעיר מלקוטי לוי"צ לזח"ג (ע' קצ) בענין צ"ג כלי שרת שהיו מוציאים בכל יום בביהמ"ק (משנה תמיד פ"ג מ"ד), שצ"ג הוא "כמספר אח"ד וע"ד, כי בבהמ"ק הי' היחוד דיהו"ע ויהו"ת".

כל ישראל".

נחלק לשנים – חסד וגבורה⁹⁹. ובצירוף שניהם (שלשה וארבעה) נעשה מספר שבע – שרומז על עבודת המדות (ז' מדות)¹⁰⁰.

וההקדמה לאמירת ולימוד פרקים שלישי ורביעי, היא, משנת¹⁰¹ "כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא, שנאמר¹⁰² ועמך כולם צדיקים לעולם ירשו ארץ נצר מטעי מעשה ידי להתפאר":

במשנה זו מודגשת ההתקשרות וחיבור דישראל עם הקב"ה – "נצר מטעי מעשה ידי להתפאר", שלכן, "כל ישראל", מבלי הבט על מעמדם ומצבם בקיום התומצ, "יש להם חלק לעולם הבא"¹⁰³, מצד מעלתם שלמעלה אפילו מהתורה.

ומשנה זו היא ההקדמה לפרקים שלישי ורביעי¹⁰⁴ – שבזה מרומז שההתקשרות וחיבור דישראל עם הקב"ה (תוכן משנת "כל ישראל כו") נמשך וחדר בכללות העבודה דבנ"י (שמרומזים בפרקים שלישי ורביעי), ע"ד ובדוגמת המשכת החיות דאלול בכל עניני העבודה.

יב. ההוראה מהאמור לעיל בנוגע למעשה בפועל: מח"י אלול ואילך יש להוסיף ביתר שאת וביתר עוז בכל עניני העבודה דחודש אלול, עד להוספה באופן של עבודה חדשה – ע"י המשכת החיות דאלול, היינו, שבכל עניני העבודה דחודש אלול ניכר בגלוי ובהדגשה נקודת החיות, עצם ההתקשרות וחיבור דישראל עם הקב"ה.

לימים מכסים" (ישע"י יא, ט. רמב"ם בסיום וחותרם ספרו "משנה תורה").
98) להעיר ממ"ש בפרשת השבוע (כח, יו"ד) "וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך", ודרשו חז"ל (ברכות ו, א. וש"ג) "אלו תפילין שבראש".

99) ראה סידור (עם דא"ח) שער התפילין יד, ב. ובכ"מ.
100) נוסף על התכללותם במוח הדעת שנחלק לחסד וגבורה – אהבה וענפי ויראה וענפי" (תניא ספ"ג).
101) סנהדרין ר"פ חלק.
102) ישע"י ס, כא. – ולהעיר שפסוק זה הוא בהפטרות פרשת תבוא.

103) ויתירה מזה – אפילו אלה שנאמר עליהם (בהמשך המשנה) ש"שאיין להם חלק לעולם הבא", הרי, כיון ש"לא ידח ממנו נדח", בודאי שסוכ"ס יעשו תשובה (בגלגול זה או בגלגול אחר), ויקבלו חלק בעולם הבא (ראה אג"ק ח"א ע' קמג ואילך. וש"ג). ועפ"ז י"ל, שההודעה "ואלה שאיין להם חלק לעולם הבא" היא (גם) כדי לעוררם לתשובה ולסייעם – ראי' על ענינם הכי עיקרי.

104) ויומתק יותר ע"פ הסברא שצריך לומר משנת כל ישראל פעם אחת* – כהקדמה לפרק שלישי ורביעי יחדיו, אף ש"ל שכיון שתוכנם שונה גם ההוראה (והסיום) פירושם שונה.

ופרשת בראשית – "בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ" – שמצד ההתקשרות וחיבור דבנ"י עם הקב"ה פועלים המשכת וגילוי אלקות בעולם, שבשמים ובארץ וכל צבאם יהי' ניכר ש"בראשית ברא אלקים"⁹², שזהו"ע דבירור העולם, לעשות לו ית' דירה בתחתונים.

יא. ויש לקשר זה גם עם פרקי אבות שלומדים בשבת זה – פרק שלישי ופרק רביעי:

בפרקים אלה מודגשים המספרים שלשה וארבעה – הן בשמות הפרקים, פרק שלישי ופרק רביעי, והן בהתוכן דהתחלת וראש הפרקים: בפרק שלישי – "הסתכל בשלשה דברים כו"⁹³, ובפרק רביעי – "איזהו חכם כו' גבור כו' עשיר כו' מכובד" – ארבע מעלות כלליות דהאדם.

ומספרים אלה (שלשה וארבעה) רומזים על נללות בנ"י, וגם על כללות העבודה דבנ"י:

כללות בנ"י – שלשה אבות וארבע⁹⁴ אמהות דכל בנ"י. ובצירוף שניהם (שלשה וארבעה) נעשה מספר שבע – שרומז על שבעת הנרות ד"מנורת זהב כולה"⁹⁵, שבעת הסוגים שבנשמות ישראל⁹⁶.

וכללות עבודת בנ"י – עבודת המוחין⁹⁷, ג' מוחין (חכמה בינה דעת), ובפרטיות יותר ד' מוחין, כמודגש בתפילין של ראש⁹⁸ שיש בהם שיי"ן של ג' ראשין ושי"ן של ד' ראשין, כנגד ג' מוחין וד' מוחין (כי מוח הדעת

92) כולל גם שניכר ענין ההתהוות מאין ליש, ש"הוא לבדו בכחו ויכלתו לברוא יש מאין כו" (אגה"ק ס"כ).

93) ובמשנה זו עצמה – שלש בבות: (א) ההודעה הכללית ד"הסתכל בשלשה דברים ואין אתה בא לידי עבירה", (ב) ה"שלשה דברים" שצריך להסתכל בהם – "דע מאין באת ולאן אתה הולך ולפני מי אתה עתיד ליתן וחשבון", (ג) ומבאר ומפרט – "מאין באת מטפה סרוחה, ולאן אתה הולך למקום עפר רמה ותולעה, ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה" (אף שהי' יכול לכוללם בקיצור בבבא אחת, כמשנת במק"א (סה"ש תשמ"ח ח"ב ע' 434 ואילך. ועוד).

94) ויש לומר, שמספר ארבעה רומז גם על שלשה אבות ביחד עם דוד המלך, רגל הרביעי דהמרכבה (זהר ח"א רמח, ב. ח"ג רסב, ב. ועוד).

95) זכרי' ד, ב.
96) ראה לקו"ת ר"פ בהעלותך. ובכ"מ.

97) ובפרטיות יותר – לא רק מוחין שלצורך המדות, אלא גם מוחין כשלעצמם – לעתיד לבוא (שהרי העבודה בזמן הזה היא בבירור המדות, ולעתיד לבוא תהי' עבודת המוחין (ראה בארוכה מאמרי אדהאמ"צ דברים בתחלתו)), ומעין זה – בסוף זמן הגלות, כמסמכות להגאולה, שאז יקויים היעוד "מלאה הארץ דעה את ה' כמים

(* ועד"ז משנת "רבי חנני" בן עקשיא אומר כו" – פעם אחת, לאחרי סיום פרקים שלישי ורביעי יחדיו.

שמחה וטוב לבב¹¹⁴.

יג. ויה"ר שקבלת החלטות טובות בכהנ"ל תמהר ותזרו ותביא בפועל את הגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו.

ובלשון הכתוב בפרשת השבוע – "תבוא אל הארץ אשר ה' אלקיך נותן לך וירשת וישבת בה", שכל בני"באים לארצנו הקדושה,

ובלשון הכתוב בהפטורה – "כולם נקבצו באו לך גו"¹¹⁵, "כעב תעופינה וכיונים אל ארובותיהם"¹¹⁶, ותיכף ומיד ממש, כסיום וחותרם ההפטורה "אני¹¹⁷ ה' בעתה אחישנה"¹¹⁸, ובפרט לאחרי שעוד בזמן הש"ס "כלו כל הקיציץ"¹¹⁹, ועאכו"כ בימינו אלה¹²⁰, בסיומה של שנת ה'תש"נ, ר"ת היתה (ו)תהי' שנת נסים, והכנה לשנת תנש"א, ר"ת תהא שנת נפלאות אראנו, וכהפס"ד דכו"כ רבנים פוסקי-דינים בישראל (והולך מספרם ומוסיף) שמשיה צדקנו צריך לבוא תיכף ומיד ממש – "אחישנה" ב"אחישנה".

והעיקר – שכן תהי' לנו בפועל ממש, כך, שקריאת התורה במנחת שבת זה תהי' באופן ד"אתם נצבים היום כולכם לפני ה' אלקיכם" – בבית המקדש, ושם ישמעו קריאת התורה מפי המלך (כמ"ש בפ' וילך¹²¹) – מלך המשיח ומשה רבינו – "גואל ראשון הוא גואל אחרון"¹²², וכאמור, תיכף ומיד ממש.

ועי"ז ניתוסף גם בהחשבון-צדק תיקון ושלימות העבודה במשך כל השנה כולה – שגם ברגע פרטי שעוסק בעבודה פרטית וענין פרטי¹⁰⁵, ניכר ומודגש הקשר והשייכות לכללות העבודה, להיותו הדור בהחיות דאלול, כנ"ל.

וכן יש להוסיף בעבודת התפלה, הן מצד הדגשת קו התפלה בין החמשה ר"ת דאלול, והן – ובעיקר – מצד נקודת החיות דאלול (כנ"ל ס"ז);

להוסיף בלימוד התורה, ובפרט הלימוד בענינים שהזמן גרמא, עניני אלול, ר"ה ויוהכ"פ, וחג הסוכות¹⁰⁶, הן בנגלה דתורה והן בפנימיות התורה;

ולהוסיף בגמילות חסדים, ובפרט ההשתדלות בנתינת צרכי החג באופן של הרחבה לכל הזקוקים¹⁰⁷, החל מר"ה, שנאמר בו¹⁰⁸ "אכלו משמנים ושתו ממתקים", ערב יוהכ"פ ("כל האוכל ושותה בתשיעי מעלה עליו הכתוב כאילו התענה תשיעי ועשירי"¹⁰⁹), מוצאי יוהכ"פ, שנאמר בו¹¹⁰ "לך אכול בשמחה לחמך", ועאכו"כ חג הסוכות ושמע"צ, "זמן שמחתנו", "אין שמחה אלא בבשר . . אין שמחה אלא ביי"ן"¹¹¹ (כולל הענין דהכנסת אורחים¹¹² שעיקרו ביו"ט¹¹³), ובהדגשה יתירה בקביעות שנה זו – שהימים טובים דר"ה (הן בא"י והן בחו"ל), חג הסוכות ושמע"צ ושמחת" (בחור"ל) הם בימים חמישי ושישי, (ומיד לאחריהם) יום השבת – ג' ימים רצופים. וכל זה – מתוך חיות,

105) ולא רק שנדמה לו שזה ענין פרטי בלבד, אלא שכן הוא באמת.
106) מתחיל מט"ו באלול, שלושים יום לפני החג (ראה פסחים ו, סע"א ואילך. וש"ג).
107) נוסף על ההשתדלות בנוגע לצרכי החג בביתו – שנותן ל"עקרת-הבית" כל הדרוש לצרכי החג, ומתוך כבוד שמכבדה יותר מגופו (יבמות סב, סע"ב. רמב"ם הל' אישות פט"ו הי"ט. וראה שו"ע דאדה"ז ח"ו סוף הל' אונאה וגניבת דעת).
108) נחמ"י ח, יו"ד. וראה לקו"ש חיד"ע ע' 370 ואילך. וש"נ.
109) יומא פא, ב.
110) שו"ע אדה"ז או"ח סתרכ"ד ס"ט.
111) פסחים קט, א.
112) ובפרטיות יותר – "אשל", כמ"ש באברהם "ויטע אשל" (וירא כא, לג), ר"ת אכילה שתי' לינה (פרש"י סוטה יו"ד, סע"א. ועוד). ויש לומר, שבזה מרומו שאברהם אבינו נטע בישראל ("יצוה את בניו ואת ביתו גו") מדת הכנסת אורחים ליתן להם "אשל", אכילה שתי' לינה.

113) ראה תו"א ר"פ חיי שרה. ובכ"מ.

114) ראה לעיל הערה 10.

115) ישע"י ס, ד.

116) שם, ח.

117) שם, כב.

118) וראה סנהדרין צח, א: "זכו אחישנה . . זכו עם ענני שמיא"

– ע"ד מ"ש לפני"ז "מי אלה כעב תעופינה".

119) סנהדרין צז, ב.

120) כולל ובמיוחד – לאחרי מלאות ארבעים שנה, ש"נתן ה' לכם

לב לדעת ועינים לראות ואזנים לשמוע", כמ"ש בסוף פרשת השבוע

(כט, ג).

121) לא, יא ובפרש"י.

122) שמו"ר פ"ב, ד. ועוד (וראה לקו"ש ח"א ע' 8 ואילך). –

ועפ"ז י"ל, שבגאולה העתידה תתקיים בקשת משה "שלח נא ביד

תשלח" (שמות ד, יג ובפרש"י), שמשה יהי' גם "גואלם לעתיד" (כמו

בגאולה ממצרים, "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו* נפלאות**") –

"גואל ראשון הוא גואל אחרון".

* להעיר מפי' הוהר (ח"א רסא, ב) ש"אראנו" קאי על משה רבינו.

** יש להעיר ש"נא" ("שלח נא ביד תשלח") ר"ת "אראנו נפלאות"

לקוטי שיחות פרשת כי תבוא כרך ד'

מתורגם ללשון הקודש

שמקיים כל מצוה משום שהיא דרכו של הקב"ה, הוא עושה כדי "להדמות בו יתעלה", אזי משפיעות המצוות עליו ופועלות בו הענין של - "הלכת".

אף שקיום המצוות פועל בודאי זיכוכ באדם המקיים את המצוות, באיזה אופן שמקיימן, גם אם אינו מקיים את הציווי המיוחד "והלכת בדרכיו" (עד שאפילו כשהוא מקיים מצוה בדרגה התחתונה "שלא לשמה", גם אז פועלת בו המצוה) וכל זיכוכ גורם בו ללכת ולפרוש ממצבו הקודם - אלא שזה הוא ענין שבהעלם. הציווי "והלכת" מורה, לקיים את המצוות כך שיורגש בגלוי שהמצוה מביאה אותו לידי "והלכת".

ג. על הפסוק⁹ "ונתתי לך מהלכים בין העומדים האלה" נאמר בחסידות¹⁰ שמלאכים, וכן גם נשמות קודם ירידתן למטה, נקראים "עומדים", ונשמות אחר ירידתן למטה, על ידי קיום התורה ומצוות שלהם, נקראים "מהלכים". ותורת החסידות מסבירה¹¹, כי אף שגם מלאכים, וכל שכן הנשמות למעלה, מתעלים תמיד בעילוי אחר עילוי, נקראים הם "עומדים", משום שהעליות שלהם הן בסדר והדרגה - כך שהם מוגבלים: כל עליה היא בערך לקודמתה וככל שתגדל המדרגה אליה הם מתעלים, עדיין קשורה היא למדרגה הנחותה ביותר אותה השיגו בתחילה. ולכן הם נקראים "עומדים", הם עדיין עומדים במקום אחד: גם על ידי כל העליות הגבוהות ביותר אינם הולכים לגמרי מן המדרגות הקודמות. "מהלכים" (בחינה שנשמות לאחר ירידתן למטה מגיעות אליה) ענינו, שהעליות הן למעלה מסדר וללא כל הגבלה; בהגיען למדרגה הנעלית כבר "הלכו והתנתקו" לגמרי מן הדרגה שעמדו בה לפני זה.

מכך מובן, כי פירוש של "והלכת בדרכיו" הוא, שקיום המצוות צריך להיות באופן כזה, שהאדם יתרום על ידן באופן בלתי מוגבל, שיעבור מגבול לבלי גבול, אז הרי הוא "מהלך".

כל נכרא הוא הרי מוגבל, ואם כן א) כיצד מסוגל הוא על ידי עבודתו שלו להתעלות בלי גבול? ב) אם הוא מגיע

א. את הציווי "והלכת בדרכיו" (הנאמר בפ' תבוא) מונה הרמב"ם¹ במנין התרי"ג מצוות, ומפרשו: "להדמות בו יתעלה כפי היכולת". כלומר להתנהג כפי מדותיו של הקב"ה, וכפי שמביא שם הרמב"ם את הדרשה²: "מה הקב"ה נקרא חנון אף אתה היה חנון, מה הקב"ה נקרא רחום אף אתה היה רחום, מה הקב"ה נקרא חסיד אף אתה היה חסיד".

בין השרשים שקבע הרמב"ם בענין מנין המצוות, הוא אומר³, שציווי כולל, כמו "את חקותי תשמרו גו'" או "קדושים תהיו", אינו נמנה במנין המצוות, משום שאינו ציווי על פרט מסויים, אלא שכולל את כל התורה. ולכאורה, הרי גם המצוה "והלכת בדרכיו" היא ציווי כללי. אמנם פרטים הנ"ל שבמצוה: "היה חנון", "היה רחום" ו"היה חסיד" נכללים בגמילות חסדים, הנכללת במצות "ואהבת לרעך כמוך"⁴. אך לפי הביאור האמור בפירוש "והלכת בדרכיו" - "להדמות בו יתעלה כפי היכולת" - הרי הוא כולל כל המצוות, שכולם הן "דרכיו" של הקב"ה, שהוא ית' מקיים את כל המצוות⁵ - אם כן הרי הציווי "והלכת בדרכיו" אינה מצוה פרטית, אלא כולל את כל המצוות, ומכל מקום נמנה ע"י הרמב"ם במנין המצוות⁶.

הכרחי איפוא לומר, שבציווי "והלכת בדרכיו" יש פרט מסויים שאינו קיים בשאר ציוויים, ומשום החידוש שבציווי זה, הוא נמנה במנין המצוות⁷. כשם שמצות "ועבדתם את ה' אלקיכם", עם היותה ציווי כולל - שכן בכל מצוה עובדים את הקב"ה - הרי בכל זאת, מצד החידוש שישנו במצוה נמנית היא במנין המצוות⁸.

ב. מהו החידוש בציווי "והלכת בדרכיו" שלא נאמר בשאר מצוות? - "והלכת", שקיום המצוות צריך להיות בדרך של הליכה. יכול אדם לקיים מצוות ואף על פי כן ישאר באותו מעמד ומצב כפי שהיה לפני קיום המצוה. על זה בא הציווי "והלכת", שקיום מצוות יהיה באופן כזה, שיביא את האדם לדרגת "הולך"; שיצא ממצבו הקודם ויתעלה למדרגה נעלית יותר.

ובמה פועלים את "והלכת" - על ידי "בדרכיו":

(6) ראה גם בארוכה לקו"ש הל"ד ע' 153 ואילך.
(7) ראה שרש ד שם שאין למנות "כי לא ציווה לעשות דבר זולת מה שידענו".
(8) ספר המצות מ"ע ה.
(9) זכר' ג, ז.
(10) תו"א וישב ל, א. לקו"ת שלח לה, ד.
(11) לקו"ת שם. ד"ה צאינה וראינה תרי"ט. שובה תרס"ו.

(1) ספר המצות מ"ע ת. הל' דעות פ"א, ה"ה. והוא מסוטה יד, א. הובא בשו"ע אדה"ז הל' משא ומתן סקני"ו, ס"ג.
(2) והוא מספרי עקב יא, כב. הובא בהל' דעות שם ה"ו. שו"ע אדה"ז שם.
(3) וראה ג"כ מכילתא בשלה טו, ב. שבת קלג, ב.
(4) ספר המצות שרש ד.
(5) שם שרש ב.
(6) שמו"ר פ"ל, ט. וכמש"נ ושמרו דרך ה' (וירא יח, יט).

ה. הביאור בזה:

יכולת האדם להביא לידי כך שהמצוות יהיו "דרכיו" של הקב"ה, ושיהיה בהם כוח בלתי מוגבל, באה לו מכך שקיום המצוות שלו קשור בעצם נשמתו, שהיא "חלק אלקה ממעל ממש" 15 - בלי גבול. ועל ידי כך שהאדם העובד ממשיך את עצם נשמתו במצוה הפרטית, של חנון כו' (שזה פירוש "אף אתה היה חנון; אתה היה רחום; אתה היה חסיד", אתה עצמך (עצם הנפש) היה חנון רחום וחסיד). כלומר (בעבודה) שהוא מקיים את המצוות מצד אמונה פשוטה ומסירת נפש (שלמעלה מטעם ודעת) הבאה מעצם הנשמה, על ידי כך הוא פועל גם, שבתוך עניניו הוא, "נמשך" הקב"ה בעצמו - "הקב"ה נקרא חנון, הקב"ה נקרא רחום, הקב"ה נקרא חסיד". נמצא אם כן, שגם ההילוך בבלי גבול בקיום המצוות, נוצר באמצעות עבודת האדם 16.

ו. הכוח של "נמנע הנמנעות", שישנו ב"הלכת בדרכיו", מתבטא כאמור, בשני אופנים: א) שעבודתו המוגבלת של האדם תוכל להעלותו בלי גבול. ב) לאחר כל העליות בבלי גבול, ישאר האדם במציאות מוגבלת. ומאחר שכל הענינים והעלויים צריכים לבוא על ידי עבודת האדם, הכרח לומר שגם עליו זה שהוא נשאר במציאות מוגבלת, באה על ידי עבודתו: חיותו האמיתית של יהודי באה מנפשו האלוקית בלבד 17 (אלא שחיותו עוברת דרך נפש הבהמית), אף שהגוף הוא גשמי, מוגבל, ומקורו בקליפת נוגה, ואילו הנשמה היא "חלק אלקה ממעל ממש" - הרי לא זו בלבד שהגוף אינו מתבטל על ידי הנשמה, אלא אדרבה, היא מחיה אותו. חיותו שלו היא מנפש האלוקית. אך חיות זו, שהגוף חי מהנשמה, היא - בהעלם (מצד

לבלי גבול, כיצד הוא יכול להשאר אז נברא מוגבל? לכאורה היה עליו לחדול מלהיות נברא. על כך נאמר "והלכת בדרכיו", עליך להתקשר עם דרכיו של הקב"ה (על ידי קיום המצוות משום שהן דרכיו של הקב"ה, כנ"ל). ומאחר שהקב"ה הוא "נמנע הנמנעות" 12 ו"נושא הפכים", יכול הוא ית' לחבר גבול ובלי גבול יחדיו, שהנברא א) על ידי עבודתו המוגבלת יגיע ל"הלכת" שיעלה בעילוי בלתי מוגבל ב) שגם לאחר עלייתו המוגבלת ישאר במציאותו המוגבלת.

ד. ברם עדיין צריך להבין: הכוונה העליונה הרי היא, שכל העלויים שהאדם זוכה להם, יבואו באמצעות עבודה דוקא. שכן אם יעניקו לאדם את כל ההשפעות מלמעלה ללא עבודה, לא יהא זה תכלית הטוב, שאינו אלא "נהמא דכיסופא" 13 ("לחם כושת"). הכרח איפוא לומר, שגם העילוי של "והלכת", הילוך בלי גבול, בא דוקא על ידי עבודתו. ואילו לפי הנ"ל יוצא, לכאורה, שעל ידי עבודתו המוגבלת אין הוא מסוגל להגיע אלא לעליות מוגבלות, ול"הילוך" שבבלי גבול הוא בא רק בגלל שהקב"ה מרומם אותו לידי כך.

ואף שעליה זו של "הילוך" אין ענינה שהאדם בעבודתו הוא עולה בהגבלה, אלא שלאחר שמשגי כפי יכולתו, מרוממים אותו יותר מלמעלה, בלי גבול - כי אם שהקב"ה שהוא "נמנע הנמנעות" נותן כוח בעבודת האדם שהעבודה תרומם אותו אל בלי גבול; בכל זאת, מאחר שדבר זה עצמו שהעבודה פועלת את ה"הילוך", אינו משום עבודת האדם, הרי לכאורה, אינו כפי הכוונה העליונה, שכל העליות יבואו על ידי העבודה דוקא 14. הכרח לומר, שגם זה עצמו, שהעבודה גורמת ל"הילוך" האדם, קשור בעבודת האדם.

העבודה ימשיכו בחי' אור שקודם הצמצום, אין ההמשכה מצד עבודתם הם. כ"א, מצד רצונו ית' שרצה שבעבודתם יושמך גם האור שלמעלה מעבודתם ושאין עבודתם תופסת מקום שם.

15) נסמן לקו"ש [המתורגם] ח"ד ע' 102 הערה 9.

16) ואף שמוכרחת להיות עבודה זהה שעי' העבודה דאתה חנון נעשה הקב"ה חנון הוא רק לאחר שעלה ברצונו ית' לצמצם עצמו, אעפ"כ, רצונו ית' הוא שגם המשכת הרצון תהי' ע"י עבודתם, וכאלו שהם עושים את הרצון. ומה שמבואר (דרמ"צ קכג, ב. קס, ב) שהמשכת אור הבלי גבול הוא ע"י האהבה דבכל מאדך, מאד שלך, דמכין שהעבודה היא למעלה מהגבול שבאדם לכן היא מעין ודוגמה לבחי' מאד העליון - המשכה וקישור זה אפשרים מפני שהנבראים שייכים לקודם הצמצום, כמבואר בפנים. אלא ששייכות זו לבד אינה מספקת, וככדי שאור הבלי גבול יושמך בפועל, צריכה להיות עבודה ועבודה בדוגמת ומעין ההמשכה, אור הבל"ג דוגמת הבהמיות שבאור המוגבל, שכל בחינה נמשכת ע"י העבודה שברדגמתה דוקא.

17) ולכן נוגע מאד הענינים שעוסקים בהם מפני שבכל דבר ודבר שהאדם פועל ועושה מכניס בוה כחות אלקית כו' (ד"ה בששה"ק תער"ב).

12) ראה שו"ת הרשב"א סת"ח. דרך אמונה - להצ"צ - ע' 68.

13) ראה תנא דבי אליהו רבא פ"כ. לקו"ת צו ז, ד. ועייג"כ לקו"ש

המתורגם] ח"ג ע' 271 (סע"ג).

14) ואף שגם כללות הענין דבאתעדל"ת אתעדל"ע (גם בנוגע לעילוי דבחי' עמידה) אינה מצד מעלת האתעדל"ת עצמה, כי אין ערוך בין נברא לבואר, ורק מצד שכן עלה ברצונו ית' (לקו"ת דרושי שמע"צ פג, ב. שה"ש יב, א. ונתבאר בארוכה בד"ה אדון עולם תשי"ג פ"ו), מ"מ לאחר שעלה ברצונו ית' שעבודת הנבראים תתפוס מקום הרי מצד רצונו ית' נעשה כן באמת, (וכמבואר בדרמ"צ נד, ב) שמצד רצונו ית' בהצמצום, הצמצום יש לו מציאות ולכן ראוי ויתכן להיות ההתפעלות מאתעדל"ת בההארה שלאחרי הצמצום (אף שגם הארה המצומצמת היא אדוקה בו ית', והוא הוא המצמצם עצמו, וקמ"י ית' אין הנבראים תופסים מקום כלל) וכמילא ההמשכה היא מצד עבודתם (שלכן צריכה להיות העבודה מעין האתעדל"ע, דרמ"צ קכג, א. קס, א). משא"כ בנוגע להילוך, עלי' דבל"ג, שהיא, בכללות, בהאור שקודם הצמצום, הרי א"א לומר, לכאורה, שמצד הרצון יהי' תפיסת מקום להנבראים בבחי' אור זה (דפעולת הרצון הוא רק שיהי' מציאות להצמצום, ושיתפסו מקום בבחי' אור המצומצם, כמוכּוּן מהמשל שם דאב וכן), וא"כ הרי הגם שעלה ברצונו שעי'

שהרמב"ם מביא²⁰ מהספרי, שפירושו "הדבק בחכמים ובתלמידיהם", ב"חכמים" אלה העומדים בהתבטלות (חכמה, כח מה, ביטול)²¹ באופן של מרכבה. ומאחר שיניקתו היא מהחכמים, שהם הראש שלו²², על ידי הדביקות בהם, אף הוא "נדבק בשכינה ממש"²¹, וגופו נעשה כלי לאור הנשמה, כנ"ל²³.

ברם הציווי "ובו תדבק" הוא ענין כללי: להתחבר עם הקב"ה על ידי דביקות בחכמים ובתלמידיהם; שעל ידי כך נעשה גופו בכלל כלי לאלקות ונעשה ראוי לכך שיגיע לבחינת "והלכת" בלי גבול. אבל ה"הילוך" בפועל חייב לבוא על ידי מעשה המצוות, שכן "המעשה הוא העיקר", עשיית המצוה בפועל דוקא מגיעה וממשיכה את העצמות. וכדי שההמשכה תהיה בגילוי, בא הציווי "והלכת בדרכיו", שקיום המצוות יהיה באופן של "בדרכיו", שיקיימן משום שהן דרכיו של הקב"ה, "להדמות בו יתעלה", ואז לאחר ההקדמה של "ובו תדבק", הן פועלות את "והלכת", שנעשה "צדיקים אין להם מנוחה כו", שנאמר ילכו מחיל אל חיל"²⁴, עד שיבואו לזמן ובחינה נעלית יותר - "ליום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים".

(משיחת יו"ד שבט תשכ"א)

ועצמו). והאדם על ידי עבודתו צריך להביאה לידי גילוי, במדה שיורגש בו, שאברי גופו חיים מן הנפש האלוקית: כשם שהגוף, החי בגלוי מנפש החיונית, מיד שהנפש רוצה לעשות איזו פעולה, נשמעים לה אברי הגוף מאליהם בדרך ממילא "תיכף ומיד בלי שום ציווי ואמירה להן וכלי שום שהי' כלל"¹⁸, כך צריך להיות בנוגע לנפש האלוקית; כשהאדם מסיר את הדברים המסתירים על הנשמה ובא לידי הכרה שחיותו היא מנפש האלוקית, ממלאים אבריו בדרך ממילא אחר רצונות הנפש האלוקית. כלשון הירושלמי¹⁹: "כרע מגרמיה" כשבאים ל"מודים", הראש כורע מעצמו).

ועל ידי כך שהאדם פועל על ידי עבודתו את חיבור הנשמה והגוף בגילוי, שגופו המוגבל חי מהנפש האלוקית, הוא ממשיך את כוח העצמות, שכל העליות הגבוהות ביותר באופן של "הילוך" יוכלו להיות בגופו הגשמי, ושיהיה כלי לאותן עליות.

ז. הרי אין כל אחד מסוגל לפעול בעצמו את בחינת ההתבטלות שאברי גופו יקיימו מעצמם את רצונות הנפש האלוקית - על זה בא הציווי הקודם (שגם סדר הציוויים הוא בדיוק ונוגע לעבודת השי"ת) - "ובו תדבק", וכפי

(18) תניא פכ"ג.

(19) ברכות פ"ב, סה"ד. וראה גם חנוך לנער ע' 8. לקו"ד ע' 284. - ולא רק בהנוגע להגוף אלא גם בנוגע לחלקו בעולם מצינו כזו, כמסופר בס' השיחות (קייץ ה'ש"ת ע' 104) בנוגע הרר"ה מפאריטש.

(20) ספר המצוות מ"ע ו. הובא בשו"ע אדה"ז שם ס"ד.

(21) תניא פ"ח ופל"ה בהגהה.

(22) תניא פ"ב. וראה גם לקו"ש [המתורגם] ח"ד ע' 32.

(23) ובזה יובן לשון הספרי שם: "ומעלה אני עליך כאלו עלית למרום ונטלת ולא שעלית ונטלת בשלום אלא אפילו כאלו עשית מלחמה ונטלת וכה"א עלית למרום שבית שבי לקחת מתנות באדם" - דלכאורה א"מ מהו לשון מרום דוקא ולא רקיע או שמים וכדומה, וגם מהו"ע המלחמה והשבוי? והביאור: היחוד שגבול ובל"ג הוא מצד כח דמנוע הנמנעות, וזה מרומו ב"מרום", שאינו תואר דבר כמו שמים ורקיע, כ"א - עילוי שאין למעלה ממנו (ע"ד המבואר בתניא פל"ו בפירוש דירה בתחנותים "שאינן תחתון למטה ממנו"), שהוא העצמות נמנע הנמנעות. (ולכן גם בביהמ"ק שהי' בו גילוי זה,

מקום הארון אינו מהמדה, כתיב ב' (ירמ' יז, יב) מרום מראשון מקום מקדשינו) - וראה רשימות הצ"צ לאיכה עה"פ ממרום שלח.

והמשכת בחי' "מרום" היא ע"י המשכת עצם הנשמה המתבטאת גם בהביטול דמודה אני (וכמ"ש (ישעי' נו, טו) מרום וקדוש אשכון ואת דכא ושפל רוח). אלא שזהו רק העל"י למרום, התעוררות העצם. ואח"כ צריכה להיות ההמשכה בהעבודה פרטית בכחותיו הגלויים, לעשות "מלחמה" עם ההעלמות והסתרים, לברר את הגוף ונה"ב וחלקו בעולם, "ליטול" את הניצוצות שפולו בהם ולהעלותם לשרשם - ושבית שבי.

(ואף שעבודה זו בהתעוררות עצם הנשמה ובכחותיו הפרטים הו"ע והלכת בדרכיו, מרמז זה הספרי בהציווי "ולדבקה בו", כי תכלית הדביקות הוא ההילוך בדרכיו, כדלהלן).

(24) סוף ברכות. וע"פ גרסת השל"ה בהקדמה בית חכמה (ז, א). עמק המלך שער הדיקנא קדישא פ"ח (סא, ג). תו"א מג"א צח, ב. וראה תו"א שמות מט, א.

יום ראשון י"ב אלול

כְּפֹרֵשׁ לְקַבֵּעַ עֵתִים כּו'. - הרי כמה שהתורה מחייבת אותו לקבוע עתים לתורה - באותה מדה הוא קובע. כל ההגבלות האמורות בעבודתו את ה' הן מפני שורש נשמתו הוא מבחינת ה"שמאל" שלמעלה. אֲךְ בְּחִינַת יָמִין - נשמה שבאה מבחינת ה"ימין" שלמעלה, היא

מֵדַת הַחֶסֶד וְהַתְּפִשׁוּת פְּעוּדַת ה', פְּהַתְרַחְבּוּת פְּלִי צְמִצּוּם וְהַסְתֵּר כָּלֵל, כְּמוֹ שְׂפָתוֹבֵי: "וְאִתְּהִלְכָה בְּרַחֲבָה כּו'", וּמִפְנֵה - מבחינת ה"ימין", נִמְשָׁךְ גַּם כֵּן מֵה שְׂאֲמָרוֹ רַבּוֹתֵינוּ וְכוּרָנָם לְבְרַחְמֵי: "וְרַק מֵרָחַב פְּתֻלְמִידִים כּו'". (צִרִיף עֵינָי, וְנִרְאָה שְׂצִרִיף לְהִיּוֹת קִדְּם אֲךְ בְּחִינַת יָמִין כּו') - צִרִיף עֵינָי אִם יֵשׁ שִׁיבוֹת לַעֲנֵן "זְרוּק מֵרָחַב תַּלְמִידִים" לבחינת ה"ימין". שהרי לכאורה זה להיפך, ענין של גבורה וחומרא, ולא ענין של חסד. וכפי הנראה זה צריך לבוא לפני המלים "אך בחינת

ימין", שאז המשמעות של "וממנה" היא על בחינת ה"שמאל" והגבורה, שממנה נמשך "זרוק מרחב בתלמידים". על כל פנים, הוא אומר כאן, שמבחינת ה"ימין" בא אי-ההתחבאות בהצנע, אלא ללכת בהרחבה בעבודת ה', וְגַם - לא רק אופן העבודה הוא בהרחבה, אלא גם עצם העבודה הוא פְּלִי צְמִצּוּם וְנִבּוּל כָּלֵל, וְאִין מַעְצוֹר לְרוּחַ נְדָבָתוֹ, בֵּין בְּצַדִּיקָה וּבֵין בְּתַלְמוּד תּוֹרָה וְשִׂאֲרֵי מִצְוֹת, - הכל הוא עושה ברוח נדיבה שלא בהגבלה, נותן צדקה בלי גבול ולומד תורה בשופי - לא רק כפי שהוא מחייב על פי דין לקבוע עתים לתורה, והוא מקיים מצוות באופן כזה של רוח נדיבה. וְלֹא דִי לֹא לְצִאת יְדֵי חוֹבָתוֹ בְּלִבָּה, - בענינים של תורה ומצוות, אֶלָּא עַד פְּלִי דֵי כּו': - אלה הם האופנים והמדרגות בעבודת ה' הבאים מצד השוני של שורש נשמתם למעלה, מ"ימין" או מ"שמאל".

יג. "מֵה רַב טוֹבָךְ אֲשֶׁר צִפְנִית לִירְאִיךָ וְגו'". - פסוק בתהלים, המסתתים: "פעלת לחוסים בך נגד בני אדם". מתחילת הפסוק יוצא שהשכר צפון ומוסתר, ואילו מסוף הפסוק יוצא, שהשכר הוא "נגד בני אדם", שכר גלוי, נגד בני אדם הרואים אותו. יסביר רבנו הזקן,

שבעבודת בני ישראל (המביאה את השכר), ישנם אותם שני אופנים: עבודה סמויה ועבודה גלויה. ובלשון רבנו הזקן: הַנֶּה, כָּלֵל עוֹבְדֵי ה' - מקיימי תורה ומצוות, יֵשׁ כ' בְּחִינּוֹת וּמְדֻרְגוֹת הַלּוֹקוֹת מְצַד שְׂרֵשׁ נְשִׁמָּתָם לְמַעְלָה, מִבְּחִינַת יָמִין וְשִׂמְאֵל. - חסד וגבורה, שנשמה אחת באה מבחינת ה"ימין" שלמעלה, ונשמה שניה באה מבחינת ה"שמאל" שלמעלה, דְּהֵינּוּ, - ההשפעה שבכך בעבודתו של יהודי, היא - שְׂפָחִינַת שְׂמֵאל הִיא מֵדַת הַצְּמִצּוּם וְהַסְתֵּר בְּעוֹבֶדֶת ה', - עבודת

הנשמה, הבאה מבחינת ה"שמאל" וה"גבורה" למעלה - היא א) בצמצום, וב) ובהסתר, בעבודת ה', כְּמוֹ שְׂפָתוֹבֵי: - בנוגע להסתרת: "וְהַצְנַע לְכַת כּו'" - עם ה' אלקיך, וכמו שכתוב בפסוק שני: "בְּמִסְתָּרִים תִּקְבָּה כּו'", - נפשי, וכמו שאומרים רבותינו ז"ל: "כָּל הַעוֹסֵק בְּתוֹרָה פְּתִירָה כְּפִתֵּר כּו'". - שבכל זה מדובר שהעבודה היא בסתר: במצוות - "הצנע לכת", בתפלה - "במסתרים תבכה", ובתורה - "עוסק בתורה בסתר". להלן יאמר רבנו הזקן, שמזה בא גם כן צמצום והגבלה. וְהֵנָּה, מִמְּדָה זו - מ"שמאל", נִמְשָׁכָה גַּם כֵּן בְּחִינַת הַצְּמִצּוּם וְהַנִּבּוּל בְּעוֹבֶדֶת ה', כְּמוֹ בְּצַדִּיקָה לְהִיּוֹת גְּדוֹן - ולחשוב את חובתו, בְּהִשָּׁג רִדֵּי, - לפי יכולתו, וְ"הַמְכַוֵּנֵי - בצדקה, אֵל יִכְוֵנוּ יוֹתֵר מִחֻמְשֵׁי", - הרי שהצדקה שהוא נותן היא בהגבלה, וְכֵהָא יְנָא - וכך גם, בְּתַלְמוּד תּוֹרָה וְשִׂאֲרֵי מִצְוֹת - דִּי לֹא שְׂוִיצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ מְחִיב מְפָרֵשׁ שְׂחִיבָתוֹ הַתּוֹרָה

1. תהלים לא, כ. 2. מיכה ו, ח. 3. ירמי' יג, יז. 4. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראה מו"ק טז, ב: מבפנים כו' בסתר". 5. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: טשו"ע ריש הל' צדקה". 6. כתובות נ, א. 7. תהלים קיט, מה. 8. כתובות קג, ב.

יום שני י"ג אלול

מזו, – כגון: חסד מגבורה וגבורה מחסד, וְלִבְּךָ הֵם מִיְחָדוֹת זֶה כְּזֶה, כִּידוּעַ לְיִדְעֵי חָן; – ללומדי תורת הקבלה, שלמרות שחסד וגבורה הם הרי הפכיים, מדות מנוגדות אחת לשניה, בכל זאת, מצד זה שחסד יש בה גם מן הגבורה, וגבורה יש בה גם מן החסד – הן מתאחדות ומיוחדות,

וּבְדַכְתִּיב – וכמו שכתוב¹² פְּאִרְהֵם, שְׁהוּא מְדַת הַחֶסֶד וְהָאֲהָבָה: "עֲתָה יִדְעֵתִי כִּי יִרְא אֱלֹהִים אֲתָה", – אתה עובד את השם יתברך במדת היראה והגבורה, עַל יְדֵי שְׁלֻבֵשׁ מְדַת הַגְּבוּרָה, – שלא היתה ה"עצם" שלו, אלא כמו לבוש והוספה לעצמותו, וְיַעֲקֹב אֶת יַצְחָק בְּנֹו, "וַיִּקַּח אֶת הַמַּאֲכֶלֶת כִּוִּי"¹³. – לשחוט את בנו יחידו, שזה הרי ענין של תכלית הגבורה. הרי, שבאברהם, שהיה בעצם איש החסד, היו אצלו זמנים שבהם נתגלתה בו מדת הגבורה, עד לידי נכונות לשחוט את בנו יצחק, וְמָה שְׁאָמַר הַתּוֹב: "אֲבִרְהֵם

וְהֵנָּה, כָּל אִישׁ יִשְׂרָאֵל צָרִיךְ לְהִיזֵת כְּלוּל מִב' בְּחִינּוֹת אֵלֹה, – של "ימין" ו"שמאל", זה שנשמתו באה מבחינת "ימין" וחסד, צריך שתהיה בו גם בחינת "שמאל" וגבורה, וכן להיפך, וְאִין לְךָ דְבָר שְׂאִין לוֹ מְקוֹם. – גם חסד וגם גבורה יש להם מקום וזמן אצל

האדם, מתי יש להשתמש בהם. וְלִבְּךָ מְצִינּוּ – מוצאים אנו, כְּמָה דְבָרִים מְקוּלֵי בֵּית שְׁמַאי וּמְחַמְרֵי בֵּית הַלֵּל, – שבית שמאי מקילים בהם ובית הלל מחמירים בהם, לְלַמְדֵנוּ שְׂאָף בֵּית שְׁמַאי שֶׁשָׂרֵשׁ נִשְׁמָתָם מִבְּחִינַת שְׁמַאל הַעֲלִיּוֹן¹⁴, וְלִבְּךָ הִיוּ דְנִין לְהַחְמִיר תְּמִיד כְּכָל אֲסוּרֵי הַתּוֹרָה, – להחמיר, הוא ענין של¹⁵ גבורה ודין, שהדבר יהיה אסור ושלא יוכל להתעלות בקדושה, וּבֵּית הַלֵּל שְׁהִיוּ מִבְּחִינַת יְמִין הַעֲלִיּוֹן, הִיוּ מְלַמְדִין זְכוּת לְהַקְלֵל וּלְהַתִּיר אֲסוּרֵי בֵּית שְׁמַאי, שְׂיִהִיו מְתָרִים מֵאֲסוּרִים – ל"סטרא אחרא", איסור הוא הרי מלשון "אסור וקשור", שהדבר קשור

אגרת הקדש

וְהֵנָּה כָּל אִישׁ יִשְׂרָאֵל צ"ל כָּלוּל מִב' בַּח' אֵלֹו וְאִין לְךָ דְבַר שְׂאִין לוֹ מְקוֹם וְלִבְּךָ מְצִינּוּ כְּמָה דְבָרִים מְקוּלֵי ב"ש וּמְחוּמְרֵי ב"ה לְלַמְדֵנוּ שְׂאָף ב"ש שֶׁשָׂרֵשׁ נִשְׁמָתָם מִבַּח' שְׁמַאל הַעֲלִיּוֹן וְלִבְּךָ דְנִין לְהַחְמִיר תְּמִיד כְּכָל אִיסוּרֵי הַתּוֹרָה. וּב"ה שְׁהִיו מִבַּח' יְמִין הַעֲלִיּוֹן הִיוּ מְלַמְדִין זְכוּת לְהַקְלֵל וְלְהַתִּיר אִיסוּרֵי ב"ש שְׂיִהִיו מוֹתָרִים מֵאִיסוּרִים וְיֻכְלוּ לְעַלּוֹת לְמַעְלָה אַעפ"כ כְּמָה דְבָרִים הִיוּ ב"ש מְקוּלֵין מִפְּנֵי הַתְּכַלּוּת שֶׁרֵשׁ נִשְׁמָתָם שְׁהוּא כָּלוּל גַּם מִיְמִין וְכֵן שׂוֹרֵשׁ נִשְׁמָת ב"ה כָּלוּל גַּם מִשְׁמַאל כִּידוּעַ דְּרַךְ וּמְדוֹת קֹדֶשׁ הַעֲלִיּוֹן דְּלִית תְּמִין קִיצוּץ וּפִירוּד ח"ו וְכָל הַמְדוֹת כָּלוּלוֹת זֶה מִזֶּה. וְלִבְּךָ הֵם מְיֻחָדוֹת זֶה בְּזוֹ כִּידוּעַ לִי"ח וְכַדְכְּתִיב כְּאֲבִרְהֵם שְׁהוּא מְדַת הַחֶסֶד וְהָאֲהָבָה עֲתָה יִדְעֵתִי כִּי יִרְא אֱלֹהִים אֲתָה ע"י שְׁלֻבֵשׁ מְדַת הַגְּבוּרָה וְיַעֲקוֹב אֶת יַצְחָק בְּנֹו וַיִּקַּח אֶת הַמַּאֲכֶלֶת כִּוִּי. וְמָה שְׁאָמַר הַכְּתוּב אֲבִרְהֵם אוֹהֲבֵי וּפְחַד יַצְחָק הֵנָּה הַהִפְרָשׁ וְהַהֲכַדֵּל הַזֶּה הוּא בַּח' גִּילּוּי הָעֵלֶם שְׁבַמְדַת יַצְחָק הַפְּחַד הוּא בַּח' גִּילּוּי וְהָאֲהָבָה מְסוֹתֶרֶת בַּח' הָעֵלֶם וְהַסְתֵּר וְהַיִּפְךָ בְּמְדַת א"א ע"ה

ל"סטרא אחרא" ולחיצונים, כפי שאומר בפרק ז' בחלק ראשון של ספר ה"תניא", וְיֻכְלוּ לְעַלּוֹת לְמַעְלָה – בקדושה, הרי, למרות שכך היה הסדר בכלל שבית שמאי החמירו ובית הלל הקילו – אַף-עַל-פִּי-כֵן כְּמָה דְבָרִים הִיוּ בֵּית שְׁמַאי מְקוּלֵין, – וזאת מִפְּנֵי הַתְּכַלּוּת שֶׁרֵשׁ נִשְׁמָתָם – של בית שמאי, שְׁהוּא כָּלוּל גַּם מִיְמִין – וחסד, וְכֵן שָׂרֵשׁ נִשְׁמָת בֵּית הַלֵּל כָּלוּל גַּם מִשְׁמַאל, – וגבורה, כִּידוּעַ דְּרַךְ וּמְדוֹת¹⁶ – השיעורים והאופנים של קֹדֶשׁ הַעֲלִיּוֹן, – של בחינת "קדש" שלמעלה, דְּלִית תְּמִין – שאין שם, קִיצוּץ וּפִירוּד הֵם וְשָׁלוֹם, וְכָל הַמְדוֹת – הבאות מ"קדש העליון", כָּלוּלוֹת זֶה

אֲבִרְי¹⁴ ו – בפסוק אחר¹⁵ נאמר: "פְּחַד יַצְחָק", – שעבודת אברהם היא במדת החסד והאהבה ועבודת יצחק – במדת הפחד והגבורה, כיצד, איפוא, זה תואם למה שנאמר קודם, שאברהם עובד את השם יתברך גם במדת הגבורה, ויצחק עובד את השם יתברך גם במדת החסד והאהבה?" הַנֶּה הַהִפְרָשׁ וְהַהֲכַדֵּל הַזֶּה הוּא בְּבַחֲנֵינַת גִּילּוּי הָעֵלֶם, שְׁבַמְדַת יַצְחָק הַפְּחַד – והגבורה, הוּא בְּבַחֲנֵינַת גִּילּוּי וְהָאֲהָבָה – והחסד, מְסוֹתֶרֶת בְּבַחֲנֵינַת הָעֵלֶם וְהַסְתֵּר, וְהַהִפְךָ בְּמְדַת אֲבִרְהֵם אֲכִינּוּ עֲלֵיו שְׁשָׁלוֹם. – שהפחד והגבורה הם אצלו בבחינת העלם והסתר, והאהבה והחסד בבחינת גילוי.

9. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "עדיות פ"ד-ה". 10. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראה זח"ג רמה, א". 11. "הלשון צריך עיון קצת" (הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א ב"הערות ותיקונים"). 12. וירא כב, יד. 13. שם כב, י. 14. ישעי' מא, ח. 15. וישלח לא, מב.

יום שלישי י"ד אלול

וזהו שאמר דוד המלך עליו השלום: – שהוא בחינת גבורה:¹⁶
 "מה רב טובך וגו'". – ומסיים "אשר צפנת ליראיך", כלומר,
 שמדת הטוב והחסד אשר היא בבחינת העולם והחסד אצל כל
 מי ששרש נשמתו מבחינת שמאל, – בחינת הגבורה, הנקרא –

שהפסוק מתחיל ב"אשר צפנת ליראיך", שהחסד צפון ומוסתר,
 ומסיים ב"פעלת לחוסים בך נגד בני אדם", שהחסד הוא בגילוי,
 בפני בני אדם – שכן, מדובר כאן אודות שני סוגי חסד: החסד שהוא
 אצל "יראיך", שהוא בהסתר והעלם, והחסד שהוא אצל ה"חוסים

אגרת הקדש

בך", אצל בעלי הבטחון שהם מבחינת ה"ימין" – והחסד אצלם הוא גלוי. (ומה שכתוב – "אשר צפנת) "ליראיך" ולא "ביראיך", – שהרי, אם מדובר אודות בחינת החסד שישנה אצל יראי השם, היה צריך לומר "ביראיך", אך כשכתוב "ליראיך" נראה הרי שמדובר אודות החסד שלמעלה הניתן כשכר ליראים; היינו משום שכל מה שהוא בבחינת העולם ככל נשמה, הנה בחינה זו אינה מלבשת תוך הגוף כמחוץ ולבו, – שכן המוח והלב אינם כלים לקלוט בחינה זו, אלא הוא בבחינת מקור מלמעלה, – מעל לנשמה, ומשם היא מאירה למחו ולבו לעתים הצריכים להתעוררות בחינה זו, שתתעורר ותאיר למחו ולבו, כדי

וזהו שאמר דהע"ה מה רב טובך וגו' כלומר שמדת הטוב והחסד אשר היא בבחינת העולם והסתר אצל כל מי ששורש נשמתו מבחי' שמאל הנק' בשם יראיך כמדת ב"ש. הנה אף שהוא טוב הגנוז וצפון אעפ"כ הוא רב וגדול מאד כמו מדת הגדולה והחסד ממש שמבחי' ימין ושתייהן הן מבחי' גילוי בלי גבול ומדה ושיעור. וז"ש מה רב טובך כלומר בלי גבול ומדה בין הטוב אשר צפנת ליראיך ובין אשר פעלת לחוסים כך שהם בעלי הבטחון שמבחי' ימין וחסדם וטובם הוא ג"כ בבחי' גילוי והתפשטות נגד בני אדם ולא בבחינת צמצום והסתר כלל. (ומ"ש ליראיך ולא ביראיך היינו משום שכל מה שהוא בבחינת העולם בכל נשמה הנה בחי' זו אינה מלובשת תוך הגוף כמוחו ולבו אלא הוא בבחינת מקור מלמעלה ומשם היא מאירה למוחו ולבו לעתים הצריכים להתעוררות בחי' זו שתתעורר ותאיר למוחו ולבו כדי לכא לירי מעשה בפועל ממש).

לכא לירי מעשה בפועל ממש). – למשל מי שעבודתו בצדקה היא תמיד בשיעור וגבול, תהיה אצלו אי פעם התגלות המדה מהחסד הנסתר שלו שהוא בלתי מוגבל, לתת צדקה בלי מדה ובלוי גבול, וכו'. ואמר על כן, – ולכן הוא אומר, אשר "רב טוב לבית ישראל", הצפון – באלה שהטוב והחסד מוסתרים אצלם, והגילוי – באלה שהחסד אצלם הוא בבחינת גילוי, הוא בבחינת בלי גבול ומדה לפי ערך נפשותם המלבשת בגוף, – שהרי אין בלי-גבול אמיתי, שכן זה הרי חסד של נברא שבכלל הוא מוגבל, אך לפי ערך נפשותיהם זה הרי בלי גבול, לכן גם אתה ה' תתנהג עמם כמדת חסדך הגדול – חסד שבבחינת גדולה, חסד שלמעלה מהשתלשלות, בלי גבול ותכלית, הנקרא "רב חסד". – לא חסד סתם של השתלשלות שבבחינת "זעיר אנפין", כי אם חסד שבבחינת "רב חסד" – חסד של "אריק אנפין". דאית חסד ואית חסד:¹⁷ – יש חסד ויש חסד, ישנן שתי בחינות בחסד, אית – יש חסד עולם, – חסד של עולם, כלומר חסד מוגבל, שכן עולם הוא הרי מוגבל, שיש פגגדו ולעמיתו מדת הדין חס ושלום, למעט ולצמצם

בבחינת "רב" ו"גדול" כמו בחינת החסד שב"ימין". ושתייהן – בחינת החסד שמבחינת ה"ימין", ובחינת החסד הכלולה בבחינת ה"שמאל" והגבורה, שתייהן הן בבחינת גילוי בלי גבול ומדה ושיעור. – שזה הרי מדת החסד והגדולה – ענין של גילוי בלי מדה ובלוי גבול, שכן המדה והגבול בגילוי זה באים ממדת הגבורה, ואילו מצד מדת החסד, הגילוי הוא בלי מדה ובלוי גבול. וזהו שכתוב: "מה רב טובך", כלומר – שזה מוסב על שני הענינים, גם על ה"צפנת" וגם על ה"חוסים בך", בלי גבול ומדה, בין הטוב אשר צפנת ליראיך", – הטוב שבהעלם והסתר, ובין – הטוב, אשר פעלת לחוסים בך", שהם בעלי התפוחון שמבחינת ימין, – שכן ענין הבטחון קשור לענין האהבה, כלומר, כמו מי שיש לו אוהב שהוא אוהב אותו, הרי הוא בוטח שהלו יעשה לו רק טוב, כך גם ענין הבטחון בא מצד האהבה; הרי אלה שהם מבחינת ה"ימין" ועבודתם היא בבחינת חסד ואהבה – הם בעלי בטחון, ותקדם וטובם הוא גם כן בבחינת גילוי והתפשטות נגד – בפני בני אדם", ולא בבחינת צמצום והסתר כלל. – בכך מתורץ מה

16. זח"ג רד, א. 17. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "זח"ג קלג, ב".

לידי מעשה בפועל ממש". וכמפורש בסיום האגה"ק שלא נדפס "ע"י הרבנים שי בני הגאון המחבר ז"ל נ"ע" ח"ל¹⁹:

ואחר הרברים האלה – שבאגרת קודש זה, נפשי בשאלתי לעורך רב טוב – מדת החסד באופן בלתי מוגבל, הגנוז והצפון בלב כל אנשי שלומינו, שיתגלה מן

ההעלם אל הגילוי, לנא לידי מעשה – בפועל, למלאות ידם לה' – על ידי נתינת צדקה, ביד מלאה ורחבה, על ידי ציר – שליח, נאמן, מוסר

כתב זה כו' – שהיה ה"שלוחא דרחמנא" ששלח רבנו הזקן, ודי למבין, כמו שכתוב באגרת, ואין אני כותבו מחמת שלא נצרך ודי למבין.

הכ"ד אוהב נפשם דורש שלומם מלב ונפש הפיצה.

שניאור ולמן בן לאדוני אבי מורנו ורבנו הרב ר' ברוך

הרבי שליט"א מוסיף: "ע"פ הנ"ל יומתק שייכות ח"א לכאן ודלכאורה צ"ל ההתחלה "הנה כל איש...". ואלא הקשר הוא – מפני שמדובר כאן אודות צדקה.

חסדו וטובו. אבל חסד עליון הנקרא "רב חסד" – אין כנגדו מדת הדין למעט ולצמצם רב חסדו מלהתפשט בלי גבול ותכלית, – הרי במילא כשנמשך מחסד זה, זה חסד וטוב בתכלית, בלי גבול, כי הוא נמשך מפיחית "סוכב כל עלמין" – שלמעלה מ"עולם" והגבלה,

ו"טמירא דכל טמירין", – בחינה שהיא טמירה ונעלמה גם לגבי העולמות שהם טמירין ונעלמים, הנקרא "ביתר עליון". – בחינה של "כתר" ו"מקיף",

וזהו שפיתוב: – בפסוקים שלאחר מכן¹⁸: "תסתרים בכתר פניך וגו' תצפנם בכתה וגו'": – בבחינה של סוכה ומקיף, חסד שלמעלה מהשתלשלות – חסד שמבחינת "כתר" ו"מקיף".

הוספת כ"ק אדמו"ר שליט"א

המורם מאגרת הקודש הנ"ל שהיתה על ידי ציר כו' לגביית צדקה דאפילו אלו שהם עובדי ה' בזה ששרשם מהשמאל, ואפילו הם כב"ש – צד"ג (שארין מוכרחים לצדקה (עדמשנת באגה"ק ס"י) כי לא תמנו") – רב וגדול מאד" החסד שבהם ו"לעתים הצריכים" בא

יום רביעי ט"ו אלול

ממש נתן ה' רוחו עלינו, רוח נדיבה, בהתנדב עם למלאות ידם לה', ביד מלאה ורחבה, בריבוי אחר רבוי, מדי שנה בשנה, – שמבלי הבט שבשנה שעברה נתנו בהוספה, נתנו בשנה השניה

בהוספה נוספת – הוספה על הוספה, הולך ועולה למעלה ראש, כמדת "קדש העליון" המאיר לארץ תפוש, – בה מאירה בחינת וספירת ה"חכמה" הנקראת "קודש העליון", המתחדש ומתרבה תמיד, – בחינת "קדש העליון" המאירה בארץ ישראל, מתחזקת ומתרבה תמיד, היא מאירה ביתר כמות, ומתחדשת באור חדש

באיכות, בדרגתיב: – כמו שכתוב: "תמיד עיני ה' אל תיך בה, – בארץ ישראל, מרשית השנה ועד אחרית שנה"; – "עינים" למעלה, הוא (כפי שיטביר להלן) כינוי לבחינת "חכמה", והיינו שבחינת חכמה, "קדש העליון", היא (מאירה) שם תמיד, מתחילת השנה עד סוף השנה. אך, כדי להסביר איך למדים מהפסוק שבחינת ה"חכמה" המאירה בארץ ישראל, היא בכל פעם ביתר ריבוי והתחדשות – מקדים רבנו הזקן בשאלה: דתאי – מה שכתוב, "ועד אחרית כו'" אינו מוכן לבאורה, שהרי פאחרית שנה זו מתחלת שנה שניה, ואם בן הוי ליה למימר – היה צריך לומר, "לעולם ועד": – שהאור של ה"עינים" שלמעלה מאיר שם תמיד?

יד. רבים מאגרות קודש (הנדפסים בחלק זה "אגרת הקדש") כתב רבנו הזקן בקשר לעורך על ענין הצדקה בכלל, ובמיוחד בקשר לצדקה ארץ ישראל, להחזקת החבריא קדישא של רבי מענדלע מהורודוק ורבי אברהם מקאליסק ותלמידיהם (שעלו לארץ ישראל), על ידי "כולל חב"ד" שיסד רבנו הזקן.

באגרת הקודש זו (סימן י"ד), מדגיש רבנו הזקן במיוחד, שהצדקה לארץ ישראל צריכה להינתן כל שנה ביתר חיות באיכות, ובהוספה בנתינות בכמות – כפי שהדבר בהמשכה הרוחנית של החיות האלקית בארץ ישראל, שהיא באופן כזה, כפי שיטביר להלן.

רבנו הזקן מתחיל, שהכוונה באגרת זו היא, לעורך את האהבה הישנה והחיבה לארץ הקודש (ארץ ישראל), שהאהבה תהיה בוערת כרשפי אש, כאילו היום ממש נתן ה' רוחו עלינו – הרוח הנדיבה לתת ביד רחבה ובכל שנה יותר ויותר.

"האהבה הישנה" משמעותה לכאורה, האהבה והחיבה ששררה בענין צדקה זו מיד בתחילה, כשרבנו הזקן יסד את ה"כולל", שכפי טבעו של דבר חדש, היה זה מתוך אהבה וחיבה מיוחדות, מצד הזכות שזיכה אותם רבנו הזקן במצות הצדקה לארץ ישראל, אך משעבר הזמן נחלשה אהבה זו, לכן כותב רבנו הזקן אגרת זו, כדי לעורך מחדש את האהבה כפי שהיתה בתחילה.

לעורך את האהבה הישנה ונתת ארץ תפוש, – ארץ ישראל, להיות בוערת כרשפי אש מקרב איש ולב עמק, פאלו היום

אגרת הקדש

יד לעורך את האהבה הישנה ונתת אה"ק להיות בוערת כרשפי אש מקרב איש ולב עמוק כאלו היום ממש נתן ה' רוחו עלינו רוח נדיבה בהתנדב עם למלאות ידם לה' ביד מלאה ורחבה בריבוי אחר ריבוי מדי שנה בשנה הולך ועולה למעלה ראש כמדת קדש העליון המאיר לאה"ק המתחדש ומתרבה תמיד כדכתיב תמיד עיני ה' אלהיך בה מרשית השנה ועד אחרית שנה דהאי ועד אחרית כו' אינו מוכן לכאורה שהרי באחרית שנה זו מתחלת שנה שניה וא"כ הל"ל לעולם ועד:

18. תהלים לא שם ואילך. 19. ראה אגרות קודש אדמו"ר הזקן (קה"ת, תש"מ) ע' מז ואילך. 1. עקב יא, יב.

סוף, כשהתקדש - הלבנה, מתבססה בו, - ראש השנה נקרא "חג שהחדש מתבסס בו"⁵, הלבנה איננה מאירה אז, ומשמעות הדבר ברוחניות היא, שבחינת "מלכות", האור המחיה את העולמות והנבראים - הנקרא "סיהרא" (לבנה) - מתעלם ומסתלק לשרשו,

ואחר כך על ידי תקיעת שופר והתפלות נמשך אור חדש עליון מבחינת עליונה יותר שבמדרגת חכמה עלאה, - חכמה עליונה, להאיר לארץ עליונה ולדרים עליה, - כפי הביטוי "המאיר לארץ ולדרים עליה", הם כל העולמות העליונים והתחתונים המקבלים חיות ממנה, דהיינו - מה שהם מקבלים חיות מהבחינה העליונה יותר, אין זה ממנה מצד עצמה, אלא מן האור-אין-סוף פרוץ-הוא והקמתו המלבש בה, - ב"ארץ העליונה", פדכתיב: - כמו שכתוב: "כי עמך מקור חיים, - חכמה עליונה שהיא המקור של חיים, היא "עמך", בטלה ומאחדת עם "אין סוף", פאורף - המאיר מ"חכמה" ל"ארץ העליונה", נראה אור", - האור המאיר מה"ארץ העליונה" לכל הנבראים

המקבלים חיותם ממנה, דהיינו אור המאיר מחכמה עלאה - מהחכמה העליונה, מקור החיים (וכנודע ליוצעי חן, - ליוצעי חכמת הקבלה, שפכל ראש השנה היא הנסירה, ומקבלת מוחין חדשים עליונים יותר בו). - זה ענין בתורת הקבלה בהקשר לענין בנין המלכות בראש השנה, וכפי שכתוב ביום בריאת האדם (הוא יום ראש השנה): "ויפל ה' אלקים תרדמה על האדם"² וכו', הפרדת הצלע שממנו נבנתה חוה. כתוב בתורת הקבלה שאדם הכוונה ל"אדם העליון", בחינת ז"א דאצילות (בחינת המדות של עולם האצילות), ו"ויפל ה' אלקים תרדמה" - הסתלקות המוחין מ"א" (מהמדות). כפי שהדבר בשעת השינה שהשכל מסתלק, ואז נמשכים מוחין חדשים ל"מלכות" שלא על ידי ז"א (שלא על ידי המדות). שכן, המוחין החדשים האלה הם למעלה מאשר כפי שהיה כש"מלכות" קבלה על ידי ז"א. ובפרטי פרטיות, בן הוא פכל יום ויום, נמשכין מוחין עליונים יותר פכל תפלת השחר, ואינן מוחין הראשונים שנקבלו אחר התפלה, - של אתמול, רק

אך הענין יובן, על פי מה שכתוב: "ה' בחכמה יסד ארץ", שיסוד ה"ארץ העליונה" - היא בחינת "ממלא כל עלמין", - "מלכות" של עולם ה"אצילות" הנקראת "ארץ" מפני שהיא הספירה האחרונה מהספירות העליונות, והיא מתלבשת בעולמות

אגרת הקדש

אך הענין יובן ע"פ מ"ש ה' בחכמה יסד ארץ שיסוד הארץ העליונה היא בחי' ממלא כל ע"כ והתחתונה היא ארץ חפץ המכוונת כנגדה ממש ונק' על שמה ארץ החיים הנה הוא נמשך מהמשכת והארת חכמה עילאה מקור החיים העליונים כדכתיב החכמה תחיה בעליה וכו' והארה והמשכה זו היא מתחדשת באור חדש ממש בכל שנה ושנה כי הוא יתברך וחכמתו אחד בתכלית היהוד ונק' בשם אוא"ם ב"ה שאין סוף ואין קץ למעלת וגדולת האור והחיות הנמשך ממנו יתברך ומחכמתו בעילוי אחר עילוי עד אין קץ ותכלית לרום המעלות למעלה מעלה ובכל שנה ושנה יורד ומאיר מחכמה עילאה אור חדש ומחודש שלא היה מאיר עדיין מעולם לארץ העליונה כי אור כל שנה ושנה מסתלק לשרשו בכל ער"ה כשהחדש מתבסס בו ואח"כ ע"י תקיעת שופר והתפלות נמשך אור חדש עליון מבחי' עליונה יותר שבמדרגת חכמה עילאה להאיר לארץ עליונה ולדרים עליה הם כל העולמות העליונים והתחתונים המקבלים חיותם ממנה דהיינו מן האור א"ם ב"ה וחכמתו המלוכש בה כדכתיב כי עמך מקור חיים באורך נראה אור דהיינו אור המאיר מחכמה עילאה מקור החיים (וכנודע ל"ה שבכל ר"ה היא הנסירה ומקבלת מוחין חדשים עליונים יותר בו) ובפרטי פרטיות בן הוא בכל יום ויום נמשכין מוחין עליונים יותר בכל תפלת השחר ואינן מוחין הראשונים שנסתלקו אחר

שנה ושנה, - שכל שנה מאיר אור חדש שלא היה כמותו אף פעם אור כזה, כי הוא יתברך והקמתו אחר בתכלית תהיה, ונקרא בשם "אור-אין-סוף-פרוץ-הוא", שאין סוף ואין קץ למעלת ונדלת האור והחיות הנמשך ממנו יתברך ומחכמתו, פעלוי אחר עילוי, עד אין קץ ותכלית, לרום המעלות למעלה מעלה. - הרי כיוון שאין סוף ותכלית לעליונות ההמשכות הנמשכות מ"חכמה עילאה", מהחכמה העליונה, הרי מבלי הבט עד כמה נעלה, במדרגה, האור שנמשך בשנה שעברה - יכול להימשך אור נעלה יותר בשנה החדשה, וככל שנה ושנה יורד ומאיר מחכמה עלאה - מהחכמה העליונה, אור חדש ומחודש, שלא היה מאיר עדן מעולם לארץ העליונה, - האור הנמשך מ"חכמה" הוא חדש ומחודש, שב"חכמה" עצמה נמשך אור חדש מ"אין סוף" שלמעלה מ"חכמה", ואור זה נמשך ב"ארץ העליונה", כי אור פכל שנה ושנה מסתלק לשרשו פכל ערב ראש השנה - בכל ערב ראש השנה מסתלק האור של השנה החולפת לשרשו בעצמות "אור אין

2. משלי ג, יט. 3. קהלת ז, יב. 4. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "להעיר מלקו"ת (שה"ש נ, ב): ודאי גם בח"ע נמשך אור"ח זה מלמע' כו'". 5. ר"ה ח, א. 6. תהלים לו, י. 7. בראשית ב, כא.

גבוהין יותר. ודרך כלל
בכללות העולם – לא רק
בארם (כמו בשעת התפלה)
אלא בכל העולם, כ"שית
אלפי שניין, – בששת

אגרת הקדש

התפלה רק גבוהין יותר ודרך כלל בכללות העולם
בשית אלפי שניין כן הוא בכל ר"ה ור"ה.

אלפי שנה של קיום העולם,⁸
כן הוא בכל ראש השנה
וראש השנה. – שבכל ראש
השנה נמשכים מוחין חדשים
– חיות עליונה וחדשה.

יום חמישי ט"ז אלול

וזהו שכתוב: "תמיד עיני ה' אלהיך בה", ש"ע"ע"ע"ע" הם כנינים
להמשכת והארת אור החכמה, שלכן נקראו חכמים "עיני
העדה"⁹, – שכן בהם מאיר אור החכמה המצויין בכינוי "עינים",

ו"אוריא דארין ישראל
מחכים"¹⁰. – האויר של
ארץ ישראל מחכים, מפני
ששם מאירה בחינת
ה"חכמה", הרי "תמיד עיני
ה' אלקיך" – שתמיד מאירה
שם בחינת ה"חכמה".
והארה והמשכה זו, אף
שהיא תמידית,
אף-על-פי-כן אינה
בחינה ומדרגה אחת –
ושוה, לבדה מימי עולם,
אלא שבכל שנה ושנה
הוא אור חדש עליון, כי
האור שנתחדש והאיר
בראש השנה זה, הוא
מסתלק בערב ראש השנה
הבאה לשרשו. – כך
שהאור הנמשך שוב, הוא

אגרת הקדש

זו"ש תמיד עיני ה' אלהיך בה שהענינים הם כנינים להמשכת
והארת אור החכמה שלכן נקראו חכמים עיני העדה
ואוריא דא"י מחכים והארה והמשכה זו אף שהיא
תמידית אעפ"כ אינה בבחי' ומדרגה אחת לבדה מימי
עולם אלא שבכל שנה ושנה הוא אור חדש עליון
כי האור שנתחדש והאיר בר"ה זה הוא מסתלק
בער"ה הבאה לשרשו. זו"ש מרשית השנה ועד
אחרית שנה לבדה ולכן כתיב מרשית חסר א' רומז
כי האור מסתלק האור שמסתלק בליל ר"ה עד אחר
התקיעות שיוורד אור חדש עליון יותר שלא היה מאיר
עדיין מימי עולם אור עליון כזה והוא מתלבש
ומסתתר בארץ החיים שלמעלה ושלמטה להחיות
את כל העולמות כל משך שנה זו אך גילוי
מהסתתר הזה תלוי במעשה התחתונים וזכותם
ותשובתם בעשי"ת ור"ל:

פנימיות ה"מלכות" עומדת בעליה והסתלקות, שיו"ך – אחרי
התקיעות, אור חדש עליון יותר שלא היה מאיר עדיין מימי
עולם אור עליון כזה, והוא מתלבש ומסתתר ב"ארץ החיים"
שלמעלה – ב"מלכות" של
עולם ה"אצילות", מקור כל
העולמות והנבראים,
ושלמטה, – בארץ ישראל,
ההשפעה בעולם זה עוברת
דרך ארץ ישראל, בתחילה
באה החיות בארץ ישראל,
ומארץ ישראל היא נמשכת
בכל העולם, להחיות את
כל העולמות כל משך
שנה זו. אך גילוי
מהסתתר הזה, – אור זה
נהיה מוסתר בארץ החיים
שלמעלה ושלמטה, וכדי
שאור זה יתגלה וישפע
שפע חיות בעולמות
ובנבראים, הרי זה, תלוי
במעשה התחתונים
וזכותם ותשובתם בעשי"ת

ימי תשובה, – כפי מדת הזכות שזכו, והתשובה שעשו במשך
עשרת ימי התשובה, באותה מדה מתגלה האור החדש והנעלה יותר
שנמשך בראש השנה, ור"ל למבין:

לסיכום: הוסבר באגרת זו, שהאור האלקי של "חכמה" ד"אצילות" המאיר
בארץ ישראל, הוא בכל שנה בהוספה בכמות ובאיכות, יותר אור, ואור נעלה
יותר. על דרך זה על הצדקה של ארץ ישראל להיות באופן כזה, שבכל שנה
תינתן בהוספה בכמות ובאיכות. מסיים האגרת יוצא, שהדבר נוגע גם
להתגלות האור, שהאור שירד באופן של הסתר – הרי כדי שיתגלה יותר
ויותר – תלוי הדבר בריבוי מתן הצדקה לארץ ישראל יותר ויותר.

וזהו שכתוב: – ש"עיני ה' אלקיך" בה
"מרשית השנה ועד אחרית שנה" לבדה. – ולא כתוב "לעולם
ועד", שכן, ההמשכה הנמשכת בראש השנה היא רק לאותה שנה,
ובערב ראש השנה היא מסתלקת כדי שיימשך אור חדש ונעלה
יותר, ולכן כתיב – כתוב, "מרשית חסר א' – שהיה צריך להיות
כתוב "ראשית" (באל"ף אחרי הרי"ש) וכאן כתוב בלי אל"ף –
וטעמו של דבר על פי פנימיות, הוא: רומז על הסתלקות האור
שמסתלק בליל ראש השנה עד אחר התקיעות, – שאז פנימיות
החיות של העולם היא בהסתלקות, שכן אז "עליית המלכות",

8. ר"ה לא, א. 9. ראה שלח טו, כד. תענית כד, א. 10. ב"ב קנח, ב.

יום שישי י"ז אלול

עשר הספירות, ועבודתו של יהודי בעשרת כוחות נשמתו, "פעולות" גם למעלה ב"ספירות" של העולמות העליונים שמהן באים הספירות והכוחות של הנשמה.

הידיעה וההשגה במציאות ענין ה"ספירות" למעלה, הידיעה בסדר ההשתלשלות – היא עצמה "מצוה רבה ונשאה" (או "רמה ונשאה"), כפי שרבנו הוקן אומר להלן ב"קונטרס אחרון"⁶, וזה מביא לאהבת ה' וליראת ה' שדן יסוד ושורש לכל המצוות (כפי שמוכח גם ב"לקוטי תורה"⁷), והידיעה וההשגה בספירות ובכוחות הנשמה מעניקה חיות והתעלות אחרות לגמרי

בעבודתו של יהודי.

"לְהִבִּין מִשָּׁל וּמְלִיצָה דְּבָרֵי חֲכָמִים וְחִידוֹתֵם" כְּעֵנֶינּוּ הַסְּפִירוֹת. – הלשון "להבין משל ומליצה דברי חכמים וחידותם" היא מפסוק⁸, וכפי שמפרשים אומרים שם, הרי הכוונה ב"משל ומליצה" היא לתורה שבכתב, שישנם ענינים בתורה שבגלוי הם ענין של משל לענין נעלה יותר, למרות שגם המליצה בה הוא מתבטא, הוא גם כן תורה, הוראה ולימוד (כמו למשל "ראה חיים עם האשה אשר אהבת"⁹, שזה משל על חכמת התורה, אך גם פשט הדברים הוא תורה והוראה), ו"דברי חכמים וחידותם" הכוונה לתורה שבעל פה: "דברי חכמים" הם גלויים, ו"חידות" הם דברים שמן ההכרח להזדקק לכך שיגלו ויפתרו את החידה. מציין רבנו הוקן, שבענין ה"ספירות" ישנם גם כל הענינים של משל ומליצה, ודברי חכמים וחידותם, שכן ענין ה"ספירות" הוא גם למעלה בעולמות העליונים וגם למטה בנפש של יהודי. מוֹנְעֵת זֹאת – ידוע הדבר בְּאָרְצֵי מִפִּי קְדוֹשֵׁי עֲלִיּוֹן נִשְׁמָתָם עָדוּ, לְקָרֵב קֶצֶת אֶל הַשֶּׁכֶל מֵאֵי דְכִתְיִב: – מה שכתוב¹⁰: "וּמִבְּשָׂרֵי אֲחִיזָה אֱלֹהִים", שֶׁהַכְּנָה – של הפסוק, הֵיא לְהִבִּין קֶצֶת אֱלֹהוֹתוֹ יִתְבָּרַךְ מִנְּפֶשׁ הַמְּלַבֶּשֶׁת בְּבֶשֶׂר הָאָדָם, – כלומר, הנפש המחיה את הגוף, הוספת כ"ק אדמו"ר שליט"א: שכן, במהות הנפש לכשעצמה – כמו, ברוחניות בכלל בפני עצמה – אין כל הבנה כלל, וְעַל פִּי מֵאֲמָר רַז"ל¹¹ עַל פְּסוּקֵי: "כְּרָכִי נִפְשֵׁי וְגו'" – "מֵה הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא כו", – מלא כל העולם, אֵף הַנְּשָׁמָה כו", – מלאה את כל הגוף, ורבותינו ז"ל מונים שם דברים נוספים אשר כשם שהם אצל הקב"ה כך הם בנשמה, הרי, כיוון שרבותינו ז"ל משווים את הנשמה, שיש בה ענינים שישנם אצל הקדוש ברוך הוא, יכולים הרי להבין מהנשמה ענינים כפי שהם אצל הקדוש ברוך הוא, להבין ענינים באלקות. אלא, מהו באמת הדמיון ואיך אכן אפשר להשוות ענינים של הנשמה אל הקדוש ברוך הוא? – יביא רבנו הוקן מהזוהר, שהנשמה באה מפנימיות האלקות ויש בה ענינים מהספירות העליונות ומאלקות, לכן יכולים להבין

זו. ענין "עשר ספירות", עשר הספירות של עולם ה"אצילות" ושל שאר העולמות (בהן מדובר באגרת זו), היא ענין יסודי בתורת הקבלה ובתורת החסידות.

כל ענין בריאת העולמות והנהגת העולמות – הוא על ידי ה"ספירות", כפי שנאמר במאמר "פחת אליהו"¹: "אנת הוא דאפיקת עשר תיקונין וקרנין להון עשר ספירין לאנהגא בהון עלמין סתימין דלא אתגליין ועלמין דאתגליין" – אתה – "אור אין סוף" – האצלת (הבאת מהעלם להתגלות) עשרה לבושים הנקראים "עשר ספירות", להנהיג בהם העולמות שלא התגלו והעולמות הגלויים.

בעשר הספירות מתבטא גם הכוח הבל-גבול של "אין סוף" וגם כוח הגבול של "אין סוף", כפי שהוא אומר ב"עבודת הקדוש"²: "אור אין סוף הוא שלימותא דכולא, כשם שיש לו כח בבלתי בעל גבול כך יש לו כח בגבול, שאם תאמר יש לו כח בבלתי בעל גבול ואין לו כח בגבול הרי אתה מחסר שלימותו ואין סוף הוא שלימותא דכולא". כלומר – "אור אין סוף" יש לו כח ב"בלי גבול", ויש לו גם כח ב"גבול". שכן, אם תאמר שיש לו כוח רק ב"בלי גבול" ואין לו כוח ב"גבול", הרי אתה מחסר בשלימותו, ו"אור אין סוף" הוא הרי השלימות של הכל. הרי, כיוון שענין ה"גבול" הוא שלימות, מן ההכרח שתהיה ל"אור אין סוף" השלימות של כוח ה"גבול".

שני כוחות אלה, כוח ה"בלי גבול" וכוח ה"גבול", באים ב"ספירות" באופן של בריאת והנהגת העולמות: ה"אורות" של הספירות, שהם פשוטים בלי ציור והגבלה של "חכמה" או "חסד", והם בבחינת "אין סוף" – הם ההתגלות של הכוח ה"בלי גבול" כפי שהוא "עומד" בענין ה"ספירות", ו"הכלים" שיש להם ציור פרטי והגבלה של "חכמה" ו"חסד" – הם ההתגלות של כוח ה"גבול". ועל ידי ה"ספירות" נמשך מ"אור אין סוף" שהוא ענין של אין סוף ובלי גבול – לברוא ולהנהיג העולמות שהם הרי מוגבלים.

כשם שהספירות, גם האורות וגם הכלים, מאוחדות בתכלית עם "אור אין סוף", ש"איהו וחיהו חד איהו וגרמוהי חד"³, אור אין סוף והאורות הם דבר אחד, אור אין סוף והכלים הם דבר אחד, הרי שהתחוות והנהגת העולמות – היא מ"אור אין סוף", ובכל זאת העולמות הם ענין של גבול ולא "אין סוף" ובלי גבול (כמו שזה ב"אור אין סוף" המהווה ומחיה אותם). שכן, זה הרי בא על ידי ענין ה"ספירות" שבהן ישנה ירידת כוח ה"גבול" להוות ולהחיות עולמות בעלי גבול.

ההתלבשות של "אור אין סוף" בענין ה"ספירות", נקראת "אדם", ו"על דמות הכסא דמות כמראה אדם"⁴, שכן "אדם" משמעו פרצוף של עשר ספירות. בתורת הקבלה מדובר בעיקר אודות ענין ה"ספירות" של העולמות הרוחניים, ה"ספירות" של עולם ה"אצילות" ושל שאר העולמות, ואילו בתורת החסידות מדובר יותר אודות ענין עשר הספירות והכוחות שישנם בנשמתו של כל יהודי, שהיא – הנשמה – באה ומשתלשלת מעשר הספירות⁵ – ישנן גם בה

1. הקדמת תיקוני הזוהר. 2. ח"א רפ"ח. 3. תקו"ז בהקדמה (ג, ב). ע"ה שמו"ז פ"ב ובכ"מ. וראה להלן ס"כ. 4. יחזקאל א, כו. 5. ראה תניא ח"א פ"ג. 6. קנו, ב. 7. ד"ה ולא תשבית. 8. משלי א, ו. 9. קהלת ט, ט. 10. איוב יט, כו. 11. ברכות י, א. 12. תהלים קג, א.

מאיר בכל הספירות שבעולם ה"אצילות", "אבא עילאה מקננא באצילות"¹⁹, חכמה עליונה מקננת באצילות, והרי שבכלים של הספירות שבעולם ה"אצילות" מאיר "אור אין סוף" ברוך הוא, ד"איהו וגרמוהי חד" באצילות, – שהוא, "אור אין סוף" ברוך הוא, והכלים של ה"ספירות"

– הם דבר אחד בעולם ה"אצילות", וכיוון שהספירות ד"אצילות" הן פנימיות הספירות של עולם ה"עשיה", הרי שבספירות של עולם ה"עשיה" מתלבש "אור אין סוף" ברוך הוא, ועל כן – ולכן, גם פנשמת האדם – הבאה מהספירות, מאיר אור-אין-סוף ברוך-הוא, מלבש וגנוז

באור החכמה שפה, – שבנפש, להחיות את האדם, ומפנה – מהנשמה, יוכל האדם להבין קצת בספירות העליונות, שכלן – כל הספירות העליונות, מאירות פנשמתו הכלולה מהן. – שכן, הנשמה הרי באה מהספירות ויש בה עשרה כוחות כנגד עשר הספירות, לכן יכול האדם להבין באמצעותם בספירות העליונות. אלא, כשאומרים שבנשמה ישנם גם כן עשרה כוחות וספירות, מפני שהיא באה מעשר הספירות שלמעלה, ובה מאירות כל הספירות העליונות, ושכך סיבה שמהנפש יוכל האדם להבין בספירות שלמעלה – נדרש לציין, שלא יחשבו שישנו איזה ערך ודמיון ביניהם, שלספירות העליונות יש איזה דמיון לכוחות שבנשמה, ושלבחות הנשמה יש איזה ערך שהוא לספירות העליונות; לכן, בא רבנו הזקן להלן לשלול ולציין, שיש להפשיט פשטות הפירוש, שכן אין שום דמיון ושום ערך ביניהם, שהרי גם על מדת החסד של אברהם אבינו, שהיה "מרכבה" להקדוש ברוך הוא²⁰, אף על פי כן אומרים עליה שאין לה שום ערך ודמיון למדת החסד שלמעלה. ובלשון רבנו הזקן:

מהנשמה ענינים באלקות, ובלשון רבנו הזקן: ועל פי מאמר הזהיר²¹ על פסוק²²: "ויפח באפיו נשמת חיים" – "מאן דנפח, מתוכיה נפח", – הנופח – נופח מפנימיותו, שלא כמו בדיבור, כשאחד מדבר, הרי הוא מוציא את ההבל החיצוני, אך הנופח – מוציא את פנימיות ההבל, וכשאומרים הלשון "נפחה" על הכנסת הנשמה בגוף, משמעה, שהנשמה באה מפנימיות האלקות, וכפי שרבנו הזקן מסביר זאת ב"אגרת התשובה"²³, ואלפלו נפש דעשיה – "עשיה" הוא העולם התחתון ביותר, ו"נפש" היא התחתונה בחמש המדרגות נפש, רוח, נשמה, חיה, יחידה, היא

אגרת הקדש

ויפח באפיו נשמת חיים מאן דנפח מתוכי נפח ואפי נפש דעשיה היא באה מזיווג זו"ג דעשיה והמוחין שלהם שהם בחי' חיה ונשמה דזו"ג שהן הן אחריים דכלים דזו"ג דאצילות שהם אלהות ממש שבתוכם מאיר אור א"ס ב"ה המלוכש וגנוז בחכמה דאצי דאיהו וגרמוהי חד באצילות וע"כ גם בנשמת האדם מאיר אור א"ס ב"ה מלוכש וגנוז באור החכמה שבה להחיות את האדם וממנה יוכל האדם להבין קצת בספירות העליונות שכולן מאירות בנשמתו הכלולה מהן.

באה מזיווג – יחד, זו"ג – ז"א ו"נוקבא", דעשיה, – של עולם העשיה, מיחד וזיווג ז"א (מדות) ונוקבא (מלכות) של עולם ה"עשיה" באות הנפשות של עולם העשיה, והמהין שלהם – של ז"א ונוקבא ד"עשיה", שהם פתינת ה"ה ונשמה דזו"ג, – "חיה" היא בחינת "חכמה", "החכמה תחיה"²⁴, ו"נשמה" היא בחינת "בינה", "נשמת שדי תבינם"²⁵, כך, בנשמה שהיא רק המדריגה של נפש ד"עשיה" – ישנן כל הספירות, מ"ז"א, שש מדות, מ"נוקבא", מלכות, מ"חכמה" ומ"בינה", שהן הן אחרים – החיצוניות, דכלים דזו"ג דאצילות, – שכן, הכלים של זו"ג של "אצילות" מאירים ב"עשיה", ומתלבשים בספירות עולם ה"עשיה"²⁶; הרי שהספירות של עולם ה"עשיה", הן החיצוניות והאחוריים של הכלים של זו"ג ד"אצילות", שהם – הכלים ד"אצילות", הם אלהות ממש, שבתוכם – בכלים ד"אצילות" מאיר אור-אין-סוף ברוך-הוא המלבש וגנוז בחכמה דאצילות, – כפי שאומר בהגדה שברק ל"ה בחלק הראשון של ספר ה"תניא", טעמו של דבר, מדוע "אור אין סוף" שורה ב"חכמה" דוקא; הרי, "אור אין סוף" שב"חכמה",

שבת קודש י"ח אלול

ברוך הוא, באה מהאור של החסד העליון ד"אצילות", אהבה המגיד ממזריטש, על פסוק²⁷: "ואנכי עפר ואפר", שאמר אברהם אבינו עליו השלום על הארת נשמתו מאור חסד עליון, – שמהאור של מדת החסד ד"אצילות" האירה הנשמה בגופו של אברהם אבינו, והיא מדתו של אברהם אבינו, מדת אהבה רבה (כ"א שבה ה') שהיה אורב וועליונה כ"כ עד שנעשה אהבה אבינו, מדת אהבה רבה, (נפח אהר: שפה ה'ה) שהיה אהבה את הקדוש-ברוך-הוא – ה"אהבה רבה" של אברהם אבינו להקדוש

אך צריך להקדים, מה ששמעתי ממורי עליו השלום – הרב הגדול ועליונה כל כה, עד שנעשה "מרכבה" להקדוש-ברוך-הוא. – כלומר, אברהם אבינו היה בטל לגמרי להקדוש ברוך הוא עד לאופן הביטול של "מרכבה", שהוא למעלה מביטול העבד לאדונו, שכן, העבד למרות שהוא בטל לאדון, יש לו בכל זאת רצון עצמי, אלא שהוא מבטל את רצונו בפני רצון האדון, ואילו "מרכבה" בטלה לגבי הרוכב באופן שאין למרכבה שום רצון עצמי,

אגרת הקדש

אך צריך להקדים מה ששמעתי ממורי ע"ה ע"פ ואנכי עפר ואפר שאמר אברהם אבינו ע"ה על הארת נשמתו המאירה בגופו מאור חסד עליון והיא מדתו מדת אהבה רבה (כ"א שבה ה') שהיה אורב וועליונה כ"כ עד שנעשה אהבה אבינו, מדת אהבה רבה, (נפח אהר: שפה ה'ה) שהיה אהבה את הקדוש-ברוך-הוא – ה"אהבה רבה" של אברהם אבינו להקדוש

13. הובא לעיל ח"א רפ"ב; ח"ג (אגרת התשובה) פ"ד – בשם הזוהר. 14. בראשית ב, ט. 15. שם. 16. קהלת ז, יב. וראה לעיל ס"ד. 17. איוב לב, ח. 18. ראה ע"ח שמו"ז פ"ב. 19. תקו"ז ת"ו. 20. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בי"ר פמ"ז, ת. ובכ"מ. נת' בתניא ח"א פ"ח. פכ"ג. ועוד". 21. וירא יח, כז.

הרי מורכב מארבעה יסודות אלה²², וג' יסודות: **אש מים רוח** - חלפו והלכו להם וכלו בעשן המתהנה מהרפכתן פגודע, - העשן יש בו משלשה יסודות אלה, אש, רוח, מים, שהיו בהרכבתו של העץ, ויסוד ה'ר' שהיה בעץ, שהוא העפר שבו - הוא אינו

אגרת הקדש

עולה עם העשן, אלא היורד למטה ואין האש שולטת בו, הוא הנשאר קנים, והוא האפר. - מה שנשאר מיסוד העפר שבעץ. הרי, שהאפר הוא מהות העץ, שלפני זה היה עץ וכעת הוא אפר, כר, יאמר רבנו הזקן להלן, שגם קודם כשהעץ היה עץ, היה עיקר מהות העץ - העפר, שכעת הוא אפר. והנה, כל מהות העץ וממשו - שהעץ יש לו "ממש" ויכולים למששו, שזה הרי לא מהאש, או הרוח או המים שבו, והמור וצורתו פארה ורחב ועבי שהיה נראה לעין קדם שנשרף - עקרו היה מיסוד העפר שבו, - שבעץ, רק שאש מים רוח כלולים בו, - שהעץ כולל בתוכו גם מהיסודות אש, מים ורוח, אך העיקר שבו הוא מיסוד העפר, שממנו באים האורך, הרחב והעובי של העץ, כי העפר - יסוד העפר שבו, הוא המרי יותר מכל, - מאשר שאר שלשת היסודות, ויש לו

ובאופן כזה היה ביטולו של אברהם אבינו להקדוש ברוך הוא. וסלקא דעתך אמינא, - והיו יכולים לסבור, שפחינת הקדש וההכה שלמעלה בספירות העליונות היא מעין וסוג מהות מדת "אהבה רבה" של אברהם אבינו עליו השלום, רק שהיא

מרכבה להקב"ה וסד"א שבחי' חסד ואהבה שלמעלה בספירות העליונות היא מעין וסוג מהות מדת אהבה רבה של א"א ע"ה רק שהיא גדולה ונפלאה ממנה למעלה מעלה עד אין קץ ותכלית כגודע ממדות העליונות שאין להם [נ"א קץ] סוף ותכלית מצד עצמן כי אור א"ס ב"ה מאיר ומלוכש בתוכם ממש ואיהו וגרמוהי חד. משא"כ בנשמת האדם המלוכשת בחומר שיש למדותיה קץ וגבול. אבל מ"מ סד"א שמדותיה הן מעין וסוג מדות העליונות ולו"א ואנכי עפר ואפר דכמו שהאפר הוא מהותו ועצמותו של העץ הנשרף שהיה מורכב מד' יסודות ארמ"ע וג' יסודות אמ"ר חלפו והלכו להם וכלו בעשן המתהנה מהרכבתן כגודע ויסוד ה'ר' שהיה בעץ שהוא העפר שבו היורד למטה ואין האש שולטת בו הוא הנשאר קיים והוא האפר והנה כל מהות העץ וממשו וחומר וצורתו באורך ורחב ועובי שהיה נראה לעין קודם שנשרף עיקרו היה מיסוד העפר שבו רק שאמ"ר כלולים בו כי העפר הוא חומרי יותר מכולן ויש לו אורך ורחב ועובי משא"כ באש ורוח וגם המים הם מעט מועיר בעץ וכל ארכו ורחבו ועוביו הכל היה מן העפר והכל שב אל העפר שהוא האפר הנשאר אחרי שנפרדו ממנו אמ"ר והנה כמו שהאפר אין לו דמיון וערך אל מהות העץ הגדול באורך ורחב ועובי קודם שנשרף לא בכמותו ולא באיכותו אף שהוא [הוא] מהותו ועצמותו וממנו נתהווה כך עד"מ אמר אאע"ה על מדרתו מדת החסד והאהבה המאירה קבבו ומלוכשת בגופו דאף שהיא [היא] מדת האהבה

- החסד והאהבה שלמעלה, הן גדולה - בכמות, ונפלאה - באיכות, ממנה - ממדתו של אברהם אבינו, למעלה מעלה עד אין קץ ותכלית, - אמנם גדולה ונפלאה ממנה - אך על כל פנים איזה דמיון יש ביניהם, כגודע ממדות העליונות שאין להם [נ"א קץ] סוף ותכלית מצד עצמן, - כשהשפעה מהמדות העליונות יורדת למטה, היא באה בקץ וסוף ותכלית, כלומר בענין של גבול, שלכן מתהווים ממנה עולמות ונבראים בעלי גבול, אך, מצד עצמן, כפי שהמדות העליונות הן בעצם, הן בלי גבול ואין בהן קץ וסוף ותכלית, כי אור-אין-סוף פרוד-הוא מאיר ומלכש בתוכם - בתוך המדות העליונות, ממש, ו"איהו ויגרמוהי חד", - הוא, "אור אין סוף" ומדותיה, הכלים של הספירות, הם דבר אחד, במילא הרי גם המדות העליונות הן בבחינה של

ארה ורחב ועובי, וגם המים - למרות שלמים יש כבר הרי ממשות, ואורך ורחב ועובי, אך הם מעט מועיר - במדה מעטה ביותר, בעץ, וכל ארכו ורחבו ועוביו - של העץ, "הכל היה מן העפר והכל שב אל העפר", שהוא האפר הנשאר אחרי שנפרדו ממנו אש מים רוח. - והאפר שנשאר הוא העפר שהיה קודם עיקר מהות העץ. והנה, כמו שהאפר אין לו דמיון וערך אל מהות העץ הגדול פארה ורחב ועבי קדם שנשרף, לא בכמותו ולא באיכותו, - אין לאפר שום דמיון ושום ערך לא לכמות העץ ולא לאיכותו ולחשיבותו, אף שהוא [הוא] מהותו ועצמותו - העץ הוא מהותו ועצמותו של האפר, וממנו - מתהווה - האפר; כך על דרך משל אמר אברהם אבינו עליו השלום על מדרתו, מדת הקדש והאהבה המאירה בו ומלכשת בגופו, דאף שהיא

"אין סוף", מה שאין בן בנשמת האדם המלכשת בחמר, - בגוף שהוא חומרי, שיש למדותיה קץ וגבול, - הרי מובן במילא, שמדת החסד שלמעלה גדולה ועליונה בעליונות בלתי מוגבלת ממדת החסד ואהבה של אברהם אבינו כפי שנשמתו לבושה בגוף, אבל מקל מקום סלקא דעתך אמינא - היו יכולים לחשוב, שמדותיה - של נשמת אברהם אבינו, הן מעין וסוג מהות העליונות. - קודם שלל רבנו הזקן מלמעלה למטה, שמדת החסד שלמעלה איננה מעין ומסוג החסד והאהבה של אברהם אבינו. וכעת הוא שולל גם מלמטה למעלה, שמדת החסד של אברהם אבינו איננה מעין ומסוג מדת החסד שלמעלה - זאת, כדי לשלול ענין זה מכל הצדדים. ולזה אמר: - ולכן אמר אברהם אבינו: "ואנכי עפר ואפר", דכמו שהאפר הוא מהותו ועצמותו של העץ הנשרף, ש - העץ לפני שנשרף, היה מרכב מד' יסודות: אש מים עפר, - כל דבר

22. רמב"ם ה' יסודי התורה רפ"ד.

[היא] מדת האהבה וחסד העליון שבאצילות המאיר בנשמתו שהיתה מרכבה עליונה אף-על-פי-כן בדרתה למטה להתלבש בגופו - שזה הרי על ידי השתלשלות העולמות ממדרגה למדרגה על ידי צמצומים רבים - יורד הרי האור של מדת החסד

ד"אצילות" דרך השתלשלות מדריגות רבות ומצטמצם על ידי צמצומים רבים - הרי אז אין דמיון וערך מהות אור האהבה המאיר בו אל מהות אור אהבה וחסד עליון שבאצילות, אלא פער ודמיון מהות העפר שנעשה אפר אל מהותו ואיכותו פשה עין נחמד למראה וטוב למאכל²³

אגרת הקדש

וחסד העליון שבאצילות המאיר בנשמתו שהיתה מרכבה עליונה אעפ"כ בדרתה למטה להתלבש בגופו ע"י השתלשלות העולמות ממדרגה למדרגה על ידי צמצומים רבים אין דמיון וערך מהות אור האהבה המאיר בו אל מהות אור אהבה וחסד עליון שבאצילות אלא כערך ודמיון מהות העפר שנעשה אפר אל מהותו ואיכותו כשהיה עין נחמד למראה וטוב למאכל עד"מ ויותר מזה להבדיל באלפים הבדלות רק שדברה תורה כלשון בני אדם במשל ומליצה:

אבינו לגבי מדת החסד והאהבה של "אצילות". ויותר מזה, להבדיל באלפים הבדלות, - בין האפר והעץ הגשמי לגבי רוחניות מדות האהבה של אברהם אבינו וחסד ד"אצילות", רק שדברה תורה כלשון בני אדם במשל ומליצה: - קוראים, לכן, את מדת החסד והאהבה של אברהם אבינו על שם החסד והאהבה של "אצילות". כך יובן גם במכל שכן, שהמדות הכחות וספירות הנשמה של יהודי למטה, אין להם שום ערך ושום דמיון לגבי הספירות שמהן הם באים. אך בכל זאת, כיוון שהם באים מדן והספירות מאירות בנשמתו של יהודי, יכול יהודי להבין

מנשמתו (המחזיה את גופו) קצת בספירות העליונות, שזה תוכן הפסוק "ומבשרי אחזה אלקה".

שאינן הרי שום ערך ושום דמיון בין האפר לבין עץ, כך אין שום ערך ושום דמיון בין מדת האהבה של אברהם

23. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ענינו ראה זח"א כו, א. וצ"ע השייכות לנדוד".

יום ראשון	יב אלול	ה'תש"ג
שיעורים. חומש: תבוא, פרשה ראשונה עם פירש"י. תהלים: סוֹסֵחַ. לְדָלוּ. תניא: יד. לעורר . . . "240" מעלה.		
יום ראשון		
	המשך הגדול, הידוע בשם "בשעה שהקדימו, תער"ב" התחיל אאמו"ר לאמרו יום א' דחה"ש תער"ב בלויבאוויטש, וסיימו ש"פ וירא תרע"ו ברוסטוב, במאמר המתחיל וה' אמר המכסה אני מאברהם. ובו קמ"ד מאמרים.	
	ויש בכתובים חלק שני שלא אמרו, ולא נחלק למאמרים.	

יום שני	יג אלול	ה'תש"ג
שיעורים. חומש: תבוא, שני עם פירש"י. תהלים: סט־עא. לז־לט. תניא: ובכל שנה . . . וד"ל.		
יום שני		
	החסיד ר' הענדיל סיפר: ידוע הי' לכל החסידים, אשר ביחידות הראשונה היתה העברת הערלה, וואָס ניט וואָס, פון ערלת הלב איז מען גלייך פטור געוואָרען [מה־שלא־יהיה - מערלת הלב נפטרו מיד].	

יום שלישי	יד אלול	ה'תש"ג
שיעורים. חומש: תבוא, שלישי עם פירש"י. תהלים: עב־עו. מ־מב. תניא: טו. להבין . . . "קכא" הכלולה מהן.		
יום שלישי		
	מהוראות אאמו"ר: להנזר ממלחמת תנופה עד קצה האחרון, לא מפני שאין לנו במה לנצח או מפני מורך לב, אלא מפני שאת כל כוחותינו עלינו להקדיש אך ורק לחיזוק בנינינו, בנין התורה והמצוות בקדושה ובטהרה. ועל זה עלינו למסור את נפשותינו במס"נ בפועל ולא רק בכת.	

יום רביעי	טו אלול	ה'תש"ג
שיעורים. חומש: תבוא, רביעי עם פירש"י. תהלים: עז־עח. מג־מה. תניא: אך צריך . . . "קכב" ומליצה.		
יום רביעי		
	התיסדות ישיבת "תומכי תמימים": יום א טו אלול תרנ"ז. התחלת הלימוד בנגלה ודא"ח: יום ד ח"י אלול תרנ"ז. בליל שמח"ת תרנ"ט אחרי ההקפות הכריז אאמו"ר: הישיבה שמה "תומכי תמימים", ותלמידים הלומדים ומתנהגים ברוחה שמם "תמימים".	

יום חמישי	טז אלול	ה'תש"ג
שיעורים. חומש: תבוא, חמישי עם פירש"י. תהלים: עט־פב. מו־מח. תניא: והנה כללות . . . "קכג" כמו שית'.		
יום חמישי		
	רבינו הזקן פי' המאמר כל המקיים נפש אחת מישראל כאלו קיים עולם מלא, אויף א אידען	

דארף מען קוקען ווי ער שטייט אין מחשבה הקדומה דא"ק, און דאָרטען שטייט יעדער נשמה מיט אלע דורות וואָס קומען ארויס פון איהר ביז ביאת המשיח גואל צדק, און אז מען טוט א אידען אַ טובה, טוט מען אַ טובה אַט די אלע נשמות עד סוף כל הדורות.

תרגום חפשי

על יהודי יש להביט כפי שהוא "נמצא" במחשבה הקדומה דא"ק [דרגה עילאית ביותר בקדושה, שהיא מקור בו נשמות ישראל אחודות] ושם "נמצאת" כל נשמה עם כל הדורות של צאצאיה עד ביאת המשיח גואל צדק, וכשעושים ליהודי טובה, עושים טובה לכל הנשמות הללו עד סוף כל הדורות.

יום שישי יז אלול ה'תש"ג

יום

שישי

שיעורים. חומש: תבא, ששי עם פירש"י.

תהלים: פג"פז. מט"נא.

תניא: והנה מדות . . . "קכג" מדותיהם.

רבינו הזקן הי' בעצמו הקורא בתורה. פעם אחת לא הי' בליאזנא ש"פ תבא, ושמע אדמו"ר האמצעי – והוא עודנו נער קודם הבר מצוה – הקריאה מאחר. העגמת נפש מהקללות שבתוכה הביאתו לכאב לב, עד שביוהכ"פ נסתפק רבינו הזקן אם יוכל להתענות. כששאלו את אדהא"מ הרי בכל שנה קוראים פרשה זו, ענה: כשאבא קורא "הערט זיך ניט קיין קללות" [לא נשמעות שום קללות].

שבת חי אלול ה'תש"ג

שבת

קודש

לששי עולה הבעל קורא, ומעצמו.

שיעורים. חומש: תבא, שביעי עם פירש"י.

תהלים: פח"פט. נב"נד.

תניא: והנה כ"ז . . . שיתבאר במקומן.

יום הולדת את הבעש"ט בשנת תנ"ת. יום שנתגלה אליו מורו ורבו הק' [אחיה השילוני] – תפ"ד. יום שנתגלה הבעש"ט – תצ"ד. יום הולדת את רבינו הזקן – תק"ה.

תוכן תורת הבעש"ט בש"פ תבוא ח"י אלול תרנ"ב אחר קבלת שבת: והי' כי תבוא אל הארץ גו'. ארץ ל' מרוצה ול' רצון כדאיתא במדרש. אז דו וועסט צוקומען צום רצון וואָס איז א מתנה מלמעלה און בירושה בכל אחד מישראל, איז די עבודה דארף זיין וישבת, אראָפּטראָגען אין התישבות, ולקחת גו' ושמת בטנא, ממשיך זיין אורות בכלים, והלכת אל המקום אשר יבחר ה' אלקיך, א איד דארף וויסען אז ער גייט פון איין אָרט אין דעם אַנדערען, איז ניט ער גייט אליין נאָר מ'פירט איהם מלמעלה, און די כוונה איז לשכן שמו שם, אויף מפרסם זיין אלקות אין דעם ארט וואו ער איז [כשתגיע אל ה'רצון' שהוא מתנה מלמעלה ובירושה בכל אחד מישראל, צריכה העבודה להיות 'ישבת' – ל"הורידו", לעשותו מיושב, ולקחת גו' ושמת בטנא, להמשיך אורות בכלים, והלכת אל המקום אשר יבחר ה' אלקיך, על יהודי לדעת שהליכתו ממקום למקום אינה יוזמתו אלא מובילים אותו מלמעלה, והכוונה היא לשכן שמו שם, לפרסם אלקות במקום שנמצא בו].

אחר תפלת ערבית חזר עוד הפעם תורה הקודמת והוסיף: והי' כי תבוא גו' בכדי דו זאָלסט צוקומען צום רצון כו', איז דאָס דורך דעם אז והלכת אל המקום גו' לשכן שמו שם, זאָלסט זיך מוסר נפש זיין אויף מפרסם זיין דאָרטען אלקות, מיט וואס איז מען מפרסם אלקות, מיט א ברכה און א פסוק תהלים [על מנת שתגיע לרצון כו', זהו על ידי שוהלכת אל המקום גו' לשכן שמו שם – תמסור את הנפש כדי לפרסם שם אלקות. במה מפרסמים אלקות – בברכה ופסוק תהלים].

יום ראשון

מפסיקים לדבר, מתחילים לחשוב

בכדי להבין את המשמעות של דיבור ומחשבה אצל הקב"ה, נדגים זאת בהקשר לאדם, כנאמר "מבשרי אחזה אלוקה". הדיבור מייצג מצב בו האדם מגלה ומתאים את עצמו לזולת השומע, והמחשבה מסמלת רמה גבוהה יותר – האדם עם עצמו. במשך ששה ימים הותאמה החיות האלוקית והתלבשה בבריאה, בבחינת 'דיבור'. ביום השביעי שבת ה', כלומר שהחיות חזרה למקורה, בבחינת 'מחשבה'. זו הסיבה שאף האדם, אשר נברא "בצלם אלוקים", נדרש לשבות ביום השביעי מדיבורי חולין, ובכל זאת מותר לו להרהר אודותם.

[נ"פ חסידות מבראית – שבת, עמוד ז']

הלכות שבת פרק כד, הלכה א': שְׁנֵאמַר: "וְדַבֵּר דְבָר", דְּבִיבּוּר אָסוּר; וְהִרְהוּר מְתֵר. תורת החסידות מהווה, למעשה, הרובד הפנימי של התורה הנגלית. אין פלא שנושאים רבים בהלכה, באים על ביאורם לאור יסודות החסידות. למשל, ההלכה האמורה – אסור לדבר בשבת בעניני חולין, ויחד עם זאת מותר לחשוב בהם. מהו טעם האיסור, הרי דיבור אינו מלאכה? ולאידך, אם אין לעסוק בשבת בנושאים כאלו, מדוע "הרהור מותר"? תחילה נקדים שבעצם, שביתתו של ה' היתה אף היא מדיבור. ששה ימים "הוא אמו ויהי", וביום השביעי לבריאה שבת מ"מלאכתו" – מאמירת המאמרות.

יום שני

אלפיים אמה הם בבחינת 'חצי שיעור'

כאן נפסק שאדם אשר יצא מחוץ לאלפיים אמה נענש במכת מרדות מדרבנן בלבד. ובכן, אין צורך להרחיק לכת ולומר שהרמב"ם חזר בו. אפשר למצוא דרך מקורית ליישוב הסתירה: אכן דעת רבי עקיבא לא התקבלה להלכה, ותחום שבת מהתורה אינו אלא שנים עשר מיל. עם זאת, ניתן להסתמך עליה ולקבוע שמאלפיים אמה ואילך הדבר נחשב כ'חצי שיעור'. וכשם שכל חצי שיעור אסור מהתורה ואינו לוקה, אף היוצא מתחום אלפיים אמה עובר על איסור מהתורה אך אינו מקבל אלא מכת מרדות.

[שו"א ומשיב מהדורא תניינא חלק ג, סימן צט]

הלכות שבת פרק כז, הלכה ב': יֵצֵא חוּץ לְאַלְפִים - מִכֵּין אוֹתוֹ מִכַּת מְרִדוֹת . . יֵתֵר עַל שְׁנַיִם עֶשְׂרֵי מִיל, אִפְלוּ אִמָּה אַחַת - לִוְקָה מִן הַתּוֹרָה. בדין תחום שבת ניתן להעלות שאלה פשוטה: מדוע אין איסור מהתורה לצאת מהעיר אף פחות משנים עשר מיל, והרי "חצי שיעור אסור מן התורה"? אלא שהדבר לא ניתן להאמר, שכן, מצד ההגדרה של 'חצי שיעור' – שמשמעו השיעור הקטן ביותר – נצטרך לאסור על האדם כל תזווה שהיא חוץ למקומו. וזה לא יתכן! בכך תתרוץ סתירה בדברי הרמב"ם: ב'ספר המצוות' (ל"ח שכא) הוא כתב שתחום שבת מהתורה משתרע עד אלפיים אמה, כדעת רבי עקיבא (סוטה כז, ב); ואילו

יום שלישי

סעודה שלישית בשעות הבוקר

ביחס לסוגי המאכלים בסעודה שלישית, הדעות חלוקות – האם צריך דווקא חלה, או שניתן להסתפק במזונות, ושמה אפשר לצאת ידי חובה בבשר ודגים או בפירות. רבותינו נשיאינו נמנעו בדרך כלל מנטילת ידיים לסעודה שלישית, ויצאו ידי חובה בטעימה כלשהי, ובעקבותיהם נהגו החסידים. הטעם הפנימי לכך: סעודה שלישית היא כנגד עולם הבא, שאין בו אכילה, כי ההמשכה תהיה מבחינת "אין". כמרומז בפסוק לענין סעודה שלישית – "היום לא תמצאוהו". הנשיאים חשו בהארה זו, ואכילת לחם בסעודה זו הסבה להם צער, ולכן נמנעו מכך (לקו"ש שם).

הלכות שבת פרק ל, הלכה ט': חֵיב אָדָם לְאָכַל שְׁלֹשׁ סְעוּדוֹת בְּשַׁבָּת - אַחַת עֶרְבִית, וְאַחַת שַׁחֲרִית, וְאַחַת בְּמַנְהָה. האם אדם רשאי לשנות את עיתוי הסעודות בהתאם ליכולותיו? סעודה ראשונה: מי שלא יכול לסעוד בליל שבת, רשאי לאכול את כל שלוש הסעודות ביום (תוס' פסחים קא, א). סעודה שנייה: מותר לדחות את הסעודה לאחר חצות היום, במידה והדבר גורם לו עונג (שוע"ר רפח, א). סעודה שלישית: בשעת הדחק ניתן לאכול בבוקר גם את הסעודה השלישית (שוע"ר רצא, ה). ויש המתירים לאכול בשחרית מזונות בתור סעודה שלישית, ואחרי מנחה ליטול ידיים לסעודה שניה (ראה לקו"ש כא, ע' 84).

יום רביעי

סעודה עושים בבית

ראובן החזיק בחצרו דברי מאכל עוד מלפני השבת, ובעיצומה של שבת הוא מבקש להעבירם לחצר הסמוכה של שמעון, מבלי שעשה עירוב כלשהו. כעת שאלתו בפיו: האם

הלכות עירובין פרק ג, הלכה יח': כָּל הַתְּצִירוֹת . . רְשׁוֹת אַחַת הֵן; וּמִטְּלָלָיו כָּבְלָן בְּלֹא עֵרוּב, בָּלִים שֶׁשָּׁבְתוּ בְּתוֹכָן, אֲכָל לֹא בָלִים שֶׁשָּׁבְתוּ בְּתוֹךְ הַבַּיִת.

מותר לי לעשות כן?

ראשית, נסביר את ההבדל הקיים בין חצר ובית: חצרות העיר, אף שהם בבעלות אנשים שונים – דינם כרשות אחת, ומותר להעביר ביניהם חפצים ששבתו בתוכם. הבית, לעומת זאת, נחשב כרשות נפרדת מהחצר, ואסור לטלטל ממנו לחצר או לבית אחר ללא עירוב. הבדל זה נובע מהשוני בתדירות השימוש בין חצר ובית: בעוד שבחצר משתמשים בצורה לא קבועה, השימוש בבית הינו תדיר.

כיון שכך, מותר להעביר בין חצרות רק חפץ ששבת בחצר. מה שאין כן חפץ שבתחילת השבת היה בבית, אסור לטלטלו מחצר לחצר, כי מבחינה הלכתית כאילו הוא עדיין בבית (שוע"ר אר"ח שעב, א).

וכעת נשיב על שאלתו של ראובן:

היתר ההוצאה מחצר לחצר קיים רק ביחס לחפצים, לא לדברי מאכל. היות שמקום האכילה הוא בבית, גם המאכלים מקומם האמיתי בבית. הימצאותם בחצר הינה אפוא זמנית בלבד, ולכן ייאסר על ראובן להוציאם לחצר הסמוכה (אור שמח).

אם נזכרת אחרי השקיעה...

יום חמישי

הרמב"ם מבריל בין סוגי העירוב – בין השמשות מותר להניח עירוב חצרות, אך אסור לכתחילה לעשות עירוב תחומין. סיבה ההבדל נעוצה, ככל הנראה, בהפרש המהותי שבין סוגי העירוב:

עירוב תחומין כרוך בהפיכת מקום הנחת האוכל למקום השביתה האישי, כלומר, זו בעצם קניית המקום. עירוב חצרות, לעומת זאת, אינו קונה שביתה בעירובו, אלא עושה שכאילו כולם גרים בבית בו מונח העירוב.

והיות שאסור לעשות קניין בשבת אפילו בין השמשות, לכן אין לעשות אז גם עירוב תחומין. מה שאין כן עירוב חצרות.

[ע"פ שולחן ערוך אדמו"ר הזקן סימן רסא, סעיף ב' קו"א טק"ב]

הלכות עירובין פרק ו, הלכה יג: פק הַשְּׁקָה סָפֵק לֹא הַשְּׁקָה - אֵין מְעַרְבִין עֲרִיבֵי תְּחֻמִּין לְכַתְּחִלָּה; וְאִם עֲרַב, הָרִי זֶה עֲרִיב.

אתה אמור לצאת את העיר במשך השבת, ולשם כך עליך לעשות עירוב תחומין – להניח דברי מאכל במקום כלשהו כדי לקבוע בו את מקום שביתתך. הבעיה היא, שזוכרת לעשות זאת אחרי שהשמש כבר שקעה.

בעיה דומה יכולה להתעורר ביחס לעירוב חצרות. עיר שאין בה עירוב, דבר המצוי רבות בחוץ לארץ, יש לעשות עירוב בין דיירי הבניין בכדי לטלטל בתוך הבניין. גם כאן נזכרת קצת אחרי השקיעה. אז מה עושים?

מתי מחליפים נעליים בערב יום כיפור?

יום שישי

מגיד משנה.

ואלו הם דברי אדמו"ר הזקן: "מצות עשה מן התורה להוסיף מחול על הקודש בין בעיניו בין באיסור מלאכה". כלומר, אף איסור עשיית מלאכה נכלל בתוספת, בניגוד לדעת הרמב"ם.

אלא שכאשר נדייק ב'לשונו הזהב', נגלה, שבפרט אחד הוא מסכים לדעת הרמב"ם:

בעוד שה'טור' כתב "בין באיסור אכילה", ציין אדמו"ר הזקן "בין בעיניו". ללמדנו, שחובת ההוספה חלה לא רק על אכילה, אלא גם ביחס ליתר סוגי העינוי, כרחיצה ונעילת סנדל. וכן כתב הרמב"ם: "התחל לצום ולהתענות" (שוע"ר מהדורה חדשה תרח, ציין ד).

הלכות שביתת עשור פרק א, הלכה ו: וְצִרְיָהּ לְהוֹסִיף מִחֹל עַל קֹדֶשׁ . . . הַתְּחִל לְצוּם וּלְהַתְּעוֹת מְעַרְב תְּשֻׁעָה הַסְּמוּד לְעִשְׂרֵי רִבּוּתוֹ נִחְלָקוּ בְּהִקְשֵׁר לְמַהוּתָהּ שֶׁל אוֹתָהּ תּוֹסַפְתָּ, הָאֵם עֵינֵיהָ רַק מִצּוֹת הָעֵינִי אוֹ שְׁכוּלֹת גַּם אֶת חוֹבַת הַשְּׁבִיתָה מִמְּלֹאכָה.

לפי דעת הרמב"ם, התוספת ביום כיפור מתייחסת לעינוי בלבד. אם כן, דין זה מן התורה עוסק ביום הכיפורים בלבד, שרק בו יש עינוי. ובאמת, בהלכות שבת אין הוא מזכיר אודות דין תוספת מהתורה.

לדעת אחרים, דין התוספת כולל גם שביתה ממלאכה. אי לכך, מצוה זו קיימת הן ביום הכיפורים והן בשבתות וחגים (ראה

מדוע מותר בחג להעביר מאש לאש?

שבת-קודש

החג, למדו חכמים שמותר לעשותן גם שלא לצורך אכילה. יוצאת דופן זו מלאכת ה'בערה'. למרות שהאש אינה במאכל אלא בעצים, מכל מקום מותר להבעיר בחג אפילו שלא לצורך כמו בכל 'מלאכת אוכל נפש'.

ההסבר לכך: כאשר מבעירים אש בעצים – האש 'מתקנת ומבשלת את האוכל'. תיקון המאכל נחשב אפוא כמלאכת 'אוכל נפש' (שוע"ר תצה, קו"א א).

סיבה נוספת: במלאכת הבערה קיים לימוד מיוחד מהפסוק "לא תבערו אש . . . ביום השבת" – "בשבת אין אתה מבעיר, אבל מבעיר אתה ביום-טוב". לכן אנו מקילים בה (מגיד משנה).

הלכות יום טוב פרק א, הלכה ד: כָּל מְלֹאכָה . . . אִם עֲשָׂה אוֹתָהּ בְּיוֹם טוֹב שְׁלֹא לְצִרְיָהּ אֲכִילָה - לוֹקֵת, חוּץ מִן . . . הַתְּבַעְרָה. כידוע, מותר ביום-טוב לעשות מלאכה הקשורה להכנת הסעודה. בשל כך, המלאכות ביום טוב מחולקות לשני קטגוריות כלליות:

סוג אחד כולל מלאכות שבעיקרם אינן עבור אכילה, כמו כתיבה ובנייה. אותן אסור לעשות ביום טוב בשום אופן, גם אם בפועל הדבר נצרך לסעודה.

הסוג השני אלו 'מלאכות אוכל נפש', הנעשות בגוף המאכל, כגון שחיטה ואפייה. ומתוך שהותרה עשייתן לצורך אכילת

שיעורי רמב"ם שלושה פרקים ליום - י"ב אלול-י"ח אלול ה'תשס"ז

יום ראשון

הלכות שבת פָּרָק כד

א. יש דברים שהם אסורין בשבת, אף על פי שאינן דומין למלאכה, ואינם מביאין לידי מלאכה; ומפני מה נאסרו? משום שנגאמר: "אם תשיב משבת וג'ך, עשות חפצך ביום קדשי", ונגאמר: "וכבדתו מעשות דרכיך, ממצא חפצך ודבר דבר". לפיכך, אסור לאדם להלך בחפציו בשבת, ואפלו לדבר בהן, כגון שיידבר עם שתפו מה ימכר למחר או מה יקנה, או היאך יבנה בית זה, וקאיזו סחורה ילך למקום פלוני - כל זה וכיוצא בו, אסור, שנגאמר: "ודבר דבר", דבור אסור; והרהור מתר.

ב. אסור לאדם לפקד גנותיו וישדותיו בשבת, כדי לראות מה הן צריכין, או היאך הן פרותיהן - שהרי זה מהלך לעשות חפצו. וכן אסור לאדם שיצא בשבת עד סוף התחום [אלפיים אמה] וישב שם עד שתחשף, כדי שיהיה קרוב לעשות חפציו במוצאי שבת - שהרי נמצא הלוכו בשבת לעשות חפציו.

ג. במה דברים אמורים? בשהחשיף על התחום לעשות דבר שאסור לעשותו בשבת; אבל אם החשיף לעשות דבר שמתר לעשותו בשבת, הרי זה מתר. ביצד? אין מחשיכין על התחום להביא פרות מחברין, או לשכר פועלין; אבל מחשיף הוא לשמר פרות, שהרי מתר לשמר בשבת. ומחשיף להביא בהמה או פרות תלושין; שהבהמה - קורא לה והיא באה, אף על פי שהיא חוץ לתחום; ופרות תלושין - אלו היו שם מחיצות, הנה מתר להביאן בשבת. וכן אומר אדם לחברו: 'לכרך פלוני אני הולך למחר', שאם היו שם ברגינין נסוכות במרחק של פחות מע' אמה וד' טפחים, הנה הולך לשם בשבת. וכן כל פיוצא בזה.

ד. מתר לאדם לומר לפועל: 'הנראה שתעמד עמי לערב'; אבל לא יאמר לו: 'היה נכון לי לערב' - שנגמצא עושה חפצו בשבת. ואסור לרוץ ולדלג בשבת, שנגאמר: "מעשות דרכיך" - שלא יהא הלוכך בשבת כהלוכך בחל. ויורד אדם בור ושיח ומערה, אפלו הן מאה אמה; ומטפס ויורד ושותה, ומטפס ועולה. ואסור להרבות בשיחה בטלה בשבת, שנגאמר: "ודבר דבר" - שלא יהא דבורך של שבת כדבורך של חל.

ה. מתר לרוץ בשבת לדבר מצוה - כגון שירוצו לבית הכנסת, או לבית המדרש; ומחשיבין חשבונות של מצוה, ומודדין מדידה של מצוה - כגון מקנה לידע אם יש כשעור, או כגד לידע אם מקבל טמאה, ופוסקין צדקה לעניים. והולכין לבתי כנסיות ולבתי מדרשות, ואפלו לטרטאות וטרקלין של גוים, לפקח על עסקי רבים

בשבת. ומשדכין על התינוקת לארס [מתחילים תהליך דיבור אודות אירוסין שיסוכמו בצאת השבת], ועל התינוק [להתחיל בדיבורי סיכום עם המלמד כדין] ללמדו ספר וללמדו אמנות. ומבקרין חולים, ומנתמים אכלים; והנכנס לבקר את החולה, אומר: 'שבת היא מלועק, ורפואה קרובה לבוא'. ומחשיכין על התחום לפקח על עסקי כלה, ועל עסקי המת, להביא לו ארון ותכריכין. ואומר לו: 'לך למקום פלוני, לא מצאת שם - הבה ממקום פלוני, לא מצאת במנה - הבה במאתים' - ובלבד שלא יזכר לו סכום מקח [סכום מסויים שלא יוסיף עליו]. שכל אלו וכיוצא בהן - מצוה הן, ונגאמר: "עשות חפציד" וכו'; חפציד אסורין, חפצו שמיום מתרין.

ו. מפליגין ביים הגדול בערב שבת לדבר מצוה; ופוסק עמו [עם הנכרי] לשבת, ואינו שוכח [אם אינו שובת אין בכך כלום]. ומפירין נדרים בשבת, בין לצרף שבת בין שלא לצרף שבת; ונשאלין לתכם על נדרים שהן לצרף השבת ומתירין, אף על פי שהיה להן פנאי להתירן קדם השבת; שדברים אלו, דברי מצוה הן.

ז. אין עונשין בשבת; אף על פי שהענש מצות עשה, אינה דוחה שבת. ביצד? הרי שנתחייב בבית דין מלקות או מיתה, אין מלקין אותו ואין ממיתין אותו בשבת, שנגאמר: "לא תבערו אש בכל משבתים ביום השבת" - זו אזהרה לבית דין, שלא ישרפו בשבת מי שנתחייב שרפה; והוא הדין לשאר עונשין.

ח. מתר לאדם לשמר פרותיו בשבת, בין תלושים בין מחברין; ואם בא אדם לטל מהן, או בהמה וחייה לאכל מהן - גוער בהן ומכה בהן, ומרחיק. והלא דבר זה מחפציו הוא, ולמה הוא מתר? מפני שלא נאסר אלא להקנות לעצמו חפצים שאינן עתה מצויין, או להשתפר ולהרויח ולהטפל [להתעסק] בהנאה שתבוא לידו; אבל לשמר ממונו שפכר בא לידו, עד שיעמד כמות שהוא - מתר; הא למה זה דומה? לנועל ביתו מפני הגנבים.

ט. המשמר ורעיו מפני העופות, ומקשאיו ומדלעיו מפני החיה - לא יספק [כף אל אף] ולא ירקד [ברגליו] כדרך שעושה בחל; וגזרה שמא יטל צרור [רגב אדמה] ויזרק ארבע אמות ברשות הרבים.

י. כל הדברים שהן אסורין משום שבות [חומרה של חכמים להרבות השביתה], לא גזרו עליהן בין השמשות, אלא בעצמו של יום הוא שהן אסורין; אבל בין השמשות, מתרין - והוא, שיהיה שם דבר מצוה או דחק. ביצד? מתר לו בין השמשות לעלות באילן או לשוט על פני המים, להביא לולב או שופר; וכן מוריד מן האילן או מוציא מן הפרמלית, ערוב שעשה. וכן אם היה טרוד ונחפז, ונצרך לדבר שהוא משום שבות בין השמשות -

ה. וכן מטלטל הוא הרחיים או המכתשת לשבר עליה אגוזים, או לעלות עליה למטה - וזה הוא לצרף גופו - או לישוב במקומה. אבל אינו מטלטל כפי שלא תשבר, ולא כפי שלא תגנב. וכן כל פיוצא בנה.

ו. וכל שאינו כלי - כגון אבנים, ומעות, וקנים, וקורות, וכיוצא בהן - אסור לטלטלן. אכן גדולה או קורה גדולה - אף על פי שהיא נטלת בעשרה בני אדם - אם יש תורת כלי עליה, מטלטלין אותה. דלתות הבית - אף על פי שהן כליים, לא הוכנו לטלטול; לפיכך, אם נתפרקו, אפלו בשבת - אין מטלטלין אותן. וכן העפר והחול והמת, אין מזיזין אותן במקומן; וכן שמונה ירחי לידה חי - הרי הוא כפאבן, ואסור לטלטלו.

ז. מתר לטלטל הכלי, אפלו שלא לצרף תשמישו, אלא לעשות בו מלאכה שלא נעשה לשמשו. כיצד? נוטל אדם קורנס [פטיש] לפצע בו אגוזים, קרדס [גרזן] לחתך בו דבלה [גוש תאנים], מגרה [מסור] לגור [לחתוך] בה את הגבינה, מגרפה לגרף בה את הגורגרות, את הרחת [בה זורים התבואה להפריד הקליפה] ואת המזלג לתת עליו אכל לקטן, את הפוש [שיפוד קטן] ואת הפדכד [כלי מכלי האריגה] לדחף בו, מחט של סקאין [יוצרי שקים] לפתח בו את הדלת, את המכתשת לישוב עליה, וכן כל פיוצא בנה.

ח. ומטלטל אדם מחט של יד השלמה [העשויה לחפירה], לטל בה את הקוץ; אבל אם נטל הקצה הנקוב שלה, או הקצה החד - אין מטלטלין אותה. ואם היתה גלם ועדין לא נקבה, מתר לטלטלה.

ט. כל כלי שמקפיד עליו שמה יפחתו דמיו - כגון כליי המקצין [מיועדים] לסחורה, וכלים היקרים ביותר שמקפיד עליהם שמה יפסדו - אסור לטלטלן בשבת; וזה הוא הנקרא 'מקצה מחמת חסרון כיס'; כגון המסר הגדול, ויתד של מתרשה, וספין של שחיטה, וספין של טבחים, וחרב של אשכפים [סנדלרים], וחרצין [גרזן] החרשים [נגרים], וקורנס [פטיש] הבשמים, וכיוצא בהן.

י. כל כלי שהקצה מחמת האסור - אסור לטלטלו; כגון גר שהדליקו בו בשבת, והמנורה שהיה הגר עליה, ושלחן שהיו עליו מעות, אף על פי שכבה הגר או שנפלו המעות - אסור לטלטלן; שכל כלי שהיה אסור לטלטלו בין השמשות - נאסר לטלטלו כל השבת בלה, אף על פי שהלף הדבר שגרום לו האסור.

יא. אבל כלי המקצה מחמת מאוס - כגון גר ישן של גפט, וכלי הצואה, וכיוצא בהן - מתר לטלטלן בשבת, אם הצרף להן.

יב. כל הכלים הנטלין בשבת שנתפרקו דלתותיהן, כגון דלתות תבה ומגדל [סוגי ארונות] - בין שנתפרקו בשבת, בין שנתפרקו קדם השבת - מתר לטלטל אותן דלתות. וכן כל הכלים הנטלין בשבת שגשברו - בין קדם שבת, בין בשבת - שבריהן נטלין; והוא, שיהיו עושין מעין

הרי זה מתר. אבל אם לא היה שם דחק, ולא דבר מצנה - אסור. לפיכך, אין מעשרין את הנדאי בין השמשות, אף על פי שאסור הפרשת המעשר בשבת משום שבות; אבל מעשרים את הדמאי [פירות עם הארץ שספק אם הופרשו].

יא. קטן שעשה בשבת דבר שהוא משום שבות, כגון שתלש מעציץ שאינו נקוב, או טלטל בכרמלית - אין בית דין מצוין להפרישו. וכן אם הניחו אביו, אין ממחין בידו. יב. אסרו חכמים לטלטל מקצת דברים בשבת, כדרך שהוא עושה בחל. ומפני מה נגעו באסור זה? אמרו: ומה אם הוהירו נביאים וצווי שלא יהיה הלוקף בשבת כהלוקף בחל, ולא שיחת השבת כשיחת החל, שנגאמר: "ודבר דבר" - קל וחמר שלא יהיה טלטול בשבת כטלטול בחל, כדי שלא יהיה כיום חל בעיניו, ויבוא להגביה ולתקן כלים מפנה לפנה, או מבית לבית, או להצניע אבנים וכיוצא בהן; שהרי הוא בטל ויושב בביתו, ויבקש [יחפש] דבר שיתעסק בו; ונמצא שלא שבת, ובטל הטעם שנגאמר בתורה "למען ינוח".

יג. ועוד, כשיבקר [יבדוק] ויטלטל כלים שמלאכתם לאסור, אפשר שיתעסק בהן מעט, ויבוא לידי מלאכה. ועוד, מפני שמקצת העם אינם בעלי אמניות, אלא בטלין כל ימיהן, כגון הטילין ויושבי קרנות, שכל ימיהן הם שובתין ממלאכה; ואם יהיה מתר להלף ולדבר ויטלטל כשאר הימים, נמצא שלא שבת שביטה הנכרת; לפיכך, שביטה מדברים אלו, היא שביטה השונה בכל אדם. ומפני דברים אלו, נגעו באסור הטלטול, ואסרו שלא יטלטל אלא כלים הצריף להן, כמו שיתבאר.

הלכות שבת פרק כה

א. יש כלי שמלאכתו להתר, והוא הכלי שמתר לעשות בו בשבת דבר שנעשה לו - כגון כוס לשתות בו, וקערה לאכל בה, וספין לחתך בו בשר ופת, וקורנס [פטיש] לפצע בו אגוזים, וכיוצא בהן.

ב. יש כלי שמלאכתו לאסור, והוא הכלי שאסור לעשות בו בשבת דבר שנעשה לו - כגון מכתשת ורחים וכיוצא בהן, שאסור לכתש ולטחון בשבת.

ג. כל כלי שמלאכתו להתר - בין היה של עצן, או של חרש, או של אבן, או של מתכת - מתר לטלטלו בשבת, בין בשביל עצמו של כלי, בין לצרף גופו, בין לצרף מקומו. וכל כלי שמלאכתו לאסור - בין היה של עצן, או של חרש, או של אבנים, או של מתכת - מתר לטלטלו בשבת, בין לצרף גופו, בין לצרף מקומו; אבל בשביל עצמו של כלי, אסור.

ד. כיצד? מטלטל הוא את הקערה של עצן לאכל בה, או לישוב במקומה; או כדי שלא תגנב, וזה הוא בשביל עצמו. וכן אם טלטל אותה מן החמה, כדי שלא תיבש ותשבר, או מן הגשמים, כדי שלא תתפח ותפסד - הרי זה טלטול בשביל עצמה; ומתר, מפני שמלאכתה להתר.

יט. פרות שאסור לאכלן - כגון פרות שאינן מעשרין - אפילו הן חייבין במעשר מדברייהם [מדברנו], או מעשר ראשון שלא נטלה תרומתו, או תרומה טמאה, או מעשר שני והקדש שלא נפדו כהלכתן - אסור לטלטלן; אבל הדמאי [ספק אם הופרשו], הואיל וראוי לעניים [הדמאי מותר להם], וכן מעשר שני והקדש שפדן, אף על פי שלא נתן החמש - מתיר לטלטלן.

כ. מטלטל ישראל התרומה, אף על פי שאינה ראויה לו [לאוכלה]; ומטלטלין תרומה טמאה עם הטהורה או עם החלין, אם היו שניהם בכלי אחד. במה דברים אמורים? בשתייה הטהורה למטה, והיה פרות המטטלין בקרקע - שאם ינער [ישפור] אותן, יפסדו. אבל אם היו אגוזים ושקדים וכיוצא בהן - נוער הכלי, ונוטל הטהורה או החלין, ומניח הטמאה. ואם היה צריך למקום הפלי - בין שטהורה למעלה בין שתייה למטה, מטלטל הכל כאחד.

כא. מדבף [שורה] של אבנים שחשב [לישיבה] עליו מבעוד יום - אם למרום [סידרום לישיבה], מתיר לישב עליהן למחר; ואם לאו, אסור. חריות [ענפים] של דקל שגרדן לעצים [להסיקו באש], ונמלף עליהן מערב שבת לשיבה - מתיר לטלטלן; וכן אם ישב עליהן מבעוד יום, מתיר לטלטלן.

כב. הקש שעל המטה - לא ינענעו בידו, אבל מנענעו בגופו; ואם היה מאכל בהמה, מתיר לטלטלו. וכן אם היה עליו [על הקש] כר או סדין וכיוצא בהן - מנענעו בידו, שהרי נעשה כמי שישב עליו מבעוד יום. המכניס קפה של עפר לביתו - אם יחד לה קרן וזית מערב שבת - מטלטלו בשבת, ועושה בו כל צרכיו.

כג. אסור לביטל פלי מהכנו [ממה שהיה מוכן להיעשות בו מבעוד יום], מפני שהוא כסותר. ביצד? לא יתן פלי תחת הגר בשבת לקבל את השמן הנוטף - שהשמן שפגר אסור לטלטלו, וכשיפיל לפלי, יאסר טלטול הפלי שהיה מתיר; וכן כל כיוצא בזה. לפיכך, אין נותנין פלי תחת התרנגולת לקבל ביצתה, אבל כופה הוא הפלי עליה. וכן כופה הפלי על כל דבר שאסור לטלטלו, שהרי לא בטלו; שאם יחפץ, יטלנו.

כד. נותנין פלי תחת הדלף [נוזלת מים], ואם נתמלא הפלי - שופף ושונה, ואינו נמנע; והוא, שיהיה הדלף ראוי לרחיצה. אבל אם אינו ראוי, אין נותנין; ואם נתן, מתיר לטלטלו במים המאוסין שבו; שאין עושין [מפנים] גרף [כלי] של רעי [צואה] לכתחלה [אך בדיעבד מותר].

כה. חבית של טבל [יין שלא הופרש תרומות ומעשרות] שגשגרה, מכיבא פלי ומניח תחתיה; והואיל ואם עבר [אל האיסור] ותקנו [תרום והפרישו], מתקן [מותר באכילה] - הרי הוא כמתקן. ונותנין פלי תחת הגר לקבל ניצוצות [של השמן], מפני שאין בהן ממש, ומתיר לטלטל הפלי. קורה שגשגרה - אין סומכין אותה בספל [ספסל] או בארכות [קורעין] המטה, אלא אם כן היו רוחים [רפויים]; וכל זמן

מלאכה; ביצד? שכרי ערכה [קערה] לכסות בהן את פי החבית, שכרי זכוכית לכסות בהן את פי הפך, וכן כל כיוצא בזה. אבל אם אין השכרים ראויין למלאכה כלה, אסור לטלטלן.

יג. כל פסווי הפלים - נטלין בשבת; והוא, שיש תורת פלי עליהן. היה פלי מחבר בקרקע, כגון חבית הטמונה בארץ - אם יש לפסוי שלה בית אחיזה, מטלטלין אותה; ואם לאו, אין מטלטלין אותה. וכן פסווי הקרקעות, כגון בורות וחריצין [חפירות ארוכות וצרות שבקרקע] - אין מטלטלין פסוי שלהן, אלא אם כן יש לו בית אחיזה. פסוי התנור - אף על פי שאין לו בית אחיזה, מתיר לטלטלו.

יד. שני דברים, אחד אסור לטלטלו ואחד מתיר לטלטלו, והם סמוכין זה לזה או זה על זה או זה בזה, ובזמן שמשלטל אחד מהם יטלטל השני - אם היה צריך לדבר שמתיר לטלטלו, מטלטלו ואף על פי שדבר האסור מטלטל עמו; ואם היה צריך לטלטל דבר האסור, לא יטלטלו באותו דבר המתיר.

טו. ביצד? פגה [תאנה לא מבושלת] שהיתה טמונה בתוך, והררה [עוגה] שהיתה על גבי הגחלים - תוך כן ככוש או בככרד ונוטלן, ואף על פי שהתכן והגחלים ננערים בשעת נטילה; וכן לפת או צנונות שהיו טמונים בעפר, ומקצת העלין מגלין - שומטן [שולפס] בשבת בעלה שלהן, ואף על פי שהעפר ננער. אבל אם היה כפר או תינוק על גבי האבן, או על גבי הקורה - לא יטלטל האבן או הקורה בכפר או בתינוק שיש עליה. וכן כל כיוצא בזה.

טז. נוטל אדם את בנו שיש לו געגועין עליו [משחוקק שירימו], והאבן בידו; אבל לא דינר - שאם יפל הדינר, יטלנו האב בידו. כלפלה [סלסלה] שהיתה נקובה וסתם נקב שלה באבן - מתיר לטלטלה, שהרי האבן נעשת כדפן. היתה הכלפלה מלאה פרות, והאבן בתוף הפרות - אם היו הפרות רטבים, כגון ענבים ותותים, נוטל אותה כמות שהיא; שאם ינער [ישפור] הפרות, יטנפו בעפר; ובמקום הפסד לא גזרו.

יז. חבית ששכח אבן על פיה - מטה על צדה, והיא נופלת; היתה בין החביות, מגביהה למקום אחר והאבן עליה, ומטה על צדה שם, והאבן נופלת. וכן השוכח מעות על הכר, וצריך לפר - נוער את הכר, והן נופלות; ואם צריך למקום הכר, נוטל את הכר והמעות עליו. אבל אם הניח המעות מערב שבת על הכר, או הניח האבן על פי החבית - הרי אלו אסורין לטלטלן, ואפילו נפלו המעות והאבן; שהרי נעשו כסיס לדבר האסור.

יח. האבן [שמנוחת לצורך הכבדה] שבקרויה [דלעת שבאמצעותה שואבים מים] - אם ממלאין בה ואינה נופלת [האבן מחוברת היטב], הרי היא כמקצת הקרויה [וחלק ממנה], ומתיר למלאה בה; ואם לאו [שהיא רפויה ופרודה], אין ממלאין בה. בגד שעל הקנה, שומטו מעל הקנה.

ו. שְׂגִירי מחצלת שִׁבְלוּ [נרקבו] - הָרִי הֵם כְּכֹלִי שְׁמֵלֵאכְתּוֹ לְהִתֵּר, מִפְּנֵי שְׂרָאוּיִין לְכֹסוֹת בְּהֵן הַטְּנוּף; אֲבָל שְׂגִירי בְּגָדִים שְׂאִין בְּהֵן שֶׁלֵּשׁ עַל שֶׁלֵּשׁ - אֲסוּר לְטַלְטֵל, שְׂאִינָן רְאוּיִין לֹא לְעֵנִיִּים וְלֹא לְעֵשִׂירִים. שְׂבָרִי תְּנוּר - מִתֵּר לְטַלְטֵל, וְהָרִי הֵן כְּכֹל הַכֹּלִים שְׁמֵלֵאכְתּוֹן לְהִתֵּר. בִּינְיָה שְׁנִשְׁמָטָה אַחַת מִמִּכְרוֹתֶיהָ [רגליה] - אֲסוּר לְטַלְטֵלָה, שְׁמָא יִתְקַע [בחוזק את אותה רגל].

ז. סֵלֶם שֶׁל עֲלִיָּה - אֲסוּר לְטַלְטֵלוֹ, שְׂאִין עֲלִיו תּוֹרֵת כְּלִי. וְשֶׁל שׁוֹבֵף - מִתֵּר לְהִטּוֹתוֹ, אֲבָל לֹא יוֹלִיכוּ מִשׁוֹבֵף לְשׁוֹבֵף, שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה כְּדָרְף שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בְּחָל, וְיָבֹא לְצוּר. קִנְיָה שְׁמוֹסְקִין בּוֹ הַיְיִתִּים [מהפכין בו הזיתים בבית הבד] - אִם יֵשׁ עֲלִיו תּוֹרֵת כְּלִי, הָרִי הוּא כְּכֹלִי שְׁמֵלֵאכְתּוֹ לְאֲסוּר; קִנְיָה שֶׁהִתְקִינוּ בְּעַל הַבַּיִת לְהִיּוֹת פּוֹתֵחַ וְנוֹעֵל בּוֹ - אִם יֵשׁ תּוֹרֵת כְּלִי עֲלָיו, הָרִי הוּא כְּכֹלִי שְׁמֵלֵאכְתּוֹ לְהִתֵּר.

ח. דִּלְתָּ שֶׁהִיָּה לָהּ צִיר [יתד שהדל סובבת עליה], אִף עַל פִּי שְׂאִין לָהּ עֵתָה צִיר, שֶׁהִכְנִיָּה לְסֵתֵם בֵּיהּ מְקוּם מְקַצָּה, וְהִיא נִגְרָרֶת [על הארץ] שְׁנוֹטְלִין אוֹתָהּ וְסוֹתְמִין בֵּיהּ, וְכֵן תְּדַקֵּים [קוצים] שְׁסוֹתְמִין בְּהֵן הַפְּרָצָה, וְכֵן מִחְצָלֶת הַנִּגְרָרֶת - בְּזִמְן שֶׁקְּשׁוּרִין וְתַלְוּיִין בְּפִתְלֵל, סוֹתְמִין בְּהֵן; וְאִם לֹא, אִין נוֹעֲלִין בְּהֵן. וְאִם הָיוּ גְבוּהִין מֵעַל הָאָרֶץ, נוֹעֲלִין בְּהֵן.

ט. דִּלְתָּ שֶׁהִיא לוֹחַ אֶחָד, שְׁשׁוֹמְטִין אוֹתָהּ וְנוֹעֲלִין בֵּיהּ - אִם לֹא הִיָּה לָהּ לְמִטָּה בֵּן [יסוד] כְּמוֹ אֶסְקָפָה [מפתח], שְׁמוּכִיחַ עֲלֶיהָ שֶׁהִיא כְּלִי מוֹכֵן לְנַעֲלָה - אִין נוֹעֲלִין בֵּיהּ; וְכֵן נִגְרָר [יתד נעילה] שֵׁישׁ בְּרֵאשׁוֹ קְלוֹסְטְרָא [כמין רימון], שְׁמוּכַחַת עֲלָיו שֶׁהוּא כְּלִי מוֹכֵן לְנַעֲלָה, וְאִינוּ קוֹרֶה בְּשָׂאָר הַקּוֹרוֹת - נוֹעֲלִין בּוֹ בְּשִׁבְתָּ.

י. נִגְרָר שְׂאִין בְּרֵאשׁוֹ קְלוֹסְטְרָא - אִם הִיָּה קְשׁוּר וְתַלְוּי בְּדִלְתָּ, נוֹעֲלִין בּוֹ; וְכֵן אִם הִיָּה נָשֵׁל, וְאֶגְדוֹ עִמוֹ [היה קשור לדלת בחבל]. אֲבָל אִם הִיָּה אֶגְדוֹ קְבוּעַ בְּדִלְתָּ, וְהִיָּה הַנִּגְרָר נִשְׁמָט כְּמוֹ קוֹרָה, וּמִנִּיחִין אוֹתוֹ בְּזוּיִת [במקום אחר], וְחוֹזְרִין נוֹעֲלִין בּוֹ בְּעֵת שְׁרוּצִין - הָרִי זֶה אֲסוּר לְנוֹעֵל בּוֹ; שְׂאִין עֲלָיו תּוֹרֵת כְּלִי, וְאִינוּ אֶגְדוֹ, וְאִין בּוֹ אֶגְדָּ לְהוֹכִיחַ עֲלָיו.

יא. מְנוּרָה שֶׁל חֲלִילוֹת [המורכבת מכמה חלקים], בֵּין גְּדוּלָּה בֵּין קֶטְנָה - אִין מְטַלְטֵלִין אוֹתָהּ, שְׁמָא יִחְזִירָהּ [ירכיבה] בְּשִׁבְתָּ. הִיוּ בֵּיהּ תְּדַקֵּים [חריצים הדומים לפרקים], וְהִיא נִרְאִית כְּבַעֲלַת חֲלִילוֹת - אִם הִיָּתָה גְּדוּלָּה הַנְּטִלַת בְּשִׁתֵּי יָדַיִם, אֲסוּר לְטַלְטֵלָה; הִיָּתָה קֶטְנָה מְזוּ, מִתֵּר לְטַלְטֵלָה.

יב. מְנוּעֵל שֶׁעַל גְּבֵי הָאָמוּם [סוליית הנעל], שׁוֹמְטִין אוֹתוֹ בְּשִׁבְתָּ. מְכַבֵּשׁ שֶׁל בְּעֲלֵי בַתִּים [שתי לוחות עץ שביניהם מיישרים את הבגדים] - מִתִּירִין [ליטול בגד מביניהם], אֲבָל לֹא כּוֹבְשִׁין [לא מכניסין ביניהם בגד לגהצו]; וְשֶׁל כּוֹבְסִין - לֹא יַעַב בּוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְקַצָּה מִחֲמַת חֶסְרוֹן כִּיס [נמנע מלגעת בו שמא יתקלקל]. וְכֵן גְּזֵי צֶמֶר - אִין מְטַלְטֵלִין אוֹתָן, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְקַפִּיד עֲלֵיהֶן [לשמרם]; לְפִיכָף אִם

שִׁיחֲפִין יִטְלֵם, כְּדִי שֶׁלֹּא יִכְטַל כְּלִי מִהֲכַנּוּ. וּפּוֹרְשִׁין מִחְצָלֶת עַל גְּבֵי אֲבָנִים בְּשִׁבְתָּ, אוֹ עַל גְּבֵי פְּנֵת דְּבּוּרִים, בַּחֲמָה מִפְּנֵי הַחֲמָה, וּבְגִשְׁמִים מִפְּנֵי הַגִּשְׁמִים - וּבִלְבָד שֶׁלֹּא יִחְפּוֹן לְצוּר; שֶׁהָרִי נוֹטֵלָה בְּכָל עֵת שִׁירְצָה. וְכוּפִין אֶת הַסֵּל בְּשִׁבְתָּ לְפָנֵי הָאֶפְרוּחִין, בְּשִׁבִּיל שֶׁיַּעֲלוּ עֲלָיו וְיִרְדּוּ - שֶׁהָרִי מִתֵּר לְטַלְטֵלוֹ כְּשִׁירְדוֹ מֵעֲלָיו. וְכֵן כֹּל כִּיּוֹצָא בְּזֶה.

כו. בְּהִמָּה שֶׁנִּפְלָה לְבוּר אוֹ לְאִמַּת [תעלת] הַמַּיִם - אִם יָכוֹל לְתַן לָהּ פְּרֻנְסָה [מזונה] בְּמִקּוּמָהּ, מִפְּרֻנְסִין אוֹתָהּ עַד מוֹצָאֵי שִׁבְתָּ. וְאִם לֹא, מִבִּיא פְּרִים וּכְסוֹתוֹת וּמִנִּיחַ תַּחְתֶּיהָ; וְאִם עֲלֵתָהּ, עֲלֵתָהּ. וְאִף עַל פִּי שֶׁבִטַּל כְּלִי מִהֲכַנּוּ, שֶׁהָרִי מְשִׁלְכוּ לְבוּר לְתוֹף הַמַּיִם - מִפְּנֵי צַעַר בְּעֲלֵי חַיִּים, לֹא גְזוּר. וְאֲסוּר לְהַעֲלוֹתָהּ בְּדוּ. וְכֵן אִין עוֹקְרִין [מגביהים] בְּהִמָּה וְחִיָּה וְעוֹף בְּחֶצֶר, אֲבָל דוֹחִין [דוחפים] אוֹתָן עַד שִׁיכְנָסוּ; וּמְדַדִּין עֲגָלִים וּסְנִיחִים [אוחזים בצווארם ומוליכום]. תְּרַנְגְּלַת שְׁבָרָחָה, אִין מְדַדִּין אוֹתָהּ, מִפְּנֵי שֶׁהִיא נִשְׁמָטַת מִן הַיָּד, וְנִמְצָאוּ אֲגַפְיָהּ [גפיים שלה] נִתְלָשִׁין; אֲבָל דוֹחִין אוֹתָהּ עַד שֶׁתַּכְנָס.

הַלְכוֹת שִׁבְתָּ פָּרֶק כּו

א. כָּל כְּלִי הָאוֹרֵג, וְחַבְלִים וְקִנְיָם שֶׁלּוֹ - מִתֵּר לְטַלְטֵלֵן כְּכֹלִי שְׁמֵלֵאכְתּוֹ לְאֲסוּר; חוּץ מִכְּבֵד הַעֲלִיּוֹן וְכֵבֵד הַתַּחְתּוֹן [אבורי מכונת האריגה] - לְפִי שְׂאִינָן נְטִלִין, מִפְּנֵי שֶׁהֵן תְּקוּעִין. וְכֵן הַעֲמוּדִים שֶׁל אוֹרֵג - אֲסוּר לְטַלְטֵלֵן, שְׁמָא יִתְקַן הַגְּמוּוֹת שֶׁלָּהֶן. וְשָׂאָר כְּלֵי הָאוֹרֵג, מִתִּירִין.

ב. מְכַבְּדוֹת [מטאטא] שֶׁל תְּמָרָה וְכִיּוֹצָא בְּהֵן שְׁמֵכְבְּדִין בְּהֵן הַקְּרָקַע - הָרִי הֵן כְּכֹלִי שְׁמֵלֵאכְתּוֹ לְהִתֵּר, שֶׁהָרִי מִתֵּר לְכַבֵּד בְּשִׁבְתָּ. לְבָנִים שֶׁנִּשְׂאָרוּ מִן הַבְּנִין - הָרִי הֵן כְּכֹלִי שְׁמֵלֵאכְתּוֹ לְהִתֵּר, מִפְּנֵי שְׂרָאוּיִין לְהַסֵּב עֲלֵיהֶן, שֶׁהָרִי שְׁפִין [משייפים] אוֹתָן וּמִתְקַנְיִן אוֹתָן; וְאִם צָבַר אוֹתָן [סדרו זה על זה] - הָרִי הַקָּצֵן, וְאֲסוּר לְטַלְטֵלֵם.

ג. חֶרֶשׁ קֶטְנָה - מִתֵּר לְטַלְטֵלָה אֶפְלוּ בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים, הוֹאִיל וְרֵאוּיָהּ הִיא בְּחֶצֶר לְכֹסוֹת בֵּיהּ פִּי כְּלִי קֶטָן. מְגוּפַת חֲבִית שֶׁנִּתְכַּתְּתָה [שנשברה החבית] - הִיא וּשְׂבָרֶיהָ, מִתֵּר לְטַלְטֵלָה; וְאִם זָרְקָה לְאַשְׁפָּה מִבְּעוֹד יוֹם, אֲסוּר לְטַלְטֵלָה. כְּלִי שֶׁנִּתְרַעַע [נשבר] - לֹא יִתְלַשׁ מִמֶּנּוּ חֶרֶשׁ לְכֹסוֹת בּוֹ אוֹ לְסִמְף בּוֹ.

ד. מִתֵּר לְהַכְנִיס לְבֵית הַכֶּסֶף שֶׁלֵּשׁ אֲבָנִים מְקַרְזְלוֹת [חדות הראויות לקנינוח] לְקַנְחַת בְּהֵן; וְכִמָּה שְׁעוֹרָן? כְּמֵלֵא הַיָּד. אֲבָל אֲדָמָה שֶׁהִיא קְרוּבָה לְהַתְּפָרֵף, אֲסוּר לְטַלְטֵלָה לְקַנְחַת בֵּיהּ. וּמִתֵּר לְהַעֲלוֹת הָאֲבָנִים לְגַג לְקַנְחַת בְּהֵן. יָרְדוּ עֲלֵיהֶן גִּשְׁמִים וְנִשְׁתַּקְּעוּ בְּטִיט [שבגג] - אִם רְשׁוּמָן נָכַר, מִתֵּר לְטַלְטֵלֵן. אֲבָן שֵׁישׁ עֲלֵיהָ טְנוּף, שְׁנוּדָאֵי לְקַנְחַת הִיא - מִתֵּר לְטַלְטֵלָה, וְאֶפְלוּ הִיא גְּדוּלָּה.

ה. הִיָּה לְפָנָיו צוּר [אבו קטנה] וְחֶרֶשׁ, מְקַנְחַת בְּצוּר; וְאִם הִיָּה הַחֶרֶשׁ מְאֻגָּי [אוחזי] בְּלִים, מְקַנְחַת בְּחֶרֶשׁ. הִיוּ לְפָנָיו צוּר וְעֵשְׂבִים - אִם הָיוּ עֵשְׂבִים רַבִּים, מְקַנְחַת בְּהֵן; וְאִם לֹא, מְקַנְחַת בְּצוּר.

יז. אין מטלטלין שבכרי זכוכית, אף על פי שהן מאכל לנעמיות (בת יענה), ולא חבילי זמורות (ענפי הגרם), אף על פי שהן מאכל לפילים, ולא את הלוח (מיו עשב), אף על פי שהוא מאכל לעורבים - מפני שאין אלו וכיוצא בהן מצויין אצל רב בני אדם.

יח. חבילי קש וחבילי עצים וחבילי זרדין - אם התקנין למאכל בהמה, מטלטלין אותן; ואם לאו, אין מטלטלין אותן. חבילי סיאָה ואזוב וקורנית (מיני צמחים הראויים להסקה ולבהמה) - הכניסן לעצים, אין מסתפק מהן בשבת; למאכל בהמה, מסתפק מהן. וכן באמיתא, וכן בפניגים (מיני צמחים), וכן בשאר מיני תבלין.

יט. אין גורפין מאכל מלפני הפסם (שור שמפסמים אותן), בין באבוס (כלי האכלה לבהמה) של כלי בין באבוס של קרקע (שבנוי על הקרקע); ואין מסלקין (המאכל) לצדדין מפני הריא (שלא יתלכר), גורה שמא ישנה גמות. ונוטלין מלפני התמור, ונותנין לפני השור; אבל אין נוטלין מלפני השור, ונותנין לפני התמור - מפני שהמאכל שלפני השור מטנף בריו, ואין ראוי למאכל בהמה אחרת. וכן עליו שריחם רע ומאוס, ואין בהמה עין אוכלתן - אסור לטלטלן. לפיכך, תלי של דגים (עין שתולים בו דגים), אסור לטלטלו; ושל פשר, מתר. וכן כל כיוצא בזה.

כ. אף על פי שאסור לטלטל את המת בשבת, סכין אותו ומדיחין אותו, ובלבד שלא יזויו בו אבר. ושוטטין את הכר מתחתיו, כדי שיהיה מטל על החול, בשביל שימתין (ולא יסריח). ומביאין כלי מקר (הגורם קרירות) וכלי מתכות, ומניחין לו על פרסו כדי שלא תפוח; ופוקקין את נקביו, שלא יפגס בהן הרוח. וקושרין את הלחי - לא שיעלה (לסגור מה שנפתח), אלא שלא יסיף; ואין מאמצין (עוצמים) את עיניו בשבת.

כא. מת המטל בחמה - מניח עליו כפר או תינוק, ומטלטלו. וכן אם נפלה דלקה בחצר שיש בה מת, מניח עליו כפר או תינוק ומטלטלו; ואם אין שם כפר ולא תינוק, מצילין אותו מן הדלקה מכל מקום - שמא גבוא לכבות, מפני שהוא בהול על מתו שלא ישרף. ולא התירו לטלטל בכפר או בתינוק, אלא למת בלבד, מפני שאדם בהול על מתו.

כב. הִיָּה מטל בחמה, ואין להם מקום לטלטלו, או שלא רצו להזיזו ממקומו - באין שני בני אדם, ויושבין משני צדדיו; חם להם מלמטה (מחום הקרקע) - זה מביא מטתו ויושב עליה, וזה מביא מטתו ויושב עליה; חם להם מלמעלה - זה מביא מחצלת ופורש על גביו, וזה מביא מחצלת ופורש על גביו; זה זוקף מטתו (שהמחצלת תהיה מונחת עליה) והולך לו, וזה זוקף מטתו ונשטם והולך לו, ונמצאת מחיצה עשויה מאליה - שהרי מחצלת זה ומחצלת זה, גגיהן סמוכות זו לזו; ושני קצותיהן על הקרקע משני צדי המת.

יחדן לתשמיש, מתרין. והשלחין (עורות שאינן מעובדים) - מתר לטלטלן, בין שהיו של בעל הבית או של אמן; מפני שאינו מקפיד עליהן.

יג. כל דבר מטנף, כגון ראי וקיא וצואה וכיוצא בהן - אם היו בחצר שיושבין (דדים) בה, מתר להוציאן לאשפה או לבית הפסא; וזה הוא הנקרא גרף של רעי. ואם היו בחצר אחרת - כופין עליהן כלי, כדי שלא יצא הקטן ויתלכלך בהן. רק שעל הקרקע - דורסו לפי תמו, והולך. ומטלטלין כפונא (כלי לגחלים מנחשת) מפני אפרו, אף על פי שיש עליו שברי עצים, מפני שהוא כגרף של רעי. ואין עושין (מפנים) גרף של רעי לכתחלה בשבת; אבל אם נעשה מאליו, או שעבר ועשהו - מוציאין אותו.

יד. שָׁמֵן שיוצא מתחת הקורה של בית הכבד בשבת, וכן תמרים ושקדים המוכנין לסחורה - מתר לאכלן בשבת; ואפלו אוצר (מחסן) של תבואה, או תבואה צבורה - מתחיל להסתפק ממנה בשבת; שאין שם אכל שהוא מקצה בשבת כלל, אלא הכל מוכן הוא. חוץ מגורגרות (תאנים) וצמוקין שבמקצה (חצר שמאחורי הבית), בזמן שמבשלין אותן; הואיל ומסריחות ביניהם, ואינן ראוין לאכילה - הרי הן אסורין בשבת משום מקצה. תבית שנתגלתה (הוסר כיסויה), ואבטיח שנושברה - אף על פי שאינן ראוין לאכילה (שמא נחש שם בהם ארס), נוטלן ומניחן במקום המצנע. כיוצא בו, קמיע (קלף עם שמות הקודש לטוליה) שאינו ממחה (שכתבו מי שאינו מומחה) - אף על פי שאין יוצאין בו, מטלטלין אותו. מותר השמן שפגרו ושבקערה שהדליקו בהן באותה שבת - אסור להסתפק ממנו באותה שבת, מפני שהוא מקצה מחמת אסור.

טו. אוצר (מחסן) של תבואה או של פדי יין - אף על פי שמותר להסתפק ממנו, אסור להתחיל בו לפנותו אלא לדבר מצוה, כגון שפנהו להכנסת אורחין, או לקבץ בו בית המדרש. וכיצד מפנין אותו? כל אחד ואחד ממלא ארבע או חמש קפות, עד שגומרים; ולא ככדו (ינקו) קרקעיתו של אוצר, כמו שבארנו, אלא נכנס ויוצא בו, ועושה שביל ברגלו בכניסתו וכיוצא בו.

טז. כל שהוא ראוי למאכל בהמה וחייה ועוף המצויין, מטלטלין אותו בשבת. כיצד? מטלטלין את התורמוס (מין קטנית) הניבש, מפני שהוא מאכל לעזים - אבל לא את הלח; את הקצב (מיו ירק), מפני שהוא מאכל לצבאים; את (גרעיני צמח) - החרדל, מפני שהוא מאכל ליונים; את העצמות, מפני שהן מאכל לזכבים. וכן כל הקלפין והגרעינין הראויין למאכל בהמה, מטלטלין אותן. ושאינן ראוין - אוכל את האכל, וזורקן לאחוריו; ואסור לטלטלן. ומטלטלין בשר תפוח (סרוח), מפני שהוא מאכל לחיה. ומטלטלין בשר חי (שאינו מבושל), בין תפל (לא מלוח) בין מלוח, מפני שראוי לאדם. וכן דג מליח; אבל התפל, אסור לטלטלו.

ו. כיצד? הרי שהיה אֵלֶּף אֵמָה מִמָּקוֹם שְׁבִיתָתוֹ, או מחוץ לעיר, עד מדינה או מערה שיש בארצה אֵלֶּף אֵמָה, או פחות מאֵלֶּף - מהלך את כל המדינה או המערה שפגע בה, ומהלך חוצה לה אֵלֶּף אֵמָה פחות ארבע אמות.

ז. אֵבֶל אם היה במדינה או במערה שפגע בה בתוך מדתו, אֵלֶּף אֵמָה ואֵמָה - אינו מהלך בה אֵלֶּף אֵלֶּף אֵמָה בלבד, שהוא תשלום אלפים שיש לו.

ח. מי שפלתה מדתו בחצי העיר - אף על פי שאינו מהלך אֵלֶּף עד סוף מדתו, מתר לטלטל בכל העיר על ידי זריקה. וכן מי ששבת בבקעה, והקיפוהו גוים מחיצה בשבת - אינו מהלך בה אֵלֶּף אֵלֶּפים אֵמָה לכל רוח, אף על פי שהוא בתוך המחיצה; ומתר לו לטלטל בכל המחיצה על ידי זריקה, אם הקיפוהו לשם דירה.

ט. מי שהיה בא בדרך לפני מדינה, בין שהיה בא ביום, בין שהיה בא בלילה (ביבשה) - אם נכנס בתוך אלפים אֵמָה קרוב לעיר, קדם שיפגש השבת - אף על פי שלא הגיע למדינה [לעיר] אֵלֶּף בשבת, הרי זה יכנס ויהלך את פלה וחוצה לה אלפים אֵמָה לכל רוח.

י. היה בא למדינה ולשון בדרך, ולא נעור אֵלֶּף בשבת, וכשנעור, מצא עצמו בתוך התחום - הרי זה יכנס לה, ויהלך את פלה וחוצה לה אלפים אֵמָה לכל רוח; מפני שדעתו היתה להלך למדינה זו, ולפיכך קנה שביתה עם בני המדינה כמותן - שהרי נכנס עמהן בתחום.

יא. מי שיצא חוץ לתחום, אֵפֶלֶו אֵמָה אחת - לא יכנס; שהארבע אמות שיש לו לאדם, תחלתן ממקום שהוא עומד בו; לפיכך, בינו שיצא חוץ מתחומו אֵמָה או יתר, ישב במקומו, ואין לו להלך אֵלֶּף בתוך ארבע אמות מעמידת רגליו ולחוץ. וכן מי שהתחיש חוץ לתחום המדינה, אֵפֶלֶו אֵמָה אחת - הרי זה לא יכנס לה, אֵלֶּף יהלך ממקום שנוכנס עליו השבת והוא עומד בו, אלפים אֵמָה בלבד. ואם פלתה מדתו במקצת העיר, מהלך עד סוף מדתו [בלבד], כמו שאמרנו. היתה רגלו אחת בתוך התחום, ורגלו אחת חוץ לתחום - הרי זה יכנס.

יב. מי שיצא חוץ לתחום שלא לדעתו - כגון שהוציא אוהו גוים או רוח רעה, או ששגג ויצא - אין לו אֵלֶּף ארבע אמות. חזר לדעת [בכוונה], אין לו אֵלֶּף ארבע אמות; החזירוהו, כאלו לא יצא. ואם נתנהו ברשות היחיד - כגון שנתנהו גוים בדיר וסהר ומערה, או בעיר אחרת - יש לו להלך את פלה; וכן אם יצא לאחד מאלו בשגגה, ונזכר והוא בתוכן - מהלך את פלה.

יג. יצא חוץ לתחום לדעת - אף על פי שחזר שלא לדעת, כגון שהחזירוהו גוים או רוח רעה - אין לו אֵלֶּף ארבע אמות; וכן אם יצא חוץ לתחום לדעת - אף על פי שהוא בתוך רשות היחיד, כגון דיר וסהר - אין לו אֵלֶּף ארבע אמות. המפרש [בספינה] בים הגדול - אף על פי שהוא חוץ לתחום ששבת בו, מהלך את כל הספינה בלה, ומטלטל בכלה.

כג. מת שהסריח בפית, ונמצא מתבזה בין הימים, והם מתבזים ממנו - מתר להוציאו לכרמלית; גדול כבוד הבריות, שדוחה את לא תעשה שבתורה, שהוא "לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך". ואם היה להן מקום אחר לצאת לו, אין מוציאין אותו - אֵלֶּף מניחין אותו במקומו, ויוצאין הן.

יום שני

הלכות שבת פֶּרֶק כז

א. היוצא חוץ לתחום המדינה בשבת - לוקה, שנתאמר: "אל יצא איש ממקומו ביום השביעי"; מקום זה, הוא תחום העיר. ולא נתנה תורה שעור לתחום זה; אֵבֶל חכמים העתיקו [קירבלו במסורת], שתחום זה הוא חוץ לשנים עשר מיל כנגד מחנה ישראל, וכך אמר להם משה רבנו: 'לא תצאו חוץ למחנה'. ומדברי סופרים, שלא יצא אדם חוץ לעיר, אֵלֶּף עד אלפים אֵמָה; אֵבֶל חוץ לאלפים - אסור; שאלפים, הוא מגרש [מתחם] העיר.

ב. נמצאת למד, שמתר לאדם בשבת להלך את כל העיר בלה, אֵפֶלֶו היתה [גדולה] פנינה, בין שהיתה מקפת חומה, בין שלא היתה מקפת חומה. וכן מתר לו להלך חוץ לעיר אלפים אֵמָה לכל רוח מרבעות כטבלה מרבעת, כדי שיהיה נשכר [מרויח] את הנויות. ואם יצא חוץ לאלפים - מכין אותו מפת מרדות [מלקות מדרבנן], עד שנים עשר מיל; אֵבֶל אם יצא והרחיק מן העיר יתר על שנים עשר מיל, אֵפֶלֶו אֵמָה אחת - לוקה מן התורה.

ג. מההלך חוץ לתחום למעלה מעשרה טפחים, כגון שקפץ על גבי עמודים שגבוהין עשרה ואין בכל אחד מהן ארבעה על ארבעה - הרי זה ספק [בגמרא] אם יש תחומין למעלה מעשרה; אֵבֶל אם הלך על מקום שיש בו ארבעה על ארבעה - הרי זה כמהלך על הארץ, ויש אסור תחומין שם.

ד. מי ששבת בדיר [שטח מגודר לצאן] שבמדבר, או בסהר [מגרש מגודר], או במערה, וכיוצא בהן מרשות היחיד - מהלך את פלה, וחוצה לה אלפים אֵמָה לכל רוח ברבוע; וכן השוכת בבקעה. אֵפֶלֶו היה לשון בשעה שנוכנס השבת, שלא קנה [לא התכוון לקנות -] שביתה - יש לו להלך ממקומו אלפים אֵמָה לכל רוח ברבוע. היה מהלך בבקעה, ואינו יודע [היכן] תחום שבת - מהלך אלפים פסיעות בינוניות, וזה הוא תחום שבת.

ה. מההלך אלפים אֵמָה שיש לו להלך, ושלמה מדתו בתוך דיר או סהר או מערה או בתוך המדינה - אינו מהלך אֵלֶּף עד סוף מדתו; ואין אומרים: 'הואיל וכלתה מדתו בתוך רשות היחיד, מהלך את פלה'. במה דברים אמורים? בשפלתה מדתו במקצת העיר, או במקצת המערה; אֵבֶל אם היתה אותה רשות היחיד מבולעת [רובה] בתוך אלפים אֵמָה שלו - תחשב לו כל אותה הרשות כארבע אמות, ומשלימין לו את השאר.

שיש בנך על פיה ויש בה בית דירה - כל אלו מצטרפין עמה, אם היו בתוך שבועים אמה ושיירם [שני שלישי אמה]; ומאותו הבית היצא, רואין כאלו חוט מתוח על פני כל המדינה [שבצד בית הדירה], ומודדין חוץ לאותו החוט אלפים אמה.

ד. ואלו שאין מצטרפין עמה: שתי מחיצות שאין עליהן תקרה, אף על פי שדרין ביניהן; והגשר והקבר ובית הכנסת ובית עבודה זרה והאוצרות, שאין בהן בית דירה; והבור [עמוק] והשיח [ארוך וצר] והמזרה [חצובה בסלע] והשובר, ובית שבספינה - כל אלו וכיוצא בהן, אין מצטרפין עמה.

ה. היו שתי עירות זו סמוכה לזו - אם יש ביניהן מאה וארבעים ואחת ושליש, כדי שיהיה שבועים אמה ושיירם לזו ושבועים אמה ושיירם לזו - חושבין שתייהן כעיר אחת; ונמצאת כל עיר מהן, מהלכת את כל העיר השנייה וחוצה לה אלפים אמה. היו שלשה כפרים משלשין - אם יש בין האמצעי ובין כל אחד מן החיצונים אלפים אמה או פחות מכאן, ובין השנים החיצונים מאתיים שלש ושמונים פחות שלישי, כדי שיהיה בין כל אחד מהן ובין האמצעי כשתראה אותו כאלו הוא ביניהן, מאה וארבעים ואחת אמה ושליש - הרי שלשתן כמדינה אחת, ומודדין להם אלפים אמה לכל רוח מחוץ לשלשתן. עיר שהקפה [חומה] ולבסוף ישבה [באוכלוסין], מודדין לה מישיבתה; ישבה ולבסוף הקפה, מודדין לה מחומתיה.

ו. עיר שהיתה ארבה או מרבעת, הואיל ויש לה ארבע זויות שוות, מניחין אותה כמות שהיא, ומודדין לה אלפים אמה לכל רוח מארבע רוחותיה; היתה צגלה, עושין לה זויות [מחשיבים אותה כמרובעת], ורואין אותה כאלו היא בתוך מרבע, ומודדין חוץ מצלעות אותו מרבע אלפים אמה לכל רוח - שנמצא משתפר [מרזיח] הזויות. ז. וכן אם היתה משלשת, או שיש לה צלעות רבות - מרבעין אותה, ואחר כך מודדין חוץ למרבע אלפים אמה לכל רוח; וכשהוא מרבעה, מרבעה פרבוע העולם [צפונה כנגד צפון העולם דרומה כנגד דרומה וכו'], כדי שתהא כל רוח ממנה משוכה כנגד רוח מרוחות העולם, ומכוננת כנגדה.

ח. היתה רחבה מצד אחד וקצרה מצד אחד - רואין אותה כאלו היא כלה רחבה. היתה עשויה כמין גס [ג' יוונית כעין כ"ח סופית שלנו], או שהיתה עשויה כקשת - אם יש בין שני ראשיה פחות מארבעת אלפים אמה - מודדין לה מן היתר ["יתר" - בחבל הנמתח בשני קצות הקשת], ורואין את כל הרחב שבין היתר והקשת כאלו הוא מלא פתים; ואם היה בין שני ראשיה ארבעת אלפים - אין מודדין לה אלא מן הקשת [מהישוב עצמו].

ט. עיר שיושבת על שפת הנחל - אם יש לפניה רקה [יציקת קרקע גבוהה בשפת הנחל] רחב ארבע אמות על שפת הנחל, כדי שיעמדו עליה וישתמשו בנחל - נמצא

יד. מי שיצא חוץ לתחום שלא לדעת, והקף במחיצה בשבת - יש לו להלף כל אותה המחיצה; והוא, שלא תהיה יתר על אלפים אמה. ואם היה תחום שיצא ממנו מבלע מקצתו בתוך המחיצה שנעשת שלא לדעתו - הואיל ויש לו להלף את כל המחיצה, הרי זה נכנס לתחומו; וכיון שיכנס, הרי הוא כאלו לא יצא.

טו. כל מי שאין [שאסור] לו לזוז ממקומו, אלא בתוך ארבע אמות - אם נצרך לנקביו, הרי זה יוצא ומרחיק ונפנה וחוזר למקומו. ואם נכנס למקצת תחום שיצא ממנו, בעת שירחק להפנות - הואיל ונכנס ויכנס, וכאלו לא יצא; והוא, שלא יצא בתחלה לדעת [בכוונה]; אבל אם יצא לדעת - אף על פי שנקנס, אין לו אלא ארבע אמות.

טז. כל מי שיצא ברשות בית דין - כגון העדים שבאו להעיד על ראית הלבנה, וכיוצא בהן ממי שמותר לו לצאת לדבר מצוה - יש לו אלפים אמה לכל רוח, באותו מקום שהגיע לו; ואם הגיע למדינה - הרי הוא כאנשי העיר, ויש לו אלפים אמה לכל רוח חוץ למדינה.

יז. היה יוצא ברשות, ואמרו לו והוא הולך בדרך ככר: נעשת המצוה שיצאת לעשותה - יש לו ממקומו אלפים אמה לכל רוח; ואם היה מקצת תחום שיצא ממנו ברשות, מבלע בתוך אלפים שיש לו ממקומו - הרי זה חוזר למקומו, וכאלו לא יצא. וכל היוצאין להציל נפשות ושראל מיד גוים, או מן הנהר, או מן המפלת - יש להם אלפים אמה לכל רוח ממקום שהצילו בו; ואם היתה יד הגוים תקיפה, והיו מפקדין לשבות במקום שהצילו - הרי אלו חוזרין בשבת למקומן, ובכלי זינן.

הלכות שבת פרק כח

א. כל בית דירה שהוא יוצא מן המדינה [העיר] - אם היה בינו ובין המדינה שבועים אמה ושיירי אמה, שהוא צלע [צג אחד מהמרובע של] בית סאתים המרבעת, או פחות מזה - הרי זה מצטרף למדינה, ונחשב ממנה; וכשמודדין לה אלפים אמה לכל רוח, מודדין חוץ מבית דירה זה.

ב. היה בית זה קרוב למדינה שבועים אמה, ובית שני קרוב לבית ראשון שבועים אמה, ובית שלישי קרוב לשני שבועים אמה, וכן עד מהלף כמה ימים - הרי הכל כמדינה אחת; וכשמודדין, מודדין מחוץ לבית האחרון; והוא שיהיה בית דירה זה, ארבע אמות על ארבע אמות או יתר.

ג. וכן בית הכנסת שיש בו דירה לחזנין [שמשים], ובית עבודה זרה שיש בו דירה לכמרין, והאוצרות [מחטני תבואה] שיש בהן בית דירה, והגשר והקבר שיש בהן בית דירה, ושלוש מחיצות שאין עליהן תקרה ויש בהן ארבע אמות על ארבע אמות, והברגין [סוכות שומרים], והבית הפנוי בים, ושתי מחיצות שיש עליהן תקרה, והמזרה

מדת הקרקע. היו לנו תחומי שבת מחזקין, וכא ממחה ומדד, רבה בתחום מהן, ומעט בתחום - שומעין לו [רק] בתחום שרפה; וכן אם באו שנים ממחין ומדדו התחום, אחד רבה ואחד מעט - שומעין למרבה; ובלבד שלא ירבה יתר ממדת אלכסונה של עיר [כמבואר מיד].

יח. פיצד [מהי צורת חישוב מידת הסטייה המקובלת]? בעת שיירבה זה - נאמר: 'שמא הראשון [הממעט] מקרן אלכסון של עיר מדד האלפים, ולפיכך מעט מדתו, ונמצא צלע התחום בינו ובין המדינה פחות מאלפים; וזה האחרון, מדד אלפים מצלע המדינה' [מאמצע העיר בקו ישר]; ואין מחזיקין על הראשון שטענה ביתר על זה. לפיכך, אם רבה זה האחרון יתר על הראשון, אפלו בתחום מאות ושמונים בקרוב - שומעין לו; ביתר על זה, אין שומעין לו.

יט. אפלו עבד, אפלו שפחה - נאמנין לומר: 'עד כאן תחום השבת'; ונאמן הגדול לומר: 'זכור אני שעד כאן היינו באים בשבת כשהייתי קטן, וסומכין על עדותו בדבר זה; שלא אמרו תחמים בדבר להחמיר אלא להקל, מפני ששעור אלפים מדברייהם.

הלכות שבת פרק כט

א. מצות עשה מן התורה, לקדש יום השבת בדברים - שנאמר: 'זכור את יום השבת לקדשו', כלומר זכרהו וזכירת שבת קדוש; וצריך לזכרהו בכניסתו וביציאתו - בכניסתו בקדוש היום, וביציאתו בהבדלה.

ב. וזה הוא נוסח קדוש היום: 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, אשר קדשנו במצוותיו ורצה בנו, ושבת קדשו באהבה וברצון הנחילנו - זכרון למעשה בראשית, תחלה למקראי קדש, וזכר ליציאת מצרים; כי בנו בחרת ואותנו קדשת מכל העמים, ושבת קדשך באהבה וברצון הנחתנו. ברוך אתה ה', מקדש השבת'.

ג. וזה הוא נוסח ההבדלה: 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, המבדיל בין קדש לחל, ובין אור לחושך, ובין ישראל לגוים, ובין יום השביעי לששת ימי המעשה. ברוך אתה ה', המבדיל בין קדש לחל'.

ד. עקר הקדוש, בלילה; אם לא קדש בלילה, בין בשוגג בין במזיד - מקדש והולך כל היום בלילה. ואם לא הבדיל בלילה - מבדיל למחר, ומבדיל והולך עד סוף יום רביעי; אבל אינו מברך על האור, אלא בלילה מוצאי שבת בלבד. **ה.** אסור לאדם לאכל או לשותת יין, משיקדש היום - עד שיקדש. וכן משיצא היום, אסור לו להתחיל לאכל ולשותת, ולעשות מלאכה, או לטעם בלום - עד שיבדיל; ולשותת המים, מתר. שבת או עבר, ואכל ושתה קדם שיקדש או קדם שיבדיל - הרי זה מקדש ומבדיל אחר שאכל.

ו. מדברי סופרים, לקדש על היין ולהבדיל על היין. ואף על פי שהבדיל בתפלה, צריך להבדיל על הכוס; ומאחר שיבדיל ויאמר 'בין קדש לחל', מתר לו לעשות מלאכה,

הנחל בכלל העיר, ומודדין לה אלפים אמה משפת הנחל השניה, ויעשה הנחל בלוי בכלל המדינה, מפני הרקה הנבונה מצדו. ואם אין שם רקה, אין מודדין להן אלא מפתח בתייהן; ונמצא הנחל נמדד מן האלפים שלהם.

י. יושבי צריפין [רועי צאן הדדים בבתי קנים], אין מודדין להן אלא מפתח בתייהן; ואם יש שם שלש חצרות של שני שני בתים [בתי עץ או אבן], הקבעו כלם [גם הצריפים נחשבים לבית קבוע], ומרבעין אותה ונותנין להם אלפים אמה לכל רוח, כשאר העירות.

יא. אין מודדין אלא בתחילת של חמשים אמה, לא פחות ולא יתר; ובתחילת של פשתן, כדי שלא ימשך יותר. הגיע לגיא [עמק] - אם היה רחבו חמשים אמה, שכיכול להבליעו בתחילת המדה - מבליעו; והוא שיהיה בעמקו פחות מארבעת אלפים.

יב. במה דברים אמורים? בשניה חוט המשקלת [חוט שבראשו אבן לצורך מדידה] יורד כנגדו [כשמניח החוט בשפת העמק נופלת האבן ללא עיכוב], שאי אפשר להשתמש בו; אבל אם אין חוט המשקלת יורד כנגדו, אינו מבליעו, אלא אם כן היה עמק אלפים, או פחות מכן. **יג.** היה גיא מעקם [מדרונו משופע] - מקדד ועולה, מקדד ויורד [שיטת מדידה בדילוגים לשיפוע המפורטת להלן]; היה גיא רחב מחמשים, שאינו יכול להבליעו [כיוון שהחבל נ' אמה] - הולך למקום שהוא יכול להבליעו [מקום בגיא שיכול למדוד], ומבליעו, וצופה כנגד מדתו [מעריך את התחום לפי עיונו], וחוזר.

יד. הגיע לכתל, אין אומרין 'קב את הכתל'; אלא אומד [מעריך] רחבו, והולך לו. ואם אפשר להשתמש בו, מודדו מדידה יפה; ואם היה חוט המשקלת יורד כנגדו, מודד רחבו מדידה יפה.

טו. הגיע להר - אם היה הר מתלקט [מיתמר] ממנו גבה עשרה טפחים בארץ חמש אמות, מבליעו [לא מחשיב השיפוע] וחוזר למדתו; ואם היה גבוה הרבה, עד שיתלקט ממנו עשרה טפחים מתוך משך ארבע אמות, אומדו, והולך לו. אם אינו יכול להבליעו, כגון שהיה רחבו יתר מחמשים - מקדדו מעט מעט [שיטת מדידה מיוחדת לשיפועים]; וזה הוא שאמרו: 'מקדדין בהרים' [ומפורט בסמוך].

טז. פיצד מקדדין בהרים או בגיאיות שאינו יכול להבליעו? [כי השטח אינו ישר] אוחזין שנים חבל של ארבע אמות, העליון אוחו קצתו כנגד מרגלותיו [ורגליו], והתחתון אוחו בקצה השני כנגד לבו, וחוזר העליון לעמד במקום התחתון, והתחתון יורד ומרחיק ממנו מדת החבל; וכן מתגלגלים והולכין, עד שמודדין את כלו. וכשיגלגל המודד להבליע את הקר או הגיא [שמול העיר], לא יצא חוץ לתחום - שלא יראו אותו העובדים, ויאמרו: 'מדת תחומין באה לכאן' [ועלולים להיכשל].

יז. אין סומכין אלא על מדידת אדם ממחה, שהוא יודע

לא נאמר היין הראוי לנסף על גבי המזבח, אלא להוציא יין שריחו רע, או מגלה [שעבר עליו לילה בגילוי], או מבשל - שאין מקדשין על אחד מהן.

טו. יין שטעמו טעם חמץ - אף על פי שריחו ריח יין, אין מקדשין עליו. וכן שמרים שנתן עליהן מים - אף על פי שיש בהן טעם יין, אין מקדשין עליהן. במה דברים אמורים? בשנתן על השמרים שלשה [מידות מסוימות] מים, והוציא פחות מארבעה; אבל אם הוציא ארבעה - הרי זה יין מזוג [מעורב במים], ומקדשין עליו.

טז. כלי שהיה מלא יין, אפלו מחזיק כמה רביעיות - אם שתה ממנו מעט, הרי זה פגמו, ונפסל, ואין מקדשין על השאר; מפני שהוא כשגרי כוסות.

יז. יין שריחו ריח חמץ וטעמו טעם יין - מקדשין עליו; וכן יין מזוג. ויין צמוקים - מקדשין עליו; והוא שיהיו צמוקים שיש בהם לחלוחית, שאם ידרף אותן יצא מהן דבש [מין]. וכן יין חדש מגתו, מקדשין עליו; וסוחט אדם אשכול של ענבים, ומקדש עליו בשעתו. מדינה שרב יינה שכר - אף על פי שהוא פסול לקדוש - מתר להבדיל עליו, הואיל והוא חמר המדינה.

יח. כשם שמקדשין בלילי שבת, ומבדילין במוצאי שבת - כך מקדשין בלילי ימים טובים, ומבדילין במוצאיהן ובמוצאי יום הכפורים - שכלם שבתות ה' הן. ומבדילין במוצאי ימים טובים לחלו של מועד, ובמוצאי שבת ליום טוב; אבל אין מבדילין במוצאי יום טוב לשבת.

יט. נוסח קדוש יום טוב: 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, אשר קדשנו מכל עם, ורוממנו מכל לשון, בחר בנו ונגדלנו, רצה בנו ונפארונו; ותתן לנו ה' אלהינו באהבה, מועדים לשמחה, חגים וזמנים לששון, את יום טוב מקרא קדש הנה, את יום חג המצות הנה - או חג השבועות הנה, או חג הסוכות הנה - זמן חרותנו - או זמן מתן תורתנו, או זמן שמחתנו - באהבה, זכר ליציאת מצרים; כי בנו בחרת ואותנו קדשת מכל העמים, ומועדי קדשך בשמחה ובששון הנחת לנו. ברוך אתה ה', מקדש ישראל והזמנים'. ואם חל להיות בשבת - מזכיר השבת וחותרם כדרך שחותרם בתפלה, 'מקדש השבת וישראל והזמנים'.

כ. בראש השנה אומר: 'ותתן לנו ה' אלהינו באהבה, את יום טוב מקרא קדש הנה, את יום הזכרון הנה, וזכרון תרועה באהבה, זכר ליציאת מצרים; כי בנו בחרת ואותנו קדשת מכל העמים, וידברך אותך וקיים לעד. ברוך אתה ה', מלך על כל הארץ, מקדש ישראל ויום הזכרון'. ואם חל להיות בשבת - חותרם 'מקדש השבת וישראל ויום הזכרון', כדרך שחותרם בתפלה.

כא. בלילי יום טוב, מקדש על היין כבשבת; ואם אין לו יין, או שהיה מתאנה לפת - מקדש על הפת. וכן ביום טוב מקדש קדושא רבא, כדרך שמקדש בשבת.

כב. ביצד מברכין בלילי יום טוב שחל להיות באחד

אף על פי שלא הבדיל על הכוס. ומברך על היין תחלה, ואחר כך מקדש; ואינו נוטל את ידיו עד שיקדש.

ז. ביצד הוא עושה? לוקח כוס שהוא מחזיק רביעית או יתר, ומדיחו מפנים ושוטפו מבחוץ, וממלאהו יין, ואוחזו בימינו, ומגביהו מן הקרקע טפח או יתר, ולא יסיע בשמאל. ומברך על הגפן, ואחר כך מקדש; ומנהג פשוט בכל ישראל, לקרות בתחלה פרשת 'ויכלו', ואחר כך מברך על היין, ואחר כך מקדש. ושונה מלא לגמיו, ומשקה לכל בני חבורה; ואחר כך נוטל ידיו, ומברך 'המוציא' ואוכל.

ח. אין [נחשב] קדוש, אלא במקום סעודה. ביצד? לא יקדש בבית זה ויאכל בבית אחר; אבל אם קדש בזוית [פינה] זו, אוכל בזוית שניה. ולמה מקדשין בבית הכנסת? מפני האורחין שאוכלין ושותין שם.

ט. הנה מתאנה לפת יותר מן היין, או שלא הנה לו יין - הרי זה נוטל ידיו תחלה, ומברך 'המוציא', ומקדש, ואחר כך בוצע ואוכל. ואין מבדילין על הפת, אלא על הכוס.

י. מי שנתפון לקדש על היין בלילי שבת, ושכח ונטל ידיו קדם שיקדש - הרי זה מקדש על הפת, ואינו מקדש על היין אחר שנטל ידיו לסעודה. ומצוה לברך על היין ביום השבת, קדם שיסעד סעודה שניה; וזה הוא הנקרא 'קדושא רבא'. מברך 'בורא פרי הגפן' בלבד, ושונה, ואחר כך יטל ידיו, ויסעד; ואסור לו לאדם שיטעם כלום קדם שיקדש. וגם קדוש זה, לא יהיה אלא במקום סעודה. **יא.** יש לו לאדם לקדש על הכוס ערב שבת מבעוד יום, אף על פי שלא נכנסה השבת; וכן מבדיל על הכוס מבעוד יום, אף על פי שעדין היא שבת; שמצות זכירה לאמרה בין בשעת כניסתו ויציאתו, בין קדם לשעה זו במעט.

יב. מי שהיה אוכל בערב שבת, וקדש עליו היום והוא בתוף הסעודה - פורס מפה על השלתן [לכסות הפת עד אחר הקידוש], ומקדש; וגומר סעודתו, ואחר כך מברך ברפת המזון. הנה אוכל בשבת, ויצא השבת והוא בתוף סעודתו - גומר סעודתו, ונוטל ידיו [מים אחרונים], ומברך ברפת המזון על הכוס, ואחר כך מבדיל עליו; ואם הנה בתוף השתיה [יין] - פוסק ומבדיל, ואחר כך חוזר לשתייתו.

יג. הנה אוכל וגמר אכילתו עם הכנסת שבת, מברך ברפת המזון תחלה, ואחר כך מקדש על כוס שני, ולא יברך ויקדש על כוס אחד - שאין עושין שתי מצוות ככוס אחד; שמצות קדוש היום ומצות ברפת המזון, שתי מצוות של תורה הן.

יד. אין מקדשין אלא על היין הראוי לנסף על גבי המזבח; לפיכך, אם נתערב בו דבש או שאור, אפלו כטפת חרדל בחבית גדולה - אין מקדשין עליו; כך אנו מורים בכל המערכ. ויש מי שמתיר לקדש עליו, ואומר:

מדברי סופרים, והן מפרשין על ידי הנביאים. שבתורה - זכור, ושמור; ושנתפשו על ידי הנביאים - כבוד וענג, שנאמר: "וקראת לשבת ענג, לקדוש ה' מכבוד".

ב. איזה הוא כבוד? זה שאמרו חכמים שמצוה על אדם לרחץ פניו ורגליו בחמין בערב שבת, מפני כבוד השבת. ומתעשף בציצית, ויושב בכבוד ראש, מיחל להקבלת פני השבת, כמו שהוא יוצא לקראת המלך. וחכמים הראשונים היו מקבצין תלמידיהן בערב שבת, ומתעשפין ואומרים: 'בואו ונצא לקראת שבת המלך'.

ג. ומכבוד השבת, שילבש פסות נקיה. ולא יהיה מלבוש השבת כמלבוש החל; ואם אין לו להחליף, משלשל [מפשיל קפלי] טליתו, כדי שלא יהא מלבושו כמלבוש החל. ועזרא תקן, שיהו העם מכבסין בתמישי, מפני כבוד השבת.

ד. אסור לקבץ סעודה ומשתה [כגון לאירוסין] בערב שבת, מפני כבוד השבת. ומתיר לאכל ולשתות עד שתחשך; ואף על פי כן, מכבוד השבת שימנע אדם מן המנחה ומעלה מלקבץ סעודה, כדי שיכנס לשבת כשהוא מתאיה לאכל.

ה. מסדר אדם שלחנו בערב השבת, ואף על פי שאינו צריך אלא לכזית; וכן מסדר שלחנו במוצאי שבת, ואף על פי שאינו צריך אלא לכזית - כדי לכבוד בכניסתו וכיצאתו. וצריך לתקן ביתו מבעוד יום לכבוד השבת; ויהיה נר דלוק, ושלחן ערוך, ומטה מצעת - שכל אלו לכבוד שבת הן.

ו. אף על פי שהיה אדם חשוב ביותר, ואין דרכו לקח דברים מן השוק, ולא להתעסק במלאכות שבפנית - חייב לעשות דברים שהם לצורך השבת בגופו, שזה הוא כבודו. חכמים הראשונים - מהם מי שהיה מפצל העצים לבשל בהן, ומהם מי שהיה מבשל, או מולח בשר, או גודל [שזר] פתילות, או מדליק נרות, ומהם מי שהיה יוצא וקונה דברים שהוא צריך לשבת ממאכל ומשקה, אף על פי שאין דרכו בכך. וכל המרבה בדרך זה, הרי זה משבח. ז. איזה הוא ענוג? זה שאמרו חכמים שצריך לתקן תבשיל שמן ביותר, ומשקה מבשם, הכל לשבת - הכל לפי ממונו של אדם. וכל המרבה בהוצאת שבת ובתקון מאכלים רבים וטובים, הרי זה משבח. ואם אין ידו משגת, אפלו עשה שלק [תבשיל כל שהוא] וכיוצא בו משום כבוד השבת - הרי זה ענג שבת; ואינו חייב להצר לעצמו ולשאל מאחרים כדי להרבות במאכל שבת; אמרו חכמים הראשונים: 'עשה שבתך כחל, ואל תצטרך לבריות'.

ח. מי שהיה ענג ועשיר, והרי כל ימיו בשבת - צריך לשנות מאכל שבת ממאכל החל. ואם אי אפשר לשנות, משנה זמן האכילה: אם היה רגיל להקדים, מאחר; ואם היה רגיל לאחר, מקדים.

ט. חייב אדם לאכל שלש סעודות בשבת - אחת ערבית,

בשבת [ולילו הוא מוצאי שבת]? בתחלה מברך על הגפן, ואחר כך מקדש קדוש יום טוב, ואחר כך מברך על הגר, ואחר כך מבדיל - וחותרם בהבדלה 'המבדיל בין קדש לקדש', ואחר כך מברך 'שהחיינו'.

כג. כל לילי יום טוב וכליל יום הכפורים - אומרים 'שהחיינו'; ובשביעי של פסח אין מברכין 'שהחיינו', מפני שאינו רגל בפני עצמו, וכבר ברח על הזמן בתחלת הפסח. כד. סדר הבדלה במוצאי שבת - מברך על היין, ואחר כך על הבשמים, ואחר כך על הגר. וכיצד מברך על הגר? 'בורא מאורי האש'. ואחר כך מבדיל.

כה. אין מברכין על הגר, עד שיאזונו [יהנו] לאורו, כדי שיפיר בין מטבע מדינה זו למטבע מדינה אחרת; ואין מברכין על הגר של גוים, שסתם מסבתם לעבודה זרה; ואין מברכין לא על הגר של עבודה זרה, ולא על הגר של מתים.

כו. ישראל שהדליק מגוי, או גוי מישראל - מברכין עליו; גוי מגוי, אין מברכין עליו. היה מהלך חוץ לברך, וראה אור - אם רב אנשי הכרך גוים, אינו מברך; ואם רב ישראל, מברך. אור של כבשן, של תנור, ושל כיריים - לכתחלה לא יברך עליו; הגחלים - אם פשיכניס קיסם ביניהן דולק מאליו, מברכין עליהן. אור של בית המדרש - אם יש שם אדם חשוב שמדליקים בשבילו, מברכין עליו; של בית הכנסת - אם יש שם חזן [שמח] שהוא דר שם, מברכין עליו. ואבוקה להבדלה, מצוה מן המבחר. ואין מחזירין על האור בדרך שמחזירין על כל המצוות; אלא אם בא, מברכין עליו.

כז. אור שהדלק בשבת לחולה ולתיה [ויולדת], מברכין עליו במוצאי שבת. אור שהקדח [שהוצא] מן העצים ומן האבנים, מברכין עליו במוצאי שבת - שהיא היתה תחלת בריתו בידי אדם. אבל אין מברכין עליו במוצאי יום הכפורים, שאין מברכין במוצאי יום הכפורים אלא על אור ששבת [שהיה דלוק מערב יום הכפורים ושבת]; אף על פי שהדלק לחולה או לתיה ביום הכפורים, מברכין עליו - שהרי שבת מעברה.

כח. יום טוב שחל להיות באמצע שבת [שבוע], אומר בהבדלה: 'המבדיל בין קדש לחל, ובין אור לחשך, ובין ישראל לגוים, ובין יום השביעי לששת ימי המעשה', בדרך שאומר במוצאי שבת - שסדר ההבדלות הוא מונה. ואין צריך לברך לא על הבשמים, ולא על הגר; וכן אינו צריך לברך על הבשמים במוצאי יום הכפורים.

כט. ולמה מברכין על הבשמים במוצאי שבת? מפני שהנפש דואבת ליציאת השבת, משמחין אותה ומינשבין אותה בריית טוב.

יום שלישי

הלכות שבת פרק ל

א. ארבעה דברים נאמרו בשבת - שנים בתורה, ושנים

טז. לפיכך משבת הנביא ואומר: "אשרי אנוש יעשה זאת, וכן אדם יחזיק בה - שמר שבת מחללו" וגו'. וכל המשמר את השבת כהלכתה, ומכבדה ומענגה פפי כחו - כבר מפרש בפלה שָׁכְרוּ בעולם הזה, יתר על השָׁכָר הצפון לעולם הבא, שְׁנֵאמַר: "אז תתענג על ה', והרפכתיד על בְּמַתִּי אֶרֶץ; והאכלתיד נחלת יַעֲקֹב אֲבִיךָ - כי פי ה' דָּבַר".

ברייך רחמנא דסינן

הלכות ערובין

מצות עשה אחת מדברי סופרים, ואינה מן המגזן. ובאר מצוה זו בפרקים אלו.

הלכות ערובין פרק א

א. חָצַר שֵׁישׁ בֵּה שְׂכָנִים הַרְבֵּה, כֹּל אֶחָד מֵהֶן בְּבֵית לְעֶצְמוֹ - דִּין תּוֹרָה הוּא, שְׂיִהְיֶה כְּלֵן מִתְּרִין לְטַלְטַל בְּכָל הַחֲצָר, וּמִבְּתַיִם לְחֲצָר, וּמִהַחֲצָר לְבֵתָם; מִפְּנֵי שֶׁכָּל הַחֲצָר רְשׁוֹת הַיְחִידִי אַחַת, שְׁמֵתָר לְטַלְטַל בְּכֻלָּהּ. וְכֵן הַדִּין בְּמִבּוּי [- רחוב שממנו נכנסים לחצרות שבהם כמה בתים] שֵׁישׁ לוֹ [- בצד הפתוח] חָתִי [- עמוד ניצב מחובר לדופן] או קוֹרָה [- מעליו] - שְׂיִהְיֶה [שיהיו] כֹּל בְּנֵי הַמִּבּוּי מִתְּרִין לְטַלְטַל בְּכָלוֹ [- שהוא כרשות היחיד], וּמִתְּצַרֵּת לְמִבּוּי, וּמִמִּבּוּי לְחֲצָרוֹת; שֶׁכָּל הַמִּבּוּי, רְשׁוֹת הַיְחִידִי הוּא. וְכֵן הַדִּין בְּמִדְיָנָה שֶׁהִיא מִקְפַּת חוֹמָה גְבוּהָה עֲשָׂרָה טַפְחִים, שֵׁישׁ לָהּ דְלָתוֹת נִנְעָלוֹת בְּלִילָה - שֶׁכָּלָה רְשׁוֹת הַיְחִידִי הִיא. זֶה הוּא דִין תּוֹרָה.

ב. אָבַל מִדְּבָרֵי סוּפְרִים [- מדברי חכמים], אֲסוּר לְשַׁכְּנֵים לְטַלְטַל בְּרְשׁוֹת הַיְחִידִי שֵׁישׁ בֵּה חֲלוּקָה בְּדִיּוּרִין [בדירות], עַד שֶׁיַּעֲרְבוּ [- יתאגדו בעירוב חצרות] כֹּל הַשְּׂכָנִים כְּלֵן מִעֵרֵב שֶׁבֶת - אֶחָד חֲצָר, וְאֶחָד הַמִּבּוּי, וְאֶחָד הַמִּדְיָנָה [העיר]; וְדָבָר זֶה, תִּקְנַת שְׁלֵמָה וּבֵית דִּינֵי הוּא.

ג. וְכֵן יוֹשְׁבֵי אֱהֲלִים, או סְכוּת, או מִחְנֶה שֶׁהִקְפִּיּוּהוּ מִחִיצָה - אֵין מְטַלְטְלִין מֵאֲהֵל לְאֲהֵל, עַד שֶׁיַּעֲרְבוּ כְּלֵן. אָבַל שִׁירָה שֶׁהִקְפִּיּוּהָ מִחִיצָה - אֵין צְרִיכִין לְעֵרֵב, אֲלָא מוֹצִיאִין מֵאֲהֵל לְאֲהֵל בְּלֵא עֵרוּב; לְפִי שֶׁהֵן כְּלֵן מְעֵרְבִין, וְאֵין אוֹתָם אֱהֲלִים קְבוּעִין לָהֶן.

ד. מִפְּנֵי מָה תִּקַּן שְׁלֵמָה דָּבָר זֶה? כִּדִּי שְׁלֵא יִטְעוּ וַיֹּאמְרוּ: 'כִּשֵׁם שֶׁמֵּתָר לְהוֹצִיא מִן הַחֲצָרוֹת לְרַחֲוֹבוֹת הַמִּדְיָנָה וּשְׁוֹקֶיהָ, וְלַהֲכָנִים מֵהֶן לְחֲצָרוֹת - כִּף מֵתָר לְהוֹצִיא מִן הַמִּדְיָנָה לְשָׂדֶה, וְלַהֲכָנִים מִן הַשָּׂדֶה לְמִדְיָנָה'; וַיִּחְשְׁבוּ שֶׁהַשְּׁוֹקִים וְהַרְחֻבוֹת, הוֹאִיל וְהֵן רְשׁוֹת לְכָל, הָרִי הֵן פְּשׁוּטוֹת וְכַמְדָּבְרוֹת, וַיֹּאמְרוּ שֶׁחֲצָרוֹת בְּלִבָּד הֵן רְשׁוֹת הַיְחִידִי, וַיִּדְמוּ שֶׁאֵין הַהוֹצָאָה מִלְּאֲכָה, וְשֶׁמֵּתָר לְהוֹצִיא וְלַהֲכָנִים מִרְשׁוֹת הַיְחִידִי לְרְשׁוֹת הַרְבִּים.

ה. לְפִיכָךְ תִּקַּן, שֶׁכָּל רְשׁוֹת הַיְחִידִי שֶׁתִּחַלֵּק בְּדִיּוּרִין, וַיֵּאָחוּז כֹּל אֶחָד וְאֶחָד בֵּה רְשׁוֹת לְעֶצְמוֹ, וַיִּשְׂאֵר מִמֶּנָּה

וְאַחַת שְׁחָרִית, וְאַחַת בְּמִנְחָה. וְצָרִיךְ לְהַזְהִיר בְּשִׁלְשׁ סְעוּדוֹת אֵלוֹ, שְׁלֵא יִפְחוּת מֵהֶן כָּלל; וְאִפְלוּ עֲנֵי הַמִּתְפַּרְנְסִים מִן הַצְּדָקָה, סוּעַד שְׁלֹשׁ סְעוּדוֹת. וְאִם הִזָּה חוֹלָה מֵרַב הָאֲכִילָה, או שֶׁהִזָּה מִתְעַנֶּה [כגון תענית חלום] - פְּטוּר מִשְׁלֹשׁ סְעוּדוֹת. וְצָרִיךְ לְקַבֵּעַ כֹּל סְעוּדָה מִשְׁלֵשֶׁתָן עַל הַיַּיִן, וְלְבַצֵּעַ עַל שְׁתֵּי כְפָרוֹת. וְכֵן בְּיָמִים טוֹבִים.

י. אֲכִילַת בֶּשֶׂר וּשְׁחִיטַת יַיִן בְּשַׁבָּת, עֲנוּג הוּא לָהּ - וְהוּא, שֶׁתְּהִיָּה יָדוּ מְשֻׁגָּת. וְאֲסוּר לְקַבֵּעַ סְעוּדָה עַל הַיַּיִן בְּשַׁבָּת וּבְיָמִים טוֹבִים בְּשֵׁעַת בֵּית הַמִּדְרָשׁ; אֲלָא כִּף הוּא מִנְהַג הַצְּדִיקִים: יִתְפַּלֵּל אָדָם בְּשַׁבָּת שְׁחָרִית וּמוֹסָף בְּבֵית הַכְּנֶסֶת, וַיְבוֹא לְבֵיתוֹ וַיְסַעַד סְעוּדָה שְׁנִיָּה, וַיִּלְךָ לְבֵית הַמִּדְרָשׁ, יִקְרָא וַיִּשְׁמַע עַד הַמִּנְחָה, וַיִּתְפַּלֵּל מִנְחָה; וְאַחַר כִּף קַבֵּעַ סְעוּדָה שְׁלִישִׁית עַל הַיַּיִן, וַיֵּאָכֵל וַיִּשְׁתֶּה עַד מוֹצָאֵי שַׁבָּת.

יא. אֲסוּר לוֹ לְאָדָם שְׂיִהְלֵךְ בְּעֵרֵבֵי שַׁבָּתוֹת יוֹתֵר מִשְׁלֹשׁ פְּרָסָאוֹת מִתְּחֵלַת הַיּוֹם, כִּדִּי שִׁיגִיעַ לְבֵיתוֹ וְעוֹד הַיּוֹם רַב, וְכֵין סְעוּדָה לְשַׁבָּת - שְׁחָרִי אֵין אֲנָשִׁי בֵיתוֹ יוֹדְעִין שֶׁהִיִּים יְבוֹא, כִּדִּי לְהַכִּין לוֹ. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר, אִם הִזָּה מִתְאַרְחַם אֲצֵל אַחֵרִים - שֶׁהוּא מְבִישֵׁן, מִפְּנֵי שְׁלֵא הַכִּינֵנו לָהֶם דָּבָר הָרָאוּי לְאוֹרְחִים.

יב. אֲסוּר לְהַתְעַנּוֹת וְלִזְעַק וְלַהֲתַחַנֵּן וּלְבַקֵּשׁ רַחֲמִים בְּשַׁבָּת; וְאִפְלוּ בְּצָרָה מִן הַצְּרוֹת שֶׁהַצְּבוּר מִתְעַנֵּין וּמִתְרַעֲוִין עֲלֵיהֶן - אֵין מִתְעַנֵּין וְלֵא מִתְרַעֲוִין בְּשַׁבָּת, וְלֵא בְּיָמִים טוֹבִים; חוּץ מֵעֵיר שֶׁהִקְפִּיּוּהָ גוֹיִם או נֶהָר, או סְפִינָה מְטֻרְפֶּת [מיטלטלת] בַּיָּם - שֶׁמִּתְרַעֲוִין [תוֹקְעִים] עֲלֵיהֶן בְּשַׁבָּת לְעוֹר אוֹתָן, וּמִתְחַנְּנִין וּמְבַקְשִׁין עֲלֵיהֶן רַחֲמִים.

יג. אֵין צָרִין עַל עֵירוֹת שֶׁל גוֹיִם, פְּחוּת מִשְׁלֹשָׁה יָמִים קֹדֶם הַשַּׁבָּת, כִּדִּי שֶׁתִּתְיַשֵּׁב דַּעַת אֲנָשִׁי הַמְּלַחֲמָה עֲלֵיהֶם, וְלֵא יִהְיֶה מְבַהֲלִים וּטְרוּדִים בְּשַׁבָּת. וּמִפְּנֵי זֶה אֵין מְפַלְגִין בְּסִפִּינָה פְּחוּת מִשְׁלֹשָׁה יָמִים קֹדֶם הַשַּׁבָּת, כִּדִּי שֶׁתִּתְיַשֵּׁב דַּעַתוֹ עֲלֵיו קֹדֶם הַשַּׁבָּת, וְלֵא יִצְטַעַר יוֹתֵר מִדִּי; וְלְדָבָר מְצוּה, מְפַלֵּג בַּיָּם אִפְלוּ בְּעֵרֵב שַׁבָּת, וּפּוֹסֵק עִמּוֹ [עם הנכרי] לְשַׁבָּת, וְאֵינוֹ שׁוֹכֵת [אם לא עמד בהסכס אין כאן איסור]. וּמִצַּר לְצִידוֹן [מקומות סמוכים] וְכִיּוֹצֵא בָהֶן - אִפְלוּ לְדָבָרֵי הַרְשׁוֹת מֵתָר לְהַפְלִיג בְּעֵרֵב שַׁבָּת; וּמְקוֹם שֶׁנִּהְיֶה שְׁלֵא יִפְלִיגוּ בְּעֵרֵב שַׁבָּת כָּלל, אֵין מְפַלְגִין.

יד. תִּשְׁמִישׁ הַמַּטָּה, מֵעֲנַג שַׁבָּת הוּא; לְפִיכָךְ, עוֹנֵת תְּלִמִּידֵי חֲכָמִים הַבְּרִיאִים, מְלִילֵי שַׁבָּת לְלִילֵי שַׁבָּת. וּמֵתָר לְכַעַל בְּתוֹלָה לְכַתְחָלָה בְּשַׁבָּת, וְאֵין בָּזָה מִשׁוּם חוֹבֵל וְלֵא מִשׁוּם צַעַר לָהּ.

טו. הַשַּׁבָּת וְעִבּוּדָה זָרָה - כֹּל אַחַת מֵהֶן, שְׁקוּלָה כְּנִגְדַּ שְׂאָר כֹּל מְצוּוֹת הַתּוֹרָה; וְהַשַּׁבָּת הִיא הָאוֹת שֶׁבֵּין הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וּבְיַגִּינוּ, לְעוֹלָם. לְפִיכָךְ, כֹּל הַעוֹבֵר עַל שְׂאָר הַמְצוּוֹת, הָרִי הוּא בְּכָלל רְשָׁעִי שְׂרָאָל; אָבַל הַמְחַלֵּל שַׁבָּת בְּפִרְהָסִיא, הָרִי הוּא כְּעוֹבֵד עִבּוּדָה זָרָה - וּשְׁנֵיהֶם כְּגוֹיִם לְכָל דְּבָרֵיהֶם.

דבלה, קב תפוחין. כשות [מין צמח], כמלא ה'יד. פולין לחין, כמלא ה'גד. חזין, ליטרא. והתנדין - הרי הן בכלל ה'ירק, ומערכין בהן. עלי בצלים - אין מערכין בהן, אלא אם הבצילו ונעשה ארף כל עלה מהן זרת; אבל פחות מכאן, אינו אכל. וכל אלו הדברים האמורים - בלפתן הן, ולפיכך נתנו בהן שעורין אלו. וכן כל פיוצא בהן. וכל האכלין מצטרפין לשעור השתוף.

יב. ליטרא האמורה בכל מקום, מלא שתי רביעיות; ועובלא, חצי רביעית. ומנה האמורה בכל מקום, מאה דינר; והדינר, שש מעין; והמעה, משקל שש עשרה שעורות; והסלע, ארבעה דינרין. והרביעית, מחזקת מן המים או מן היין משקל שבעה עשר דינרין וחצי דינר בקרוב; ונמצאת הליטרא, משקל חמשה ושלשים דינר, והעובלא, משקל תשעה דינרין פחות רביע.

יג. סאה האמורה בכל מקום, ששת קבין; והקב, ארבעת לגין; והלג, ארבע רביעיות; וכבר בארנו מדת הרביעית ומשקלה. ואלו השעורין שאדם צריך לזכור אותן תמיד.

יד. אכל שהוא מתר באכילה - אף על פי שהוא אסור לזה המערכ - הרי זה מערב בו ומשתתף בו. כיצד? משתתף הוא הנזיר בנין, וישראל בתרומה. וכן הנזיר מאכל זה, או שנשבע שלא לאכלנו - מערב בו ומשתתף בו; שאם אינו ראוי לזה, הרי הוא ראוי לאחר.

טו. אכל דבר האסור לכל - כגון טבל [תבואה לא מעשורת], אפלו טבל של דברי סופרים, וכן מעשר ראשון שלא נטלה תרומתו בהגן, וכן מעשר שני והקדש שלא נפדו בהלכה - אין מערכין ומשתתפין בהן. אכל מערכין ומשתתפין בדמאי [ספק מעשור], מפני שראוי [ומותר] לעניים; ובמעשר שני והקדש שנספדו, אף על פי שלא נתן את החמש [- תוספת מחיר לפדיה] - שאין החמש מעכב; ומערכין במעשר שני בירושלים, מפני שהוא ראוי שם לאכילה - אכל לא בגבולין [חוץ לירושלים].

טז. כיצד מערכין בחצרות? גובין חלה אחת שלמה מכל בית ובית, ומניחין הכל בכלי אחד בבית אחד מבתי החצר, אפלו בבית התבן או בבית הנקר או בית האוצר [מחסן]; אכל אם נתנו בבית שער [חדר שומר השער], אפלו בית שער של יחיד, או באכסדרה [חדר בעל שלש קירות], או במקפסת, או בבית שאין בו ארבע אמות על ארבע אמות - אינו ערוכ. וכשמקבץ הערוכ, מכרף: 'ברוף אתה ה' אלהינו מלך העולם, אשר קדשנו במצוותיו, וצונו על מצות ערוכ'; ואומר: 'בערוכ זה יהיה מתר לכל בני החצר להוציא ולהכניס מבית לבית בשבת'. ויש לקטן לגבות ערובי חצרות. ובית שמניחין בו ערוכ, אינו צריך לתן [- כשאר השכנים] את הפת; ואם היו רגילין להניח בו [- בבית זה] - אין משנין אותו, מפני דרכי שלום.

יז. וכיצד משתתפין במבוי? גובה אכל כגרוגרת מכל אחד ואחד, או פחות מכגרוגרת אם היו מרביין, ומניח הכל בכלי אחד בחצר מחצרות המבוי, או בבית מן

מקום ברשות בלן, ונד בלן שנה בו, כגון החצר לפתים - שנחשב אותו המקום שיד בלן שנה בו, כאלו הוא רשות לרבים, ונחשב כל מקום ומקום שאחזו כל אחד מן השכנים וחקלו לעצמו, שהוא בלבד רשות היחיד; ויהיה אסור להוציא מרשות שחלק לעצמו לרשות שיד בלן שנה בו, כמו שאין מוציאין מרשות היחיד לרשות הרבים, אלא ישתמש כל אחד ברשות שחלק לעצמו בלבד, עד שייערבו בלן, אף על פי שהכל רשות היחיד.

ו. ומה הוא הערוכ הזה? הוא שיתערבו במאכל אחד שמניחין אותו מערב שבת - פלומר: שבלנו מערכין, ואכל אחד לבלנו, ואין כל אחד ממנו חולק [נוטל] רשות מחברו [להשתמש באוכל]; אלא בשם שיד בלנו שנה במקום זה שנושאר לבלנו [-בחצר], כך נד בלנו שנה בכל מקום שאחזו כל אחד לעצמו, והרי אנו בלנו רשות אחת. ובמעשה הזה, לא יבואו לטעות ולדמות שמותר להוציא ולהכניס מרשות היחיד לרשות הרבים.

ז. הערוכ שעושין בני החצר זה עם זה, הוא הנקרא 'ערוכי חצרות'; ושעושין אנשי המבוי זה עם זה, או כל בני המדינה, הוא הנקרא 'שתוף'.

ח. אין מערכין בחצרות, אלא בפת שלמה בלבד. אפלו כפר מאפה סאה [- משקל גדול], והיא פרוסה - אין מערכין בה; היתה שלמה, והיא כאסר [- סוג מטבע] - מערכין בה. וכשם שמערכין בפת תבואה, כך מערכין בפת ארז ובפת עדשים; אבל לא בפת דחן. ושתוף, בין בפת בין בשאר אכלין. בכל אכל משתתפין - חוץ מן המים בפני עצמן, או מלח בפני עצמו; וכן כמהין ופטירות - אין משתתפין בהן, שאינן חשובין כאכלים. ערב מים עם מלח - נעשה כמוריס [רוטב דגים], ומשתתפין בו.

ט. וכמה שעור [כמות] האכל שמשתתפין בו? כגרוגרת [תאנה יבשה] לכל אחד ואחד מבני המבוי, או מבני המדינה - והוא שיהיו שמונה עשר, או פחות; אכל אם היו מרביין על זה - שעורו שתי סעודות, שהן כשמונה עשר גרוגרות, שהן כששה ביצים בינוניות; אפלו היו המשתתפין אלפים ורובבות, שתי סעודות לכלן.

י. כל אכל שהוא נאכל כמות שהוא - כגון פת, ומיני דגן, וכשר חי - אם ישתתפו בו, שעורו מזון שתי סעודות; וכל שהוא לפתן [-תבשיל שנאכל עם לחם], ודרך העם לאכל בו פתן - כגון זין מבשל, וכשר צלי, וחמץ, ומוריס, וזיתים, ואמהות של בצלים - שעורו כדי לאכל בו [עם לחם] שתי סעודות.

יא. נשתתפו בנין חי [גלא מים], שעורו שתי רביעיות לכלן; וכן בשכר, שתי רביעיות. ביצים, שתיים; ומשתתפין בהן, ואפלו הן חיות. רמונים, שתיים. אתרוג, אחד. חמשה אגוזים, חמשה אפרסקין. ליטרא ירק, בין חי בין שלוק; ואם היה בשל ולא בשל - אין מערכין, לפי שאינו ראוי לאכילה [ולהלן מפרט של מידות ומשקלות]. עובלא תבלין, קב תמרים, קב גרוגרות, מנה

הלכות ערובין פָּרָק ב

א. אנשי החצר שערכו בלן, חוץ מאחד מהן שלא ערב עמהן - בין מזיד, בין שוכח - הרי זה אוסר עליהן, ואסור לכלן להוציא מבתיהם לחצר או מן החצר לבתיהם. בטל להן זה שלא ערב רשות חצרו בלבד, הרי אלו מתרין להוציא ולהכניס מבתיהם לחצר ומחצר לבתיהם; אבל לביתו, אסור. בטל להן רשות ביתו ורשות חצרו, הרי כלם מתרין; הן מתרין, מפני שערכו, והרי בטל להן רשות ביתו וחצרו; וגם הוא מתר, מפני שלא נשאר לו רשות, והרי הוא כאורח אצלם, והאורח אינו אוסר.

ב. המבטל רשותו סתם [ולא פירט ביתו או חצרו] - רשות חצרו בטל, רשות ביתו לא בטל. והמבטל רשותו לבני חצר, צריך לבטל לכל אחד ואחד בפרוש, ואומר: 'רשותי מבטלת לך, ולך, ולך'; והיורש מבטל רשות אף על פי שמת מורישו בשבת, שהיורש - תחת מורישו הוקם לכל דבר, ובטול רשות בשבת מתר לבתחלה.

ג. בטלו אלו המערכין רשותם לזה שלא ערב - הוא מתר, שהרי נשאר לבדו; והם אסורין, שלא נשאר להן רשות. ואין אומרין: 'יהיו כאורחים אצלו'; שאין רבים אורחין אצל אחד.

ד. היו אלו שלא ערכו, שנים או יתר - אם בטלו רשותם למערכין - המערכין מתרין, ואלו שלא ערכו אסורין [שאינן הרבים נעשים אורחים]. ואין המערכין יכולים לבטל רשותם לשנים שלא ערכו, שכל אחד מהן אוסר על חברו; ואפלו חזר האחד שלא ערב, ובטל רשותו לשני שלא ערב - הרי זה אוסר, שבשעה שבטלו לו המערכין, אסור היה. אחד שערב, אינו מבטל רשותו לאחד שלא ערב; אבל האחד שלא ערב, מבטל רשותו לאחד שערב.

ה. כשם שבעל בית זה מבטל לבעל בית זה רשותו בחצר אחת, כך מבטלין מחצר לחצר; ומבטלין, וחוזרין ומבטלין. כיצד? שנים ששרויין בחצר ולא ערכו - אחד מהן מבטל רשותו לשני, ונמצא השני מטלטל ברשותו שבטל לו חברו, עד שיעשה [הראשון] צרכיו [שימושיו בחצר, ויבטל הביטול]; וחוזר השני ומבטל רשותו לראשון, ומטלטל הראשון ברשותו שבטל לו; וכן פמה פעמים. יושב בטול רשות בחרבה [בית ריק, שפתוחים אליו שני בתיים], כדרך שהוא בחצר.

ו. מי שבטל רשותו, וחזר ונטלטל ברשותו שבטל - אם במזיד הוציא - הרי זה אוסר עליהן, שהרי לא עמד בכטולו; ואם בשוגג הוציא - אינו אוסר, שהרי הוא עומד בכטולו. במה דברים אמורים? שלא קדמו והתזיקו אלו שבטל להן; אבל אם קדמו והתזיקו והוציאו - אם חזר הוא והוציא בין שוגג בין מזיד, אינו אוסר עליהן.

ז. שני בתים בשני צדי רשות הרבים, והקיפום גוים מחיצה בשבת - אין מבטלין זה לזה, הואיל ואי אפשר להם לערב מאמש. אחד מבני חצר שמת, והניח רשותו

הבתים - אפלו בית קטן או אכסדרה או מרפסת - הרי זה שתוף; אבל אם הניחו באויר מבוי, אינו שתוף. ואם הניח הפלי בחצר - צריך להגביה הפלי מן הקרקע טפח, כדי שיהיה נכר. ומברך על מצות ערוב, ואומר: 'בזה השתוף יהיה מתר לכל בני המבוי להוציא ולהכניס מחצרות למבוי בשבת'.

יח. חלקו את הערוב או את השתוף - אף על פי שהוא בבית אחד, אינו ערוב; אבל אם מלאו את הפלי מן הערוב, ונשאר ממנו מעט והניחוהו בכלי אחר - מתר.

יט. המשתתפין במבוי, צריכין לערב בחצרות, כדי שלא לשפח התינוקות תורת ערוב, שהרי אין התינוקות מכירין [ויודעים] מה נעשה במבוי; לפיכך, אם נשתתפו במבוי בפת, סומכין עליו, ואין צריכין לערב בחצרות, שהרי התינוקות מכירין בפת. בני חבורה שהיו מסבין בבית, וקדש עליהן היום [ונכנסה שבת, וטרם עירבו] - פת שעל השלחן, סומכין עליה משום ערובי חצרות; ואם רצו לסמוך עליה משום שתוף - סומכין, אף על פי שהן מסבין בחצר.

כ. לקח אחד מבני החצר פת אחת, ואמר: 'הרי זה לכל בני החצר', או אכל בשתי סעודות, ואמר: 'הרי זה לכל בני המבוי' - אינו צריך לגבות מפל אחד ואחד; אבל צריך לזכות [להקנות] להן בו על ידי אחר [כדי שייצא מרשותו לרשות השכנים]. יוש לו [יכול] לזכות להן על ידי בנו ובתו הגדולים, ועל ידי עבדו העברי, ועל ידי אשתו; אבל לא על ידי בנו ובתו הקטנים, ולא על ידי עבדו ושפחתו הפגועניים - מפני שהם כידו. וכן יש לו לזכות להן על ידי שפחתו העברית, אף על פי שהיא קטנה - שהקטן זוכה לאחרים בדבר שהוא מדברי סופרים. ואינו צריך להודיע לבני החצר או לבני המבוי שהרי זכה להן וערב עליהן - שזכות היא להן, וזכין לאדם שלא בפניו.

כא. אין מערכין ולא משתתפין בשבת, אלא מבעוד יום; ומערכין ערובי חצרות ושתופי מבואות בין השמשות, אף על פי שהוא ספק מן היום, ספק מן הלילה. ולעולם צריך שיהא הערוב או השתוף מצוי ואפשר לאכלו כל בין השמשות. לפיכך, אם נפל עליו גל [אבנים], או אבד, או נשרף, או שהיה תרומה ונטמאת מבעוד יום - אינו ערוב; [אבד] משחשכה [ונכנסה שבת], הרי זה ערוב; ואם ספק, הרי זה ערוב - שספק הערוב, בשר.

כב. נתן הערוב או השתוף במגדל, ונעל עליו, ואבד המפתח קדם שחשכה - אם אי אפשר לו להוציא הערוב, אלא אם פן עשה מלאכה בין השמשות - הרי זה פמי שאבד ואינו ערוב, שהרי אי אפשר לאכלו. הפריש תרומת מעשר או תרומה גדולה, והתנה עליה שלא תהיה תרומה עד שתחשף - אין מערכין בה; שעדין היא טבל כל בין השמשות, וצריך שתהיה סעודה הראויה מבעוד יום.

אם מת הגוי בשבת - מבטל הישראלי לישראל האחר, ויהיה מתר לטלטל.

יד. גוי שהשפיר מגוי - אם אין הראשון יכול להוציא הגוי השני עד שישלם זמן שכירותו - שזכרין מזה הגוי השני, שהרי נכנס תחת הבעלים; ואם יש רשות לראשון להוציא את הגוי השוכר ממנו בכל עת שיצא - אם לא היה השני עומד ושכרו הישראליים מן הראשון, הרי אלו מתרין.

טו. חצר שישארים וגוי שרויין [גרים] בה, והיו חלונות פתוחות מבית ישראל זה לבית ישראל זה, ועשו ערוב דרך חלונות - אף על פי שהם מתרין להוציא מבית לבית דרך חלונות, הרי הם אסורין להוציא מבית לבית דרך פתחים, מפני הגוי, עד שישפיר; שאין רבים נעשים בערוב פניחיד, במקום הגוי.

טז. ישראל שהוא מחלל שבת בפרהסיא [ברביס], או שהוא עובד עבודה זרה - הרי הוא כגוי לכל דבריו; ואין מערבין עמו, ואינו מבטל, אלא שזכרין ממנו כגוי. אבל אם היה מן המינים שאין עובדין עבודה זרה, ואין מחללין שבת, כגון צדוקין, וביתוסין, וכל הכופרים בתורה שבעל פה - כללו של דבר: כל מי שאינו מודה במצות ערוב - אין מערבין עמו, לפי שאינו מודה בערוב, ואין שזכרין ממנו, לפי שאינו כגוי; אבל מבטל הוא רשותו לישראל הכשר, וזו היא תקנתו. וכן אם היה ישראל אחד כשר, וזה הצדוקי, בחצר - הרי זה אוסר עליו, עד שיבטל לו.

יום רביעי

הלכות ערובין פ'ק ג

א. חלון שבין שתי חצרות - אם יש בו ארבעה טפחים על ארבעה טפחים או יתר על זה, והיה קרוב מן הארץ בתוך עשרה טפחים, אפלו פלו למעלה מעשרה ומקצתו בתוך עשרה, או פלו בתוך עשרה ומקצתו למעלה מעשרה - אם רצו יושבי שתי החצרות לערב פלן ערוב אחד, הרשות בידן, ויעשו בחצר אחת, ויטלטלו מזו לזו; ואם רצו, מערבין שני ערובין, אלו לעצמן ואלו לעצמן. הנה החלון פחות מארבעה, או שהיה פלו למעלה מעשרה - מערבין שני ערובין, אלו לעצמן ואלו לעצמן.

ב. במה דברים אמורים? בחלון שבין שתי חצרות; אבל שבין שני בתים, אפלו היה למעלה מעשרה. וכן חלון שבין בית לעליה [עליית הגג] - אם רצו מערבין ערוב אחד, אף על פי שאין ביניהן סלם; והוא, שהיה בו ארבעה על ארבעה. הנה חלון עגל - אם יש בו פדי לרבע בו ארבעה על ארבעה, הרי הוא כמרבץ.

ג. כתל שבין שתי חצרות, או מתבן [ערמת תבן] שבין שתי חצרות - פחות מעשרה טפחים [אינו גורם להחשיבם לב' חצרות ולכן] - מערבין ערוב אחד, ואין מערבין שנים. הנה גבוה עשרה, או יתר על כן - מערבין שני ערובין,

לאחד מן השוק - אם מת מבעוד יום, הרי הירוש שאינו מבני החצר אוסר עליהן; ואם מת משחשכה, אינו אוסר עליהן. אחד מן השוק שמת, והניח רשותו לאחד מבני החצר - אם מבעוד יום מת - אינו אוסר, שהרי פלן מערבין; ואם מת משחשכה - אוסר עליהן, עד שיבטל להן רשות מורישו.

ח. ישראל וגר שרויין במערה אחת, ומת הגר מבעוד יום - אף על פי שלא החזיק [וקנה] ישראל אחר בנכסיו עד שחשכה [למרות זאת] - הרי זה המחזיק [אחר כניסת שבת] אוסר עד שיבטל, שהרי הוא כירוש; ואם מת הגר משחשכה [ועשו ערוב לפני השבת] - אף על פי שהחזיק ישראל אחר בנכסיו - אינו אוסר עליו, אלא בהתרו הראשון הוא עומד.

ט. ישראל הדר עם הנכרי או עם גר תושב בחצר [גוי שמקיים מצוות בני נח], אינו אוסר עליו; שדירת הגוי אינה דירה, אלא כבהמה הוא חשוב. ואם היו שני ישראלים או יתר, וגוי שוכן עמם - הרי זה אוסר עליהם; ודבר זה - גזירה, כדי שלא ישכנו גוי עמם, שלא ילמדו ממעשיו. ולמה לא גזרו בישראל אחד וגוי אחד? מפני שאינו דבר מצוי - שהרי יפחד שמא יתחד עמו וינהרגנו, וכבר אסרו להתיחד עם הגוי.

י. שני ישראלים וגוי השוכנים בחצר אחת, וערבו הישראלים לעצמם - לא הועיל פלוס; וכן אם בטלו לגוי, או בטל להן, או בטלו הישראלים זה לזה ונעשו פניחיד עם הגוי - לא הועילו פלוס; שאין ערוב מועיל במקום גוי, ואין בטול רשות מועיל במקום גוי; ואין להן תקנה, אלא שישכרו ממנו רשותו, ויעשה הגוי כאלו הוא אורח עמיהן. וכן אם היו גוים רבים - משפירין רשותם לישראלים, והישראלים מערבין ומתרין. וישראל אחד ששכר מן הגוי - מערב עם שאר הישראלים, ויתרו פלוס; ואין פל אחד ואחד צריך לשכר מן הגוי.

יא. שתי חצרות זו לפנים מזו, וישראל אחד וגוי דרים בפנימית וישראל אחד בפנימית, או שהיה ישראל וגוי בפנימית וישראל אחד בפנימית - הרי זה אוסר על החיצונה עד שישכרו ממנו, שהרי רגלי שני ישראלים וגוי מצויים שם; והפנימי, מתר בפנימית.

יב. שזכרין מן הגוי אפלו בשבת; שהשכירות כבטול רשות היא, שאינה שכירות ודאית, אלא הפר בלבד; לפיכך, שזכרין מן הגוי אפלו בפחות משנה פרוטה, ואשתו של גוי משפרת שלא מדעתו, וכן שכירו או שמשו משפירין שלא מדעתו; ואפלו היו שכירו או שמשו ישראלים, הרי זה משפיר שלא מדעתו. שאל מן הגוי מקום להניח בו תפציו, והשאלו - הרי נשתתף עמו ברשותו, ומשפיר שלא מדעתו. היו לגוי שני שכירים או שמשים או נשים רבות - אם השפיר אחד מהן, די.

יג. שני ישראלים וגוי הדרים בחצר אחת, ושכרו מן הגוי בשבת - חזר האחד ומבטל רשותו לשני, ומת; וכן

י. נפרץ הכתל הגבוה שביניהן - אם הייתה הפרצה [לרוחב] עד עשר אמות, מערבין שני ערובין; ואם רצו, מערבין אחד, מפני שהיא כפתח. ואם הייתה יתר מעשר - מערבין ערוב אחד, ואין מערבין שני ערובין.

יא. הייתה הפרצה פחות מעשר, ובא להשלימה ליתר מעשר - חוקק [סותר] בכתל גבה עשרה טפחים, ומערבין ערוב אחד; ואם בא לפרץ לכתחלה פרצה יתר מעשר בכל הכתל, צריך להיות גבה הפרצה מלא קומתו [- שידאו הבתים בברור דרך הפתח].

יב. חריץ [במקום] שבין שתי חצרות, עמק עשרה ורחב ארבעה או יתר - מערבין שני ערובין; פחות מכאן - מערבין אחד, ואין מערבין שנים. ואם מעט עמקו בעפר או בצורות - מערבין אחד, ואין מערבין שנים; שסתם עפר וצורות כחריץ, מבטלין הן. אבל אם מלאהו תבן או קש - אינן ממעטין עד שיבטל [- יחליט להשארם שם].

יג. וכן אם מעט רחבו בלוח או בקנה [- שאסור לטלטלם בשבת] שהושיטו בארץ כל החריץ - מערבין אחד, ואין מערבין שנים; וכל הדבר הנשל בשבת, כגון הסל והספל - אין ממעטין בו, אלא אם כן חפרו בארץ חבור שאי אפשר לשמטו עד שיהפך בדרך [מעדר].

יד. נתן לוח שרחב ארבעה טפחים על רחב החריץ, מערבין אחד; ואם רצו, מערבין שני ערובין. וכן שתי גצצטריות [מרפסות] זו כנגד זו - אם הושיט לוח שרחב ארבעה טפחים מזו לזו, מערבין ערוב אחד; ואם רצו, מערבין שני ערובין, אלו לעצמן ואלו לעצמן. היו זו בצד זו, ואינן בשונה, אלא אחת למעלה מתכרתה - אם יש ביניהן פחות משלשה טפחים, הרי הן כגצצטרה אחת; ואם יש ביניהם שלשה או יתר, מערבין אלו לעצמן ואלו לעצמן.

טו. כתל שבין שתי חצרות שהוא רחב, והיה גבוה מעשרה טפחים מחצר זו ושנה לקרקע חצר שניה - נוהגין רחבו לבני החצר שהוא שנה להן, ויחשב מחצתן; הואיל ותשמישו בנחת לאלו ותשמישו בקשה לאלו, נוהגין אותו לאלו שתשמישו להן בנחת. וכן חריץ שבין שתי חצרות, עמק עשרה טפחים מצד חצר זו ושנה לקרקע חצר שניה - נוהגין רחבו לחצר שהוא שנה לו; מפני שתשמישו נחת לזה וקשה לזה, נוהגין אותו לאלו שתשמישו להם בנחת. **טז.** הינה הכתל שבין שתי החצרות נמוך מחצר העליונה וגבוה מחצר התחתונה, שנמצאו בני העליונה משתמשין בעביו [- בגג הכותל] על ידי שלשול [חבל], ובני התחתונה משתמשין בעביו על ידי וריקה - שניהן אסורין בו, עד שיערבו שתיהן ערוב אחד; אבל אם לא ערבו - אין מכניסין מעבי כתל זה לבתים, ואין מוציאין מהבתים לעביו.

יז. שני בתים שביניהם חרבה שהיא רשות היחיד - אם יכולין שניהן להשתמש בחרבה על ידי וריקה, אוסרין זה על זה; ואם הינה תשמישה לזה בנחת, והאחר אינו יכול

אלו לעצמן ואלו לעצמן; ואם הינה ביניהן סלם מכאן וסלם מכאן, הרי הן כפתח, ואם רצו, מערבין אחד [- במשותף]. ואפילו הינה הסלם זקוף וסמוך לכתל, שהרי אין יכולין לעלות בו עד שימשך ויתרחק מתחתיו מן הכתל - הרי זה מתיר; ואפילו לא הינה מגיע ראש הסלם לראש הכתל - אם נשאר ביניהן פחות משלשה [טפחים], הרי זה מתיר, ומערבין אחד, אם רצו.

ד. הינה הכתל רחב ארבעה, ועשה סלם מכאן וסלם מכאן - אף על פי שהסלמות מרחקות זה מזה - אם רצו, מערבין אחד. אין ברחב הכתל ארבעה - אם אין בין הסלמות שלשה, מערבין אחד; הינה ביניהם שלשה, מערבין שנים.

ה. בנה מצבה [ספסל] על גבי מצבה בצד הכתל - אם יש בתחתונה [- בספסל התחתון] ארבעה, ממעט [- ונחשב כפחות מ' טפחים]; אין בתחתונה ארבעה, ואין בינה לבין העליונה שלשה, ממעט; ואם רצו, מערבין אחד. וכן במדרגות של עץ שסמכן לכתל.

ו. כתל גבוה שבין שתי חצרות, וזיו [בליטה] יוצא באמצעיתו - אם נשאר מן הזיו עד ראש הכתל פחות מעשרה, מניח סלם לפני הזיו, ומערבין אחד, אם רצו; אבל אם הניח הסלם בצד הזיו, אינו ממעט. הינה הכתל גבוה תשעה עשר טפח - מוציא [זיו] אחד באמצע, ומערבין אחד, אם רצו; שהרי מן הזיו עד הארץ פחות מעשרה, ומן הזיו עד ראש הכתל פחות מעשרה. הינה הכתל גבוה עשרים טפח, צריך שני זיוין זה שלא כנגד זה, עד שיהיה בין הזיו התחתון ובין הארץ פחות מעשרה, ובין הזיו העליון ובין ראש הכתל פחות מעשרה; ומערבין אחד, אם רצו.

ז. דקל שחתכו וסמכו על ראש הכתל ועל הארץ - מערבין אחד, אם רצו; ואינו צריך לקבועו בפניו. וכן הסלם - כבדו קובעו, ואינו צריך לחברו בפניו. היו קשין מבדילין בין שתי החצרות, וסלם מכאן וסלם מכאן - אין מערבין אחד; שהרי אין בף הרגל עולה בסלם, לפי שאין לו על מה יסמוך [- שהסולם יתמוטט]. הינה הסלם באמצע, וקשין מכאן וקשין מכאן [- מחיצה מקש ובאמצע עמוד לתמיכת הסולם] - אם רצו, מערבין שנים.

ח. הינה אילן בצד הכתל, ועשהו סלם לכתל - אם רצו, מערבין אחד, הואיל ואסור שבות [- מדברי חכמים] הוא שגורם לו שלא יעלה באילן. עשה אשנה [אילן לעבודה זרה] סלם לכתל - אין מערבין אחד, מפני שאסור לעלות עליה מן התורה, שהרי היא אסורה בהנהגה.

ט. כתל שגבוה עשרה, ובא למעטו [ע"י הגבהת הקרקע] כדי לערב ערוב אחד - אם יש בארץ המעוט [- לרוחב הכותל] ארבעה טפחים, מערבין אחד; סתר מקצת הכתל [מלמעלה] עד שנתמעט מעשרה [בצד אחד] - צדו הקצר, נוהגין אותו לחצר זו [להשתמש ולהניח הפצים על הכותל], ושאר הכתל הגבוה, לבין שתי החצרות.

כה. שתי חצרות שערכו ערוב אחד דרך הפתח שבניהן, או דרך החלון, ונסתם הפתח או החלון בשבת - כל אחת ואחת מתרת לעצמה; הואיל והתרה מקצת שבת, התרה בלה. וכן שתי חצרות שערכה זו לעצמה וזו לעצמה, ונפל כהל שבניהן בשבת - אלו מתרים לעצמן ומוציאין מבתיהן ומטלטלין עד עקר המחיצה, ואלו מטלטלין בן עד עקר המחיצה; הואיל והתרה מקצת שבת, התרה בלה, אף על פי שנתוספו הדיורין - שהדיורין הבאין בשבת, אינן אוסרין. נפתח החלון ונעשה הפתח בשנגה, או שעשו גוים לדעתן [מדעת עצמם] - חזרו להתרן. וכן שתי ספינות שהיו קשורות זו בזו וערכו, ונפסקו - אסור לטלטל מזו לזו, ואפלו היו מקפות מחיצה; חזרו ונגשרו בשוגג, חזרו להתרן.

הלכות ערוכין פ"ד

א. אנשי חצר שהיו בלן אוכלין על שלחן אחד תמיד - אף על פי שכל אחד ואחד יש לו בית בפני עצמו - אין צריכין ערוכ, מפני שהן כאנשי בית אחד. וכשם שאין אשתו של אדם ובניו ובני ביתו ועבדיו אוסרין עליו, ואינו צריך לערב עמהן - כך אלו בלן כאנשי בית אחד הן, מפני שהן בלן סומכין על שלחן אחד.

ב. וכן אם צרכו לעשות ערוב עם אנשי חצר אחרת - ערוב אחד לכלן, ופת אחת בלבד מוליכין לאותו מקום שמערכין עמו; ואם היה הערוב בא אצלן [הונח בחצרם] - אינן צריכין לערב, כמו הבית שמניחין בו הערוב שאינו צריך לתן את הפת; שכל אלו הבתים, כבית אחד הן חשובין.

ג. וכן אנשי חצר שערכו, נעשו בלן כבית אחד; ואם צרכו לערב עם חצר שניה, כפר אחד בלבד הוא שמוליכין על ידי בלן למקום שמערכין בו; ואם היה ערוב בא אצלן, אינן צריכין לתן פת.

ד. חמשה שגבו את הערוב להוליכו למקום שמניחין בו הערוב - כשהן מוליכין, אינן צריכין להוליף על ידי חמשתן אלא כפר אחד; שפינן שגבו, בלן נעשו כאנשי בית אחד.

ה. האב ובנו, והרב ותלמידו, שהן שרויין בחצר - אינן צריכין לערב, מפני שהן כבית אחד; ואף על פי שפעמים אוכלין על שלחן אחד, ופעמים אינן אוכלין - הרי הן כבית אחד.

ו. האחים שכל אחד מהן יש לו בית בפני עצמו, ואינן סומכין [אובכיים] על שלחן אביהן, וכן הנשים או העבדים שאינן סומכין על שלחן בעלן או רבן תמיד, אבל אוכלין הן על שלחנן בשכר מלאכה שעושין לו או בטובה ימים ידועין, כמי שסועד אצל חברו שבוטע או הדש - אם אין עמהן דיורין [דיירים] אחרים בחצר, אינן צריכין לערב; ואם ערכו עם חצר אחרת, ערוב אחד לכלן, ואם בא הערוב אצלן, אין נותנין פת. ואם היו דיורין עמהן בחצר,

לזרק לה מפני שהיא עמקה ממנה - הרי זה שהיא לו בנחת, משתמש בה על ידי זריקה.

יח. כל גגות העיר, אף על פי שזה גבוה וזה נמוך, עם כל החצרות, עם כל הקרפפות [מיו חצר] שהקפו שלא לשם דינה שאין בכל אחד מהן יתר על בית סאתים - מאה אמה על חמישים, עם עבי הפתלים שבין החצרות, עם המבואות שיש להם לחי או קורה - בכלן רשות אחת הן; ומטלטלין בכלן בלא ערוכ, כלים ששבתו בתוכן [ששהו שם בשבת], אבל לא כלים ששבתו בתוך הבית, אלא אם כן ערכו.

יט. ביצד? כלי ששבת בתוך החצר - בין ערכו אנשי החצר, בין לא ערכו - מתר להעלותו מן החצר לגג, או לראש הכתל, ומן הגג לגג אחר הסמוך לו אפלו היה גבוה ממנו כל שהוא או נמוך, ומן הגג האחר לחצר שניה, ומחצר שניה לגג שלישי של חצר שלישית, ומגג שלישי למבוי, ומן המבוי לגג רביעי. עד שיעבידנו כל המדינה בלה דרך גגות וחצרות, או דרך גגות וקרפפות, או דרך חצרות וקרפפות, או דרך שלשתן מזה לזה ומזה לזה - ובלבד שלא יפגס בכלי זה לבית מן הבתים, אלא אם ערכו אנשי כל המקומות האלו ערוכ אחד.

כ. וכן אם שבת הפלי בבית, והוציאו לחצר - לא יעבידנו לחצר אחרת, או לגג אחר, או לראש הכתל, או לקרפף, אלא אם כן ערכו כל אנשי המקומות שמעבידין בהן כלי זה, ערוכ אחד.

כא. בור [מים] שבין שתי חצרות - אין ממלאין ממנו בשבת, אלא אם כן עשו לו מחיצה גבוהה עשרה טפחים, כדי שיהיה כל אחד ואחד דולה מרשותו. והיכן מעמידין את המחיצה? אם היתה למעלה מן המים, צריך שיהיה טפח מן המחיצה יורד בתוך המים; ואם היתה המחיצה בלה בתוך המים, צריך שיהיה טפח ממנה יוצא למעלה מן המים - כדי שתהיה נפרת רשות זה מרשות זה.

כב. וכן אם עשו על פי הבור קורה רחבה ארבעה טפחים - זה ממלא מצד הקורה, וזה ממלא מצדה השני, וכאלו הדולה חלק זה מחלק זה, אף על פי שהמים מערכין מלמטה; קל [הקלה] הוא שהקלו חכמים במים.

כג. באר שבאמצע השביל בין שני כתלי חצרות - אף על פי שהיא מפלגת [רחוקה] מכתל זה ארבעה טפחים ומכתל זה ארבעה טפחים - שניהם ממלאים ממנה, ואין צריכין להוציא זיוין [קרוש קטן להיכר] על גבה; שאין אדם אוסר על חברו דרך אור.

כד. חצר קטנה שנופרצה במלואה לחצר גדולה מבועד יום - אנשי גדולה מערכין לעצמן ומתרין, שהרי נשאר להן פסין [דפנות] מכאן ומכאן; ואנשי קטנה אסורין להוציא מבתיהן לחצר שלהן, עד שיערכו עם בני הגדולה ערוכ אחד; שהדיורין [הדיירים] של גדולה חשובין בקטנה [שהקטנה כפתח לגדולה], ואין דיורי קטנה חשובין בגדולה.

כלים או מיני סחורה בכל בית ובית מהן - אינן אוסרין עליו; הואיל ויש לו תפוסת ד' בכל בית מהן, נעשו הכל כאורחין אצלו. במה דברים אמורים? בשנהיגת שם דבר שאסור לטלטלו בשבת, כגון טבל ועששית (חתיכת מתכת); אבל אם נשאר לו בכל בית מהן כלים שמתר לטלטלן - הואיל ואפשר שיוציאם היום, ולא ישאר לו שם תפוסת ד' - הרי אלו אוסרין עליו, עד שייערבו.

טו. אנשי חצר ששכחו ולא ערכו - אין מוציאין מבתיהם לחצר, ולא מחצר לבתים; אבל מטלטלין הן כלים ששבתו (נשאו בשבת) בחצר, בכל החצר ובכל הנחשב עם החצר. ואם היתה שם מרפסת או עליה - עלית גג, וערכו אנשי החצר לעצמן ואנשי המרפסת לעצמן - אנשי המרפסת או אנשי העליה מטלטלין כלים ששבתו בכתיהן, בכל המרפסת ובכל הנחשב עמה, או בכל רחב העליה, ובכל הנחשב עמה; ואנשי החצר מטלטלין בכל החצר ובכל הנחשב עמה. וכן אם היה יחיד דר בחצר ויחיד דר בעליה, ושכחו ולא ערכו - זה מטלטל בכל העליה והנחשב עמה, וזה מטלטל בכל החצר והנחשב עמה.

טז. כיצד? הסלע או תל וכיוצא בו שבתוף החצר - אם אינן גבוהין עשרה טפחים - הרי אלו נחשבין בין החצר ובין המרפסת, ושניהן אוסרין להוציא שם כלים שבבתים. ואם גבוהין עשרה, ונהיה ביניהן ובין המרפסת פחות מארבעה טפחים - הרי אלו נחשבין עם המרפסת, שהרי הן שווין לה, ובגוי מרפסת מתרין בהן. ואם היו רחוקין מן המרפסת ארבעה טפחים או יתר על כן - אף על פי שגבוהין עשרה - הרי אלו בכלל החצר והמרפסת, לפי ששניהן אפשר להן להשתמש בהן על ידי זריקה; לפיכך, שניהן אוסרין להוציא לשם כלי הבתים, עד שייערבו. היתה מצבה רחבה ארבעה טפחים לפני המרפסת - אין המרפסת אוסרת על בגי החצר, שהרי נחלקה מהם.

יז. זיזין [בליטות] היוצאין מן הכתלים - כל שהוא למטה מעשרה טפחים - הרי זה נחשב מן החצר, ובגוי החצר משתמשין בו; וכל שהוא בתוף עשרה טפחים העליונים הסמויכין לעליה, אנשי עליה משתמשין בו. והנשאר בין עשרה התחתונים עד תחלת עשרה העליונים, מן הזיזין היוצאין שם - שניהן אוסרין בו; ואין משתמשין בהן בכלים שבבתים, אלא אם כן ערכו.

יח. בור שבחצר - אם היה מלא פרות טבילים [לא מעושרים] שאסור לטלטלן בשבת, וכיוצא בהן - הרי הוא ונחלתו [שפתו], כסלע או תל שבחצר: אם היה גבוה עשרה סמוף למרפסת, הרי הוא נחשב עם המרפסת; אבל אם היה מלא מים - אין בגי חצר ולא בגי מרפסת מכניסין ממנו לבתים, עד שייערבו.

יט. שתי חצרות זו לפני זו, ואנשי הפנימית יוצאין ונכנסין ועוברין על החיצונה - ערבה הפנימית ולא ערבה החיצונה, הפנימית מתרת [לטלטל בחצרה] והחיצונה

צריכין פת לכל אחד ואחד כשאר אנשי החצר, מפני שאינן סומכין על שלחן אחד תמיד.

ז. חמש חבורות ששבתו בטרקלין [אולם עם כמה חדרים] אחד - אם היה מפסיק בין כל חבורה וחבורה מחיצה המגעת לתקרה - הרי כל חבורה מהן כאלו היא בחדר בפני עצמו, או בעליה בפני עצמה; לפיכך צריכין פת מכל חבורה. ואם אין המחיצות מגיעות לתקרה - כפר אחד לכלן, שכלן כאנשי בית אחד חשובין.

ח. מי שיש לו בחצר חדרו בית שער [חדר לשומר השער] שרבים דורסין בו, או אכסדרה, או מרפסת, או בית הבקר, או בית התבן, או בית העצים, או אוצר [מחסן] - הרי זה אינו אוסר עליו, עד שיהיה לו עמו בחצר מקום דירה שהוא סומך עליו לאכל בו פתו, ואחר כך יהיה אוסר עליו, עד שייערב עמו; אבל מקום לינה, אינו אוסר לפיכך, אם קבע לו מקום לאכל בו בבית שער, או באכסדרה ומרפסת - אינו אוסר עליו, לפי שאינו מקום דירה.

ט. עשרה בתים זה לפניו זה - הבית הפנימי והשני לו, הן שנותנין את הערוב; והשמונה בתים החיצונים, אינן נותנין את הערוב; הואיל ורבים דורסין בהן, הרי הן כבית שער, והדר בבית שער אינו אוסר. אבל התשיעי, אין דורסין בו רבים; לפיכך אוסר, עד שיתן ערובו.

י. שתי חצרות וביניהן שלשה בתים פתוחות זה לזה ופתוחים לחצרות, והביאו בגי חצר זו ערוכין דרך הבית הפתוח להן, והניחיהו בבית האמצעי, וכן הביאו בגי חצר האחרת ערוכין דרך הבית הפתוח להן והניחיהו בבית האמצעי - אותן השלשה בתים, אינן צריכין לתן את הפת; האמצעי - מפני שהניחו בו הערוב, והשנים שמצדיו - מפני שכל אחד מהן בית שער לאנשי חצר.

יא. שתי חצרות ושני בתים פתוחים זה לזה ביניהן, והביאו אלו ערוכין דרך הבית הפתוח להן, והניחיהו בבית השני הסמוף לחצר האחרת, והביאו אלו ערוכין דרך הפתח הסמוף להן, והניחיהו בבית האחר - שתייהן לא קנו ערוב; שכל אחת מהן הניחה ערוכה בבית שער של חצר אחרת.

יב. אחד מבגיי החצר שהיה גוסס - אף על פי שאינו יכול לחיות בו ביום - הרי זה אוסר על בגי החצר, עד שיזכרו לו בפת ויערבו עליו; וכן קטן - אף על פי שאינו יכול לאכל בזית - הרי זה אוסר, עד שייערבו עליו. אבל האורח - אינו אוסר לעולם, כמו שבארנו.

יג. אחד מבגיי חצר שהניח ביתו, והלך ושבת בחצר אחרת - אפלו היתה סמוכה לחצרו - אם הסיע מלבו [היה מחשבתו] ואין דעתו לחזור לביתו בשבת זו, הרי זה אינו אוסר עליהן. במה דברים אמורים? בישראל; אבל גוי - אפלו הלך לשבות בעיר אחרת, אוסר עליהן, עד שייערבו ממנו מקומו, שאפשר שיבוא בשבת.

יד. בעל החצר שהשכיר מבתי חצרו לאחרים, והניח לו

במחיצה שעשו - שתייהן אסורות למלאת, עד שיערכו ערב אָחד.

כו. שלש דייטות [דירות עליונות] זו למעלה מזו, עליונה ותחתונה של אָחד ואמצעית של אָחד - לא ישלשל מן העליונה לתחתונה דרך אמצעית; שאין משלשלין מרשות לרשות דרך רשות. אָכל משלשל הוא מן העליונה לתחתונה שלא דרך אמצעית.

כז. שתי דייטות זו כנגד זו, וְחָצַר אחת תחתיהם ששופכין לתוכה המים - לא ישפכו לתוכה, עד שיערכו שתייהן ערב אָחד. עשו מקצתן עוקה [בור שפכים] בְּחָצַר לשפך בה המים, ומקצתם לא עשו - אלו שעשו עוקה, שופכין לעוקה שלהן; ואלו שלא עשו, לא ישפכו לחצר עד שיערכו. ואם עשו אלו עוקה, ועשו אלו עוקה - כל אחת ואחת משתייהן שופכת לעוקה שלה, אף על פי שלא ערכו.

הלכות ערובין פָּרָק ה

א. אנשי מבוי [- רחוב המוקף בחצרות שבהם כמה בתים] שהיה ביניהן שתוף במאכל אָחד לענן סחורה, כגון שקנו יין בשתפות או שמן או דבש וכיוצא בהן - אינן צריכין שתוף אחר לענן שבת, אלא סומכין על שתוף של סחורה; והוא שיהיה המין שהן שותפין בו, מין אָחד ובכלי אָחד; אָכל אם היה אָחד מהם שותף לזה ביין ולאחר בשמן, או שהיה הכל יין והיה בשני כלים - הרי אלו צריכין להשתתף לענן שבת.

ב. אָחד מבני המבוי שבקש מחברו יין או שמן קדם השבת, ולא נתן לו - בטל השתוף, שהרי גלה דעתו שאינן כלן כשתפין שאין מקפידין זה על זה. ואָחד מבני המבוי שרגיל להשתתף עם בני המבוי, ולא נשתתף - בני מבוי נכנסין לתוך ביתו, ונוטלין ממנו שתוף בעל כרחו [כיון שזה גם לטובתו]; ואָחד מבני המבוי שאינו רוצה להשתתף כלל עם בני המבוי, כופין אותו להשתתף עמהם.

ג. אָחד מבני מבוי שהיה לו אוצר [מחסן] של יין או שמן וכיוצא בהן - הרי זה מוצה ממנו מעט לכל בני המבוי להשתתף בו, ומערב בו עליהן; ואף על פי שלא הפרשו, ולא יחדו, [- את חלק העירוב] אלא הרי הוא מערב באוצר - הרי זה שתוף.

ד. חצר שיש לה שני פתחים לשני מבואות - אם נשתתפה עם אָחד מהן בלבד - נאסרה במבוי השני, ואינה מוציאה ומכניסה בו; לפיכך, אם זכה אָחד בשתוף לכל בני המבוי, ושתף עליהם - צריך להודיע לאנשי חצר זו; שאינן משתתפין אלא מדעתן, שאינה זכות להם - שמא במבוי השני רוצים להשתתף, לא בזה.

ה. אשתו של אדם מערכת לו שלא מדעתו - והוא שלא יאסר על שכניו; אָכל אם אוסר - אינה מערכת עליו ולא משתתפת עליו אלא מדעתו. כיצד אוסר? כגון שאמר: 'איני מערב עמכם', או 'איני משתתף עמכם'.

אסורה [מפני הפנימית שמהלכין בה]; ערכה החיצונה ולא ערכה הפנימית, שתייהן אסורות - הפנימית מפני שלא ערכה, והחיצונה מפני אלו שלא ערכו שעוכרין עליהן. ערכה זו לעצמה וזו לעצמה - זו מתרת בפני עצמה, וזו מתרת בפני עצמה; אָכל אין מטלטלין מזו לזו.

כ. שכח אָחד מן החיצונה ולא ערב, הפנימית בהתרה עומדת; שכח אָחד מן בני הפנימית ולא ערב עמהן, אף החיצונה אסורה - מפני אלו בני הפנימית שלא עלה להם ערב, שהן עוכרין עליהן.

כא. עשו שתייהן ערב אָחד - אם הניחיהו בחיצונה, ושכח אָחד מהן ולא ערב, בין שהיה מבני החיצונה, בין מבני הפנימית - שתייהן אסורות, עד שיבטל להן [רשותו]; שהרי בארנו, שמבטלין מחצר לחצר. ואם הניחו ערוכין בפנימית, ושכח אָחד מבני החיצונה ולא ערב - חיצונה אסורה, ופנימית מתרת במקומה [שהיא כרשות נפרדת]; שכח אָחד מבני הפנימית ולא ערב - שתייהן אסורות, עד שיבטל להן.

כב. היה אָחד דר בְּחָצַר זו ואָחד דר בְּחָצַר זו - אינן צריכין לערב, אלא כל אָחד מהן משתמש בכל חצרו; ואם היה גוי בפנימית - אף על פי שהוא אָחד - הרי הוא כרבים, ואוסר על החיצונה, עד שישכרו מקומו.

כג. שלש חצרות הפתוחות זו לזו [וגם לרשות הרבים], ורבים בכל חצר מהן - ערכו שתיים החיצונות עם האמצעית - היא מתרת עמהן, והן מתרות עמה, ושתיים החיצונות אסורות זו עם זו, עד שיעשו שלשתן ערב אָחד [שלש חצרות זו לפני זו -]; היה בכל חצר מהן [דייר] אָחד - אף על פי שרבים [השני והשלישי] דורסין בחיצונה - אינן צריכין לערב, שכל אָחד מהן מתר במקומו. היו שנים בפנימית - הואיל והן אסורין במקומן עד שיערכו - הרי הן אוסרין על היחידים שבאמצעית ושפחיצונה, עד שיערכו שנים שבפנימית. זה הפלל: רגל האסורה במקומה, אוסרת שלא במקומה; ורגל המתרת במקומה, אינה אוסרת שלא במקומה מפני שעוכרת עליהן.

כד. שתי פצצטריות [מרפסות] זו למעלה מזו, שהן למעלה מן המים - אף על פי שעשת כל אחת מהן מחיצה גבוהה עשרה טפחים יורדת מכל אחת ואחת - אם היו שתי הגצצטריות בתוף עשרה טפחים, הרי אלו אסורין למלאת, עד שיערכו שתייהן ערב אָחד, מפני שהן כגצצטרה אחת. ואם היה בין העליונה והתחתונה יותר על עשרה טפחים, וערכה זו לעצמה וזו לעצמה - שתייהן מתרות למלאת.

כה. לא עשתה העליונה מחיצה, ועשתה התחתונה - אף התחתונה אסורה למלאת; מפני דלי של בני העליונה שהם אסורין, שעובר עליה. עשתה העליונה מחיצה, ולא עשת התחתונה - העליונה מתרת למלאת, והתחתונה אסורה. ואם נשתתפו בני התחתונה עם בני העליונה

כְּחֶצֶר לְבַתִּים [- שאסורין לטלטל ללא שיתוף].

יד. נְשַׁתְּפוּ בְּמַבּוּי, וְשִׁכְחוּ בְּלֶן לְעֶרֶב בְּחֻצוֹת - אִם אֵין מְקַפְּדִין עַל פְּרוּסָתָן [שאוכלים אחד מפתו של השני], סוּמְכִין עַל הַשְּׂתוּף בְּשִׁבְתָּהּ הֵרָאשׁוּנָה בְּלֶבֶד; וְאֵין מְתִירִין לָהֶן דְּבַר זֶה, אֲלֵא מִדְּחַק [שלא תסתכח תורת ערוב].

טו. מְבּוּי שְׁלֵא נְשַׁתְּפוּ בּוֹ - אִם עֲרָבוּ חֻצוֹת עִם הַבַּתִּים, אֵין מְטַלְטְלִין בּוֹ [- במבוי] אֲלֵא בְּאַרְבַּע אַמּוֹת כְּכַרְמְלִית [- רשות הרבים מדרבנן]; מֵאַחַר שֶׁעֲרָבוּ חֻצוֹת עִם הַבַּתִּים, נַעֲשֶׂה הַמְּבּוּי כְּאֵלוֹ אֵין פְּתוּחַ לוֹ אֲלֵא בַּתִּים בְּלֶבֶד בְּלֵא חֻצוֹת, וּלְפִיכֶף אֵין מְטַלְטְלִין בְּכֹלוֹ. וְאִם לֹא עֲרָבוּ אַנְשֵׁי חֻצוֹת - מְטַלְטְלִין בְּכֹלוֹ פְּלִים שֶׁשָּׁבְתוּ [שהיו בכניסת השבת] בְּתוֹכוֹ, כְּחֶצֶר שְׁלֵא עֲרָבוּ בָּהּ.

טז. גּוֹי אוֹ צְדוּקִי הַשְּׂרׁוּי בְּחֶצֶר שְׁבַמְבּוּי, דִּינוֹ עִם בְּנֵי הַמְּבּוּי כְּדִינוֹ עִם בְּנֵי הַחֶצֶר - שְׁשׁוּכְרִים מִן הַגּוֹי אוֹ מֵאֶחָד מִבְּנֵי בֵיתוֹ רְשׁוּתוֹ שְׁבַמְבּוּי, אוֹ מְבַטֵּל לָהֶם הַצְּדוּקִי; וְאִם הָיָה בְּמְבּוּי גּוֹי וְיִשְׂרָאֵל אֶחָד, אֵינוֹ צָרִיף שְׂתוּף. וְדִין יִשְׂרָאֵל אֶחָד, וְדִין רַבִּים שֶׁהֵם סוּמְכִין עַל שְׁלֶחֶן אֶחָד - דִּין אֶחָד הוּא.

יז. גּוֹי שֶׁהָיָה דָר בְּמְבּוּי - אִם יֵשׁ לוֹ בְּחֻצְרוֹ פֶּתַח אֶחָד לְבִקְעָה [שטח ללא מחיצות], אֵינוֹ אוֹסֵר עַל בְּנֵי הַמְּבּוּי; וְאִפְלוּ הָיָה פֶּתַח קָטָן אַרְבַּעָה עַל אַרְבַּעָה, וְאָף עַל פִּי שְׂמוּצֵי אֲגָמִים וְקִרְנוֹת דֶּרֶךְ הַפֶּתַח שְׁבַמְבּוּי - אֵינוֹ אוֹסֵר עֲלֵיהֶן; שְׂאִין דַּעְתּוֹ אֲלֵא עַל פֶּתַח הַמִּיחָד לוֹ, שֶׁהוּא לְבִקְעָה, וְכֵן אִם הָיָה פְּתוּחַ לְקַרְפֵּף [חצר גדולה בלי בית] שֶׁהוּא יָתֵר עַל בֵּית סַאֲתִים - הֲרִי זֶה כְּפְתוּחַ לְבִקְעָה, וְאֵינוֹ אוֹסֵר עֲלֵיהֶן; הָיָה בֵּית סַאֲתִים אוֹ פְּתוּחַ - אֵינוֹ סוּמֵךְ עֲלָיו, וְאוֹסֵר עֲלֵיהֶן עַד שִׁישְׁכְּרוּ מִמֶּנּוּ.

יח. מְבּוּי שֶׁצִּדּוֹ אֶחָד גּוֹיִם וְצִדּוֹ אֶחָד יִשְׂרָאֵלִים, וְהָיוּ חִלּוּנוֹת פְּתוּחִים מְחֻצְרֵי חֶצֶר שֶׁל יִשְׂרָאֵל, וְעֲרָבוּ בְּלֶן דֶּרֶךְ חִלּוּנוֹת, וְאָף עַל פִּי שֶׁנַּעֲשׂוּ כְּאֲנָשֵׁי בֵּית אֶחָד, וּמְתִירִין לְהוֹצִיא וּלְהַכְנִיס דֶּרֶךְ חִלּוּנוֹת - הֲרִי אֵלוֹ אֲסוּרִין לְהַשְׂתַּמֵּשׁ בְּמְבּוּי דֶּרֶךְ פְּתָחִים, עַד שִׁישְׁכְּרוּ מִן הַגּוֹיִם; שְׂאִין רַבִּים נַעֲשִׂים כְּיָחִיד בְּמָקוֹם גּוֹי.

יט. בִּיצֵד מְשַׁתְּפִין בְּמַדִּינָה [עיר]? כֹּל חֶצֶר וְחֶצֶר מְעַרְבָת לְעַצְמָהּ, שְׁלֵא לְשַׁכַּח הַתִּינוּקוֹת; וְאַחַר כֵּן מְשַׁתְּפִין כֹּל אַנְשֵׁי הַמַּדִּינָה, כְּדֶרֶךְ שֶׁמְשַׁתְּפִין בְּמְבּוּי. וְאִם הָיְתָה הַמַּדִּינָה קָנָן לְיָחִיד, אֲפֵלוּ נַעֲשֶׂת שֶׁל רַבִּים, מְשַׁתְּפִין בְּלֶן שְׂתוּף אֶחָד, וְיִטְלְטְלוּ בְּכֹל הַמַּדִּינָה; וְכֵן אִם הָיְתָה שֶׁל רַבִּים, וְיֵשׁ לָהּ פֶּתַח אֶחָד - מְשַׁתְּפִין בְּלֶן שְׂתוּף אֶחָד.

כ. אֲבָל אִם הָיְתָה שֶׁל רַבִּים, וְיֵשׁ לָהּ שְׁנֵי פְּתָחִים שֶׁהֵעֵם וְכִנְסִין בְּזָה וְיוֹצֵאִין בְּזָה - אֲפֵלוּ נַעֲשֶׂת שֶׁל [נמכרה ל] יָחִיד, אֵין מְעַרְבִין אֶת בְּלָהּ, אֲלֵא מִנִּיחִין מִמֶּנָּה מָקוֹם אֶחָד, אֲפֵלוּ בֵּית אֶחָד בְּחֶצֶר אַחַת, וּמְשַׁתְּפִין הַשָּׂאָר. וְהָיָה אֵלוֹ הַמְשַׁתְּפִין בְּלֶן מְתִירִין בְּכֹל הַמַּדִּינָה, חוּץ מֵאוֹתוֹ מָקוֹם שִׁשְׁרׁוֹ; וְהָיָה אוֹתָן הַנִּשְׁאָרִין מְתִירִין בְּמָקוֹמָן בְּשְׂתוּף

ו. נְשַׁתְּפוּ אַנְשֵׁי חֶצֶר זוֹ עִם אֶחָד מִשְׁנֵי הַמְּבּוּאוֹת - אִם בְּמִין [סוג מאכל] אֶחָד נְשַׁתְּפוּ, אֲפֵלוּ כִּלָּה אוֹתוֹ הַמִּין - הֲרִי זֶה עוֹשֶׂה שְׂתוּף אַחַר וּמִזְכָּה לָהֶן, וְאֵינוֹ צָרִיף לְהוֹדִיעַם פַּעַם שְׁנֵיָהּ. וְאִם בְּשְׁנֵי מִינֵין נְשַׁתְּפוּ, וְנִתְמַעַט הָאֵכֶל - מוֹסִיף וּמִזְכָּה, וְאֵינוֹ צָרִיף לְהוֹדִיעַ; וְאִם כֹּלוֹ - מִזְכָּה לָהֶם, וְצָרִיף לְהוֹדִיעַם. נִתּוֹסְפוּ שְׁכָנִים בְּחֶצֶר זוֹ - מִזְכָּה לָהֶם, וְצָרִיף לְהוֹדִיעַם.

ז. נְשַׁתְּפֶה חֶצֶר זוֹ עִם בְּנֵי מְבּוּי זֶה מִפְּתַח זֶה, וְעִם בְּנֵי הַמְּבּוּי הַשְּׁנִי מִן הַפֶּתַח הָאַחַר - מְתִירָת עִם שְׁנֵיָהֶן, וְהֵן מְתִירִין עִמָּה; וְשְׁנֵי הַמְּבּוּאוֹת אֲסוּרִין זֶה עִם זֶה. לֹא עֲרָבָה עִם אֶחָד מֵהֶן, אוֹסֵרָת עַל שְׁנֵיָהֶן.

ח. הָיְתָה חֶצֶר זוֹ רְגִילָה בְּפֶתַח אֶחָד, וְהַפֶּתַח הַשְּׁנִי אֵינָה רְגִילָה בּוֹ - זֶה שְׂרָגִילָה לְהַכְנִיס וּלְצֵאת בּוֹ, אוֹסֵר; וְשְׂאֵינָה רְגִילָה בּוֹ, אֵינוֹ אוֹסֵר. עֲרָבָה עִם מְבּוּי שְׂאֵינָה רְגִילָה בּוֹ - הַתֵּר הַמְּבּוּי הָאַחַר לְעַצְמוֹ, וְאֵינוֹ צָרִיף לְעֶרֶב עִמָּה.

ט. עֲרָבוּ בְּנֵי הַמְּבּוּי שֶׁהָיָה רְגִילָה בּוֹ לְעַצְמָן, וְהָיָה לֹא עֲרָבָה עִמּוֹ, וְלֹא עִם הַמְּבּוּי הָאַחַר שְׂאֵינָה רְגִילָה בּוֹ, וְגַם לֹא עֲרָבוּ בְּנֵי הַמְּבּוּי שְׂאֵינָה רְגִילָה בּוֹ - דּוֹחִין [מחשיבים] אוֹתָהּ אֲצֵל זֶה הַמְּבּוּי שְׂאֵינָה רְגִילָה בּוֹ, מִפְּנֵי שְׁלֵא עֲרָב; הוֹאִיל וְהָיָה לֹא עֲרָבָה וְהוּא לֹא עֲרָב - דּוֹחִין אוֹתָהּ אֲצֵלוֹ, כְּדִי שְׁלֵא תֵאָסֵר עַל מְבּוּי זֶה [שרגילה בו] - שֶׁעֲרָב לְעַצְמוֹ. י. חֶצֶר שִׁישׁ לָהּ פֶּתַח לְמְבּוּי, וּפְתַח אַחַר לְבִקְעָה [שטח ללא מחיצות] אוֹ לְקַרְפֵּף [חצר גדולה בלי בית] יָתֵר מִבֵּית סַאֲתִים [- מאה אמה על חמישים] - הוֹאִיל וְאֵסוּר לְטַלְטֵל מְחֻצְרֵי לְאוֹתוֹ קַרְפֵּף, אֵינוֹ סוּמֵךְ אֲלֵא עַל פֶּתַח שֶׁל מְבּוּי; לְפִיכֶף אוֹסֵר עַל בְּנֵי הַמְּבּוּי, עַד שִׁישְׁתְּפֶה עִמָּהֶן. אֲבָל אִם הָיָה הַקַּרְפֵּף בֵּית סַאֲתִים אוֹ פְּתוּחַ, אֵינוֹ אוֹסֵר עַל בְּנֵי הַמְּבּוּי; שֶׁעַל הַפֶּתַח הַמִּיחָד לוֹ סוּמֵךְ, הוֹאִיל וּמְתֵר לְטַלְטֵל בְּכֹל הַקַּרְפֵּף.

יא. אֶחָד מִבְּנֵי מְבּוּי שֶׁהֵלֵךְ לְשִׁבּוֹת בְּמְבּוּי אַחַר, אֵינוֹ אוֹסֵר עֲלֵיהֶן; וְכֵן אֶחָד מִבְּנֵי מְבּוּי שֶׁבָּנָה מִצְבָּה [עמוד] רְחֵבָה אַרְבַּעָה טְפָחִים עַל פְּתָחוֹ, אֵינוֹ אוֹסֵר עֲלֵיהֶן - שֶׁהָיָה הַפְּרִישׁ עַצְמוֹ מֵהֶן, וְחָלַק רְשׁוּתוֹ.

יב. אַנְשֵׁי מְבּוּי שֶׁנְשַׁתְּפוּ מְקַצְתָן, וְשִׁכְחוּ מְקַצְתָן וְלֹא נְשַׁתְּפוּ - מְבַטְלִין רְשׁוּתָן לְאֵלוֹ שֶׁנְשַׁתְּפוּ, וְדִינָם לְעִנְיָן בְּטוֹל רְשׁוּת, כְּדִין אַנְשֵׁי חֶצֶר שֶׁשִׁכַּח אֶחָד מֵהֶן אוֹ שְׁנֵים וְלֹא עֲרָבוּ; וְכִבְרָ אֲמַרְנוּ, שֶׁכֹּל אָדָם עִם אַנְשֵׁי בֵיתוֹ הַסְּמוּכִין עַל שְׁלֶחֶנוֹ, כְּאִישׁ אֶחָד הֵן תְּשׁוּבִין, בֵּין לְעַרְוֵבֵי חֻצוֹת, בֵּין לְשְׂתוּפֵי מְבּוּאוֹת.

יג. מְבּוּי שֶׁעֲרָבוּ כֹל חֻצוֹת שָׁבוּ כֹל חֶצֶר וְחֶצֶר בְּפִנֵּי עַצְמָהּ, וְאַחַר כֵּן נְשַׁתְּפוּ בְּלֶן בְּמְבּוּי - שִׁכַּח אֶחָד מִבְּנֵי חֶצֶר וְלֹא עֲרָב עִם בְּנֵי חֻצְרוֹ, לֹא הִפְסִיד כְּלוּם; שֶׁהָרִי בְּלֶן נְשַׁתְּפוּ [ב'שיתוף מבואות], וְעַל הַשְּׂתוּף סוּמְכִין [לטלטל]; וְלֹא הִצְרִיכוּ לְעֶרֶב בְּחֻצוֹת עִם הַשְּׂתוּף, אֲלֵא שְׁלֵא לְשַׁכַּח הַתִּינוּקוֹת - וְהָרִי עֲרָבוּ בְּחֻצוֹת. אֲבָל אִם שִׁכַּח אֶחָד מִבְּנֵי הַמְּבּוּי וְלֹא נְשַׁתְּפֶה - אֲסוּרִין בְּמְבּוּי, וּמְתִירִין כֹּל בְּנֵי חֶצֶר לְטַלְטֵל בְּחֻצְרָן; שֶׁהַמְּבּוּי לְחֻצוֹת,

שבמדינה, הפסיד את כל המדינה בלה; ונמצא מהלך מביתו עד ערובו אלפים אמה, ומערובו אלפים עד ביתו, ואינו מהלך מביתו במדינה לרוח מערב אפלו אמה אחת. המניח ערובו ברשות יחיד - אפלו היתה מדינה גדולה כגינה, ואפלו עיר חרבה, או מערה הראויה לדיורין [למגורים] - מהלך את בלה וחוצה לה אלפים אמה לכל רוח.

ה. המניח ערובו בתוך המדינה ששבת בה, לא עשה כלום; ואין מודדין לו ממקום ערובו, אלא הרי הוא כבני המדינה בלן, שיש להן אלפים אמה לכל רוח חוץ למדינה. וכן אם נמן ערובו במקומות המצטרפין לעיר שמודדין התחום חוץ מהן, הרי זה פנותנו בתוך העיר. נמן ערובו חוץ לתחום, אינו ערוב.

ו. אין מערבין ערובי תחומין, אלא לדבר מצוה - כגון שהיה רוצה לילה לבית האכל, או למשתה של נשואין, או להקביל פני רבו או חברו שבא מן הדרך, וכיוצא באלו; או מפני הראה - כגון שהיה רוצה לברח מן הגוים, או מן הלסטים, וכיוצא בזה. ואם ערב שלא לאחד מכל אלו, אלא לדברי הרשות - הרי זה ערוב.

ז. כל [מזון] שמשתתפין בו [בשיתופי מבואות - גס] מערבין בו ערובי תחומין; וכל שאין משתתפין בו, אין מערבין בו ערובי תחומין. וכמה שעור ערובי תחומין? מזון שתי סעודות לכל אחד ואחד; ואם היה לפתן - תבשיל שנאכל עם לחם] - כדי לאכל בו [עם הלחם] שתי סעודות, כמו השתוף.

ח. וצריך שיהא הוא וערובו במקום אחד, כדי שיהיה אפשר לו לאכלו בין השמשות. לפיכך, אם נתפון לשבת ברשות הרבים, והניח ערובו ברשות היחיד, או ברשות היחיד, והניח ערובו ברשות הרבים - אינו ערוב; שאי אפשר לו להוציא מרשות היחיד לרשות הרבים בין השמשות, אלא בעברה.

ט. אכל אם נתפון לשבת ברשות היחיד או ברשות הרבים, והניח ערובו בכרמלית, או שנתפון לשבת בכרמלית [רשות הרבים מדרבנן], והניח ערובו ברשות היחיד או ברשות הרבים - הרי זה ערוב; שבשעת קנית הערוב, שהוא בין השמשות, מתר להוציא ולהכניס מכל אחת משתי הרשויות לכרמלית לדבר מצוה - שכל דבר שהוא מדברי סופרים [- חכמים], לא גזרו עליו בין השמשות במקום מצוה או בשעת הדחק.

י. נתנו במגדל, ונעל ואבד המפתח - אם יכול להוציא בלא עשיית מלאכה [אסורה], הרי זה ערוב; שאין אסור לעשות בין השמשות במקום מצוה, אלא מלאכה. נתנו בראש הקנה או הקנדס הצומחין מן הארץ, אינו ערוב - גזרה שמא יתלש; ואם היו תלושין ונעוצין, הרי זה ערוב. יא. כל המניח ערובו, יש לו במקום ערובו ארבע אמות [שהם כחצרון]. לפיכך, המניח ערובי תחומין שלו בסוף התחום, ונתגלגל הערוב ויצא חוץ לתחום בתוך שתי

שעושים לעצמן, אם היו המשארין רבים - ואסורין לטלטל בשאר כל המדינה.

כא. ודבר זה משום הכר הוא, כדי שידעו שהערוב התייר להן לטלטל במדינה זו שרבים בוקעין [הולכין] בה - שהרי המקום שנשאר ולא נשתתף עמהן, אין מטלטלין בו אלא אלו לעצמן ואלו לעצמן.

כב. מדינה של רבים שיש לה פתח אחד, וסלם [לחומה] במקום אחד - מערבין את בלה, ואינה צריכה שיור - להשאיר בית בלא ערוב להיכר; שאין הסלם שבחומה חשוב כפתח. הבתים שמניחין אותן שיור - אף על פי שאינן פתוחין לעיר, אלא אחוריהן לעיר ופניהם לחוץ - עושין אותן שיור, ומערבין את השאר.

כג. המזכה בשתוף לבני המדינה - אם ערבו בלן ערוב אחד - אינו צריך להודיע, שזכות היא להן; ודין מי ששכח ולא נשתתף עם בני המדינה, או מי שהלך לשבות בעיר אחרת, או גוי שהיה עמהן במדינה - דין הכל, כדינם כחצר ומבוי.

כד. מדינה שנשתתפו כל יושביה חוץ ממבוי אחד, הרי זה אוסר על בלן; ואם בנו מצבה על פתח המבוי, אינו אוסר עליהן. לפיכך אין מערבין מדינה לחצאין - אלא או כלה, או מבוי מבוי; ובונה כל מבוי מצבה על פתחו, אם רצה לחלק רשותו מהן - כדי שלא יאסר על שאר המבואות.

יום חמישי

הלכות ערובין פרק ו

א. מי שניצא מן המדינה [עיר] בערב שבת, והניח מזון שתי סעודות רחוק מן המדינה בתוך התחום [של העיר], וקבע [בכך את] שביתתו [- מקומו] שם - אף על פי שהורו למדינה ולן בביתו, נחשב אותו כאלו שבת במקום שהניח בו שתי הסעודות; וזה הוא הנקרא 'ערובי תחומין'.

ב. ויש לו [- ברשותו] להלך ממקום ערובו למחר, אלפים אמה לכל רוח. לפיכך, כשהוא מהלך ממקום ערובו למחר אלפים אמה כנגד המדינה, אינו מהלך במדינה אלא עד סוף מדתו; ואם היתה המדינה מבלעת בתוך מדתו - תחשב המדינה בלה כארבע אמות, וישלים מדתו חוצה לה.

ג. ביצד? הרי שהניח את ערובו ברחוק אלף אמה מביתו שבמדינה לרוח מזרח, נמצא מהלך למחר ממקום ערובו אלפים אמה למזרח, ומהלך ממקום ערובו אלפים אמה למערב - אלף שמן הערוב עד ביתו, ואלף אמה מביתו בתוך המדינה, ואינו מהלך במדינה, אלא עד סוף האלף. היה מביתו עד סוף המדינה פחות מאלף אפלו אמה אחת, שנמצאת מדתו פלת חוץ למדינה - תחשב המדינה בלה כארבע אמות, ויהלך חוצה לה תשע מאות וששה ותשעים אמה תשלום האלפים.

ד. לפיכך, אם הניח ערובו ברחוק אלפים מביתו

תחומין אלא לדעתו, שמה אינו רוצה לערב באותה הרוח שרצה זה בה. ואם הודיעו מבעוד יום - אף על פי שלא רצה אלא משתחשף, הרי זה ערוב; ואם לא הודיעו עד שחשכה - אינו יוצא בו, שאין מערבין משתחשף.

יט. כל הזוכה [הראוי שיזכו על ידו] בערובי תצרות, מופין על ידו בערובי תחומין; וכל מי שאין מופין על ידו ערובי תצרות, אין מופין על ידו ערובי תחומין.

כ. נותן אדם מזה לבעל הבית, כדי שיקח לו פת ויערב לו בה ערובי תחומין. אבל אם נתן לחנוני, או לנחתום, ואמר לו: 'זכה לי במעה זו' - אינו ערוב; ואם אמר לו: 'ערב עלי במעה זו' - הרי זה לוקח בה פת או אכל מן האכלין, ומערב עליו. ואם נתן לו פלי, ואמר לו: 'תן לי בזה אכל, וזכה לי בו' - הרי זה לוקח אכל, ומערב עליו בו.

כא. מערב אדם ערובי תחומין על ידי בנו ובתו הקטנים, ועל ידי עבדו ושפחתו הפגועים, בין מדעתן, בין שלא מדעתן; לפיכך, אם ערב עליהן וערבו לעצמן, יוצאין בשל רבן. אבל אינו מערב לא על ידי בנו ובתו הגדולים, ולא על ידי עבדו ושפחתו העבדים, ולא על ידי אשתו - אלא מדעתן, ואף על פי שהן אוכלין אצלו על שלחנו. ואם ערב עליהן, ושמעו ושתקו ולא מחו - יוצאין בערובו; ערב על כל אחד מהן, וערבוהו לעצמן - אין להן מחאה גדולה מזו, ויוצאין בערוב עצמן. קטן בן שש שנים או פחות - יוצא בערוב אמו, ואין צריך להניח עליו מזון שתי סעודות לעצמו.

כב. הרוצה לשלח ערובו ביד אחר להניחו לו במקום שהוא רוצה לקבץ שביתתו שם, הרשות בידו. וכשהוא משלחו, אינו משלחו ביד חרש שוטה וקטן, ולא ביד מי שאינו מודה במצות ערוב; ואם שלח, אינו ערוב. ואם שלחו ביד אחד מאלו הפסולין להוליכו לאדם בשר, כדי שיוליכו הפשר ויניחו במקום הערוב - הרי זה בשר, ואפלו שלחו על הקוף או על הפיל; והוא, שיהיה עומד מרחוק, עד שיראה זה הפסול או הבהמה שהגיעו אצל הפשר, שאמר לו להוליך את הערוב. וכן רבים שנסתתפו בערובי תחומין, ורצו לשלח ערובן ביד אחד - הרי אלו משלחין.

כג. אחד או רבים שאמרו לאחד: 'ערב עלינו, וערב עליהם באי זה רוח שרצה' - הרי זה ערוב, ויוצאין בו; שהרי לא יחדו לו רוח. האומר לחברו: 'ערב עלי בתמרים' וערב עליו בגרוגרות [תאנים יבשות], בגרוגרות וערב עליו בתמרים, אמר לו: 'הנח ערובי במגדל' והניחו בשוכף, 'בשוכף', והניחו במגדל, 'בפית' והניחו בפעליה, 'בעליה' והניחו בפית - אינו ערוב; אבל אם אמר לו: 'ערב עלי' סתם, וערב עליו - בין בתמרים בין בגרוגרות, בין בפית בין בפעליה - הרי זה ערוב.

כד. כשם שמבכרין על ערובי תצרות ושתופי מבואות, כך מבכרין על ערובי תחומין; ואומר: 'בזה הערוב יהיה

אמות - הרי זה ערוב, וכאלו לא יצא ממקומו. ואם יצא חוץ לשתי אמות - אינו ערוב, שהרי נעשה חוץ לתחום. והמניח ערובו חוץ לתחום - אינו ערוב, מפני שאינו יכול להגיע אל ערובו.

יב. נתגלגל הערוב ויצא שתי אמות חוץ לתחום, או אבד, או נשרף, או שהיה תרומה ונטמא - מבעוד יום, אינו ערוב; משחשכה, הרי זה ערוב; שקנת [מימוש] הערוב, בין השמשות. ואם ספק, הרי זה ערוב - שספק הערוב, פשר; לפיכך, אם נאכל הערוב בין השמשות, הרי זה ערוב.

יג. אמרו לו שנים: 'צא וערב עלינו', אחד ערב עליו מבעוד יום, ואחד ערב עליו בין השמשות - זה שערב עליו מבעוד יום, נאכל ערובו בין השמשות, וזה שערב עליו בין השמשות, נאכל ערובו משחשכה - שניהם קנו ערוב; שבין השמשות ספק הוא, וספק הערוב פשר. ואף על פי כן, ספק חשכה ספק לא חשכה - אין מערבין ערובי תחומין לכתחלה; ואם ערב, הרי זה ערוב.

יד. נפל על הערוב גל [אבנים] מבעוד יום - אם יכול להוציאו בלא עשיית מלאכה, הרי זה בשר, לפי שמתר להוציאו בין השמשות, שהיא שעת קננת הערוב; ואם נפל עליו גל משחשכה - הרי זה ערוב, ואף על פי שאי אפשר להוציאו אלא בעשיית מלאכה. ספק מבעוד יום נפל, או משחשכה - הרי זה בשר, שספק הערוב פשר.

טו. אבל אם ערב בתרומה שהיא ספק טמאה - אינו ערוב, שאינה סעודה הראויה [לאכילה]; וכן אם היה לפניו שתי פירות של תרומה, אחת טהורה ואחת טמאה, ואינו יודע אי זו היא משתייהן, ואמר: 'ערובי בטהורה בכל מקום שהוא' - אינו ערוב, שאין כאן סעודה הראויה לאכילה.

טז. אמר: 'כפר זו היום חל ולמחר קדש', וערב בה - ערובו ערוב, שבין השמשות עדין לא נתקדשה ודאי, וראויה היתה מבעוד יום; אבל אם אמר: 'היום קדש ולמחר חל' - אין מערבין בה, שאינה ראויה עד שתחשף. וכן אם הפריש תרומה, והתנה עליה שלא תהיה תרומה עד שתחשף - אין מערבין בה, שהרי היא טבל כל בין השמשות, וצריך שתהיה סעודה ראויה מבעוד יום.

יז. הנותן ערובו בבית הקברות - אינו ערוב; לפי שבית הקברות אסור בהנחה, וכיון שרוצה בקיום הערוב שם אחר קנינה, הרי נהנה בו. נתנו בבית הפרס [שדה שטמא מספק] - הרי זה ערוב, ואפלו היה כהן; מפני שיכול לקנס שם במגדל הפורת, או שינפח [על העפר לצורך בזיקת טומאה] והולך.

יח. רבים שרצו להשתתף בערובי תחומין - מקבצין בלן ערובן שתי סעודות לכל אחד ואחד, ומניחין אותו בכלי אחד במקום שירצו. ואם עשה אחד ערוב על ידי כלן - צריך לזכות להן על ידי אחר [שיקנה הסעודות עבור כולם], וצריך להודיעם; שאין מערבין לו לאדם ערובי

פלונית', או 'ברחוק אלה אמה', או 'אלפים ממקומי זה' - הרי זה לא קנה שביתה ברחוק מקום; ואין לו אלא אלפים אמה לכל רוח ממקום שהוא עומד בו כשחשכה. ו. אמר: 'שביתתי תחת אילן פלוני', או 'תחת סלע פלונית' - אם יש תחת אותו אילן או אותה סלע שמונה אמות או יותר, לא קנה שביתה; שהרי לא פון מקום שביתתו - שאם בא לשבת בארבע אמות אלו, שמא בארבע אמות אלו האחרות הוא שקנה שביתה.

ז. לפיכך, צריך להתפונן לשבת בעקרו, או בארבע אמות שבדרומו, או שבצפונו. ואם היה תחתיו פחות משמונה, ונתפונן לשבת תחתיו - קנה; שהרי אין שם שיעור שני מקומות, והרי מקצת מקומו מסים. היו שנים באים בדרך, אחד מהן מפיר אילן או גדר או מקום שהוא קובע בו שביתה, והשני אינו מפיר - זה שאינו מפיר מוסר שביתתו למפיר, והמפיר מתפונן לשבת הוא ונתברו במקום שהוא מפיר.

ח. אנשי העיר ששלחו אחד מהן להוליך להן ערובין למקום ידוע [מסוים], והחזיק [היה בעיצומה של הליכה] בדרך, והחזירו חברו, ולא הוליך ערובין - הן לא קנו שביתה באותו מקום, שהרי לא הגח שם ערובין, ואין להן להלך ממדינתן, אלא אלפים אמה לכל רוח; והוא קנה שם ערוב - שהרי הוא בא בדרך, ונתפונן לשבת שם, והחזיק בדרך; לפיכך יש לו למחר להלך לאותו מקום, ולהלך ממנו אלפים אמה לכל רוח.

ט. זה שאמרנו, שצריך הקונה שביתה ברחוק מקום שיחזיק בדרך, לא שיצא וילך בשדה, אלא אפלו ירד מן העליה [- עליית הגג] לילך לאותו מקום, וקדם שיצא מפתח החצר החזירו חברו - הרי זה החזיק, וקנה שביתה. וכן כל הקונה שביתה ברחוק מקום, אינו צריך לומר 'שביתתי במקום פלוני', אלא פיון שגמר בלבו והחזיק בדרך כל שהוא, קנה שם שביתה; ואין צריך לומר, מי שיצא ברגליו ועמד במקום שקנה בו שביתה, שאינו צריך לומר כלום, אלא פיון שגמר בלבו, קנה.

י. התלמידין שהולכין ואוכלין בלילי שבת בשדות ובכרמים, אצל בעלי הבתים שפתן מצויה לעוברי דרכים הבאים שם, ובאים ולנים בבית המדרש - מהלכין אלפים אמה לכל רוח מבית המדרש, לא ממקום האכילה; ושאלו מצאו סעודתן בבית המדרש, לא היו יוצאין לשדה; ואין דעתן סומכת לדירה, אלא על בית מדרשם.

הלכות ערובין פרק ח

א. אין מניחין שני ערובין, אחד במזרח ואחד במערב, כדי שיהלך במקצת היום על אחד משני הערובין, ובשאר היום על הערוב השני - שאין מערבין שני ערובין ליום אחד. טעה וערב לשתי רוחות, כמדמה הוא [- מפני שחשב] שמערבין לשתי רוחות, או שאמר לשנים: 'צאו וערבו

מתר לי להלך ממקום זה אלפים אמה לכל רוח'. ואם היה אחד מערב על ידי רבים, אומר: 'בזה הערוב יהיה מתר לפלוני ופלוני', או 'לבני מקום פלוני', או 'לבני עיר זו, להלך ממקום זה אלפים אמה לכל רוח'.

הלכות ערובין פרק ז

א. מי שיצא מערב שבת חוץ למדינה [עיר], ועמד במקום בתוך התחום או בסופו, ואמר: 'שביתתי במקום זה', וחסר לעירו ולן שם - יש לו להלך למחר מאותו מקום, אלפים אמה לכל רוח. וזה הוא עקר ערובי תחומין, לערב ברגליו; ולא אמרו לערב בהנחת מזון שתי סעודות בלבד במקום, אף על פי שלא יצא ולא עמד שם, אלא להקל על העשיר, שלא יצא אלא ישלח ערוכו ביד אחר ויניחנו לו.

ב. וכן אם נתפונן לקבע שביתתו במקום ידוע אצלו, כגון אילן או בית או גדר שהוא מפיר מקומו, ויש בינו ובינו כשחשכה אלפים אמה או פחות, והחזיק בדרך והלך כדי שיגיע לאותו מקום [כפני כניסת שבת] ויקנה בו שביתה - אף על פי שלא הגיע ולא עמד שם, אלא החזירו חברו ללון אצלו, או שחזר מעצמו ללון, או נתעכב - יש לו להלך עד מקום שנתפונן לו, ומאותו מקום אלפים אמה לכל רוח; שפיון שגמר בלבו לקבע שם שביתתו, והחזיק בדרך, נעשה כמי שעמד שם, או שהניח ערוכו שם.

ג. כמה דברים אמורים? בעני, שאין מטריחין אותו להניח ערוב; או ברחוק, כגון מי שהיה בא בדרך, והיה ירא שמא תחשף; והוא, שישאר מן היום כדי שיגיע לאותו מקום שקנה בו שביתה קדם שתחשף, אם רץ בכל כחו, ויהיה בינו ובין אותו מקום כשתחשף, אלפים או פחות. אבל אם לא היה דחוק ולא עני, או שלא נשאר מן היום כדי שיגיע אפלו רץ בכל כחו, או שהיה בין המקום שנתפונן לשבת בו ובין המקום שהוא עומד בו כשחשכה יותר מאלפים אמה, או שלא פון המקום שקנה בו שביתה - הרי לא קנה שביתה ברחוק מקום, ואין לו אלא אלפים אמה לכל רוח ממקום שהוא עומד בו כשחשכה.

ד. מי שעמד מבעוד יום ברשות היחיד, וקנה שם שביתה, או שהיה בא בדרך ונתפונן לשבת ברשות היחיד הידועה אצלו, וקבע שם שביתתו - הרי זה מהלך את בלה, וחוצה לה אלפים אמה לכל רוח. ואם היתה רשות היחיד זו מקום שלא הקף לדירה, או תל, או נקע - אם היה בה בית סאתים [מאה אמה על חמישים] או פחות, מהלך את בלה, וחוצה לה אלפים אמה לכל רוח; ואם היתה יותר על בית סאתים, אין לו בה אלא ארבע אמות, וחוצה מהן אלפים אמה לכל רוח. וכן אם הניח ערוכו במקום שלא הקף לדירה.

ה. הקונה [קובע] שביתה ברחוק מקום, ולא סים [ציון] מקום שביתתו - לא קנה שביתה שם. כיצד? היה בא בדרך, ואמר: 'שביתתי בשדה פלונית', או 'בבקעה

אלף, לא רצייתי לא אלף, אלא אהיה כבני עירי - כל שבת שירצה ילף, אף על פי שרצה משתתף.

ח. המערב לשני ימים טובים של גליות, או לשבת ויום טוב - אף על פי שהוא ערוב אחד לרוח אחת לשני הימים - צריך שיהיה הערוב במקומו מצוי כליל ראשון וכליל שני, כל בין השמשות. כיצד הוא עושה? מוליכו בערב יום טוב או בערב שבת, ומחשיף עליו, ונוטלו בידו [מפני הגנבים] וכא לו, אם היה ליל יום טוב [- שמותר לטלטל]; ולמחר מוליכו לאותו מקום, ומניחו שם עד שתתחשב, ואוכלו אם היה ליל שבת, או מביאו אם היה ליל יום טוב - מפני שהן שתי קדשות, ואינם כיום אחד, כדי שנאמר: 'מליל ראשון קנה הערוב לשני ימים'.

ט. נאכל הערוב בראשון - קנה הערוב בראשון, ואין לו ערוב לשני; ערב ברגליו בראשון, צריך לערב ברגליו בשני, והוא שילף ויעמד באותו מקום, ויחשב קלבו שיקנה שם שביתה. ערב בפת בראשון - אם רצה לערב ברגליו בשני, הרי זה ערוב; ואם רצה לערב בפת, צריך לערב באותה הפת עצמה שערב בה בראשון.

י. יום הכפורים שחל להיות ערב שבת או לאחר שבת, בזמן שמקדשין [את החודש] על [9] ה'ראיה [- עדות ראיות מולד הלבנה] - יראה לי שהן כיום אחד, וקדשה אחת הן. יא. זה שאמרנו שיש לו לאדם לערב שני ערובין בשתי רוחות לשני הימים, והוא שיהיה אפסור לו להגיע לכל אחד משני הערובין ביום הראשון; אבל אם אי אפשר לו להגיע לערוב של יום השני ביום הראשון, אין ערוב השני ערוב - שהערוב מצותו שיהיה בסעודה הראויה מבעוד יום, וזה הואיל ואינו יכול להגיע לזה הערוב ביום הראשון, הרי זה אינה ראויה מבעוד יום.

יב. כיצד? הרי שהניח ערובו ברחוק אלפים אמה מביתו לרוח מזרח, וסמך עליו ליום ראשון, והניח ערוב שני ברחוק אמה אחת או מאה או אלף ברוח מערב, וסמך עליו ליום שני - אין זה השני ערוב, שהרי ביום הראשון אין זה הערוב השני ראוי לו מבעוד יום, לפי שאינו יכול להגיע אליו, שהרי לא נשאר לו ברוח מערב כלום.

יג. אבל אם הניח ערובו ברחוק אלף וחמש מאות אמה מביתו ברוח מזרח, וסמך עליו ליום ראשון, והניח ערוב שני רחוק מביתו לרוח מערב בתוך חמש מאות אמה, וסמך עליו ליום שני - הרי זה ערוב, שהרי אפסור לו שיעצור לו ביום הראשון.

יד. יום טוב שחל להיות בערב שבת, אינו עושה ערוב ביום טוב, לא ערובי תצרות, ולא ערובי תחומין - אלא מערב הוא ביום חמישי שהוא ערב יום טוב. ואם חלו שני ימים טובים של גליות בתמישי וערב שבת, מערב מיום רביעי ערובי תחומין וערובי תצרות. ואם שכח ולא ערב - הרי זה מערב ערובי תצרות בתמישי ובערב שבת, ומתנה; אבל לא ערובי תחומין.

טו. כיצד מתנה? אומר בתמישי: 'אם היום יום טוב, אין

עלי, אחד ערב עליו לצפון ואחד ערב עליו לדרום - מהלף ברגלי שניהם.

ב. כיצד מהלף ברגלי שניהן? שאינו יכול להלף, אלא במקום שיש לשניהן להלף בו; נתן האחד ערובו ברחוק אלף אמה לרוח מזרח, והניח השני מהן ערובו ברחוק חמש מאות אמה לרוח מערב - אין זה שערכו עליו מהלף במערב אלא אלף אמה, ברגלי מי שערב עליו במזרח, ולא יהלף במזרח אלא אלף וחמש מאות, ברגלי מי שערב עליו במערב. לפיכך, אם ערב או ערכו עליו שני ערובין אלו, אחד ברחוק אלפים למזרח, ואחד ברחוק אלפים למערב - הרי זה לא יזוז ממקומו.

ג. מערב אדם שני ערובין בשתי רוחות, ומתנה ואומר: 'אם ארע לי דבר מצוה או נלחצתי [לברוח מהגוים] למחר ונצרכתי לרוח זו, זה הערוב הוא שאני סומך עליו, והערוב שברוח השנית אינו כלום; ואם נצרכתי לרוח זו השנית, זה הערוב הוא שאני סומך עליו, ושברוח הראשונה אינו כלום; ואם נצרכתי לשתי הרוחות, יש לי לסמך על איזה ערוב שארצה, ולא יזה שארצה אלף; ואם לא ארע לי דבר, ולא נצרכתי לרוח משתייהן - אין שני הערובין אלו ערוב, ואיני סומך על אחד מהן, אלא הריני כבני עירי, שיש לי אלפים אמה לכל רוח מחוץ לחומה'.

ד. כשם שאסור לצאת חוץ לתחום בשבת, כך אסור ביום טוב וביום הכפורים; וכשם שהמוציא מרשות לרשות בשבת חזב, כך המוציא ביום הכפורים חזב. אבל ביום טוב, מתר להוציא מרשות לרשות. לפיכך, מערבין ערובי תצרות ומשתתפין במבואות ליום הכפורים, כשבת; ומערבין ערובי תחומין ליום הכפורים ולקמים טובים, בדרך שמערכין לשבת.

ה. יום טוב שחל להיות סמוך לשבת, בין מלפניה בין מלאחריה, או שני ימים טובים של גליות - יש לו לערב שני ערובין לשתי רוחות, וסומך על אי זה מהן שירצה ליום הראשון, ועל הערוב שברוח השנית ליום השני; או מערב ערוב אחד לרוח אחת, וסומך עליו לאחד משני ימים, וביום השני יהיה כבני העיר וכאלו לא עשה ערוב, ויש לו אלפים אמה לכל רוח. במה דברים אמורים? בשני ימים טובים של גליות; אבל בשני ימים טובים של ראש השנה, הרי הן ביום אחד, ואינו מערב לשני הימים, אלא לרוח אחת.

ו. וכן מתנה אדם על ערובו, ואומר: 'ערובי לשבת זו, אבל לא לשבת אחרת'; 'לשבת אחרת, אבל לא לזו'; 'לשבתות, לא לימים טובים', 'לימים טובים, לא לשבתות'.

ז. אמר לתמשה: 'הריני מערב על איזה מקום שארצה, רצייתי ילף, לא רצייתי לא ילף' - אף על פי שרצה משתתף [אחר שחל הערוב], ילף; דבר שהוא מדברי סופרים, יש בו ברה [בסוף מתברר שמלכתחילה רצה לילך]. וכן המערב לשבתות של כל השנה, ואמר: 'רצייתי

השמועה [שנמסרה ממשנה רבנו] למדו, ענוי שהיא לנפש, זה הצום; וכל הצום בו, קיים מצות עשה. וכל האוכל או שותה בו, בטל מצות עשה, ועבר על לא תעשה, שנאמר: "פי כל הנפש אשר לא תענה בעצם היום הזה, ונכרתה"; מאחר שענין הכתוב פרת למי שלא נתענה, למדנו שמזהרין אנו בו על אכילה ושתיה. וכל האוכל או השותה בו בשוגג, חייב קרבן חטאת קבועה.

ה. וכן למדנו מפי השמועה, שאסור לרחץ בו או לסוף בו [שמן] או לנעל את הסנדל או לבעל. ומצנה לשבת מכל אלו, כדרך ששוכת מאכילה ושתיה, שנאמר: "שבת שבתון" - שבת לענין מלאכה, ושבתון לענינים אלו. ואין חייבין פרת או קרבן, אלא על אכילה ושתיה; אבל אם רחץ או סף או נעל או בעל, מכין אותו מפת מרדות.

ו. כשם ששבות מלאכה בו, בין ביום ובין בלילה - כך שבות של ענוי, בין ביום ובין בלילה. וצריך להוסיף מחל על קדש בכניסתו וביציאתו, שנאמר: "וענינתם את נפשתיכם בתשעה לחדש, בערב" - כלומר, התחל לצום ולהתענות מערב תשעה הסמוך לעשירי; וכן ביציאה שוהה בעניו מעט מלילי אחד עשר סמוך לעשירי, שנאמר: "מערב עד ערב תשבתו שבתכם".

ז. נשים שאוכלות ושותות עד שחשכה, והן אינן יודעות שמצנה להוסיף מחל על קדש - אין ממחין בידן, שלא יבאו לעשות בידן; שהרי אי אפשר שיהיה שוטר בבית כל אחד ואחד להזהיר נשיו; והנח להן שיהיו שוגגין, ואל יהיו מזידין. וכן כל הדומה לזה.

הלכות שביתת עשור פרק ב

א. האוכל ביום הפפורים מאכלין הראויין לאדם ככותבת הגסה [תמר גדול], שהיא פחות מכביצה במעט - הרי זה חייב. וכל האכלים מצטרפין לשעור זה. וכן השותה משקין הראויין לשתית אדם כמלא לגמיו של שותה, כל אחד ואחד לפי לגמיו - חייב; וכמה מלא לגמיו? פדי שישלם לצד אחד ויראה מלא; ושעור זה באדם בינוני - פחות מרביעית. וכל המשקין מצטרפין לשעור זה. ואכילה ושתיה, אין מצטרפין לשעור אחד.

ב. אחד האוכל אכלים המתירין, או שאכל דברים האסורין, כגון פגול [קרבו שנפסל במחשבה] ונותר [קרבו שעבר זמן אכילתו] וטבל [פירות שאינו מעושרין] ונבלות וטרפות וחלב או דם, הואיל אכל אכלים הראויין לאדם, הרי זה חייב פרת משום אוכל ביום הפפורים.

ג. אכל או שתה פחות משעור זה, אינו חייב פרת; אף על פי שהוא אסור מן התורה בחצי שעור, אין חייבין פרת אלא על כשעור. והאוכל או השותה חצי שעור, מכין אותו מפת מרדות [מלקות מדרבנן].

ד. אכל מעט וחרו ואכל וחרו ואכל - אם יש מתחלת אכילה ראשונה עד סוף אכילה אחרונה כפי אכילת שלש ביצים, הרי אלו מצטרפות לכשעור; ואם לאו, אין

בדברי כלום; ואם לאו, הרי זה ערוכ; ולמחר חוזר ומערב ואומר: 'אם היום יום טוב, כבר ערבתי מאמש, ואין בדברי היום כלום; ואם אמש היה יום טוב, הרי זה ערוכ'. כמה דברים אמורים? בשני ימים טובים של גליות; אבל בשני ימים טובים של ראש השנה, הרי הן כיום אחד, ואינו מערב להן אלא מערב יום טוב.

ברוך רחמנא דסייען

יום שישי

הלכות שביתת עשור

יש בכללן ארבע מצוות - שתי מצוות עשה, ושתי מצוות לא תעשה; וזה הוא פרטן: (א) לשבת בו ממלאכה; (ב) שלא לעשות בו מלאכה; (ג) להתענות בו; (ד) שלא לאכל ולשתות בו. ובאור כל המצוות האלו - בפרקים אלו.

הלכות שביתת עשור פרק א

א. מצות עשה לשבת ממלאכה בעשור לחדש השביעי, שנאמר: "שבת שבתון היא לכם"; וכל העושה בו מלאכה, בטל מצות עשה, ועבר על לא תעשה, שנאמר: "ובעשור וגו' כל מלאכה לא תעשו". ומה הוא חייב על עשיית מלאכה ביום זה? אם עשה ברצונו בידו, חייב פרת; ואם עשה בשגגה, חייב קרבן חטאת קבועה [בהמה בין לעשיר ובין לענין].

ב. כל מלאכה שחייבין על זדונה בשבת סקילה, חייבין על זדונה בעשור פרת; וכל שחייבין עליו קרבן חטאת בשבת, חייבין עליו קרבן חטאת ביום הפפורים. וכל דבר שאסור לעשותו בשבת אף על פי שאינו מלאכה, אסור לעשותו ביום הפפורים; ואם עשה, מכין אותו מפת מרדות [מלקות מדרבנן] כדרך שמשפין אותו על השבת. וכל שאסור לטלטלו בשבת, אסור לטלטלו ביום הפפורים; וכל שאסור לאמרו או לעשותו לכתחלה בשבת, כך אסור ביום הפפורים. כללו של דבר: אין בין שבת ליום הפפורים בענינים אלו, אלא שזדון מלאכה בשבת בסקילה, וביום הפפורים בכרת.

ג. ומתור לקנב את הירק ביום הפפורים, מן המנחה ולמעלה. ומה הוא הקנוב? שסיר את העלין המעפשות, וקצץ השאר ויתקן אותו לאכילה. וכן מפציעין באגוזין ומפרין ברמונים, מן המנחה ומעלה - מפני עגמת נפש [שנתענה נפשו יותר]. ויום הפפורים שחל להיות בשבת, אסור בקניבת ירק ובפציעת אגוזים ובפריחת רמונים כל היום. וכבר נהגו העם בשוער [בבבל] ובמערכ [ארץ ישראל], שלא יעשו אחד מכל אלו ביום הצום, אלא הרי הוא בשבת לכל.

ד. מצות עשה אחרת יש ביום הפפורים, והיא לשבת בו מאכילה ושתיה, שנאמר: "תענו את נפשתיכם" - מפי

גדולים לכל המצוות, ומשלימין [את כל הצום] מן התורה; אבל אם לא הביאו שתי שערות - צדין קטנים הן, ואינן משלימין אלא מדברי סופרים. קטן שהוא פחות מכן תשע - אין מענין אותו ביום הכפורים, כדי שלא יבואו לידי סכנה.

הלכות שביתת עשור פרק ג

א. אסור לרחץ ביום הכפורים - בין בתמין בין בצונן, בין כל גופו בין אבר אחד; אפלו אצבע קטנה, אסור להושיטה במים. והמלך והפלה רוחצין את פניהן - פלה, כדי שלא תתגנה על בעלה; והמלך, כדי שיראה בפינו, שנאמר: "מלך בפינו תחזינה עיניך". ועד כמה נקראת 'פלה'? עד שלשים יום.

ב. מי שהיה מלכלף בצואה או טיט - רוחץ מקום הטנופת כדרכו, ואינו חושש. ומדיחה אשה ידה אחת במים, ונותנת פת לכנה. והחולה רוחץ כדרכו, אף על פי שאינו מספן. וכל חבי טבילות טובלין כדרכן, בין בתשעה באב בין ביום הכפורים.

ג. מי שראה קרי בזמן הזה בלילי יום הכפורים - אם לח הוא, מקנח במפה ודיו; ואם גבש הוא או שנתלכלף - רוחץ מקומות המלכלכין בלבד, ומתפלל. ואסור לו לרחץ כל גופו או לטבל; שאין הטובל בזמן הזה טהור, מפני טמאת מת; ואין הרחיצה מקרי לתפלה בזמן הזה אלא מנהג, ואין מנהג לבטל דבר האסור אלא לאסר את המתר. ולא אמרו שהרואה קרי בלילי יום הכפורים טובל, אלא כשיתקנו טבילה לבעלי קריין; וכבר בארנו, שבטלה תקנה זו.

ד. טיט שהוא לח ביותר, כדי שנייח אדם ידו עליו ותעלה בה לחלוהית שאם הדיבק אותה לידו האחרת תדבק בה לחלוהית - אסור לישב עליו. לא ימלא אדם כלי חרש מים ויצטנן בו [יקרר גורו], שהמים נוזלים מדפנו; אפלו כלי מתכות אסור, שמא ינתוו מים על בשרו. ומתר להצטנן בפרות.

ה. לוקח אדם מטפחת מערב יום הכפורים, ושורה אותה במים, ומנגבה [מייבשה] מעט, ומניחה תחת הכנדים; ולקח מעבירה על פניו, ואינו חושש, ואף על פי שיש בה קר הרבה.

ו. ההולף להקביל פני רבו או פני אביו או פני מי שהוא גדול ממנו בחכמה, או לקרות בבית המדרש - עובר במים עד צנארו, ואינו חושש. ועושה מצוה שהלף לעשותה, וחוזר במים למקומו; שאם לא תתיר לו לחזור - אינו הולף, ונמצא נכשל [נמנע] מן המצוה. וכן ההולף לשמר פרוותיו - עובר במים עד צנארו, ואינו חושש; ובלבד שלא יוציאו ידיהם מתחת שולי בגדיהם, כדרך שעושים בחל.

ז. אסור לנעל מנעל וסנדל, אפלו ברגלו אחת; ומתר לצאת בסנדל של שעם [מעט אלון] ושל גמא [גומי] וכיוצא

מצטרפות לכשעור. שמה מעט וחזר ושתה וחזר ושתה - אם יש מתחלת שתייה ראשונה עד סוף שתייה אחרונה כדי שתיית רביעית, מצטרפין לשעור; ואם לאו, אין מצטרפין. ה. אבל אכלים שאינן ראוין למאכל אדם, כגון עשבים המרים או שרפים [הנוטפים מאילנות] הבאושין [מלובכאים], או ששתה משקין שאינם ראוין, כגון ציר [מי דג מלוח] או מוריס [שומן דג מלוח] וחמץ חי - אפלו אכל ושתה מהן הרבה, הרי זה פטור מן הכרת; אבל מפני אותו מכת מרדות.

ו. שמה חמץ מזוג [מעורב] במים, חיב. הכוסס [בפיו] פלפלין וזנגביל [קנמוח] גבש וכיוצא בהן, פטור; אבל זנגביל רטב, חיב. אבל עלי גפנים, פטור; לולבי גפנים [ענפי גפן רכים], חיב. ואלו הן לולבי גפנים? כל שלבלבו בארץ ישראל מראש השנה ועד יום הכפורים; יתר על זה - הרי הם כעצים, ופטור. וכן כל כיוצא באלו.

ז. אבל צלי במלח, מצטרף המלח לבשר; ציר [מיין] שעל גבי ירק, מצטרף; מפני שמכשירי האכל המערכים עם האכל, כאכל הן חשובין. הנה שבע מאכילה גסה שאכל עד שקץ בזמנו, ואכל יתר על שבעו - פטור, כמי שאכל אכלין שאינן ראוין לאכילה; שאף על פי שזה היתר ראוי לרעב, אינו ראוי לכל מי ששבע בה.

ח. חולה שיש בו סכנה ששאל [ביקש] לאכל ביום הכפורים - אף על פי שהרופאים הבקיאין אומרין 'אינו צריך' - מאכילין אותו על פי עצמו, עד שיאמר 'די'. אמר החולה: 'איני צריך', והרופא אומר 'צריך' - מאכילין אותו על פיו; והוא, שהיה רופא אמן [מומחה]. רופא אחר אומר 'צריך', ואחר אומר 'אינו צריך' - מאכילין אותו; מקצת הרופאים אומרין 'צריך', ומקצתן אומרין 'אינו צריך' - הולכין אחר הרב או אחר הבקיאין; ובלבד שלא יאמר החולה 'צריך אני'; אבל אם אמר 'צריך אני' - מאכילין אותו. לא אמר החולה שהוא צריך, ונחלקו הרופאים והיו פלן בקיאין, ואלו שאמרו 'צריך' פמנן שאמרו 'אינו צריך' - מאכילין אותו.

ט. עברה [מעוברת] שהריחה [מאכל מסוים], לוחשין לה באזנה שיום הכפורים הוא: אם נתקררה דעתה בזכרון זה, מוטב; ואם לאו, מאכילין אותה עד שתתישב נפשה. וכן מי שאחזו בלמוס [חולי הרעבון], מאכילין אותו עד שיאורו עיניו; אפלו גבלות ושקצים מאכילין אותו מיד, ואין משהין עד שימצאו דברים המתירין.

י. קטן בן תשע שנים וכן עשר שנים, מתחבין אותו [לצום] שעות. ביצד? הנה רגיל לאכל בשתי שעות ביום, מאכילין אותו בשלש; הנה רגיל בשלש, מאכילין אותו בארבע. לפי כח הבן, מוסיפין לענותו בשעתו. בן אחת עשרה שנה, בין זכר בין נקבה - מתענה ומשלים מדברי סופרים, כדי לחנכו במצוות.

יא. בת שתיים עשרה שנה ויום אחד וכן שלש עשרה שנה ויום אחד שהביאו שתי שערות [למטה] - הרי הן

ג. העושה אבות מלאכות הרבה ביום טוב בהתראה אחת, כגון שזרע ובנה וסתר וארג בהתראה אחת - אינו לוקה אלא אחת (משום ש); חלוק מלאכות לשבת (לחייב על כל מלאכה ומלאכה), ואין חלוק מלאכות ליום טוב.

ד. כל מלאכה שחייבין עליה בשבת - אם עשה אותה ביום טוב שלא לצורך אכילה - לוקה, חוץ מההוצאה מרשות לרשות ומהבערה; שמתוך שהתרה הוצאה ביום טוב לצורך אכילה, התרה שלא לצורך אכילה; לפיכך, מתר ביום טוב להוציא קטן או ספר תורה או מפתח וכיוצא באלו, מרשות לרשות. וכן מתר להבעיר, אף על פי שאינו לצורך אכילה. ושאר מלאכות - כל שיש בו צורך אכילה - מתר, כגון שחיטה ואפיה ולישה וכיוצא בהן; וכל שאין בהן צורך אכילה - אסור, כגון אריגה וכתיבה וכוונן וכיוצא בהן.

ה. כל מלאכה שאפשר לה לעשות מערב יום טוב, ולא יהיה בה הפסד ולא חסרון אם נעשת מבערב - אסרו חכמים לעשות אותה ביום טוב, אף על פי שהיא לצורך אכילה. ולמה אסרו דבר זה? גזירה שמא יניח אדם מלאכות שאפשר לעשותן מבערב ליום טוב, ונמצא יום טוב בלוי הולך בעשיית אותן מלאכות, וימנע משמחת יום טוב, ולא יהיה לו פנאי לאכל ולשתות.

ו. ומזה הטעם עצמו, לא אסרו ההוצאה ביום טוב, ואף על פי שכל הוצאה היא מלאכה שאפשר לעשותה מערב יום טוב. ולמה לא אסרוה? כדי להרבות בשמחת יום טוב, ויוליך ויביא כל מה שיירצה, וישלים חפציו, ולא יהא כמי שידיו אסורות. אבל שאר מלאכות שאפשר לעשותן מבערב - הואיל ויש בהן עסק (התעסקות), אין עושין אותן ביום טוב.

ז. ביצד? אין קוצרין, ולא דשין, ולא זורין, ולא בוררין, ולא טוחנין את החטים, ולא מרקדין (בנפוח) ביום טוב - שכל אלו וכיוצא בהן, אפשר לעשותן מבערב, ואין בכך הפסד ולא חסרון.

ח. אבל לשין, ואופין, ושוחטין, ומבשלין ביום טוב - שאם עשה אלו מבערב, יש בכך הפסד או חסרון; שאין לחם חם או תבשיל שבשל היום, כלחם שנאפה מאמש (מערב יו"ט) וכתבשיל שנתבשל מאמש; ולא בשר שנגשחט היום, כבשר שנגשחט מאמש. וכן כל כיוצא באלו. וכן מכשירי אכל נפש שיש בהן חסרון אם נעשו מבערב - עושין אותן ביום טוב, כגון שחיקת (כתישת) תבלין וכיוצא בהן.

ט. אין אופין ומבשלין ביום טוב, מה שאכל בחל; ולא התרה מלאכה שהיא לצורך אכילה, אלא כדי להנות בה ביום טוב. עשה כדי לאכל ביום טוב, והותר - מתר לאכל המותר בחל.

י. ממלאה אשה קדרה בשר, אף על פי שאינה צריכה אלא לתתיקה אחת. וממלא נחתום חבית של מים, אף על פי שאינו צריך אלא לקיתון אחד. וממלאה אשה תנור

בהן. וכורך אדם כגד על רגליו ויוצא בו - שהרי קשי הארץ מגיע לרגלו, ומרגיש שהוא יחף. התינוקות - אף על פי שהן מתרין באכילה ושתיה ורחיצה וסיכה, מונעין אותן ממנועל וסנדל.

י. מתר לכל אדם לנעל את הסנדל מחמת עקרב וכיוצא בה, כדי שלא תשכנו. והחיה (ויולדת) מתרת לנעל את הסנדל משום צנה, כל שלשים יום; והחולה כיוצא בה, אף על פי שאין שם סכנה.

ט. אסור לסוף מקצת גופו בכל גופו, בין סיכה של תענוג בין סיכה שאינה של תענוג. ואם היה חולה, אף על פי שאין בו סכנה, או שיש לו חטטין [אבעבועות] בראשו - סף פדרכו, ואינו חושש.

י. יש מקומות שנהגו להדליק את הגר בלילי יום הכפורים, כדי שתהיה לו בשבת פנים מאשתו ולא יבוא לידי תשמיש המטה; ויש מקומות שנהגו שלא להדליק, שמא יראה אשתו ותשא חן בעיניו ויבוא לידי תשמיש. ואם חל יום הכפורים להיות בשבת, חייבין הכל להדליק בכל מקום - שהדלקת גר בשבת חובה.

ברוך רחמנא דיסיען

שבת קודש

הלכות שביתת יום טוב

יש בכללן שתיים עשרה מצוות - שש מצוות עשה, ושש מצוות לא תעשה; וזה הוא פרטן: (א) לשבת בראשון של פסח; (ב) שלא לעשות בו מלאכה; (ג) לשבת בשביעי של פסח; (ד) שלא לעשות בו מלאכה; (ה) לשבת ביום חג השבועות; (ו) שלא לעשות בו מלאכה; (ז) לשבת בראש השנה; (ח) שלא לעשות בו מלאכה; (ט) לשבת בראשון של חג הסוכות; (י) שלא לעשות בו מלאכה; (יא) לשבת בשמיני של חג הסוכות; (יב) שלא לעשות בו מלאכה. ובאור שביתת ימים אלו - בפסקים אלו.

הלכות שביתת יום טוב פרק א

א. ששת הימים האלו שאסרן הכתוב בעשיית מלאכה - שהן ראשון ושביעי של פסח, וראשון ושמיני של חג הסוכות, וביום חג השבועות, ובאחד לחדש השביעי - הן הנקראין 'ימים טובים'. ושביתת כלן שנה, שהן אסורין בכל מלאכת עבודה, חוץ ממלאכה שהיא לצורך אכילה, שנאמר: "אף אשר יאכל לכל נפש"....

ב. כל השוכת ממלאכת עבודה באחד מהן, הרי גים מצות עשה, שהרי נאמר בהם "שבתון", כלומר שבות. וכל העושה באחד מהן מלאכה שאינה לצורך אכילה, כגון שפנה או הרס או ארג וכיוצא באלו - הרי בטל מצות עשה; ועבר על לא תעשה, שנאמר: "כל מלאכת עבודה לא תעשו", "כל מלאכה, לא יעשה בהם". ואם עשה בעדים והתראה, לוקה מן התורה.

שהמקצה אסור ביום טוב, ומתיר בשבת; מפני שיום טוב קל משבת, אסרו בו המקצה - שפא יבואו לזלזל בו.

יח. ביצד? תרנגלת העומדת [המיועדת] לגדל ביצים, ושור העומד לתרישה, ויוגי שוקף, ופרות העומדין לסחורה - כל אלו וכיוצא בהן מקצה הן, ואסור לאכל מהן ביום טוב, עד שיקיין אותן מבערב [החג], ויחשב עליהן לאכילה. אבל בשבת - הכל מוכן אצל שבת, ואינו צריך הכנה. וכשם שהמקצה אסור ביום טוב, כך הנולד [שנוצר מצב חדש ביו"ט, כגון כלי שנשבר] - אסור.

יט. חל מכין לשבת, וחל מכין ליום טוב; אבל אין יום טוב מכין לשבת, ולא שבת מכינה ליום טוב. לפיכך, ביצה שנולדה ביום טוב [שחל] - אחר השבת - אסורה, אף על פי שהתרנגלת עומדת לאכילה; הואיל ומאמש [אתמול] נגמרה הביצה, נמצא שבת מכין אותה ליום טוב. ואסורה בכל יום טוב - גזרה משום יום טוב שאחר שבת. וכן ביצה שנולדה בכל שבת, אסורה - גזרה משום שבת שאחר יום טוב.

כ. וכשם שאסור לאכלה, כך אסור לטלטלה. ואפלו נתערבה באלף - פלן אסורות; שהרי למחר יתרו הכל, וכל דבר שיש לו מתירין [שיש אפשרות להתירן], אפלו באלף אלפים אינו בטל. השוחט תרנגלת ביום טוב, ומצא בה ביצים גמורות [מוכנות] - הרי אלו מתרות; שאין זה דבר מצוי תמיד; ודבר שאינו מצוי אלא קרי [מקרה קרה], לא גזרו בו.

כא. זה שאנו עושין בחוצה לארץ, כל יום טוב מאלו, שני ימים - מנהג הוא; ויום טוב שני מדברי סופרים הוא, ומדברים שנתחדשו בגלות. ואין עושין בני ארץ ישראל שני ימים, אלא בראש השנה בלבד. ובהלכות קדוש החדש מספר זה, נבאר עקר מנהג זה, ומאי זה טעם עושין ראש השנה שני ימים בכל מקום.

כב. יום טוב שני - אף על פי שהוא מדברי סופרים - כל שאסור בראשון, אסור בשני. וכל המחלל יום טוב שני, ואפלו של ראש השנה - בין בדבר שהוא משום שבות, בין במלאכה, בין שיצא חוץ לתחום - מפני אותו מפת מדות [מלקות מדברנו], או מנדין אותו, אם לא היה מן התלמידים [תלמידי חכמים]. וכשם שהראשון אסור בספד ותענית ותציב בשמחה, כך השני; ואין ביניהן הפרש, אלא לענין המת בלבד.

כג. ביצד? המת ביום טוב ראשון, יתעסקו בקבורתו גוים; וביום טוב שני, יתעסקו בו ישראל; ועושין לו כל צרכיו, כגון עשית המטה ותפירת תכריכין וקציצת הבשמים וכן כל כיוצא בזה - שיום טוב שני לגבי המת כחל הוא חשוב, ואפלו בשני ימים טובים של ראש השנה.

כד. שני ימים טובים אלו של גליות - שתי קדשות הן, ואינן ביום אחד; לפיכך, דבר שהיה מקצה ביום טוב ראשון, או שנולד בראשון - אם הכין אותו לשני, הרי זה

פת, אף על פי שאינה צריכה אלא לכפר אחד - שבזמן שהפת מרבה, היא נאפית יפה. ומולח אדם כמה תתיכות בבת אחת, אף על פי שאינו צריך אלא לתתיכה אחת. וכן כל כיוצא בזה.

יא. המבשל או האופה ביום טוב כדי לאכל בו ביום, או שזמן אורחים ולא באו, ונשאר התבשיל והפת - הרי זה מתיר לאכלו למחר בין בחל בין בשבת, ובלבד שלא יערים [וירבה מתוך כוונה לשייר]. ואם הערים - הרי זה אסור, ואפלו בשבת שאחר יום טוב; מפני שהחמירו במערים יותר מן המזיד.

יב. מי שהיתה לו בהמה מספגת [נוטה למות] - לא ישחט אותה ביום טוב, אלא אם כן יודע שיכול לאכל ממנה כזית צלי מבעוד יום; כדי שלא ישחט ביום טוב מה שיאכל בחל. וכן כל כיוצא בזה.

יג. אין אופין ומבשלין ביום טוב, כדי להאכיל גוים או כלבים, שנאמר: "הוא לבדו יעשה לכם" - "לכם", ולא לגוים; "לכם", ולא לבהמה. לפיכך, מזמנין [לסעודה] את הגוי בשבת, ואין מזמנין אותו ביום טוב - גזרה, שפא ירבה בשבילו. אבל אם בא הגוי מאליו - אוכל עמהם מה שהם אוכלין, שפכר הכינוהו.

יד. בהמה שחציה של גוי וחציה של ישראל - מתיר לשחטה ביום טוב; שאי אפשר לאכל ממנה כזית בשר בלא שחיטה. אבל עסה שחציה לגוי וחציה לישראל - אסור לאפות אותה, מפני שיכול לחלק הפצק. בני החיל [-חילים] שנתנו קמח לישראל לעשות להן פת ביום טוב - אם ששונתנין ממנה פת לתינוק אין מקפידין, מתיר לאפותו להם ביום טוב; שכל פת ופת ראוי לתינוק. עסת הפלבים - בזמן שהרועים אוכלין ממנה, נאפית ביום טוב. **טו.** המבשל ביום טוב לגוים או לבהמה או להניח לחל - אינו לוקה; שאילו באו לו אורחים, היה אותו תבשיל ראוי להם. עשה נפשיו והותיר, מתיר להאכיל ממנו לגוים ולבהמה.

טז. רחיצה וסיכה - הרי הן בכלל אכילה ושתיה, ועושין אותן ביום טוב, שנאמר: "אשר יאכל לכל נפש", לכל שבצרך הגוף. לפיכך, מחמין חמין ביום טוב, ורוחץ בהם פניו ידיו ורגליו; אבל כל גופו, אסור משום גזרת מרחץ [שמא יחס שלא לצורך]. וחמין שהוחמו מערב יום טוב, רוחץ בהן כל גופו ביום טוב - שלא גזרו על דבר זה, אלא בשבת בלבד.

יז. כל שאסור בשבת - בין משום שהוא דומה למלאכה או מביא לידי מלאכה, בין שהוא משום שבות [שחכמים הוסיפו חומרה והשבתה] - הרי זה אסור ביום טוב, אלא אם כן היה בו צרך אכילה וכיוצא בה, או דברים שהן מתירין ביום טוב, כמו שיתבאר בהלכות אלו. וכל שאסור לטלטלו בשבת, אסור לטלטלו ביום טוב, אלא לצורך אכילה, וכיוצא בה. וכל שמתיר בשבת, מתיר ביום טוב. ויש ביום טוב מה שאין בשבת, אסור מקצה [כדלקמן] -

ו. זמן [חישוב לאכול] שחרים ולבנים, ומצא שחרים במקום לבנים ולבנים במקום שחרים - אסורים; שאני אומר: 'שמן אותן שזמן פרחו להן, ואלו אחרים הן', וכל ספק מוכן, אסור. זמן שנים ומצא שלשה, הכל אסור; שלשה ומצא שנים, מתרין. זמן בתוך הקן, ומצא לפני הקן - אם אין שם קן אלא הן ואינן יכולין לפרח, ואף על פי שיש שם קן אחר בקרן זוית בתוך חמשים אמה - הרי אלו מתרין; שאין המדדה [מקפץ] מדדה אלא כנגד קנו בשנה.

ז. דגים שפכירין [ברכות] גדולים, וכן חיה ועוף שפכירין [מקומות מגודרים] גדולים - כל שהוא מחסר צידה, עד שאומרין [החפצים לצודו]: 'הבא מצודה ונצודנו' - הרי זה מקצה, ואין צדין אותם ביום טוב; ואם צד, לא יאכלו. וכל שאינו צריך מצודה - הרי זה מוכן, וצדין אותו ביום טוב ואוכלין אותו. וכן חיה שקננה [בנתה קו לבניה] בפרדס הסמוך לעיר - ילדיה פשהן קטנים שאינן צריכין צידה, אינן צריכים זמון, מפני שדעתו עליהן.

ח. מצודות חיה ועופות ודגים שפרסן מערב יום טוב - לא יטל מהן ביום טוב, אלא אם כן יודע שנצודו מערב יום טוב. הסוכר אמת המים מערב יום טוב, ולמחר השפים ומצא בה דגים - הרי אלו מתרין; שפכר נצודו מערב יום טוב, והרי הן מוכנין.

ט. בית [אטום] שהוא מלא פרות מוכנין [לאכילה] ונפחת [נשבר הכותל], נוטל ממקום הפחת. העומד על המקצה מערב יום טוב בשנה שביעית, שכל הפרות הפקר - צריך שירשם [יסמן] ויאמר: 'מכאן ועד כאן אני נוטל'; ואם לא רשם, לא יטל.

י. גוי שהביא תשוה לישראל ביום טוב - אם יש מאותו המין במחבר לקרקע, או שהביא חיה או עופות או דגים שאפשר לצודן בו ביום - הרי אלו אסורין עד לערב, וימתין בכדי שיעשו [שיעור זמן שמשפיק לביצוע המלאכה]; אפלו הדס וכיוצא בו - אינו מריח בו לערב, עד שימתין בכדי שיעשו. ואם אין מאותו המין במחבר לקרקע, או שהיתה צורתו מוכחת עליו שמאמול נעקר או נצוד - אם הביאו בתוך התחום, מתר; ואם הביאו מחוץ לתחום, הרי זה אסור לו. והבא בשביל ישראל זה מחוץ לתחום, מתר לישראל אחר.

יא. עצים שנשרו מן הדקל ביום טוב - אסור להסיקן, מפני שהן נולד [- כעת באו לעולם]; ואם נשרו לתוך התנור, מרבה עליהן עצים מוכנים ומסיקן. ערמת התבן ואוצר [מחסן] של עצים - אין מתחילין בהן ביום טוב אלא אם כן הכין מערב, מפני שהן מקצה; ואם הנה התבן מערב בקוצים, ששהי אינו ראוי אלא לאש - הרי זה מוכן.

יב. אין מבקעין עצים מצואר [שורה] של קורות [העומדות לבניה], מפני שהן מקצה. ולא מן הקורה

מתר. כיצד? ביצה שנולדה בראשון, תאכל בשני; חיה ועוף שנצודו בראשון, יאכלו בשני; דבר המחבר לקרקע שנעקר בראשון, יאכל בשני. וכן מתר לכהל את העין ביום טוב שני, ואף על פי שאין שם חלי. במה דברים אמורים? בשני ימים טובים של גליות; אבל שני ימים טובים של ראש השנה - קדשה אחת הן, וכיום אחד הן חשובים לכל אלו הדברים, אלא לענין המת בלבד. אבל ביצה שנולדה בראשון של ראש השנה, אסורה בשני; וכן כל פיוצא בזה. שבת הסמוכה ליום טוב, ונולדה ביצה באחד מהן - אסורה בשני; וכן כל פיוצא בבירה. ואפלו נולדה ביום טוב שני, לא תאכל בשבת הסמוכה לו.

הלכות שביתת יום טוב פרק ב

א. אפרוח שנולד ביום טוב - אסור, מפני שהוא מקצה [- מופרש מדעתו, כי לא תכנו לאוכלו]. ועגל שנולד ביום טוב - אם היתה אמו עומדת לאכילה, מתר; מפני שהוא מוכן על גב [- אגב] אמו; ואלו שחט אמו - הנה זה שבמעייה מתר ביום טוב, אף על פי שלא נולד.

ב. בהמות שיוצאות ורועות חוץ לתחום, ובאות ולנות בתוך התחום - הרי אלו מוכנין, ולוקחין מהן ושוחטין אותן ביום טוב. אבל שרועות ולנות חוץ לתחום - אם באו ביום טוב, אין שוחטין אותן; מפני שהן מקצה, ואין דעת אנשי העיר עליהן.

ג. וכן בהמת קדשים שנולד בה מיום ביום טוב [ומותרת באכילה] - הואיל ולא היתה דעתו עליה מערב יום טוב, אסור לשחטה ביום טוב. לפיכך, אסור [לרב] לראות מומי קדשים ביום טוב [במטרה לחוות דעתו] - גזרה שמה יתירן התקם במומן, ויבוא זה לשחט בו ביום. אבל רואה הוא המום מערב יום טוב, ולמחר מתיר או אוסר.

ד. בכור שנולד ומומו עמו - הרי זה מוכן, ואין מבקרין [בודקין] אותו [אם המום קבוע] ביום טוב; ואם עבר וראה מומו ובקרו והתירו, הרי זה שוחט ואוכל. בכור שנפל לבור, עושה לו פרנסה [מאכילו] במקומו - שהרי אינו יכול להעלותו, מפני שאינו ראוי לשחיטה ביום טוב. "אותו ואת בנו" [-בהמה וולדה] שנפלו לבור [שאסור לשחטם ביום אחד] - מעלה את הראשון על מנת לשחטו ואינו שוחטו, ומערים [מתחכם] ומעלה את השני על מנת לשחטו, ושוחט את אי זה מהן שירצה; משום צער בעלי חיים, התירו להערים. בהמת חלין שנפלה מן הגג, והרי היא צריכה בדיקה [אם כשרה היא] - שוחטין אותה ביום טוב, ותבדק; אפשר שתמצא פשרה, ותאכל.

ה. אגוזין ותרגולין ויונים שבבית - הרי אלו מוכנין, ואין צריכין זמון [מערב יו"ט]. אבל יוני שוכף ויוני עליה וצפרים שקננו בטפיחין [כלי חרס הבנויים בכתלים] או בקירה [בבנין] - הרי אלו מקצה, וצריך לזמן מערב ולומר: 'אלו ואלו אני נוטל'; ואינו צריך לנענע [את קיניהם].

לא יכסה דמם עד הערב. וכן ברירה שהיא ספק אם חיה היא אם בהמה, אין שוחטין אותה ביום טוב; ואם שחט - לא יכסה דמו עד לערב, אפלו היה לו עפר מוכן או אפר, שמא יאמר הרואה: 'חיה ודאית היא, ולפיכך כסה דמו ביום טוב', ויבוא הרואה להתיר חלבו.

ב. וכן השוחט חיה ועוף מערב יום טוב, לא יכסה דמם ביום טוב. שחט בהמה חיה ועוף ביום טוב ונתערב דמם [זח בוח], לא יכסה אותן עד לערב; ואם היה לו עפר מוכן או אפר, ויכול לכסות הכל בדקירה [בבת -] אחת - הרי זה יכסהו.

ג. השוחט בהמה ביום טוב, מתר לו לתלש צמר למקום הספין בידו [שהוא שינוי מצורת הגזיזה הרגילה] - ובלבד שלא יזיננו [ישלפנו] ממקומו [- את הצמר שתלשו], אלא ישאר שם מסבף בשאר צמר הצואר; אבל בעוף - לא ימרט, מפני שהוא דרכו [למרוט ביד], ונמצא תולש ביום טוב.

ד. המפשיט עור הבהמה ביום טוב, לא ימלחנו - שזה עבוד הוא, ונמצא עושה מלאכה שלא לצורך אכילה. אבל נותנו לפני בית הדרסה, כדי שידרסו עליו ולא יפסד; ולא התיירו דבר זה אלא מפני שמחת יום טוב, כדי שלא ימנע מלשחט. ומתיר למלח בשר לצלי על גבי העור, ומערימין [מתחכמים] בדבר זה; כיצד? מולח מעט בשר מכאן ומעט מכאן, עד שימלח העור בלו.

ה. במה דברים אמורים? במולח לצלי שאינו צריך מלח הרבה; אבל לקדרה, אסור למלח על העור. וכן אין מולחין את החלבים, ואין מהספין בהן, ואין שוחטין אותן ברוח על גבי יתדות - מפני שאינן ראויין לאכילה.

ו. המפשיט את הבהמה, לא ירגיל ביום טוב. כיצד הוא המרגיל? זה שיוציא כל הבשר מרגל אחת, כדי שיוציא כל העור שלם ולא יקרע; מפני שטורח בהפשט זה טרח גדול, ואין בו צורך למועד. וכן אסור לעשות בית יד [כעין ידית] בבשר; והוא, שיעשה בספין - שלא יעשה בדרך שהוא עושה בחל. ומתיר לעשות סימן בבשר.

ז. מולגין [שורין בחמים] את הראש ואת הרגלים, ומנהבבין [חורכים מעט] אותן באור; אבל אין טופלין [מורחים] אותן בחרשית ולא באדמה [שהם חומרים מסירי שער], ואין גוזזין אותן במספריים. וכן אין גוזזין את היד, בתספרת [כלי] שלו; אבל מתקנין את האכל שיש בו קוצים, כגון קנרס ועכביות [צמח עוקצני], בתספרת.

ח. מתיר ללוש עסה גדולה ביום טוב. והלש עסה מערב יום טוב, אין מפריש ממנה חלה ביום טוב; ואם לשה ביום טוב, מפריש ממנה חלה ונותנה לפה. ואם היתה עסה טמאה, או שנטמאת החלה - לא יבשל את החלה; שאין מבשלין ביום טוב אלא לאכל, וזו לשרפה עומדת. וכן אין שורפין אותה ביום טוב, שאין שורפין קדשים שנטמאו ביום טוב - ששרפת קדשים שנטמאו מצות עשה, שנאמר: "באש ישרף", ועשית מלאכה שאינה

שנשברה ביום טוב, מפני שהוא נולד. וכן כלים שנשברו ביום טוב - אין מסיקין בהן. מפני שהן נולד; אבל מסיקין בכלים שלמים או בכלים שנשברו מערב יום טוב, שהרי הוכנו למלאכה אחרת מבערב. פיוצא בו, אגוזין ושקדין שאכלן מערב יום טוב, מסיקין בקלפיהן ביום טוב; ואם אכלן ביום טוב, אין מסיקין בקלפיהן. ויש גסחאות שיש בהן, שאם אכלן מבערב, אין מסיקין בקלפיהן, שהרי הקצו; ואם אכלן ביום טוב - מסיקין, מפני שהן מוכנין על גב האכל.

יג. קוזן רטב - הרי הוא מקצה, מפני שאינו ראוי להסקה; לפיכך אסור לו לעשותו כמו שפוד לצלות בו בשר. וכן כל פיוצא בזה.

יד. נוטלין עצים הסמוכין לדפני ספה, ומסיקין בהן. אבל אין מביאין עצים מן השדה, אפלו היו מכנסין שם מבערב; אבל מגבב הוא בשדה [מלקט עצים] מלפניו ומדליק שם. ומביאין מן המכנסין שברשות היחיד, ואפלו היתה [הרשות] מקפת שלא לשם דירה; ובלבד שיהיה לה פותחת [- סגירה], ותהיה בתוך תחום השבת; ואם חסר אחד מכל אלו, הרי הן מקצה.

טו. עלי קנים ועלי גפנים - אף על פי שהן מכנסין בקרפף [מקום מחוץ לעיר המוקף גדר] - כיון שהרוח מפזרת אותן, הרי הן כמפזרין ואסורין; ואם הניח עליהן כלי כבד מערב יום טוב, הרי אלו מוכנין.

טז. בהמה שמתה ביום טוב - אם היתה מספנת [נוטה למות] מערב יום טוב, הרי זה מחתכה לפלבים; ואם לאו, הואיל ולא היתה דעתו עליה, הרי זה מקצה, ולא יזיננה ממקומה. בהמת קדשים שמתה, ותרומה שנטמאת - לא יזיננה ממקומה.

יז. דגים ועופות וחייה שהן מקצה - אין משקין אותן ביום טוב, ואין נותנין לפניהן מזונות, שמא יבוא לקח מהן. וכל שאסור לאכלו או להשתמש בו ביום טוב מפני שהוא מקצה, אסור לטלטלו.

יח. המכניס עפר מערב יום טוב - אם יחד לו בחרצו קרן זוית - הרי זה מוכן, ומתיר לטלטלו ולעשות בו כל צרכיו. וכן אפר שהסק מערב יום טוב, הרי זה מוכן. ושהסק ביום טוב - כל זמן שהוא חם כדי לצלות בו ביצה - מתיר לטלטלו, שעדין אש הוא; ואם לאו - אסור לטלטלו, מפני שהוא נולד. מי שהיה לו דקר [יתד] נעוץ [בקרע] מערב יום טוב, ונתקו [עקרו] ביום טוב והעלה עפר - אם היה אותו עפר תחת [דר], הרי זה מכסה בו ומטלטלו; אבל אם העלה גוש עפר, הרי זה לא יכתש אותו ביום טוב.

הלכות שביתת יום טוב פרק ג

א. מי שהיה לו עפר מוכן, או אפר שמתיר לטלטלו - הרי זה שוחט חיה ועוף, ומכסה דמם. ואם אין לו עפר מוכן או אפר הראוי - הרי זה לא ישחט; ואם עבר ושחט,

שלה. ובארץ ישראל, אפלו בקטנה אסור; שהתבואה שלחן, טובה היא; ואם כותשין אותה מערב יום טוב, אין בכך הפסד.

יד. הקמח - אף על פי שרקדו [בנפה] מערב יום טוב והסיר ממנו הסבין - אין מרקדין אותו פעם שנייה ביום טוב, אלא אם כן נפל בתוכו צרור [רגב אדמה] או קיסם [נסורת עץ] וכיוצא בהן. ואם שנה, מתר, כגון שרקד מאחורי הנפה או שרקד על גבי השלחן, וכיוצא בשנוי זה.

טו. מוללין מלילות [מקלפים שבליים באמצעות שפופים באצבעות] ומפרכין [מקלפים] קטניות ביום טוב, ומנפח [מוציא בכח אויר מפיו] על יד על יד [מעט מעט] בכל כחו ואוכל - ואפלו בקנון [כלי כעין נפה] או בתמחוי [קערה גדולה], אכל לא בנפה ולא בכברה. וכן הבורר קטניות ביום טוב - בורר כדרכו בחיקו ובתמחוי, אכל לא בנפה ולא בטבלא ולא בכברה.

טז. במה דברים אמורים? כשהאכל מרבה על הפסלת; אכל אם היתה הפסלת מרבה על האכל, בורר את האכל ומניח את הפסלת. ואם היתה טרח בכרירת הפסלת מן האכל יתר מטרח ברירת האכל מן הפסלת - אף על פי שהאכל מרבה, בורר את האכל ומניח את הפסלת.

יז. אין מסננין את החרדל במסננת שלו, מפני שנוראה כבורר; אכל נותנין ביצה במסננת של חרדל, והוא מסתפן מאליו. ואם היתה המשמרת [מסננת לשמרים] תלויה, מתר לתן לה יין ביום טוב; אכל לא יתלה פתחלה [ביו"ט], שלא יעשה כדרך שהיא עושה בחל. ומערים ותולה את המשמרת לתלות בה רמונים, ותולה בה רמונים; ואחר כך נותן לתוכה שמרים.

לצרף אכילה וכיוצא בה, עשה ולא תעשה, ואין עשה דוחה את לא תעשה ויעשה.

ט. כיצד יעשה בה? יניחנה עד הערב, וישרף אותה. היתה יום טוב של פסח, שאם יניחנה תחמיץ - לא יפריש את החלה בצק, אלא יאפה את כל העסה הטמאה, ואחר כך יפריש החלה לחם.

י. אין אופין בפורני [תנור חרט] תדשה - גזרה שמה תפחת [יפול גגו] ותפסיד [תקלקל] הלחם, וימנע משמחת יום טוב. אין גורפין [טיט שב-] תנור וכירים, אכל מכבשין [ממרחים] את האפר שבהן; ואם אי אפשר לאפות בו או לצלות בו אלא אם כן גרף, מתר. וסותמין פי התנור בטיט ורפש שסביבות הנר - והוא, שרקכו מאמש. אכל לגבל [לערבב] טיט ביום טוב, אסור; ומתר לגבל את האפר, לסתם בו פי התנור.

יא. תנור וכירים תדשים - אין סכין אותן בשמן ביום טוב, ואין שטין אותן במטלית. ואין מפיגין [מקררים] אותן בצונן כדי לחסמן [לחזקם]; ואם בשביל לאפות בהן, מתר. אין מלבנין את האבנים [באש] לצלות או לאפות עליהן, מפני שמחסמן. ומסיקין ואופין בפורני [תנור חרט], ומחמין חמין באנטיכי [יורה גדולה].

יב. אין עושין גבינה ביום טוב - שאם גבן מערב יום טוב, אין בזה חסרון טעם. אכל דכין [כותתים] את התבלין כדרך - שאם ידוף אותם מערב, יפוג טעמן. אכל מלח - אינו נדוף ביום טוב אלא אם כן השתה המכתש או שידוק בקערה וכיוצא בה, כדי שישנה; שאם שחק המלח מערב יום טוב, לא יפוג טעמו. ואין שוחקין את הפלפלין ברחים שלחן, אלא דף אותן במדוכה בכל התבלין.

יג. אין כותשין את הריפות [וגררי תבואה] במכתשת גדולה; אכל כותשין במכתשת קטנה, שזה הוא השנוי

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - י"ב אלול-י"ח אלול ה'תשס"ז

יום ראשון

הלכות תרומות פ"ק ט

א. האשה אוכלת בתרומה עד שיגיע גט לידה, או ליד שלוחה שעשת לקבלה; וכל שהיא ספק גרושה, גרי זו לא תאכל. האשה שעשת שליח לקבל לה גטה, אסורה לאכל בתרומה מיד; ואם אמרה לו: 'קבל לי גטי במקום פלוני' - אינה אסורה עד שיגיע שליח לאותו מקום. שלחה שליח להבאת גטה, אוכלת בתרומה עד שיגיע גט לידה. האומר לאשתו: 'גרי זה גטך שעה אחת קדם למיתתי' - אסורה לאכל בתרומה מיד.

ב. עיר שהקיפה פרקום [מצור], וספינה המטרפת בים, והיוצא לדין - גרי אלו בתזקת קמין; ואין צריך לומר מפרש, ויוצא בשירה. אכל עיר שכבשה פרקום, וספינה

שאבדה בים, והיוצא להרג מבתי דיני גוים, ומי שגוררתו תיה, או נפלה עליו מפלת, או שטפו נהר - נותנין עליהן חמרי חיים וחמרי מתים; לפיכך, אם היו נשוחתין בת כהן לישראל, או בת ישראל לכהן - גרי אלו לא יאכלו. אכל מי שנגמר דינו בבית דין, והניחוהו בבית הסקילה להרג - גרי זה בתזקת מת, ולא תאכל אשתו.

ג. הניחו בעלה גוסס במדינה אחרת, בין שהיתה בהנת אשת ישראל או ישראלית אשת כהן - לא תאכל; שרב גוססין למיתה. אהד אומר: 'מת בעלה', ואהד אומר: 'לא מת' - גרי זו לא תאכל.

ד. אמרה לה צרתה, או אחת מחמש נשים שאינן נאמנות להעידה שמת בעלה - הואיל ואינה נשאת על פיהן, גרי זו אוכלת בתרומה בתזקת שבעלה קנם; עד שיעיד לה שהוא נאמן להשיאה על פיו.

מיתה וחמש; שכלן נקראו 'תרומה'. ומן הדין היה, שאין תביעין חמש על תרומת מעשר של דמאי, כמו שאין תביעין על מעשר שני שלו, כמו שיתבאר; אבל אמרו חכמים, אם לא יתחייב עליה חמש, יזלזלו בה.

ה. אבל תרומה במזיד - אם התרו בו, לוקה ואינו משלם. ואם לא התרו בו - אם היתה טהורה, משלם את הקרן ואינו משלם את החמש. ואם היתה טמאה - משלם דמי עצים, מפני שאינה ראויה אלא להסקה; לפיכך, אם אכל תרומת תותים ורמונים וכיוצא בהן שנטמאו - פטור מן התשלומין, שהרי אינן ראויין להסקה.

ו. האוכל תרומה חמץ בפסח - בין בנדון בין בשגגה, בין טמאה בין טהורה - פטור מן התשלומין; אפלו הפרישה כשהיא מצה והחמיצה, פטור; ואפלו דמי עצים אינו משלם, שהרי אינה ראויה להסקה - מפני שהיא אסורה בהנזה, אין לה דמים.

ז. אבל השוגג ואכל תרומה ביום הכפורים, או שאכל תרומה נקורה, והשוטה יין תרומה שנתגלה, והסוף יין ושמן כאחד, או ששטה שמן וחמץ כאחד, או שפסס את החטים, או גמע את החמץ - הרי זה משלם קרן וחמש.

ח. היה שבע וקץ במזונו, והוסיף על שבעו באכילת תרומה - אינו משלם את החמש, שגאמר: "כי יאכל", לא שזיך עצמו. וכן הכוסס את השעורים - פטור מן החמש, מפני שהזיך עצמו.

ט. זר שבלע שופין של תרומה, והקיאן, ובא אחר ואכלן גם הוא בשגגה - הראשון משלם קרן וחמש, והשני משלם דמי עצים לראשון.

י. המאכיל את פועליו ואת אורחיו תרומה - הן משלמין קרן וחמש, מפני שהן כשוגגין, והוא משלם להן דמי סעודתן, שדמי החליץ יתרין מדמי תרומה שאכלו - שדבר האסור, נפשו של אדם חתה ממנו.

יא. המאכיל את בניו הקטנים, ואת עבדיו בין גדולים בין קטנים, והאוכל תרומת חוצה לארץ, והאוכל או השוטה פחות מכזית, ונזיר ששגג ושתה יין של תרומה, והשוטה שמן, והסוף את הזין - כל אלו משלמין את הקרן, ואינן משלמין את החמש.

יב. בת כהן שהיתה נשואה לישראל, או שנפסלה, ואחר כך אכלה תרומה - משלמת את הקרן, ואינה משלמת את החמש. האשה שהיתה אוכלת בתרומה, ואמרו לה: 'מת בעליך', או 'גרשיך', וכן העבד שהיה אוכל, ואמרו לו: 'מת רבך והניח יורש שאינו מאכיל', או 'שמך רבך לישראל', או 'נתנך לו', או 'שחררך', וכן כהן שהיה אוכל, ונודע לו שהוא בן גרושה, או בן חלוצה - הרי אלו משלמין את הקרן בלבד. ואם היתה תרומת חמץ, והיה ערב הפסח - הרי אלו פטורין מלשלם; מפני שזמנה בהל [ודינו כאונס], נחפזו לאכל ולא בדקו. וכלן שהיתה תרומה בתוך פיהן כשזיעו שהן אסורין לאכל, הרי אלו יפלטו.

יג. היה אוכל, ואמרו לו: 'נטמאת', או 'נטמאת

ה. המשחרר את עבדו - משזיכה לו בגט שחרור, פסלו מלאכל בתרומה; וכל עבד שיצא לחרות, ועדין הוא מעבב גט שחרור, כמו שיתבאר בהלכות עבדים - אף על פי כן, הרי הוא אסור לאכל בתרומה.

ו. הכותב נכסיו לאחר, וזכה לו על ידי אחר, והיו בהם עבדים, ושתק זה שנתנו לו ואחר כך צוח - הרי זה ספק אם זה שצוח הוכיח סופו על תחלתו, ועדין לא יצאו מרשות ראשון, או זה שצוח אחר ששתק, חזר בו; לפיכך, אין אוכלין בתרומה - בין שהיה רבן ראשון כהן והשני ישראל, בין שהיה רבן ראשון ישראל והשני כהן.

ז. ישראל ששכר בהמה מכהן, מאכילה התרומה. וכהן ששכר בהמת ישראל - אף על פי שהוא תיב במזונותיה - לא יאכילה תרומה, מפני שאינה קנין כספו.

ח. ישראל ששם פרה מכהן לפטמה, ולהיות השכר [הרווח יחולק] ביניהן - לא יאכילה תרומה, אף על פי שיש לפהן בשבחה חלק; אבל כהן ששם פרת ישראל לפטמה - אף על פי שיש לישראל חלק בשבחה, הואיל וגופה לפהן, שהרי שמה על עצמו - הרי זה מאכילה התרומה.

ט. פרתו של ישראל שילדה בכור - מאכילו התרומה; שהבכור לכהנים. ואוצר אדם פרישני תרומה לתוף שובכו, ואינו חושש שמה כבאו היונים שלו ויאכלו אותן. י. יראה לי, שאם מכר הפהן פרתו לישראל, ולקח הדמים - אף על פי שעדין לא משף הלוקח, הרי זה אסור להאכילה תרומה; שדין תורה מעות קונות, כמו שיתבאר בהלכות מקח וממכר. ואם מכר ישראל לפהן - אף על פי שנתן הדמים, לא תאכל בתרומה עד שימשף.

יום שני

הלכות תרומות פרק י

א. זר שאכל תרומה בשגגה, משלם קרן וחמש; אפלו ידע שהיא תרומה, ושהוא מזוהר עליה, אבל לא ידע אם תיב עליה מיתה, אם לאו - הרי זו שגגה, ומשלם קרן וחמש.

ב. אחד האוכל דבר שדרכו לאכל, ואחד השוטה דבר שדרכו לשתות, ואחד הסוף דבר שדרכו לסוף - שגאמר: "ולא יחללו את קדשי בני ישראל", לרבות את הסוף. ואחד האוכל תרומה טמאה בשגגה ואחד האוכל טהורה משלם קרן וחמש. ואינו תיב חמש, עד שיאכל כזית - שגאמר: "כי יאכל קדש בשגגה", ואין אכילה פחותה מכזית; וכשם שאכילת תרומה בכזית, כך שחיתה בכזית. ג. אבל וחזר ואכל, שתה וחזר ושתה - אם יש מתחלת אכילה ראשונה עד סוף אכילה אחרונה כדי אכילת פרס, ומתחלת שתיה ראשונה עד סוף שתיה אחרונה כדי שתית רביעית - הרי אלו מצטרפין לכזית.

ד. התרומה ותרומת מעשר, בין של דמאי בין של ודאי, והמחלה, והכפורים - בלן מצטרפין לכזית, לחייב עליהן

שְׁאֵבֶל תְּרוּמָתוֹ; שְׂאִין מוֹסְרִין טְהוֹרוֹת לְעַם הָאָרֶץ.

כב. גֹּזֵל תְּרוּמָה מֵאֲבִי אִמּוֹ כֹּהֵן וְאֶכְלָהּ, וְאַחַר כֵּן מֵת אָבִי אִמּוֹ - אֵינּוּ מְשַׁלֵּם לְעֶצְמוֹ, אֲלֵא מְשַׁלֵּם לַיּוֹרֵשׁ אַחֵר מִשָּׂאֵר הַשֶּׁבֶט; וְכֵן אִם נִפְלָה לוֹ תְּרוּמָה מֵאֲבִי אִמּוֹ וְאֶכְלָהּ, וּבְעַל חוֹב שִׁגְבָה תְּרוּמָה בְּחוּבוֹ וְהֵאֵשָׁה בְּכַתְּבָתָהּ וְאֶכְלָהּ - מְשַׁלְּמִין קֶרֶן וְחֻמֶּשׁ לְכֹהֵן חֵבֵר, וְהַחֵבֵר נוֹתֵן לָהֶם דָּמִים שֶׁהֵיוּ מוֹכְרִין בָּהּ אוֹתָהּ הַתְּרוּמָה שֶׁאֶכְלוּ.

כג. הַגּוֹנֵב תְּרוּמָה, וְלֹא אֶכְלָהּ - מְשַׁלֵּם תְּשֻׁלוּמֵי כֶּפֶל לְבַעֲלֵים; וַיֵּשׁ לוֹ לְשֵׁלֶם מִדְּמֵי תְּרוּמָה [תְּשֻׁלוּם כֹּסֶף וְלֹא דוּקָא פִירוּת]. גְּנֵבָה, וְאֶכְלָהּ - מְשַׁלֵּם שְׁנֵי קֶרְנֵין וְחֻמֶּשׁ: קֶרֶן וְחֻמֶּשׁ מִן הַחֲלִין, וְקֶרֶן אֶפְלוֹ מִדְּמֵי תְּרוּמָה.

כד. הֵיטָה הַתְּרוּמָה הַקֹּדֶשׁ לְבִדּוֹק הַבַּיִת, וּגְנֵבָה וְאֶכְלָהּ - אֵינּוּ מְשַׁלֵּם תְּשֻׁלוּמֵי כֶּפֶל; שְׂאִין בְּהַקְדָּשׁ תְּשֻׁלוּמֵי כֶּפֶל, כְּמוֹ שִׁיתִּבְאָר בְּמִקְוָמוֹ. אֲכַל מְשַׁלֵּם קֶרֶן וְשְׁנֵי חֻמֶּשִׁים - חֻמֶּשׁ מִשּׁוּם אֹכֵל תְּרוּמָה, וְחֻמֶּשׁ מִשּׁוּם שִׁגְיָהּ מִן הַהַקְדָּשׁ. וְלִמֵּי מְשַׁלֵּם? אִם הָיָה בָּהּ כְּזוּיָה, וְאִין בָּהּ שְׁוָה פְּרוּטָה - מְשַׁלֵּם לְכַהֲנִים; וְאִם יֵשׁ בָּהּ שְׁוָה פְּרוּטָה - בֵּין שְׁנֵי בָּהּ כְּזוּיָה בֵּין שְׂאִין בָּהּ כְּזוּיָה, מְשַׁלֵּם לְהַקְדָּשׁ.

כה. וּמִפְּנֵי מָה חָל אִסּוּר הַקְדָּשׁ עַל הַתְּרוּמָה? מִפְּנֵי שֶׁהַתְּרוּמָה אִסּוּרָה לְזָר, וּמִתְּרַת לְכֹהֵן; הַקְדֵּשׁ, וְנֶאֱסָרָה עַל הַכֹּהֵן. לְפִיכֵן, נוֹסֵף בָּהּ אִסּוּר אֶף עַל יִשְׂרָאֵל, עַל דֶּרֶךְ שִׁבְאָרְנוּ בְּהַלְכוֹת בִּיאוֹת אִסּוּרוֹת וְאִסּוּרֵי מֵאֲכָלוֹת.

כו. הַגּוֹזֵל תְּרוּמָה וְאֶכְלָהּ, מְשַׁלֵּם קֶרֶן וְחֻמֶּשׁ אֶחָד; שֶׁהַחֻמֶּשׁ שֶׁחֵיב בּוֹ מִשּׁוּם תְּרוּמָה, יֵצֵא בּוֹ יְדֵי גְזוּלוֹ - שֶׁנֶּאֱמַר: "וְנָתַן לְכֹהֵן אֶת הַקְדָּשׁ", אֵינּוּ חֵיב אֲלֵא בַּחֻמֶּשׁ שֶׁל קֹדֶשׁ בְּלִבְדוֹ. וְגוֹלָה וְהֶאֱכִילָהּ לְאַחֵר, הַאֹכֵל מְשַׁלֵּם קֶרֶן וְחֻמֶּשׁ. כָּל מְקוֹם שֶׁאֲמַרְנוּ: 'מְשַׁלֵּם קֶרֶן וְחֻמֶּשׁ' - אִם אֲכַל שְׁוָה אַרְבָּעָה, מְשַׁלֵּם שְׁוָה חֻמֶּשֶׁת מִמֵּין שֶׁאֲכַל; וְכָל מְקוֹם שֶׁאֲמַרְנוּ: 'קֶרֶן וְשְׁנֵי חֻמֶּשִׁין' - אֲכַל שְׁוָה אַרְבָּעָה, מְשַׁלֵּם שְׁוָה אַרְבָּעָה, מְשַׁלֵּם שְׁוָה חֻמֶּשֶׁת מִמֵּין שֶׁאֲכַל; וְכָל מְקוֹם שֶׁאֲמַרְנוּ: 'שְׁנֵי קֶרְנֵין וְחֻמֶּשׁ' - אֲכַל שְׁוָה אַרְבָּעָה, מְשַׁלֵּם שְׁוָה תְּשֻׁעָה. וְלַעֲוֹלָם אֵינּוּ מְשַׁלֵּם אֲלֵא לְפִי דָמִים שֶׁהֵיטָה שְׁוָה בְּשַׁעַת אֲכִילָהּ, בֵּין שֶׁהוֹזִילָהּ בְּשַׁעַת תְּשֻׁלוּמֵין בֵּין שֶׁהוֹקְרָהּ.

יום שלישי

הַלְכוֹת תְּרוּמוֹת פָּרֶק יא

א. הַתְּרוּמָה נִתְּנָה לְאֲכִילָהּ וְלַשְׁתִּיָּה וְלַסִּיכָה - שֶׁהַסִּיכָה כְּשִׁתִּיָּה, שֶׁנֶּאֱמַר: "בְּיָמִים בְּקִרְבּוֹ, וְכִשְׁמֵן בְּעֶצְמוֹתָיו", וְהַשְׁתִּיָּה בְּכֻלָּהּ אֲכִילָהּ - לְאֲכִיל דָּבָר שֶׁדָּרְכוֹ לְאָכֵל, וְלַשְׁתוֹת דָּבָר שֶׁדָּרְכוֹ לַשְׁתוֹת, וְלַסוּף דָּבָר שֶׁדָּרְכוֹ לַסוּף. וְלֹא יִסּוּף יֵין וְחֻמֶּץ. אֲבָל סֵף הוּא אֶת הַשְּׂמֵן הַטְּהוֹר; וּמִדְּלִיק אֶת הַשְּׂמֵן, וְזֶה הוּא הַנֶּקְרָא 'שְׂמֵן שְׂרָפָה' בְּכָל מְקוֹם.

ב. תְּמָרִים שֶׁל תְּרוּמָה, מִתֵּר לְחִבֵּץ [לְכוּזַין] אוֹתָן וְלִקְבֻצָּן כְּעֵגוּל הַדְּבָלָה; וְאִסּוּר לַעֲשׂוֹת מֵהֶם שֶׁכֵּר. וְכֵן אֵין עוֹשִׂין תְּמָרִים דְּבִשׁ, וְלֹא תְּפוּחִים יֵין, וְלֹא פְרוֹת הַסְּתוֹ חֻמֶּץ; וְכֵן שָׂאֵר כָּל הַפְּרוֹת - אֵין מְשַׁנִּין אוֹתָן מִבְּרִיתָן בַּתְּרוּמָה, חוּץ מִזֵּיתִים וְעֵנָבִים בְּלִבְדוֹ. עֵבֵר וְעֵשָׂה הָאֶכֶל מִשְׁקָה, הֵרִי זֶה

הַתְּרוּמָה, 'טְמֵא הֵיטָה', או 'טְמֵאָה הֵיטָה הַתְּרוּמָה', או גּוֹדֵעַ שֶׁהוּא טָבֵל, או מַעֲשֵׂר רֵאשׁוֹן שֶׁלֹּא נִטְלָה תְּרוּמָתוֹ, או מַעֲשֵׂר שְׁנֵי וְהַקְדָּשׁ שֶׁלֹּא נִפְדּוּ, או שְׁטַעַם טַעַם פֶּשֶׁפֶשׁ לְתוֹךְ פִּי - הֵרִי אֵלוֹ יִפְלִטוּ.

יד. שְׁתֵּי קְפוֹת, אַחַת שֶׁל תְּרוּמָה וְאַחַת שֶׁל חֲלִין, שֶׁנִּפְלָה תְּרוּמָה לְתוֹךְ אַחַת מֵהֶן, וְאִין יְדוּעַ לְאִיזוֹ נִפְלָה - הֵרִינִי אוֹמֵר: 'לְתוֹךְ שֶׁל תְּרוּמָה נִפְלָה'. אֵין יְדוּעַ אִיזוֹ הִיא שֶׁל תְּרוּמָה - אֲכַל זֶר אֶת אַחַת מֵהֶן, הֵרִי זֶה פְּטוּר מִן הַתְּשֻׁלוּמִין; שֶׁהַמּוֹצֵיא מִחֵבֵרוֹ, עֲלֵיו הַרְאָיָה. וְהַשְּׁנֵיָה, נוֹהֵג בָּהּ כַּתְּרוּמָה. אֲכַל אַחַר אֶת הַשְּׁנֵיָה, אֶף הוּא פְּטוּר. אֲכַל אַחַד אֶת שְׁתֵּיהֶן, מְשַׁלֵּם כְּקַטְנָה שֶׁבְּשִׁתִּיָּהּ - אִם מְזִיד, קֶרֶן; וְאִם שׁוֹגֵג, קֶרֶן וְחֻמֶּשׁ.

טו. הַאֹכֵל אֶת הַחֻמֶּשׁ בְּשִׁגְגָה - הֵרִי זֶה מוֹסִיף עֲלָיו חֻמֶּשׁ, שֶׁהַחֻמֶּשׁ כְּקֶרֶן לְכָל דְּבָר; וְכֵן מוֹסִיף חֻמֶּשׁ עַל חֻמֶּשׁ, עַד לְעוֹלָם. כָּל הַמְשַׁלֵּם קֶרֶן וְחֻמֶּשׁ, הֵרִי הַתְּשֻׁלוּמִין כַּתְּרוּמָה לְכָל דְּבָר, אֲלֵא שֶׁאִם נִזְרָעוּ, גְּדוּלִיָּהּ חֲלִין; וְאִם רָצָה הַכֹּהֵן לְמַחֵל, אֵינּוּ מוֹחֵל. וְכָל הַמְשַׁלֵּם אֶת הַקֶּרֶן בְּלִבְדוֹ, הֵרִי הַתְּשֻׁלוּמִין חֲלִין; וְאִם רָצָה הַכֹּהֵן לְמַחֵל, מוֹחֵל.

טז. בַּת יִשְׂרָאֵל שֶׁאֶכְלָהּ תְּרוּמָה, וְאַחַר כֵּן נִשְׂאת לְכֹהֵן - אִם תְּרוּמָה שֶׁלֹּא זָכָה בָּהּ כֹּהֵן אֶכְלָהּ, מְשַׁלְּמַת קֶרֶן וְחֻמֶּשׁ לְעֶצְמָהּ; וְאִם תְּרוּמָה שֶׁזָּכָה בָּהּ כֹּהֵן אֶכְלָהּ - מְשַׁלְּמַת קֶרֶן לְבַעֲלִים, וְחֻמֶּשׁ לְעֶצְמָהּ; שֶׁכָּל הַמְשַׁלֵּם קֶרֶן וְחֻמֶּשׁ - מְשַׁלֵּם הַקֶּרֶן לְבַעֲלִים, וְהַחֻמֶּשׁ לְכָל כֹּהֵן שִׁירְצָהּ.

יז. לֹא הִסְפִּיקָה לְשֵׁלֶם עַד שֶׁנִּתְגַּרְשָׁה - בֵּין כֵּן וּבֵין כֵּן, אֵינָה מְשַׁלְּמַת לְעֶצְמָהּ; וְהֵרִי הִיא כְּמִי שֶׁלֹּא נִשְׂאת לְכֹהֵן מְעוֹלָם.

יח. כָּל הַאֹכֵל תְּרוּמָה, בֵּין בְּשׁוֹגֵג בֵּין בְּמִזִּיד - אֵינּוּ מְשַׁלֵּם אֲלֵא מִן הַחֲלִין הַמִּתְקַנֵּין, שֶׁהוֹצִיאוּ מֵהֶן תְּרוּמוֹת וּמַעֲשָׂרוֹת; וּמְשַׁלְּמִין מִן הַלֵּקֶט וּמִן הַשִּׁכְחָה וּמִן הַפֶּאֶה וּמִן הַהֶפְקֵר, וּמִמַּעֲשֵׂר רֵאשׁוֹן שֶׁנִּטְלָה תְּרוּמָתוֹ, אֶף עַל פִּי שְׁעָדִין לֹא נִטְלָה תְּרוּמָה גְּדוּלָה שֵׁישׁ בּוֹ, אִם הַקְדִּים הַמַּעֲשֵׂר לְתְּרוּמָה [בְּשַׁבְלִים]; וּמְשַׁלְּמִין מִמַּעֲשֵׂר שְׁנֵי וְהַקְדָּשׁ שֶׁנִּפְדּוּ, אֶף עַל פִּי שֶׁנִּפְדּוּ שֶׁלֹּא כִּהְלִיכָה [לְלֵא הַחוּמוֹ]. וּמְשַׁלְּמִין מִן הַחֻמֶּשׁ עַל הַיֶּשֶׁן; אֲבָל אֵין מְשַׁלְּמִין מִמֵּין עַל שְׂאִינוֹ מֵינּוֹ - שֶׁנֶּאֱמַר: "וְנָתַן לְכֹהֵן אֶת הַקְדָּשׁ", כְּקֹדֶשׁ שֶׁאֶכֶל.

יט. הַאֹכֵל [בַּשְּׁנַת שְׁמִיטָה אֶת הַ] קְשׁוּאִין שֶׁל עֵרֵב שְׁבִיעִית [וְאִין בְּנִמְצָא קִישׁוּאִים שֶׁל שִׁישִׁית] - יִמְתִּין לְקְשׁוּאִין שֶׁל מוֹצָאֵי שְׁבִיעִית, וְיִשְׁלֵם מֵהֶן; שְׂאִינוֹ יְכוּל לְשַׁלֵּם חוּבוֹ מִפְּרוֹת שְׁבִיעִית, כְּמוֹ שִׁיתִּבְאָר בְּמִקְוָמוֹ.

כ. אֲכַל תְּרוּמָה טְמֵאָה - מְשַׁלֵּם חֲלִין, בֵּין טְמֵאִין בֵּין טְהוֹרִין. אֲכַל תְּרוּמָה טְהוֹרָה, מְשַׁלֵּם חֲלִין טְהוֹרִין; וְאִם שֵׁלֶם חֲלִין טְמֵאִין, בֵּין בְּשׁוֹגֵג בֵּין בְּמִזִּיד - תְּשֻׁלוּמֵיו תְּשֻׁלוּמֵין, וְיִחְזוֹר וְיִשְׁלֵם מִן הַטְּהוֹרִין.

כא. אֲכַל תְּרוּמַת חֵבֵר, מְשַׁלֵּם לוֹ. אֲכַל תְּרוּמַת עַם הָאָרֶץ - מְשַׁלֵּם לְחֵבֵר, וְנוֹטֵל דְּמֵיהָ מִמֶּנּוּ וְנוֹתְנוֹ לְעַם הָאָרֶץ

אסורין לזרים; אכל קנובת גרק שמקנבין הגננין, מתרת לזרים. קלפי פולין ושמשמן - אם יש בהן אכל, אסורין; אין בהן אכל, מתרין.

יא. גרעיני אתרוג, מתרין; גרעיני זיתים ותמרים וחרובין - אף על פי שלא כנסן הכהן, הרי אלו אסורין לזרים. ושאר הגרעינין - בזמן שכנסן ויש בהן לחלוטיות למצץ אותן, אסורות לזרים; ואם השליכן, מתרות.

יב. הסבין של חטים חדשות - אסור, מפני שהוא ראוי למאכל אדם; ושל חטים ישנות, מתר. ועד מתי נקראו 'חדשות'? כל זמן שבגין אדם רגילין לחבט בין הגרנות.

יג. הנצולות (שאיכותם ירודה) והרקבניות (רקובות) של תרומה, אסורות; ואם העלו אבק (נתעפשו), מתרות, שמרים של תרומה שנתן עליהן מים - הראשון והשני, אסור לזרים; והשלישי, מתר. ואם לא נתן מים, אלא מסגן היין מעל השמרים בלבד - אף השלישי אסור לזרים.

יד. מגרה שפנה ממנה חטי תרומה - אין מחיבין אותו להיות יושב ומלקט אחת אחת, ואחר כך יתן לתוכה חלין; אלא מכבד בדרפו, ונותן לתוכה חלין. וכן חבית של שמן שגשפכה - אין מחיבין אותו להיות יושב ומטפט, אלא נוהג בה כדרך שנוהג בחלין.

טו. המערה פד של שמן תרומה - הרי זה מערה עד שיפסק העמוד (תיפסק הנגירה הרציפה), ויתחיל השמן לנטף מעט מעט; וכיון שנטפו שלש טפין זו אחר זו - דיי, ומתר לתן לתוך הפד שמן חלין. הרי שלא נתן, אלא הניח הפד עד שמצת אותה - התמצית תרומה.

טז. ממלא הכהן גר שמן שרפה (של תרומה טמאה), ונותנו לישראל לעלות בו לעלה, ולהכנס לחדר - לעשות צרכי הכהן, אכל לא צרכי ישראל; ואם היה שתף עמו, מתר.

יז. ישראל שהיה אורח אצל הכהן, והדליק לו שמן שרפה (של תרומה), ועמד הכהן והלך לו - אינו חייב לכבות את הנר, עד שיתפכה מאליו. וטובל הישראלית פתילה בגר הכהן, ומדליקה לילך בה.

יח. בקרו של כהן שהיה עומד אצל בקרו של ישראל, הרי זה מדליק עליהן שמן שרפה. כליו של כהן שהיה נארג אצל כליו של ישראל - הרי זה מדליק עליהן שמן שרפה, שלא ברשות כהן. וכן מדליקין שמן שרפה בבתי כנסיות, ובבתי מדרשות, ובמבואות האפלים, שלא ברשות כהן. ומי שאין לו שמן חלין להדליק גר חגבה - מדליק שמן שרפה, שלא ברשות כהן. מדליקין שמן שרפה על גבי החולים, ברשות כהן.

יט. בתי ישראל שנשאת לכהן, והיא למודה לבוא אצל אביה - מדליק ברשותה. מתר לכהן להדליק שמן שרפה אפלו בבית האכל, או בבית המשתה שיש שם ערבוב, ואין חוששין שמא יסתפקו ממנו; בבית המשתה, מפני נקיזין כליהם אין נוגעין בו, ובבית האכל, מפני שאין להם פנאי מפני האכל.

וזהו. ונר שאכל דבש תמרים, ויין תפוחים, וכיוצא בהן בשגגה - אינו חייב לשלם; ואם אכל במזיד, מכין אותו מכת מרדות.

ג. אין נותנין דבלה וגרוגרות לתוך המורקס (שומן דגים), מפני שהוא מאבדן; אכל נותנין את היין למורקס. ואין מפטמין את השמן (לערב בו ריח טוב), מפני שהוא מוציא מקלל מאכלות ועושהו שמן משחה; אכל מערבין יין ושמן ודבש ופלפלין וכיוצא באלו, לאבדן.

ד. אין מבשלין יין של תרומה, מפני שהוא ממעטו. אין כובשין בצלים של תרומה בחמץ של תרומה, מפני שמפסיד החמץ. אין מערבין תבואה בקטנית; וכל דבר שיתפרש זה מזה כשכורבין אותו, מערבין. ומשחרבה יהודה (והיבול היה דל), התחילו לערב תבואה בתבואה וקטנית בקטנית; אכל לא תבואה בקטנית.

ה. כדרך שמרקדין (מנפים) את הקמח בחלין, כך נוהג הכהן בתרומה - מרקד לאכל, ומשליך את המרסן (סובים גסים). הרי שרצה לעשות סלת מגפה בנפיות הרבה, עד שמוציא קב או קבים מן הסאה - לא ישליך את השאר, מפני שהוא ראוי לאכילה; אלא יניחו במקום מצנע.

ו. שמן של תרומה, אין חוסמין (מחזקים) בו תנור וכירים, ואין סכין בו מנעל וסנדל. ולא יסוף רגלו, והיא בתוף מנעל וסנדל, אכל סף את רגלו, ולובש המנעל או הסנדל. וסוף כל גופו, ומתעגל על גבי קטבוליא (כלי שכיבה ושיבה מעור) חדשה, ואף על פי שהן נסוכין, אינו חושש; אכל לא יתן שמן על גבי טבלא של שיש להתעגל עליה, מפני שהוא מאבדו.

ז. כל האוכל תרומה, אפלו פרות - צריך נטילת ידים, אף על פי שהיו ידיו טהורות, כמו שיתבאר במקומו. ואינה נאכלת עם הנר על השלחן - גזרה, שמא יאכל ממנה. ותרומת חוצה לארץ נאכלת עם הנר על השלחן, ואינה צריכה נטילת ידים - בחלין. ואין סכין שמן תרומה בידים מסאבות; נפל על גבי בשרו, מפשפש בידים מסאבות. אכל סכין את הקטן בשמן תרומה בתוף שבועה (ימים להולדתו); שהנולד - כל שבועה, אינו חשוב ערל.

ח. סף הוא הכהן עצמו בשמן, ומביא בן בתו ישראל ומעגילו על גביו; ואם סף עצמו בשמן ונכנס למרחץ - מתר לזר למשותו במרחץ, אף על פי שהוא נסוף ממנו. **ט.** כהנת שחפפה ראשה בתלתן של תרומה, אין הישראלית מתרת לחף אחריה; אכל מעגגה (מגולגלת הישראלית את) שערה בשערה (של הכהנת) - ומשתמשת בחומר שכבר נשתמשה הכהנת. ומפני מה התרו הכהנים לחף שערן בתלתן של תרומה? מפני שאינו ראוי למאכל אדם.

י. עקצי תאנים וגרוגרות, ועקצי הפליסין והחרובין, ומעי אבטיח (הזרע והמיץ שבתוכו), וקלפי אבטיח, וקלפי אתרוג, וקלפי מלפפון - אף על פי שאין בהן אכל, וקנובת (קצוות) - גרק שמשליכין בעלי בתים - הרי אלו

לתוכן מאותו המין; נמצא לא זומם [חוסס את פיה] את
הבהמה, ולא מאכיל את התרומה.

יום רביעי

הלכות תרומות פרק יב

א. אסור לטמא את התרומה של ארץ ישראל, כשאר
הקדשים; ולא יביא אותה לידי טמאה, ולא יפסיד אותה,
אלא אוכל הטהורה, ומדליק הטמאה. ומתר לטמא תרומת
חוצה לארץ בטמאות של תורה, אף על פי שאינה טמאה
אלא בארץ העמים שהיא מדבריהם - מפני שעקר חיובה
מדבריהם; לפיכך, נדה קוצה [מפרישה] לה חלה בחוצה
לארץ - שאינה מזוהרת אלא לאכלה, לא לגע בה, כמו
שבארנו.

ב. תרומה שנטמאת בספק - לא אוכלין, ולא שורפין;
אלא תהיה מנחת עד שתטמא טמאה ודאית, ותשרף. ויש
שם ספקות ששורפין עליהן את התרומה, כמו שיתבאר
בענין טמאה וטהרה.

ג. חבית של תרומה שנוולד לה ספק טמאה - הרי זה לא
יחדש בה דבר, לא יזינה ממקומה, ולא יגלגלה; אלא
יניחנה עד שתטמא ודאי, ותשרף. ואין חוששין שמה
תאכל.

ד. חבית שגשברה בגת העליונה, והתחתונה טמאה ויש
חשש שיתערבו וידמע את החולין, שאסור אף לכהן - אם
יכול להציל ממנה רביעית בטהרה, יציל [למרות ההפסד
של החולין]; ואם לאו, יציל בידי בלא נטילת ידים, ואף
על פי שהוא מטמאה, כמו שיתבאר בענין טהרות.

ה. במה דברים אמורים? בחבית של יין, והוא שהיה
בגת התחתונה פחות ממאה; שהרי ידמע הפל ויפסד.
אבל אם היה בתחתונה מאה בוז החבית, שהרי היא עולה
באחד ומאה, או שהיתה חבית של שמן - תרד ותטמא,
ואל יטמאנה בידי; שהרי הפל ראוי להדלקה, ואין שם
הפסד מרבה. וכן חבית שמן שגשפכה - אם יכול להציל
רביעית בטהרה, יציל. ואם לאו, יציל בטמאה; שפיון
שגשברה החבית - אינו מזוהר שלא להציל בטמאה, מפני
שהוא בהול.

ו. היה עובר ממקום למקום, וכפרות של תרומה בינו,
אמר לו הנכרי: 'תן לי אחת מהן, ואם לאו - הריני נוגע
בכלן ומטמאן' - גימח לפניו אחת על הסלע, ואל יתננה
לתוף ידו; כדי שלא יטמא התרומה בידיים.

ז. התלתן והפרשינין של תרומה - הואיל ואינו מאכל
אדם, הרי זה מתר לעשות כל מעשיהן בטמאה. ואינו
נוהר, אלא בעת שריתן במים - שאם שרה אותה בטמאה,
הרי טמא אותה בידיים [ובאופן גלוי]; אבל אמר השריה -
אין נוהר, לא בעת ששף הפרשינין, ולא בעת שמאכילן
לבהמה. לפיכך, נותנין תרומת תלתן וכרשינין לכהן עם
הארץ.

ח. אין מפקדין תרומה אצל פה עם הארץ, מפני שלבו

כ. הזרע את התרומה - בשוגג [וחושש שכל הצומח יהיה
תרומה] שפך [התירו להפך את הקרקע ולבטל הזריעה],
ובמזיד יקיים [חייב לקיים ויהיו הגידולים כתרומה]; ואם
הביאה שלישי - בין במזיד בין בשוגג, יקיים. ואם היה
פשתן - אפלו הביא שלישי, ואפלו במזיד - שפך; קנס קנסו
בו, שלא יזרע ויתפון להנות בעציו.

כא. גדולי תרומה - הרי הן כחלין לכל דבר, אלא
שאסורין לזרים; גזרו חכמים עליהן שיהיו אסורין לזרים
כתרומה, משום תרומה טמאה שביד הכהן - שלא ישקה
אותה אצלו כדי שיזרענה ותצא לחלין, ונמצא בא בה
לידי תכלה. לפיכך, מתר לאכלל הגדולין בידיים טמאות,
ומתרין לטבול יום כחלין.

כב. גדולי גדולין - חלין לכל דבר; ואפלו דבר שאין
זרעו כלה - אם רבו הגדולין על העקר בגדולי הגדולין -
הרי הגדולין השניים מצלין את העקר אף על פי שאין
זרעו כלה, ויהיה הכל מתר לזרים. וכן תרומת חוצה
לארץ, והמדמע, ותוספת תרומה [במקרים שחוזר ותורם],
וזרעוני גנה שאינן נאכלין, כגון זרע לפת וצנון, אף על
פי שאותו לפת וצנון תרומה - גדוליהן מתרין, והרי הן
חלין לכל דבר; וכן הזרע פשתן של תרומה, הגדולין
מתרין לזרים.

כג. הזרע תרומה טמאה - אף על פי שהגדולין טהורין,
הרי הן אסורין באכילה; הואיל והתרומה שנוזרעה אסורה
באכילה היתה, כפר נדחו.

כד. חתף את העלין שצמחו, ויצאו עלין שניים וחתכן -
הרי האכל שצא אחר כך מתר באכילה.

כה. שתלים חלין שנטמאו, ואחר שנטמאו זרען ועשן
תרומה - הרי אלו מתרין; שהרי טהרו בזריעה, ולא
נטמאו כשהן תרומה כדי שיהיו אסורין.

כו. שבלת שהיתה בתוף הכרי, ומרח הכרי בלו - הרי
אותה השבלת טבל, הואיל ונמרחה בתוף הכרי. שתלה
ואחר כך קרא עליה שם, ועשאה תרומה - הרי זו ספק
תרומה; הואיל וזרעה, שמה פרוח הטבל ממנה, ונעשת
כפרות שעדין לא נגמרו; אבל אם עשה אותה תרומה קדם
שיזרענה, הרי זו תרומה. לפיכך, אם תלש ממנה, ואכל
במזיד - חייב מיתה; בשוגג, משלם את החמש. ואם גחון,
ואכל בפיו מן הארץ - בטלה דעתו אצל כל אדם, שאין
דרך אכילת בני אדם בכך; לפיכך, פטור מן המיתה; ומן
החמש, אם היה שוגג.

כז. שדה של גדולי תרומה - חובת בלקט שכחה ופאה,
וחובת בתרומה ובמעשרות ובמעשר עני; ועניי ישראל
ועניי כהנים נוטלים ממנה מתנות אלו - עניי כהנים
אוכלין את שלהן, ועניי ישראל מוכרין את שלהן לכהנים
בדמי תרומה, והדמים של עניים; וכן בן לוי מוכר את
המעשר שלו לכהנים.

כח. החובט גדולין אלו - משבח. והדש בבהמה, ביצד
עשה? תולה קפיפות [סלים] בצוארי הבהמה, ונותן

הרי אלו אסורין משום גזל, שמה אחרים הניחום שם עד שיטלום.

יז. אין ישראל חביב להטפל בתרומה, ולהביא אותה מן הגרן לעיר, ומן המדבר לישוב - אלא כהנים יוצאין לגרנות, וישראל נותנים להם חלקם שם; ואם לא יצאו, הרי זה מפרישה ומניחה בגרן. ואם היתה חיה ובהמה אוכלתה שם, ואינה משתמרת שם מהן - התקינו חכמים שיטפל בה, ויביאנה לעיר, ויטל שכר הבאתה מפה; שאם הפרישה והניחה לבהמה ולחיה, הרי זה חלול השם.

יח. אסור לכהנים וללוים לסייע בבית הגרנות, כדי לטל מתנותיהן. וכל המסייע - חלל קדש השם, ועליהם נאמר: "שחתם ברית הלוי". ואסור לישראל להניחן שיסייעו, אלא נותן להם חלקם בכבוד.

יט. נתן תרומה לכהן על מנת להחזירה, יצא ידי נתינה; ואסור לעשות כן, מפני שנמצא כמסייע בבית הגרנות. וכן אסור להן שיחטפו תרומות ומעשרות, ואפלו לשאל חלקם בפיהם אסור, אלא נוטלין בכבוד; שעל שלחן המקום הן אוכלין, ועל שלחנו הן שותין; ומתנות אלו לה' הן, והוא ברוך הוא זכה להם - שנאמר: "ואני הנה נמתי לה את משמרת תרומתי".

כ. לא יתן אדם תרומה לשומר גתו, ולא בכור לשומר עדרו, ולא מתנות [הבשר] לרועה בהמתו; ואם נתן - חלל, אלא אם כן נתן להם שכר שמירתם תחלה. ורשאי ישראל לומר לישראל אחר: 'הא לה סלע זו, ונתן תרומה או בכור או שאר מתנות לפלוני הכהן כן בתי, או כן אחותי, וכל פיוצא בזה'.

כא. במה דברים אמורים? בשקיהו הבעלים רוצים לתן אותם לאחד משני כהנים אלו, או משני לויים אלו בהנכם, ואמר לו חברו: 'הא לה, ונתן לזה'; אבל בעלים שאמרו לכהן או ללוי: 'הא לה חלק זה בטובת הנגיה' - הרי זה אסור. וכן אסור לעשות סחורה בתרומות, אף על פי שהיא לוקח מפהן ומוכר לכהן.

כב. עשרה - אין חולקין להן תרומה בבית הגרנות, אף על פי שהן אוכלין אותה או מאכילין אותה; ואלו הן: החרש, והשוטה, והקטן שיש בו דעת לפרש חיקו [לפרוט בגדו לקבלת תרומה] - מפני שאין באלו דעת; והטמטום, והאנדורגינוס - מפני שהן בריה בפני עצמה; והעבד - שמה יראו אותו העובדים בשדה, ויעידו עליו שהוא כהן; והערל, והטמא - מפני שהן מאוסין; והאשה - שמה תתגרש, ומפני היחוד; והנושא אשה שאינה הוגנת לו [פטולה לכהונה] - קנסו אותו שלא יחלק בבית הגרנות, עד שיגרשנה. וכלן - משלחין להן לבתיהן, וחולקין להן בשאר קדשי הגבול ומשלחין להן לבתיהן; חוץ מן הנושא אשה שאינה הוגנת, והטמא, והערל - שאין משלחין להן כלל.

גס בה. אבל מפקדין אותה אצל ישראל עם הארץ, בכלי חרש המקף צמיד פתיל; ובלבד, שלא יהיו פרות מכשרין - גזרה, שלא תסיטם אשתו נדה.

ט. אין עושין לעם הארץ תרומת זיתיו בטרה; אבל עושין לו זיתי חלין בטרה, משום כדי חזיו של בדר. וכיצד עושה? נוטל כדי התרומה, ומניחה בכלי שאינו מקבל טמאה, כגון כלי אבנים; וכשיבוא עם הארץ לטל החלין והתרומה, אומרים לו: 'הנהר שמה תגע בתרומה, שלא תחזר לטבלה'.

י. ישראל שעושה פרותיו בטמאה, אין בוצרין עמו; ואין צריך לומר שאין דורכין עמו, מפני התרומה שתעשה בטמאה. אבל מוליכין עמו חביות לגת, ומביאין מן הגת. **יא.** זיתים וענבים שנטמאו, סוחטין ועושה אותן תרומה. ואם נטמאו אחר שנעשו תרומה [ובתרומה שני עושה שלישי], וסחטין פחות פחות מפביצה - הרי המשקה יוצא מהן מותר בשתייה לכהנים; ואפלו לנסכים הוא ראוי - שהמשקה כאלו הוא מפקד בתוך האכל. ולא אמרו 'פחות מפביצה', אלא גזרה - שמה יעשה יותר מפביצה, ונמצא המשקה מטמא כפביצה. ואם היו פרות אלו שלישי לטמאה - דורכין בגת ובבית הבד, והמשקה תרומה טהורה; שאין שלישי עושה רביעי בתרומה, כמו שיתבאר בענין טהרות.

יב. פת תרומה שנטמאת, משליכה לבין העצים עד שישרפום; וכן שמן שנטמא, נותנו בכלי מאוס עד שידליקנו, כדי שלא יהיה תקלה לאחרים, ויאכלוהו. וחסים שנטמאו - שולקין ומניחין בכלי מאוס, כדי שלא יהיו ראויין לאכילה; ואחר כך יסיק בהן תנור וכירים. ומשקין שאין ראויין להדלקה שנטמא, כגון היין - קוברין אותה.

יג. יין תרומה שנתגלה - הואיל ואסור בשתייה, ישפף. וכן תאנים וענבים וקשואין ודלועין ואבטיחים ומלפפונות של תרומה שנמצאו מנקרות - הרי אלו אסורין באכילה, מפני סכנת נפשות; מה יעשה בהן? ישליף לים, או יקברו.

יד. עסה שנלושה במים מגלין - אף על פי שהיא תרומה, הרי זו תשרף.

טו. אסור לכהן לטל תרומה, או שאר מתנות שלו - עד שיפרישו אותן הבעלים, שנאמר: "ראשיתם אשר יתנו לה", לה' לך נתתם, ונאמר: "אשר ירימו בני ישראל לה", נתתי לה" - עד שירימו הם, ואחר כך זכה בהן. ולא יטל אותן אחר שהורמו, אלא מדעת הבעלים - שהרי הן של בעלים לתנו לכל פהן שרצו, שנאמר: "ואיש את קדשיו, לו יהיו". ואם לקחן שלא מדעת הבעלים - זכה בהן; שאין לבעלים בהן אלא טובת הנגיה [נחנה מכר שהיטב טובה לכהן], וטובת הנגיה אינה ממון.

טז. כהן שנתנו לו תרומה, ומצא בה דברים אחרים -

יום חמישי

הלכות תרומות פֶּרֶק יג

א. התרומה עולה באחד ומאה. כיצד? סאה תרומה שנפלה למאה סאה של חלין, ונתערב הכל - מפריש מן הכל סאה אחת, ונותנה לכהן; והשאר מתר לזרים. וכל תרומה שאין הכהנים מקפידין עליה, כגון תרומת הפליסין והחרובין ושעורים של אדום - אינו צריך להגביה; הואיל ונפלה למאה - בטלה במעוטה, והכל מתר לזרים.

ב. נפלה סאה תרומה לפחות ממאה - נעשה הכל מדמעה, וימכר הכל לכהנים בדמי תרומה, חוץ מדמי אותה סאה. במה דברים אמורים? בשנתערב מין במינו. אבל נתערב מין בשאינו מינו, בנותן טעם: אם יש בכל טעם תרומה - נעשה הכל מדמעה, וימכר לכהנים, חוץ מדמי תרומה שבו; ואם טעם הכל טעם חלין - הכל מתר לזרים.

ג. סאה תרומה שנפלה למאה, והגביה סאה מן הכל, ונפלה הסאה שהגביה למקום אחר - אינה מדמעת אלא לפי חשבון; וכן סאה תרומה שנפלה לפחות ממאה, ונעשה הכל מדמעה, ונפל מן המדמעה למקום אחר - אינו מדמעה אלא לפי חשבון. כיצד? הרי שנפל עשר סאין של תרומה לתשעים סאה חלין, ונדמע הכל - אם נפל ממדמעה זה עשר סאין לפחות ממאה חלין, נדמעו; שהרי יש בעשר של מדמעה סאה של תרומה. נפל לתוכן פחות מעשר סאין, אינן מדמעות.

ד. במה דברים אמורים? בדבר שאין דרכו להבדל, כגון חטים לחטים או קמח לקמח. אבל דבר שדרכו להבדל, כגון שמן תרומה לשמן חלין, או יין תרומה ליין חלין - הולכין אחר הרב: אם רב תרומה, הרי זה מדמעה בתרומה; ואם רב מן החלין - הרי הוא כחלין ואינו מדמעה, ואף על פי שהכל אסורים לזרים.

ה. סאה תרומה שנפלה למאה, הגביהה, ונפלה סאה אחרת, הגביהה, ונפלה אחרת - הרי החלין מתרין; עד שתקרבה תרומה על החלין - שאם נפלו לתוף המאה חלין מאה סאה ועוד של תרומה סאה אחר סאה, נעשה הכל מדמעה.

ו. סאה תרומה שנפלה למאה, ולא הספיק להגביהה עד שנפלה סאה אחרת - אם ידע בראשונה קדם שתפל השנייה, לא נדמעו; אלא מפריש סאתים, והשאר מתר - הואיל והיה לה לעלות, הרי היא כאלו עלתה. ואם לא ידע בסאה ראשונה אלא אחר שנפלה השנייה - הרי זה מדמעה, וכאלו נפלו שתיהן כאחת.

ז. אין פסלת של תרומה מצטרפת עם התרומה לאסור החלין, אבל פסלת של חלין מצטרפת עם החלין להעלות התרומה. כיצד? חטים רעות של חלין, וטחן הכל - אף על פי שהמרסן של חלין מרבה ושל תרומה מועט, והרי הקמח

של תרומה בפחות ממאה מקמח החלין - הרי זה עולה, ומשערין בקמח עם המרסן שהוא מאה ואחד. אבל אם נפלה סאה של חטים רעות של תרומה לפחות ממאה סאה של חטים רעות של חלין, וטחן הכל, והרי הקמח של תרומה אחד ממאה מקמח החלין - הרי זה עולה במאה ואחת, שהרי הותרו החלין ופחתה התרומה.

ח. לג יין של תרומה צלול שנפל למאה לגין עכורין - אין מוציאין שמרים שבהן, אלא מעלין את הלג; וכן אם נפל לג עכור למאה לגין צלולין, אין מוציאין שמרים שבו.

ט. לג מים שנפל לתשעה ותשעים לגין יין, ואחר כך נפל לתוף הכל לג יין של תרומה - נדמע הכל; שאין הפוסם מעלה את היין.

י. סאה תרומה שנפלה לפחות ממאה חלין, ונפלו חלין אחרים עד שהותרו על מאה - אם בשוגג, הרי זה עולה באחד ומאה. ואם במזיד, הרי הכל מדמעה - שאין מבטלין אסורי תורה לכתחלה.

יא. תרומת חוצה לארץ - מתר לבטל אותה ברב, ואוכל אותה בימי טמאתו. ולא עוד, אלא אם היה לו יין של תרומת חוצה לארץ - נוטל ממנו לג אחד, ונותן עליו שני לגין חלין, ונמצא הכל שלשה; ואחר כך נוטל מיין של תרומה לג ונותן לתוף השלשה, ומגביה מארבעתן לג ושותה; וחוזר ומשליף לתוכן לג אחר, וחוזר ונוטל לג ושותה; וכן נותן לג תרומה ונוטל לג מן התערבת, עד שייכלה כל היין של תרומה; ונמצא שבטל במה לגין, בשני לגין של חלין.

יב. הזרע תרומה בצד החלין, ולא נודע איזה הוא זרע התרומה - אפלו היה מאה לגנה [ערוגה] של תרומה ולגנה אחת של חלין, כלן מתרין. במה דברים אמורים? בדבר שזרעו כלה בקרקע, כגון החטים והשעורין וכיוצא בהן; אבל דבר שאין זרעו נפסד בארץ, כגון השום והבצלים - אפלו מאה לגנה של חלין ולגנה אחת מערכת ביניהן, הכל מדמעה. ואם נחלש הכל, תעלה התרומה כאחת ומאה; ולא יתלש לכתחלה.

יג. שתי קפות, אחת של תרומה ואחת של חלין, ואין ידוע איזו היא, או שנפלה סאה של תרומה לתוף אחת מהן, ואין ידוע להיכן נפלה, ואחר כך נפלה אחת משתי הקפות לתוף החלין - אינה מדמעת; וכן אם זרע אחת מהן, הגדולין חלין לכל דבר. והשנייה נוהג בה בתרומה. נפלה הקפה השנייה למקום אחר, אינה מדמעת; וכן אם זרע אחר את השנייה, הגדולין חלין. נפלו שתיהן למקום אחד, מדמעות כקטנה שבשתייהן. זרע אחד את שתיהן - בדבר שזרעו כלה, הגדולין חלין; ובדבר שאין זרעו כלה, הגדולין מדמעה. במה דברים אמורים? בזרע את השנייה עד שלא קצר את הראשונה. אבל קצר את הראשונה, ואחר כך זרע את השנייה - אפלו בדבר שאין זרעו כלה - הגדולין חלין; שאין תלוש ומחבר נעשין הוכח זה לזה.

שנפלה עליהם, כמי שמאספ חטים מעל גבי שעורין.
 ה. שתי קפות או שתי מגורות, שנפלה תרומה לתוך אחת מהן ונבללה, ואין ידוע לאיזו מהן נפלה - אם היו שתי המגורות בבית אחד, הרי אלו מצטרפות, ותעלה באחד ומאה מן הכל, כאלו היו שתיהן מגורה אחת; והקפות מצטרפות, ואפלו היתה קפה בבית זה וקפה בחצר אחרת - לפי שקרוב הדבר לקבץ שתיהן בבית אחד. אבל אם היו שתי הקפות בשתי עירות, אין מצטרפות.

ו. וכיצד מעלה סאה שנפלה? אם רצה להעלותה מאחת משתיהן, מעלה; ואם רצה להעלות חצייה מזו וחצייה מזו, מעלה. פדים מלאים תאנים של חלין, שדרס ליטרא תאנים של תרומה כפי כד אחת מהן, ואין ידוע איזו היא - אם היו שם מאה כד וכד, הרי זו תעלה; ולוקח כד אחד מהם, ומוכרה לכהן חוץ מדמי אותה ליטרה, והשאר מתרין. ואם היו פחות ממאה - הפמין בלן מדמע, והשולים מתרין.

ז. וכן אם דרסה על פי פורת, או על פי עגול, ואין ידוע איזה היא. דרסה על פי עגול, ואין ידוע אם בצפונה או בדרומו, ולא איזה עגול הוא - רואין אותו כאלו הן פרודות, ותעלה לפי המשקל - אם יש בכל העגולין מאה ליטרין, תעלה; והוא, שיש בכל עגול מהן יתר על שני ליטרין, כדי שתבטל התרומה ברב - שספק התרומה, בטל ברב החלין.

ח. התרומה - ודיה, אוסר במאה; וספקה, אוסר בחמשים; ואין לה התר אלא ברב. ואם היתה ביתר מחמשים, אינה צריכה רב. כיצד? תאנה אחת תרומה שנפלה לתשעה ותשעים, והרי המאה קמיין - הכל אוסר לזרים, כמו שבארנו.

ט. נפלה אחת לחמשים, ואבדה אחת מן הכל - שפא אחת מן החלין היא שאבדה, או האחת שנפלה היא שאבדה - הרי אלו אסורות; עד שירבה עליהן ממקום אחר, ויוסיף עליהן חמשים תאנים ואחת - יתר על הכל. ואם נפלה אחת של תרומה לתוך אחת וחמשים, ואבדה אחת מן הכל - התרו השאר לזרים.

י. סאה תרומה שנפלה לפחות ממאה ממעשר ראשון שלא נטלה תרומתו, או למעשר שני והקדש, ונדמע הכל - אם למעשר ראשון נפלה, יקרא שם לתרומת מעשר, וימכר הכל לכהנים, חוץ מדמי תרומה שנפלה ומדמי תרומת מעשר שבו. ואם למעשר שני והקדש נפלה - הרי אלו יפדו, וימכרו לכהן, חוץ מדמי תרומה.

יא. סאה תרומה טמאה שנפלה לפחות ממאה חלין, או מעשר ראשון, או מעשר שני, או הקדש - בין טהורין בין טמאין - הואיל ונדמע הכל בתרומה טמאה שאסורה באכילה לכל, הרי הכל אסור לעולם; ומניחין אותן, עד שינקבו. במה דברים אמורים? בדבר שאין דרכו להאכל חי. אבל דבר שדרכו להאכל חי - לא ניחון, שפא תקל

יד. שתי קפות, אחת של חלין ואחת של תרומה, ולפניהן שתי סאין, אחת של חלין ואחת של תרומה, ונפלו אלו לתוך אלו - מתרין; שאני אומר: 'חלין נפלו לתוך החלין, ותרומה לתוך התרומה' - ואף על פי שלא רבו חלין על התרומה. במה דברים אמורים? בתרומה בזמן הזה, שהיא מדבריהם; אבל בתרומה של תורה - עד שיורבו חלין על התרומה.

טו. סאה תרומה שנפלה לתוך הכרי, ואמר: 'תרומת הכרי הנה בתוכו' - במקום שנפלה אותה סאה, שם נסתלקה תרומת הכרי, ונדמע הכל בתרומה שנפלה ובתרומת הכרי. אמר: 'תרומת הכרי בצפונה' - חולקין אותו לשנים, והחצי שבצפון לשנים, ונמצא רביע הכרי שהוא צפון צפונה, הוא המדמע.

טז. היו לפניו שני כריים, ואמר: 'תרומת שני כריים באחד מהן' - הרי שניהן מדמעין; היו לפניו שני סאין וכרי אחד, ואמר: 'הרי אחד מן הסאין האלו עשויה תרומה על הכרי הזה' - הרי אחת מהן תרומה, ואין ידוע איזו היא. היו לפניו שני כריים וסאה אחת, ואמר: 'הרי זו תרומה על אחת מן הכריים האלו' - הרי היא תרומה; ונתקן אחד מהן, ואין ידוע איזה הוא המתקן מן השבול.

יום שישי

הלכות תרומות פרק יד

א. חמשים תאנות שחרות וחמשים לבנות, שנפלה לתוכן תאנה אחת של תרומה - היתה לבנה, השחרות מתרות והלבנות מדמעות; היתה שחרה, השחרות מדמעות, והלבנות מתרות. ואם אין ידוע אם שחרה היתה, אם לבנה - עולה באחד ומאה מן הכל; ידע מה היתה אחר שנפלה, ושכח - הרי בלן מדמעות.

ב. וכן עגולי דבילה ומלכנים של דבילה, שנפל עגול או מלבן של תרומה לתוכן, ואין ידוע אם מלבן הנה או עגול - הרי העגולין מצטרפין למלכנים, ותעלה תרומה באחד ומאה מן הכל. עגולי דבילה גדולים וקטנים, שנפל עגול דבילה לתוכן, ואין ידוע אם גדול אם קטן - הרי הן מעלין בין במנזן בין במשקל. כיצד? נפל עגול למאה עגולים גדולים וקטנים - הריני אומר: 'קטן נפל', ומגביה אחד קטן. נפל עגול לתוך ארבעים עגול, מהן עשרים עגול משקל כל אחד ארבע ליטרין, והאחד ועשרים משקל כל אחד ליטרה - הואיל ומשקל הכל מאה ליטרין ואחד, הריני אומר: 'קטן נפל', ומגביה אחד מן הקטנים.

ג. והקמח והסלת אינן מצטרפין להעלות את התרומה.

ד. סאה חטים של תרומה, שנפלה על פי המגורה [מחטון] של חטים - אין משערין אותה במאה ואחד; שאין משערין אלא אם נבללה תרומה עם החלין, או אם אין ידוע באיזה מקום נפלה התרומה. וכיצד יעשה? רואין את התרומה כאלו היא חטים על גבי שעוריים, ומפריש התרומה עצמה שנפלה על פי המגורה עם מעט מן החלין

ביצד? חבית סתומה של תרומה שנתערכה בכמה אלפים חביות סתומות, נדמעה הכל; נפתחו החביות, תעלה באחד ומאה.

ב. נתערכה חבית סתומה במאה חביות, ונפלה אחת מהן לים הגדול - התרו בלן, ואומרים: 'של תרומה היא שנפלה' - מה שאין בן בתאנה שנפלה למאה, ונפלה אחת מהן לים הגדול - אלא צריך להפריש אחת; לפי שהחבית, נפילתה נפרת; ויתאנה וכיוצא בה, אין נפילתה נפרת.

ג. חבית סתומה שנתערכה במאה חביות, ונפתחה אחת מהן - נוטל ממנה אחד ממאה, ושותה אותה החבית. אבל שאר החביות אסורות, עד שיתפתחו; וכל אחת ואחת שתפתח מהן, נוטל ממנה כדי דמועה, ושותה השאר. נתערכה חבית במאה וחמשים חביות, ונתפתחו מהן מאה חביות - נוטל מהם כדי דמועה חבית אחת, ושותה המאה. ושאר החמשים אסורין, ואין מחזיקין לאותה חבית של תרומה שהיא ברב - אפלו היו כמה אלפים חביות, בלן מדמע. וכל מה שישפתח - נוטל ממנו אחד ממאה, ושותה השירים; והשאר מדמע.

ד. ככר בארנו בהלכות אסורי מאכלות, שהמחמץ והמתבל אוסר בכל שהוא; לפיכך, אם רסק תפוח של תרומה, ונתנו לתוף העסה והחמיצה - כל העסה מדמעת, ואסורה לזרים.

ה. ביצה שנתבלה בתבלין של תרומה - אפלו חלמון שלה אסור, מפני שהוא בולע.

ו. שאור של תרומה שנפל לתוף העסה, והגביהו, ואחר כך נתחמצה - הרי זו מתרת.

ז. ככר בארנו, שאם נתערכה תרומה מין בשאינו מינו, בנותן טעם; לפיכך, בצל מחתף שנתבשל עם התבשיל - אם היה בצל תרומה והתבשיל חלין, ויש בו טעם הבצל - הרי התבשיל אסור לזרים; ואם היה התבשיל תרומה והבצל חלין, ונמצא טעם התבשיל בבצל - הרי הבצל אסור לזרים.

ח. עדשים שנתבשלו, ואחר כך השליף לתוכן בצל יבש - אם היה שלם, הרי זה מתר; ואם היה מחתף, בנותן טעם. ואם בשל הבצל עם העדשים, בין שלם בין מחתף - בנותן טעם. ושאר כל התבשיל - בין שהשליף הבצל אחר שנתבשל בין שבשלו עם התבשיל, בין שלם בין מחתף - משערין אותו בנותן טעם. ומפני מה בצל אחד שלם לתוף עדשים שנתבשלו, אין משערין אותו? מפני שאינו שואב מהן, שהרי הוא שלם; ולא פולט לתוכן, שכבר נתבשלו. ואם היו בצלים רבים, הרי הן כמחתף; וכן אם נוטלה פטמתו או קלפתו החיצונה, או שהיה לח - הרי הוא כמחתף. והקפלוט - בין לח בין יבש, בין שלם בין מחתף - בנותן טעם.

ט. הכובש גרק של חלין עם גרק של תרומה - הרי זה מתר לזרים, חוץ ממיני בצלים וחיציר ושומים; שאם כבש

בהן, ויאכל מהן; אלא גדליק הכל, בדרך שמדליקין תרומה טמאה.

יב. סאה תרומה טהורה, שנפלה לפחות ממאה חלין טמאין - ימכר הכל לפנהנים, חוץ מדמי תרומה. והכהן אוכל מדמע זה קליות, או ילוש אותו במי פרות שאינן מכשירין - כדי שלא תטמא התרומה מן החלין הטמאין; או ילוש מדמע זה פחות פחות מכביצה - שאין אכל טמא מטמא אכל אחר, עד שיהיה בכביצה; או יתחלק מדמע זה פחות מכביצה בכל עסה, כדי שלא תטמא התרומה שבו.

יג. סאה תרומה טמאה, שנפלה למאה חלין טהורין, וכן סאה תרומה טהורה, שנפלה למאה חלין טמאין - תעלה באחד ומאה; ונתאכל קליות, או תלוש במי פרות, או פחות פחות מכביצה - שאין הסאה שנפלה, היא הסאה עצמה שעלתה.

יד. סאה תרומה טמאה, שנפלה למאה סאה של תרומה טהורה - בטלה במעוטה, ואוכלין הכל כטהורה; ואם נפלה לפחות ממאה, גינת הכל עד שירקב.

טו. שתי קפות שנפלה סאה של תרומה לתוף אחת מהן, וידע לאיזו מהן נפלה, ואחר כך נפלה סאה שנייה, ואין ידוע לאיזו מהן נפלה - אומרים: 'למקום שנפלה ראשונה, נפלה שנייה'; לפי שתולין את הקלקלה במקלקל. נפלה סאה ראשונה לתוף אחת מהן, ואין ידוע לאיזו מהן נפלה, ואחר כך נפלה סאה שנייה, וידע לאיזו מהן נפלה - אין אומרים, 'למקום שנפלה שנייה נפלה ראשונה', אלא שתיהן מקלקלות.

טז. היו שתי קפות, אחת טמאה ואחת טהורה, ונפלה סאה של תרומה לאחת מהן, ואין ידוע איזו היא - אומרים: 'לתוף הטמאה נפלה'.

יז. שתי קפות, אחת של תרומה טהורה ואחת של חלין טמאין, נפלה סאה תרומה טהורה לתוף אחת מהן - אומרים: 'לתוף של תרומה נפלה', והחלין יאכלו בטהרה בתרומה.

יח-יט. נפלה סאה תרומה טמאה לתוף אחת מהן - אומרים: 'לתוף של תרומה נפלה', והחלין יאכלו קליות, או ילושו במי פרות.

כ. שתי קפות, אחת של תרומה טמאה ואחת של חלין טהורין, ונפלה סאה של תרומה טהורה לתוף אחת מהן - אומרים: 'לתוף של תרומה נפלה', והחלין יאכלו קליות.

כא. נפלה סאה של תרומה טמאה לתוף אחת מהן - שתיהן אסורות; שספק תרומה טמאה אסור, וספק המדמע מתר, מפני שאסור תרומה טמאה מן התורה, ואסור המדמע מדברייהם, על העקרים שבארנו בהלכות אסורי מאכלות.

שבת קודש

הלכות תרומות פרק טו

א. חבית סתומה [שהיא חשובה], מדמעת בכל שהוא.

יח. זין של תרומה שנפול על גבי פרות - ידיחס, והן מתרות; וכן שמן של תרומה שנפול על גבי פרות - ידיחס, והן מתרות. נפל השמן על גבי זין - יקפה [יאסור] אותו, והזין מתר לזרים. נפל על גבי הציור [ורוטב התבשיל] - יקפה אותו, ויטל קלפה מעל הציור, כדי שסייר כל הציור שבו טעם השמן.

יט. קדרה שבשול בה תרומה, לא יבשל בה חלין; ואם בשל, בנותן טעם; ואם שטף הקדרה במים או ביין, הרי זה מתר לכולם. בשל במקצת הפלי - אין צריך לשטף את פלו, אלא שוטף מקום הפשול בלבד.

כ. תרומה גדולה, ותרומת מעשר, והחלה, והבכורים - כלן נקראו 'תרומה'. בתרומת מעשר הוא אומר: "והרמתם ממנו תרומת ה'", ואומר: "בתרומת גרן"; ובחלה נאמר: "חלה, תרימו תרומה"; ונאמר: "לא תוכל לאכל בשעריך, מעשר דגןך [ו] תירשך ויצהרך... ותרומת דך", ואין לך דבר שטעון תבאת מקום שלא פרטו בפסוק זה, חוץ מן הבכורים, ובהם נאמר: "ותרומת דך" - הא למדת, שהן קרויין תרומה.

כא. לפיכך, דין ארבעתן לענין אכילה ודמוע, אחד הוא - כלן עולין באחד ומאה, ומצטרפין זה עם זה; ואם נטמאו, ישרפו. ודין תרומת מעשר של דמאי בכל אלו הדרכים - בתרומת מעשר של ודאי, אלא שאין לוקין על אכילתה.

כב. כל האוכל תרומה - מכרף ברפת אותו מאכל, ואחר כך מכרף: 'אשר קדשנו בקדשתו של אהרן, וצננו לאכל תרומה'. וכך קבלנו וראינום מכרכין, אפלו בחלת חוצה לארץ - שגם אכילת קדשי הגבול כעבודה, שנאמר: "עבדת מתנה אתן את כהנתכם".

בריה רחמנא דסייען

רק של חלין עם בצלים של תרומה, או בצלים חלין עם בצלים של תרומה - הרי אלו אסורין. כבש רק של תרומה עם בצל של חלין - הרי הפצל מתר לזרים.

י. זיתי חלין שבכשן עם זיתי תרומה - אם היו אלו ואלו פצועין, או שהיו של חלין פצועין ושל תרומה שלמין, או שבכשן במי תרומה - הרי אלו אסורין. אבל אם היו שניהן שלמין, או שהיו זיתי תרומה פצועין וזיתי החלין שלמין - הרי אלו מתרין; לפי שהפצועין שואכות מן השלמין.

יא. מי כבשים ומי שלקות [מתבשיל] של תרומה, הרי הן אסורין לזרים.

יב. השבת - עד שלא נתנה טעם בקדרה, יש בה משום תרומה; ומשנתנה טעם בקדרה, אין בה משום תרומה.

יג. הרודה פת חמה, ונתנה על פי חבית של זין תרומה - אם היתה הפת חמים, הרי זו מתרת; ופת שעורים אסורה, מפני שהשעורים שואכות.

יד. תנור שהסיקו בכמון של תרומה, ואפה בו את הפת - הפת מתרת; שאין בה טעם הכמון, אלא ריחו, והריח אינו אסור.

טו. שעורין של תרומה שנפלו לבור של מים - אף על פי שהבאישו מימיו - הרי הן מתרין, שאין נותן טעם שפגם אוסר.

טז. תלתן של תרומה, הוא ועצו שנפול לתוך בור של זין - אם בורע התלתן כדי לתן לבדו טעם ביין, הרי היין אסור לזרים.

יז. שני כוסות של זין, אחד תרומה ואחד חלין - מוג כל אחד מהן במים, ואחר כך ערבך - רואין את זין החלין כאלו אינו, וכאלו זין התרומה נתערב במים, שהרי אינו מינו; אם ראוי אותו המים לבטל טעם זין התרומה, הרי הכל מתר לזרים; ואם לאו - אסור, שבכר בארנו שאין המים מצלה את היין.

שיעורי רמב"ם ספר המצוות - י"ב אלול-י"ח אלול ה'תשס"ז

יום ראשון, יום שני, יום שלישי

מצות עשה קנה

המצוה הקנ"ה — הצווי שנצטוינו לקדש את השבת ולומר דברים ביום השבת בכניסתו וביציאתו שבהם נזכיר גדלת יום זה וכבודו, והיותו נבדל משאר הימים שקדמו לו ושבוואו אחריו, והוא אמרו יתעלה: "זכור את-יום השבת לקדשו" (שם כ, ח). כלומר: זכרהו זכירת קדוש והבדלה [וגדלה] — וזו היא מצות קדוש. ולשון המכלתא (פרשת יתרו): "זכור את-יום השבת לקדשו — לקדשו בכרחה". ובפרוש אמרו

(פסחים קו): "זכרהו על היין". ואמרו עוד: "קדשהו בכניסתו וקדשהו ביציאתו", כלומר: "ההבדלה שהיא חלק מזכירת שבת שנצטוינו בה". וכבר נתבארו דיני מצוה זו בסוף פסחים ובכמה מקומות בכרכות (נא): ושבת (קנ):

יום רביעי

מצות לא תעשה שכ.

המצוה המשלימה שלש מאות ועשרים — האזהרה שהזהרנו מלעשות מלאכה בשבת, והוא

נִפְשֵׁיכֶם" (שם טז, כט). וְהִפְרוּשׁ בְּסִפְרָא (פרשת אחרי מות פרק ז הלכה ג): "תִּעְנֶנּוּ אֶת-נַפְשֵׁיכֶם" — עֲנִי שֶׁהוּא אֲבוּד הַנֶּפֶשׁ. וְאִיזְהוּ? זֶה אֲכִילָה וְשִׁתְיָה. וְכֵן בָּא בַקְּבֻלָּה (יומא עג.), שֶׁהוּא אֲסוּר בְּרַחֲצָה וּבִסִּיכָה וּבִנְעִילַת הַסַּנְדֵּל וּבִתְשֻׁמִּישׁ הַמָּטָה, וְשִׁצְרִיף לְשָׁבוֹת מִכָּל-הַפְּעֻלוֹת הָאֵלֶּה, שֶׁכֵּן נֶאֱמַר: "שִׁבַּת שְׁבַתוֹן הִיא לָכֶם וְעֲנִיתֶם אֶת-נַפְשֵׁיכֶם" (שם, לא), כְּאֵלּוּ אָמַר, שֶׁחֻכָּה בּוֹ הַשְּׁבִיטָה הַמִּיחָדָת לְמִלְאכּוֹת וְלַעֲבוּדָה, וְהַשְּׁבִיטָה הַמִּיחָדָת לְהִזְנֵת הַגּוּף וְקִיּוּמוֹ — לְפִיכֶף אָמַר (כפל לשון): "שִׁבַּת שְׁבַתוֹן". וְלִשׁוֹן סִפְרָא (אחרי מות שם): "מִגִּינַן שְׁיִוִם הַכְּפוּרִים אֲסוּר בְּרַחֲצָה וּבִסִּיכָה וּבִתְשֻׁמִּישׁ הַמָּטָה? תִּלְמוּד לֹמַר: שִׁבַּת שְׁבַתוֹן", כְּלֹמַר: הַשְּׁבִיטָה כָּל-אֵלּוּ כְּדִי שְׁיִשַּׁג הָעֲנִי.

הַמְצוּהַ הַקְצ"ו — הָאֲזִהְרָה שֶׁהִזְהַרְנוּ מֵאֲכֹל בְּיוֹם צוּם כְּפוּר, וְהָאֲזִהְרָה לְמַעֲשֵׂה זֶה לֹא נִתְבְּאָרָה בְּלִשׁוֹן הַתּוֹרָה, אֲכָל כִּינּוּן שֶׁהִזְכִּיר אֶת-הָעֲנִי וְחִיב כְּרַת לְמִי שְׁיֵאכֵל, יִדְעֶנּוּ שְׁמִזְהָרִים עַל הָאֲכִילָה, וְהוּא אָמַר: "כִּי כָל-הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר לֹא-תִעָנֶה וְגו' וְנִכְרְתָה" (שם כג, כט). וּכְרִישׁ כְּרַתוֹת (ב.), כְּשִׁמְנוּ מְחִיבֵי כְּרַת, מִנּוּ בְּכֻלָּם הָאוֹכֵל בְּיוֹם הַכְּפוּרִים, וּבְאֵרוֹ שֵׁם שֶׁכָּל שְׁחִיבִים עָלָיו כְּרַת — הוּא מְצוּת לֹא-תַעֲשֶׂה, חוּץ מִן-הַפֶּסַח וְהַמִּילָה. הִנֵּה נִתְבְּאָר שֶׁהָאֲכִילָה בְּיוֹם הַכְּפוּרִים מְצוּת לֹא-תַעֲשֶׂה, וְלְפִיכֶף חִיבִים עַל זְדוּנָה כְּרַת וְעַל שְׂגָגָתָה חֲטָאת קְבוּעָה, כְּמוֹ שֶׁבְּאֵרוֹ כְּרִישׁ כְּרַתוֹת וְכִמוֹ שֶׁנִּתְבְּאָר בְּמַסְכַּת הוֹרְיֹת (פרק ד משנה ח), שֶׁלֹּא יִתְחַיֵּב דִּין זֶה (הַחֲטָאת נִקְרַבַּת) אֲלֵא בְּמְצוּת לֹא-תַעֲשֶׂה בְּלִבָּד, שֶׁהָרִי אָמַר יִתְעַלֶּה בְּמַחֲבִי חֲטָאת קְבוּעָה: "אֶחָת מִכָּל-מְצוֹת ה' אֲשֶׁר לֹא-תַעֲשִׂינָה" (שם ד, יג). וְלִשׁוֹן סִפְרָא (אמור פרק ד הלכה ד): "כִּי כָל-הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר לֹא-תַעָנֶה וְנִכְרְתָה — הָרִי זֶה עֲנֵשׁ עֲנִי; אֲכָל אֲזִהְרָה לְעֲנִי לְיוֹם עֲצֻמוֹ לֹא שְׁמַעְנוּ. כִּשֶׁהוּא אוֹמַר עֲנֵשׁ מְלֹאכָה שְׂאִינַן תִּלְמוּד לֹמַר שֶׁכְּבָר קָל וְחֻמֵּר הוּא: מַה אִם עֲנִי שְׂאִינֵנוּ נוֹהֵג בְּיָמִים טוֹבִים וּבְשִׁבְתוֹת הָרִי הוּא עֲנוּשׁ עָלָיו, מְלֹאכָה שֶׁהִיא נוֹהֵגַת בְּיָמִים טוֹבִים וּבְשִׁבְתוֹת — אִינוּ דִּין שִׁיחָא עֲנוּשׁ עָלֶיהָ, וְאִם כֵּן

אָמַר: "לֹא-תַעֲשֶׂה כָּל-מְלֹאכָה" (שמות כ, י). וְהַעוֹבֵר עַל זֶה, פָּרַשׁ בּוֹ הַכְּתוּב (שם לא, יד) שֶׁהוּא בְּכַרְת, אִם לֹא יִדַע בּוֹ הַדִּין, וְאִם נִתְקַיְמָה עָלָיו הַעֲדוּת — חִיב סְקִילָה. כָּל-זֶה אִם הוּא מְזִיד; וְאִם הִיָּה שׁוֹגֵג — מְקַרִּיב חֲטָאת קְבוּעָה. וְכֵבֵר נִתְבְּאָרוֹ דִּינֵי מְצוּהַ זֹה בְּמַסְכַּת שְׁבַת.

יום חמישי

מצות לא תעשה שכא.

הַמְצוּהַ הַשַּׁכ"א — הָאֲזִהְרָה שֶׁהִזְהַרְנוּ שֶׁלֹּא לְהִלָּךְ חוּץ לְתַחוּם הַמְדִינָה בְּשִׁבַּת, וְהוּא אָמַר: "אֵל-יִצְאָ אִישׁ מִמְּקוֹמוֹ בְּיוֹם הַשְּׁבִיעִי" (שם טז, כט). וְכֵאן בְּקְבֻלָּה (סוטה כז): שֶׁתְּחוּם (גבול) הַמַּסְעֵה הוּא מֵה-שְׁנוּסָף עַל אֲלָפִים אֲמָה מִחוּץ לְעִיר אֲפִלוּ אֲמָה אֶחָת. וְהַלּוּף אֲלָפִים אֲמָה לְכָל-רוּחַ — מִתֵּר. וְלִשׁוֹן הַמְכַלְתָּא (פרשת בשלח שם): "אֵל-יִצְאָ אִישׁ מִמְּקוֹמוֹ" — אֵלּוּ אֲלָפִים אֲמָה". וּבִגְמָרָא עֲרוּבִין (יז): אָמַר: "לוֹקִינַן עַל אֲסוּר תְּחוּמִין דְּכֵר תּוֹרָה". וּבְאִוְתָה הַמַּסְכַּתָּא נִתְבְּאָרוֹ דִּינֵי מְצוּהַ זֹה.

יום שישי

מצות עשה קסה. מצות לא תעשה שכט.

מצות עשה קסד. מצות לא תעשה קצו.

הַמְצוּהַ הַקַּס"ה — הַצְּוִי שֶׁנִּצְטוּיְנוּ לְשָׁבוֹת בְּיוֹם זֶה (בְּיוֹם הַכְּפוּרִים) מִן-הַמְּלֹאכּוֹת וְהַעֲבוּדוֹת, וְהוּא אָמַר: "שִׁבַּת שְׁבַתוֹן הִיא לָכֶם" (ויקרא טז, לא), וְכֵבֵר בְּאֵרְנוּ כְּמָה פְּעָמִים (מצוות עשה צ, קלה, קנט, קסט) אָמַרְם (שבת כד): "הִיא שְׁבַתוֹן — עֲשֶׂה הוּא".

הַמְצוּהַ הַשַּׁכ"ט — הָאֲזִהְרָה שֶׁהִזְהַרְנוּ מִלְּעֲשׂוֹת מְלֹאכָה בְּיוֹם הַכְּפוּרִים, וְהוּא אָמַר בּוֹ: "וְכָל-מְלֹאכָה לֹא תַעֲשׂוּ" (שם כג, כח). וְהַעוֹבֵר עַל זֶה בְּמִזִּיד — חִיב כְּרַת, כְּמוֹ שֶׁבְּאֵר הַכְּתוּב (שם, ל); וְאִם הִיָּה שׁוֹגֵג — מְקַרִּיב חֲטָאת קְבוּעָה. וְכֵבֵר נִתְבְּאָרוֹ דִּינֵי מְצוּהַ זֹה בְּבִיצָה (יח): וּמַגְלָה (ל): וְזוּלְתָן.

הַמְצוּהַ הַקַּס"ד — הַצְּוִי שֶׁנִּצְטוּיְנוּ לְצוּם בְּעֲשֶׂרָה בְּתִשְׂרִי, וְהוּא אָמַר יִתְעַלֶּה: "תִּעְנֶנּוּ אֶת-

טובים. ובמקומות הרבה בתלמוד (שבת כה. ביצה ח:) אמרו: "יום טוב עשה ולא תעשה", כלומר: השביתה בכל-יום-טוב — מצות עשה היא; ועשית המלאכה האסורה בו — היא מצות לא-תעשה. לפיכך כל-העושה-בו מלאכה אסורה, עבר על עשה ולא-תעשה. וכבר נתבארו דיני מצוה זו, כלומר: השביתה, במסכת יום טוב (ביצה).

המצוה השכ"ג — האזהרה שהזרנו מלעשות מלאכה ביום ראשון של חג הפסח, והוא אמרו: "כל-מלאכה לא-יעשה בהם" (שמות יב, טז).

המצוה הק"ס — הצווי שנצטוינו בשביתה ביום השביעי של חג הפסח, והוא אמרו: "וביום השביעי מקרא-קדש" (שם).

המצוה השכ"ד — האזהרה שהזרנו מלעשות מלאכה בשביעי של הפסח, והוא אמרו: "כל-מלאכה לא-יעשה בהם" (שם), כלומר: בראשון ובשביעי.

למה נאמר ענש מלאכה? נלמד ממנו אזהרה לענוי: מה ענש מלאכה לאחר אזהרה אף ענש ענוי לאחר אזהרה — הנה נתבאר מה-שאמרנו. ודיני מצוה זו כבר נתבארו בסוף מסכת יומא.

שבת קודש

מצות עשה קנט. מצות לא תעשה שכג.

מצות עשה קס. מצות לא תעשה שכד.

המצוה הקנ"ט — הצווי שנצטוינו לשבות ממלאכה ביום ראשון של פסח, והוא אמרו יתעלה: "[ו]ביום הראשון מקרא קדש" (שמות יב, טז). ודע הקדמה זו, והיא: שכל-מה-שאמר בו ה' "מקרא קדש" בא בפרושו: "קדשהו". וענין "קדשהו" — שלא תעשה בו מלאכה אלא מה שמיוחד לאכילה, כמו שבאר הכתוב. וכבר הזכרנו מקדם (להלן שיעור קעד) את-דבריהם (מצוות עשה צ, קלה): "האי שבתון — עשה הוא", כלומר: כל-יום שאמר בו ה' "שבתון" (או לשון דומה) הוא כאלו אמר "שבות" או "תשבות" — כל-אלו צווים בשביתה. ו"שבתת ה'" (ויקרא כג, לח) קרא לימי המועדים כלם, כלומר: לימים

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

שולחן ערוך

ד וכל שכן שאם שכר הנכרי לימים שאמר לו בעד כל יום ויום שתתעסק במרחץ או תנור או רחיים אתן לך כך וכך אף על פי שלא אמר לו שיתעסק בשבת³² והנכרי מעצמו הולך ומתעסק גם בשבת צריך למחות בידו ולא יניחנו להתעסק בשבת שאף שהנכרי מתכוין לטובת עצמו כדי ליטול השכר שקצץ לו בעד כל יום מכל מקום כיון שהוא עושה כן מחמת דבורו של ישראל ששכרו להתעסק איזה ימים³² הרי זה כעוסק בשליחות הישראל³⁴ שאף שהישראל לא אמר לו להתעסק בשבת אלא שכרו לאיזה ימים סתם מכל מקום הנכרי שמתעסק בשבת מתעסק הוא מחמת השכירות ששכרו הישראל לאיזה ימים והרי בדעתו היום שהוא שכירו של ישראל היום והוא עושה שליחות הישראל לפיכך אף שעושה בשביל טובת עצמו אין זה מועיל כלום שלענין שליחות אין לחלק בין עושה לטובת המשלח בין עושה לטובת השליח בין כך ובין כך שלוחו הוא³⁵:

ה אפילו אם שכר הנכרי לשנה אם עבר ולא מיחה בידו והניחו להתעסק בשבת והביא הנכרי את השכר להישראל אף על פי שלא הביא לו שכר שקיבל ביום השבת בפני עצמו אלא הביאו בהבלעה עם שאר הימים כגון שהביא לו בבת אחת שכר ארבעה וחמשה ימים ויום השבת בנייהם שאין בזה איסור משום שכר שבת כמו שיתבאר בסעיף י"א אעפ"כ אסור להישראל³² ליהנות מן השכר שקיבל הנכרי ביום השבת שקנסוהו חכמים:

ביאורים

יחד לו מלאכה לעשות בימים אלו - דינו כשכיר יום (שאסור גם כשלא ציווהו לעבוד בשבת), ואם יחד לו מלאכה מסויימת - דינו כקבלנות - שהרי אינו מקפיד באיזה יום יעשה המלאכה³³.
אסור להישראל - אבל לפי שיטת רבינו במהדו"ב (הובאה לעיל אות כז) שאם הנכרי עובד בקבלנות, המעות אינם נחשבים כשכר שבת, וכל האיסור הוא מפני מראית עין בלבד, ולכך אם עבר ועשה - לא קנסוהו חכמים³⁶.

בעד כל יום ויום - דהיינו שאמר לו בשעה ששכרו שהוא ישלם לו לפי הימים שהוא יעבוד במרחץ, (אבל בסעיף הקודם אמר לו שישלם לו על הסקת המרחץ כמשך שנה שלימה) וכמבואר בהקדמה לסימן זה.
שלא אמר לו שיתעסק בשבת - אבל אם אמר לו - אסור, אפילו עושה בקבלנות³².
ששכרו להתעסק איזה ימים - ואם שכרו לכמה ימים בשבוע, והנכרי בחר מיוזמתו לעבוד ביום השבת, אם לא

מקורות

32 רמז סעיף ה' בקבלנות שלא קצץ.
35 ראה לקו"ש ח"כ ע' 57 הערה 32.
36 כדלהלן סעיף יג, וסימן רמז סעיף ז.

32 כדלהלן סי' רמז סעיף א וסי' רנב סעיף ד.
33 ראה שו"ת צ"צ או"ח סי' ל ס"ב ואילך, וסי' פו, שו"ת חשב האפוד ח"ב סי' ק"ט.
34 כמבואר להלן סי' רמז סעיף ב לענין המשכיר כליו לנכרי,

חלק ב' הלכות שבת סימן רמז

לקוטי תורה

יתברך, על כן על ידי קיום התורה והמצוות מעוררים אצלו יתברך את הרצון בענין המלוכה. ועל דרך מלך בשר ודם, שעל ידי שהעם מקבלים עליהם עול מלכותו להתנהג כרצונו בקיום פקודותיו ורצונותיו, מתעורר אצלו הרצון להנהיג אותם.

והולך ומבאר הביטוי שנקט שהתורה ומצוות הן רצונו וחכמתו ית", דלכאורה, כאן נוגע רק ענין הרצון שהמשכת רצונו יתברך לקיום העולמות היא על ידי תורה ומצוות שהן רצון העליון - ולמאי נפק"מ כאן שהן (גם) חכמתו ית'?

תוכן הפרק: סגולת התורה ומצוותי' לגלות את מלכותו יתברך למטה

והנה הדרך להמשכת רצון העליון ב"ה, להיות גילוי מלכותו ית' לקיום והתהוות העולמות, הוא בכל השנה ע"י עסק התורה והמצוות, שהם הן רצונו וחכמתו ית'.

גם בכל השנה כולה צריכים לעורר אצלו יתברך רצון להיות מלך עלינו (מאחר שכל ענין המלכות הוא ירידה והשפלה כנ"ל), אלא שבכל השנה פועלים זה על ידי קיום התורה והמצוות, דלפי שהן רצונו וחכמתו

ועל זה ממשיך ומבאר:]

דהיינו רצון העליון המלוּבש בחכמה.

זה שאמרנו שעל ידי עסק התורה והמצוות ממשיכים "רצונו וחכמתו יתברך" - אין הכוונה (בביטוי "רצונו וחכמתו") לשתי בחינות שונות, רצון וחכמה, אלא הכוונה לבחינת הרצון כפי שהיא "מלוּבשת" בבחינת החכמה, כלומר, רצונו של הקב"ה בענין החכמה, שבגלל רצון זה גילה "ספירת" החכמה, היא חכמתו יתברך.

[להבנת ענין "רצון העליון המלוּבש בחכמה", והקשר ל"גילוי מלכותו ית' לקיום והתהוות העולמות", יש להקדים שתי הקדמות:

(א) יש שתי בחינות ברצון העליון - ועל דרך שמצינו גם אצל האדם למטה, שיש שתי מדריגות ברצון הנפש:

בכל כוחות הנפש (ובכל מעשי האדם) מלוּבש רצון הנפש, שהרי הרצון הוא המניע את כל כוחות האדם ומעשיו, ולמשל אדם העוסק במושכלות, הרי הרצון להתחכם הוא שגורם שכח חכמתו יעסוק בחכמות, וזהו ענין רצון הנפש המלוּבש בכח החכמה.

אבל ישנם עצם כח הרצון כפי שהוא לעצמו, בלתי מלוּבש בשום ענין פרטי, שממנו נמצאו כל הרצונות הפרטיים של האדם.

וכך למעלה כביכול, ישנם "רצונות פרטיים" של הקב"ה (כמו רצונו יתברך בבני ישראל, רצונו ית' בכל הברואים וכיו"ב), וישנו עצם כח הרצון דלמעלה שאינו "מלוּבש" בשום ענין, והוא מקורם של כל הרצונות הפרטיים.

[וזהו הדיוק כאן שעל ידי קיום התורה והמצוות (במשך כל השנה) ממשיכים "רצון העליון המלוּבש בחכמה" - שזהו בניגוד לעבודת התשובה והעבודה דראש השנה, שעל ידה ממשיכים את עצם רצון העליון שלמעלה מחכמה, משא"כ על ידי העבודה דתורה ומצוות ממשיכים רק בחינת "רצון המלוּבש בחכמה" (והוא כמשל המלך שכבר הסכים להשפיל את עצמו להיות מלך, וקיום רצונו ופקודותיו פועל שיהי' מרוצה להמשיך את מנהיגותו)].

(ב) כבר הוסבר לעיל, ששפע החיות של כל העולמות והברואים, וכן הנהגת כל העולמות, הם על ידי ספירת החכמה, שהיא ראשיתן (ועיקרן) של כל עשר הספירות, וכמ"ש כולם בחכמה עשית; ולפיכך, גילוי רצונו יתברך לקיום והתהוות העולמות מתחיל בגילוי ה"רצון העליון

המלוּבש בחכמה", שהוא רצונו של הקב"ה בענין החכמה, כי על ידי החכמה "משתלשל" שפע החיות לשאר הספירות, ועי"ז לכל העולמות והנבראים.

[וזהו גם הקשר בין המשכת "רצון העליון המלוּבש בחכמה", לגילוי "רצון העליון ב"ה להיות גילוי מלכותו ית'" - כי הרצון והמחשבה להיות "מלך" הוא הוא סיבת התהוות כל העולמות ומקור חיותם (כנ"ל בפירוש "מלכותך מלכות כל עולמים"), והרי השפע לכל העולמות נמשך על ידי ספירת החכמה, "כולם בחכמה עשית"].

והיות התורה ומצוותי' הן בחינת "רצון העליון המלוּבש בחכמה" (כפי שיבאר בסמוך), על כן, על ידי עסק התורה והמצוות נמשך רצון העליון "להיות גילוי מלכותו ית' לקיום והתהוות העולמות".

והולך ומבאר כיצד ענין התורה והמצוות הוא בחינת "רצון העליון המלוּבש בחכמה":

דאורייתא מחכמה נפקת, שהם בחינת טעמי המצוות שיתגלו לעתיד.

איתא בזהר "אורייתא מחכמה נפקת" (התורה מקורה בחכמה עלילה, היא חכמתו יתברך שהיא למעלה באין ערוך מחכמת הנבראים), וא"כ גם כל מצוות התורה מקורן ב"חכמה עלילה" (חכמתו יתברך). וזהו ענין "טעמי מצוות" שיתגלו רק לעתיד לבא (כמבואר ברז"ל, וכמו "שפרש"י על פסוק ישקני מנשיקות פיהו" - "מובטחים מאתו להופיע עוד עליהם לבאר להם סוד טעמי' ומסתר צפונותי'").

כלומר, אמיתית טעמי המצוות הם הטעמים המחוייבים בחכמתו של הקב"ה, כפי שהוא למעלה לגמרי מחכמת הנבראים (דאין חקר לתבונתו כתיב). [והטעמים הגלויים של המצוות המובנים לנו - אין הם "תכלית הטעם.. אלא בתוכו מלוּבש פנימיות ותעלומות חכמה"] - ורק לעתיד יתגלו טעמים אלה.

שהוא המשכת אור אין סוף ב"ה הננוז בכל מצוה לפי בחינתה וערכה.

בעומק יותר, ענין טעמי מצוות אינו רק הטעם השכלי של המצוה (אפילו הטעם המחוייב בחכמתו יתברך כפי שהוא למעלה לגמרי מהשגת הנבראים), אלא "טעם" המצוה פירושו - האור האלקי הגנוז בכל מצוה ומצוה. כידוע שבכל מצוה ומצוה ישנו גילוי שונה ומיוחד מאור אין סוף ב"ה, בהתאם למהותה ותוכנה של מצוה זו.

הוא לפי אשר קדשנו במצותיו, שהמשכת קדש העליון וחכמה עילאה הוא במצותיו עלינו.

אולם סיבת "המשכה" זו תלוי ברצונו יתברך - שצריכים לעורר כביכול אצלו יתברך רצון להיות מלך, מאחר שהיא ירידה והשפלה גדולה כביכול (כנ"ל) - ועל זה אומרים, שכל "המשכה" זו באה על ידי ש"קדשנו במצוותיו", שע"י קיום המצוות, שהוא קיום רצונו יתברך, ממשיכים רצון העליון להיות "מלך העולם".

וזהו גם דיוק הלשון "קדשנו במצוותיו", כי בחינת חכמה עילאה נקראת "קדש העליון", וההמשכה שעל ידי קיום המצוה היא המשכת "רצון העליון המלוּבש בחכמה עילאה" (וכפי שנת' לעיל, שהמשכות אור אין סוף ב"ה שבכל המצוות הוא ענין "טעמי מצות", כי גילוי אור אין סוף הוא ע"י בחינת החכמה).

ולכן נק' רמ"ח פקודין רמ"ח אברים דמלכא, פירוש, אברין להיות מלכא.

מטעם זה נקראות המצוות בזהר הקדוש בשם "אברין דמלכא" - דלכאורה מהו דיוק הלשון "מלכא" דוקא (ולא "אברין דקוב"ה" וכיו"ב), אלא שעומק כוונת הזהר הוא, שהמצוות מעוררות וממשיכות רצונו יתברך להיות מלך.

[והקשר לענין "האברים":]

ואברין פירוש המשכות, כמו על דרך משל שהאבר הוא המשכת והתפשטות החיות של הנפש בנוף מגילוי כללות החיות שבראש ומוחין.

התואר "אברים" מורה על גדר "המשכה", וכמו אברי הגוף, שבכל אבר ואבר נמשך חיות מיוחד מהנפש, והוא כח וחיות פרטי (המתאים לתכונת ומזג אותו האבר) שמקורו מהחיות הכללי השורה בראש ומוחין.

כך המצוות הם המשכת בחינת חכמה עילאה שנמשך להיות בחינת מלך העולם.

ולכן נמשלו המצוות לאברים, כי בכל מצוה ומצוה שאדם מקיים בעולם הזה נמשך חיות אלקי מיוחד שמקורו ב"חכמה עילאה" (כמשל החיות הכללי שבמוח, שמשם נמשך חיות לכל אבר ואבר).

ועל ידי "המשכה" זו פועלים גילוי מלכותו יתברך בעולם ("מלך העולם"), וכפי שנתבאר לעיל שעל ידי קיום המצוות (שהן "רצון העליון המלוּבש בחכמה")

ובדרך כלל הן המשכת אור אין סוף ב"ה המלוּבש בחכמה עילאה.

והקשר בין האור האלקי של המצוה לגדר "טעמי מצוות" (המורה על טעם שכלי) - הוא לפי שגילוי אור אין סוף ב"ה הוא על ידי בחינת החכמה, וכמבואר בספרי הקבלה שאור אין סוף ב"ה מתלבש ומתגלה בחכמה עילאה (היא חכמתו יתברך).

וזהו מה שאמרנו דתורה ומצוותי הן "רצון העליון המלוּבש בחכמה", שזהו ענין טעמי מצות, שענינם - הגילוי המיוחד של אור אין סוף ב"ה (שבכל מצוה ומצוה) בבחינת החכמה.

[לסיכום: הטעם שעל ידי קיום המצוות מעוררים אצלו יתברך רצון להיות "מלך העולם" (שבזה תלוי קיום וחיות כל העולמות), הוא לפי שבמצוות התורה ישנו גילוי רצון העליון ב"ה בבחינת חכמה, שבזה תלוי שפע החיים לכל העולמות והנבראים.

ועתה יבאר כיצד ענין הנ"ל שבמצות (שהן מעוררות את רצון העליון ב"ה להיות מלך העולם), הוא ג"כ: א) תוכן נוסח ברכת המצות, ב) הטעם שהמצוות נקראות בזהר בשם "אברין דמלכא", ג) הפירוש הפנימי ב"מצות צריכות כוונה", ד) תוכן ענין "לשם יחוד קוב"ה ושכינתו" (ש"אומרים בכל מצוה").

וזהו שהולך ומבאר:]

ועל דבר זה תיקנו חז"ל לברך קודם כל מצוה ברוך אתה ה' אלקינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו כו'.

על פי המבואר לעיל בענין התוכן הפנימי של מצוות התורה, דלהיותן "רצון העליון המלוּבש בחכמה עילאה", לכן בכוחן לעורר רצון העליון להיות מלך - יתבאר גם תוכן נוסח ברכת המצוות: "ברוך אתה ה' אלקינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו כו'".

פירוש, כי הברכה וההמשכת מרצון העליון ב"ה להיות הוי' אלקינו ולהיות מלך העולם.

"ברכה" היא מלשון "המשכה", וזהו תוכן נוסח הברכה "ברוך אתה ה' אלקינו מלך העולם", שתהי' המשכת אלקותו יתברך למטה, וסדר ההמשכה הוא "הוי' אלקינו", היינו שיהי' גילוי שם הוי' בבני ישראל ("אלקינו"), ועי"ז תגלה מלכותו יתברך בכל העולם ("מלך העולם").

הענינים - הן קיום מעשה המצוה מתוך קבלת עול מלכות שמים, והן לכוין אל התוכן הרוחני של המצוה.

והצורך בשני הענינים מובן ע"פ משנת"ל אודות המטרה הפנימית דענין המצוות, שיש בזה שני פרטים:

(א) המשכת אור אין סוף ב"ה, על ידי בחינת החכמה ("אשר קדשנו במצותיו"), (ב) גילוי מלכותו יתברך בעולם ("מלך העולם").

ואע"פ ששני הענינים תלויים זב"ז (כמו שנתבאר לעיל בתחילת הפרק) - מכל מקום, בפרטיות יותר, כל ענין נמשך על ידי פרט אחר בקיום המצוה: על ידי כוונת המצוה - שענינה מה שהאדם רוצה בגילוי אלקות המיוחד שבמצוה זו (כנ"ל) - נמשך אור אין סוף ב"ה (על ידי בחינת החכמה); ועל ידי קיום "מצות המלך" מתוך קבלת עול מלכות שמים פשוטה - פועלים גילוי מלכותו יתברך בעולם.

והוא ענין לשם יחוד קוב"ה ושכינתו.

שני ענינים אלה הנפעלים על ידי קיום המצות - (א) גילוי אור אין סוף ב"ה, (ב) גילוי מלכותו יתברך בעולם - הוא הוא ענין "יחוד קוב"ה ושכינתו", שעל פי סוד זוהי מטרת התורה והמצוות, לחבר ולייחד קוב"ה עם שכינתו.

[והולך ומבאר תוכן ההבדל בין שני תוארים אלה (קוב"ה ושכינתו):]

שכינתו הוא בחינת מצות המלך, שהוא בחינת ממלא כל עלמין.

"שכינה" הוא תואר על האור האלקי המתמצצם ומתלבש בתוך העולמות, שזהו פירוש לשון שכינה - "על שם ששוכנת ומתלבשת תוך כל עלמין להחיותן ולקיימן", והוא אור ה"ממלא כל עלמין", שהוא האור והחיות האלקי המתלבש בכל העולמות להחיותן ולקיימן.

בכללות, זוהי מידת מלכותו יתברך שממנה נמשך חיות כל העולמות (כנ"ל בארוכה), וגילוי שכינתו יתברך בעולם הוא על ידי קיום המצוות מתוך קבלת עול מלכות שמים ("מצות המלך"), שע"ז מגלים מלכותו ית' בעולם (כנ"ל).

וקב"ה, הוא בחינת קדוש ומובדל, הוא בחינת סובב כל עלמין, הוא בחינת המשכת אור אין סוף ב"ה שנמשך במצוה זו.

פועלים "גילוי מלכותו יתברך לקיום והתהוות העולמות".

וזהו פירוש "אברין דמלכא" - "אברים" מורים על ענין ה"המשכה" (לפי שבהם נמשך חיות הנפש כנ"ל), והמצות גורמות להמשכה זו שהקב"ה יהי "מלכא".

וזהו ענין מצות צריכות כוונה, שהמצות יש בהן ב' בחינות. הא' שכך הוא מצות המלך שצוה עלינו. והב' היא כוונתה, שהם טעמי המצות שבהם ועל ידם נמשך אור אין סוף ב"ה המלוכש בבחינת חכמה עילאה.

וזהו התוכן הפנימי במאמר רז"ל "מצות צריכות כוונה".

דהנה יש שני ענינים במצוות: א', עצם מעשה המצוה, ב', התוכן הרוחני של המצוה, היינו מה שעל ידי המצות נמשך גילוי אור אין סוף ב"ה למטה (שזהו ענין טעמי מצוות, כנ"ל), והוא מה שבכל מצוה יש "תוכן" מיוחד, היינו "המשכה" מיוחדת מאור אין סוף ב"ה, "כמו תפילין, שהכוונה העליונה להמשיך על ידי הנחתן בחינת החכמה, לכך המצוה לעשותן באופן חילוק ד' בתים [כנגד ד' מוחין]", וכדומה לזה בכל פרטי מעשה המצות הנה יש למעלה הרבה טעמים וסודות עליונים".

והם הם שני הענינים שבקיום המצוה ע"י הגברא - עצם קיום מעשה המצוה, וכוונת המצוה. דלפי פשוטו כוונת המצוה היא הכוונה לצאת י"ח, אבל ע"פ פנימיות הענינים, ההבדל בין עצם המצוה וכוונת המצוה הוא שני אופנים בכוונת האדם בקיום המצוה:

(א) קיום המצוה מתוך "עול מלכות שמים, שאמר ונעשה רצונו, הגם שלא ידע האדם עניניה כלל, ונקי מצות המלך" - כי האדם מקיים המצוות רק בגלל היותן פקודות וגזירות המלך, וכמו "שיעשה העבד בבחינת עול הגם שלא יודע הטעם" [ובלשון אדמו"ר הזקן במקום אחר "כמו אלו נצטוו לחטוב עצים על דרך משל", כלומר, שהאדם מקיים את המצוה גם אם אילו המצות לא היו פועלות גילוי אור אין סוף ב"ה בעולמות].

(ב) שהאדם מכוון ורוצה בגילוי אור אין סוף ב"ה הנפעל על ידי מצוה זו (שזהו התוכן המיוחד שישנו בכל מצוה ומצוה) - וזהו ענין הפנימי דכוונת המצוה.

וזהו "מצות צריכות כוונה", דבמצוות צ"ל שני

כי האמת היא להיפך, שדוקא בקיום המצוות למטה בעולם הזה נמשך אור עליון ביותר שלמעלה מכל העולמות, וכהכלל הידוע "נעוץ סופן בתחלתן, אשר דוקא במדרגה התחתונה ביותר (סופן) ישנו הגילוי של המדריגה הנעלית ביותר (תחילתן).

דהיינו ע"י שעושה המצוה מפני כי היא מצות המלך, שורה ומתגלה בנפשו אור אין סוף ב"ה הנמשך במצוה זו.

הענין ד"נעוץ סופן בתחלתן" בא לידי ביטוי גם אצל האדם, בעבודתו לקונו. דאם האדם יכוון כל הכוונות שבמצוה וישתוקק לגילוי אור אין סוף ב"ה אבל יחסר אצלו רגש של קבלת עול מלכות פשוטה, לקיים המצוות לפי שהן "מצות המלך" (כעבד פשוט המציית לאדונו), לא ימשיך כלום בעבודתו;

דדוקא כשמקיים מצוות בקבלת עול מלכות פשוטה (מצות המלך) שורה ומתגלה בנפשו אור אין סוף ב"ה שהוא קדוש ומובדל לגמרי מן העולמות.

[לסיכום: כדי לעורר כביכול אצלו יתברך את הרצון להיות מלך עליו (ועי"ז יומשך קיום וחיות לכל העולמות) במשך כל השנה כולה, צריך להיות קיום התורה ומצוות' שהן רצונו וחכמתו יתברך, ולפיכך על ידן ממשיכים רצונו יתברך להיות מלך].

ד"ה תקנו בחודש שופר פרק ד

התואר "קודשא־ברוך־הוא" - קדושה לשון הבדלה - מורה על כך שהקב"ה בעצמו הוא מובדל מהעולמות, והיא בחינת סובב כל עלמין, שהוא אור אין סוף ב"ה שלמעלה מכל העולמות ואינו יכול להתלבש בהן; וענין זה נמשך ע"י קיום המצוות (ובפרטיות יותר - על ידי כוונת המצוות, כנ"ל), לפי שבכל מצוה ומצוה "גנוזה" המשכה מיוחדת מאור אין סוף ב"ה "לפי בחינתה וערכה".

וצריכים להיות בבחינת יחוד.

ענין "לשם יחוד קוב"ה ושכינתו" הוא - שצריכים לחבר ולייחד שתי הבחינות באלקות גם יחד. פירוש: בחינת "שכינה" - האור האלקי המתלבש בתוך העולמות, הוא אור מצומצם ומוגבל; בחינת "קוב"ה", שהוא אור אין סוף ב"ה, ה"ה מובדל מדרג העולמות ואינו נתפס בהם. ואילו תכלית הכוונה היא, שגם "קוב"ה" - אור אין סוף ב"ה שמצד עצמו קדוש ומובדל מן העולמות - יאיר ויתגלה בתוך העולמות, על ידי שהוא מתייחד ומתחבר עם בחינת "שכינה", ששוכנת ומתלבשת בתוך העולמות.

כי נעוץ סופן בתחלתן.

ואין להקשות כיצד אפשר לאור אין סוף ב"ה, שהוא קדוש ומובדל מכל העולמות כולם, להאיר ולהתגלות למטה (ע"י קיום המצוות)?

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

מאמרים קונטרסים

כי גם אחר שנתהוו הרי לכולם יש להם שורש מיוחד למעלה כי כל עיקר התהוותם הוא מבחי' אלקות כנ"ל במשל הצינורות שגם צינור היותר אחרון נמשך מצינור הכללי כנ"ל, ובתיבת עצמו כו' יש ב' פירושים הא' הוא שעצמו היינו כמו שהוא בעצמותו ממש כמשל הנפש כמו שהוא בבחי' היול"י שמושלל מכל בחי' עשר כחות, והב' היינו הארה פשוטה מהנפש קודם שנמשך להיות בבחי' התחלקות פרטים לעשר כחות שכלולים בו כל היו"ד כוחות ביחד בלי קדימת רצון למעשה, ובבחי' זה יכול לידע תחלת רצונו עם סוף מעשה ביחד בסקירה א' מאחר שכלולים בה כל הכוחות ביחד מפני שהיא הארה פשוטה הנעשה מן הנפש והיא דומה ממש לעצמות הנפש שהיא

והנמשל מזה יוכן למעלה שכשנעשה בחי' קו אזי יש בחי' התחלקות ראשית הקו שהוא מקור עולם האצי' וסוף הקו שהוא בחי' עשי' אבל קודם שנמשך בבחי' קו כתיב צופה ומביט עד סוף כל הדורות בסקירה אחת בלי שום התחלקות עולם האצי' ועולם העשי', ובחי' זו נקרא שיער בעצמו בכח מה שעתידי להיות בפועל היינו שכשהוא בכח קודם שבא לבחי' התפשטות בפועל אזי סוקר הכל בסקירה א' כנ"ל וכמ"ש ברמב"ם בדיעת עצמו יודע את כל הנבראים, וצ"ל איך שייך לומר בדיעת עצמו שהוא בחי' א"ס ובלתי בע"ג ואין לו דבר חוץ ממנו יודע את הנבראים שהוא בחי' בע"ג דבר שחוץ ממנו, אך הענין הוא שאף אחר התהוות כל הנבראים אין הם חוץ מעצמותו

שהתורה היא בחי' חכמה עמוקה ואם הי' נתונה לנו ברוחניות צריך שיהי' אורח כו' אך הלא היא נתונה לנו בגשמיות כמו שנים אוחזין כו' המחליף פרה בחמור כו' שגם תינוק יכול להבין אותו ואיך שייך שיהי' זה אורח להנשמה כנ"ל, והענין כי הנה שית סדרי משנה, הם ו"ק דיצירה זרעים בחי' חסד ומועד בחי' גבורה כו', וצ"ל כי הלא כבר הי' עולם היצירה קודם שניתנה לנו תורה בעשי' וכן תלמוד בבריאה ומקרא ומצות מעשיות בעשי' ג"כ אינו מובן דהלא כבר הי' עולם הבריאה כו'. אך הענין כי הנה זרעים הוא בחי' חסד כי כל ענינו הוא רק להחיות רוח שפלים כמו לקט שכחה ופאה תרומות ומעשרות עשירי יהי' קודש כו' וחמשה לא יתרמו ואם תרמו אין תרומתן תרומה ומוץ ותבן פטורים מן המעשר, הרי שהמשנה היא הוראה שבאופן זה יהי' חסד דיצירה ואם לאו לא יהי' חסד דיצירה כמו חמשה לא יתרמו ואם תרמו כו' מפני שלא נעשה בזה בחי' חסד כלל וכמו מוץ ותבן פטורים מן המעשר היינו מפני שאין להם עלי'. וזהו ששאל עשו לאביו אם מעשרין את התבן היינו ששאל אותו אם אפשרי להיות לו עלי' שמדריגתו הוא בחי' קש ותבן בחי' פסולת וקליפות והשיב לו שבתבן פטור ממעשר שאין להם עלי' כי חטה הוא בחי' פנימיות כמ"ש קודש ישראל לה' ראשית תבואתו ואפשר לו ליכלל בקדושה אבל תבן הוא פסולת וא"א לו ליכלל בקדושה. וסדר מועד הוא בחי' גבורה כמו שבת ועירובין כי הנה בשבת מאירין בו מוחין דאבא אבל אם הוא מחלל שבת ועושה מל"ט מלאכות כנ"ל אינו מאיר ממוחין דאבא וכמו סוכה אם הוא עושה כהלכתה אזי מאיר בחי' מקיפי' ואם לאו אינו מאיר מבחי' מקיפים כל זה הוא בחי' גבורות. והגם שתורה היא מלובשת בגשמיות ואיך יש בה כח להורות שאם עושה כן אזי הוא חסד כו' אך מפני שרשה הוא בבחי' חכ' עמוקה וכמו למשל אדם החכם ביותר יכול להלביש השכל במשל וחידה יותר גשמי' ולכן התורה היא הוראה שאם עשה כן הוא בחי' חסד מחמת שהוא בחי' חכ' עמוקה ונעשה כך בכח ואח"כ בפועל כנ"ל וזהו שאמר דוד בחוקותיך אשיחה ואביטה אורחותיך אשיחה הוא ענין שיחה בעלמא כי התורה הוא רק גשמיות כנ"ל כמו ארבעה אבות נזיקין השור והבור והמבעה כו' אעפ"כ ע"ז אביטה אורחותיך בחי' אורחות הוי'.

מושללת מכל עשר כחות וקמ"י כולא שוין בחי' רצון וסוף מעשה כנ"ל.

ובזה יובן מ"ש ברמב"ם בידיעת עצמו כו' היינו הפי' הב' של עצמו כנ"ל, ובחי' זו נקרא למעלה שיעור בעצמו בכח מה שעתיד להיות בפועל, ובלשון הזוהר גליף גליפו בטה"ע ולכן יודע את כל הנבראים בסקירה אחת כי הרי בבחי' זו כלולים כל הכחות ביחד בלי התחלקות כלל מפני שנמשכת מבחי' עצמות אא"ס ולכן הוא בדומה לעצם. והנה יש להבין ענין כל ההשתלשלות מפני מה נעשה באופן זה ולא באופן אחר כמאמר כי הוא ציוה ונבראו כו' חק נתן ולא יעבור כו', כמו במלאכים שיש שש כנפים לאחד אמאי ששה ולא חמישה וגם צורת אדם מפני מה באופן זה ולא באופן אחר וגם לבהמות יש ד' רגלים אמאי לא יותר או פחות. אך הענין כי שיער עצמו בכח בזה האופן ולכן נמשך הפעולה ג"כ בזה האופן כמשל באדם כמו שמצייר איזה ציור בכח אזי כמ"כ עושה הפעולה, אך עדיין י"ל מפני מה שיער עצמו בכח ע"ז האופן שהנה אמת הוא שאם שיער עצמו בכח אזי יהי' הפעולה דווקא לפי האופן שהוא בכח כנ"ל במשל, אך מפני מה הי' הכח ע"ז האופן דווקא ולא באופן אחר והי' אז הפעולה ג"כ באופן אחר, אך הענין הוא כמ"ש בזוהר אסתכל באורייתא וברא עלמא וכמ"ש ואהי' אצלו אמן כמו למשל אמן הבונה בנין נאה ומפואר שמסתכל בלוח נייר שמצייר שם כל אופני הבנין וכמ"כ הוא עושה בבנין ג"כ וצ"ל הבנין דייקא עפ"י אופן שצייר בלוח, אך למה לא צייר באופן אחר בלוח ויהי' הבנין באופן אחר ג"כ, אך הענין מפני שעפ"י חכמה עמוקה השכיל שדייקא ע"ז האופן יהי' נאה הבנין ולא באופן אחר מפני שאסתכל באורייתא כו' שהוא בחי' חכמה עמוקה שדייקא ע"ז האופן צ"ל אופן ההשתלשלו' ולא באופן אחר כנ"ל במשל.

וזהו ארוכה מארץ מדה ורחבה מני ים ארץ וים היינו בחי' עלמא דאתגליא ועלמא דאתכסיא והתורה ארוכה מהם מפני שהכל נעשה עפ"י חכמה דאורייתא כנ"ל, וכמ"ש אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמתי כו', שאם לא החכ' דאורייתא חוקות שמים וארץ לא שמתי היינו שלא הי' החקיקה הוא בחי' שיער עצמו בכח ע"ז האופן כנ"ל, אך עדיין י"ל כי הנה האמת הוא

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל - אדמו"ר הצמח צדק

דרך מצותיך

ובכל הנ"ל יובן ענין יחו"ע ויחו"ת, יחו"ע הוא ביטול אמיתי שהנאצל בטל במציאות לגבי המאציל א"ס ב"ה כביטול הזיו במאור וזהו בעולם האצילות ואע"פ שהם ג"כ בריאה יש מאין כנ"ל היינו במה שהם בבחי' גדר מיוחד כו' שזהו בריאה חדשה ממש ודילוג הערך לגמרי מן המאציל ב"ה דלאו מכל אינון מדות איהו כלל. וכשנאצל ממנו מהות חכמה ה"ז בריאה חדשה יש מאין אמנם מ"מ מהות חכמה זו בטילה לגבי כח המהוה אותה כביטול הזיו של השמש כשהוא עדיין מיוחד בתוך כדור השמש עד ששם אין ואפס עליו, וזהו פי' אחד דהיינו שאין עוד מלבדו ממש שום מציאות כו' כמש"ל באריכות אות י"ח וכ"כ אבל יחו"ת היינו ביטול היש של הנבראים שהם בידיעתן בחי' יש ודבר נפרד (הגם שבאמת הם ג"כ בטלים כזיו כו' אלא שזהו קמי' כנ"ל אות כ"ג) אלא שאעפ"כ בטלים לה' כמ"ש וצבא השמים לך משתחווים כו' זהו בחי' יחו"ת, ובוה יובן ג"כ מ"ש בלק"א ח"ב פ"ד בענין הגדול והגבור כו' ופי' הגדול היא מדת חסד והתפשטות החיות בכל העולמות וברואים לאין קץ ותכלית להיות ברואים מאין ליש וקיימים בחסד חנם כו' ומדה זו היא למעלה מהשכלת כל הברואים והשגתם שאין כח בשכל שום נברא להשכיל ולהשיג מדה זו ויכולתה לברוא יש מאין ולהחיותו כו' וכשם שאין ביכולת שום נברא להשיג מדת גדולתו שהיא היכולת לברוא יש מאין ולהחיותו, כך ממש אין ביכולתו להשיג מדת גבורתו של הקב"ה שהוא מדת הצמצום ומניעת התפשטות החיות מגדולתו מלידך ולהתגלות על הנבראים להחיותם ולקיימם בגילוי כ"א בהסתור פנים שהחיות מסתרת בגוף הנברא וכאלו גוף הנברא הוא דבר בפ"ע ואינו כהתפשטות הזיו כו' יעו"ש, והמובן מלשונו בביאור שהבריאה יש מאין וההסתור שהנברא הוא נראה נפרד בפ"ע הן ב' דברים ונמשכים מב' מדות חו"ג ואם לא הי' נמשך מבחי' גבורה רק מהחסד בלבדו אזי הי' הבריאה יש מאין רק שהיו הנבראים בטלים במציאות כביטול הזיו בשמש, כ"מ שם להדי'. ולכאורה אינו מובן דממ"נ אם הי' בטל במציאות א"כ אין שם בריאה יש מאין עליו אלא אין ואפס ממש כמבואר שם פ"ג באריכות שמה שנראה ליש זהו מצד ההסתור כו' וא"כ בחי' הבריאה יש מאין נמשך ממדת גבורתו דוקא שהיא מדת הצמצום להסתיר כו' וזה הפך ממ"ש שהבריאה יש מאין היא ממדת חסדו דוקא, אך הענין מובן עפמש"ל דבאמת הן ב' ענינים, שהרי עולם האצ"י הוא נחשב בריאה יש מאין לגבי א"ס ב"ה אע"פ

(לא) **ומעתה** יובן הקושיא דלעיל אות כ"ח איך יתכן שהאצ"י הוא אלקות ונק' ג"כ בריאה יש מאין כי אפי' א"ק נק' אדם דבריאה לגבי א"ס ב"ה, דלפמשנ"ת הוא מובן כי מאחר שא"ס ב"ה הוא למעלה מעלה מגדר ומהות הע"ס שהן יש להן גדר מיוחד חכמה או מדע או חסד כו' והוא ית' מובדל לגמרי מגדרים אלו (וכהבדל השכל מן הגשם ויותר מזה לאין קץ) א"כ התהוות בחי' חכמה או חסד ממנו ית' ה"ז דילוג הערך לגמרי והתהוות בריאה ממש יש מאין, כיון שא"ס ב"ה מרום ומובדל מגדר זה כו', ואין התהוות החכמ' בבחי' עו"ע מהא"ס ב"ה שאם הי' נמשך החכמ' בבחי' עו"ע מן האור והזיו המאיר ממנו ית' הי' ההתהוות פשוט בתכלית הפשיטות כמו הא"ס ב"ה שהאור פשוט בתכלית כי האור מעין המאור כו' ולכן להיות התהוות החכמה מא"ס ב"ה הוא ע"י צמצום עצום בבחי' דילוג לגמרי שלא בדרך השתלשלות, וה"ז התהוות החכמ' יש מאין, ומ"מ נק' ג"כ אלקות, ר"ל שהיא התפשטות אלקות (ונק' געטליך בלשון אשכנז) אבל לא שהן ח"ו מהות האלוה ממש, אלא כמו עד"מ המחשבה לגבי הנפש הנה היא התפשטות כח ממנה אבל אינה ערוך למהו"ע הנפש, ועד"מ זה באלף אלפים הבדלות לאין קץ ותכלית הוא בחי' הע"ס לגבי א"ס ב"ה שנק' אלקות שהם התפשטות ממנו ית' והיינו לפי שאין התהוותן שיהיו בחי' יש ונפרד לגמרי כמו המלאך כו' אלא הן כביטול אמיתי לגבי הא"ס הואיל והן רק זיו מאורו ית' בלי הסתר פנים, ונמצא אע"פ שנתהוו יש מאין דהיינו שהוא התהוות מהות חכמ' וגדר מיוחד שזהו בחי' היש ודילוג לגמרי מא"ס ב"ה עכ"ז בטלים כזיו כו' והם אלקות שהא"ס ב"ה מתייחד עמהן כנ"ל, משא"כ הנבראים שהן יש ונפרד לגמרי בידיעתן אע"פ שבאמת הן ג"כ בטלים כזיו כו' וכדלעיל אות כ"ג: (ועיין בפרדס שער עצמות וכלים פ"ד מה שביאר ענין י"ס דכלים שבהם מתלבש אור העצמות הפשוט כו' אמנם לפי דרכינו יובן שגם הע"ס דכלים אינון נפרדים ח"ו דא"כ הדרא קושייתו שם דפ"ג לדוכתה דא"כ ח"ו הוא ית' יודע בדיעה שחוץ ממנו אלא הכלים הן ג"כ אלקות וכנ"ל באריכות והכלים היינו מהות חכמ' הנאצל ממנו ית' ומהות חסד אבל האור הוא פשוט בתכלית הפשיטות והוא מתייחד עם הכלים וזהו הוא המדע והוא היודע ובידיעת עצמו יודע כל הנבראים כיון שלמ"ד כלים דאצ"י הן נשמה וחיות לבי"ע, אמנם מהו"ע ית' הוא למעלה מעלה מכלים הנ"ל ומבחי' האור המתלבש בהכלים שהוא רק מבחי' הקו כו' כנ"ל):

כו' לפיכך הן בחי' אלקות, אע"פ שבודאי לגבי א"ס ב"ה הן בריאה יש מאין במכש"כ מן הע"ס שהן ג"כ בריאה כו', וא"כ זה שניתוסף בבי"ע שהנברא נראה יש ודבר בפ"ע כאילו אינו התפשטות החיות והרוחניות כהתפשטות הזיו והאור מהשמש אלא הוא דבר בפ"ע ובאמת אינו דבר בפ"ע אלא כמו התפשטות האור מהשמש, הנה הסתר זה הוא מחמת מדת גבורתו להסתיר ולהעלים כו', וזהו ענין בשכמל"ו כי בנין המל' הוא מהגבורות לפי שאין מלך בלא עם דהיינו נפרדים דוקא וזהו ע"י מדת גבורתו כנ"ל והמכוין מזה כדי שאח"כ יקבלו עליהם מלכותו ברצון להיות בטילים ממש לאור א"ס ב"ה ביטול היש כו':

שרש מצות התפילה פרק לא

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מהר"ש

תורת שמואל

תלכו (למ"ד³), ונמצא כי ע"י האור שנברא ביום ראשון הי' אדם יכול להביט בשני עולמות עלמא דאתכסי ועדאת"ג, ואח"כ כשנתמעט האור הרי ע"י אור היום או השמש יכולים להביט רק כמו פרסא או חצי פרסא⁴ שאינו בערך כלל לקרותו בשם ריבוי ומיעוט, שנאמר שהאור שנתמעט הוא מאור זה עצמו שהי' בריבוי, שהרי אינו בערך כלל וכלל, והרי שניהם הם מבחי' התיקון, כ"ש מיעוט האור דתיקון לגבי ריבוי האור דתהו אינו בערך כלל וכלל. ונמצא כי מעלת הנבראי' גדלה מאד על אדם החוטא, שלבד מה שקדמו בזמן ההתהוות ולבד מה שמקיימים רצון בוראן הנה שרשן נעלה הרבה יותר כו'. ומ"מ אם האדם מקיים תומ"צ ושומר פקודתו אשר פוקד ע"פ משה בכל פרטיהן ודקדוקיהן הרי עם כי גם אז התהו קדמה, מ"מ הרי באמת בנין התהו ושבה"כ דתהו ה"ז בונה וסותר ע"מ לבנות⁵ הוא, דהנה באדם יתכן בעת שעושה איזהו דבר מדמה בנפשו שיתקיים, אבל לא כן הוא למעלה שהי' בונה בתחלה ע"מ לסתור, שהיתכן שיפלא מה' דבר

שאצי' בטל במאצילו כביטול הזיו בשמש כנ"ל, אלא שאעפ"כ מה שנאצל מהות חכמה או חסד אע"פ שחכמ' זו בטילה כביטול הזיו לגבי המהוה אותה מ"מ נמצא מציאות חכמה, ולא שאין מציאות חכמה כלל אלא שחכמ' זו היא רק התפשטות החיות מהאור הנמשך מא"ס ב"ה כהתפשטות הזיו מהשמש ובטילה כביטול הזיו כו', אבל מ"מ זה שנתפשט מהזיו הפשוט בתכלית הפשיטות להיות תואר ותמונת מהות החכמ' ה"ז בריאה יש מאין כנ"ל, משום דא"ס ב"ה עצמו לאו מכל אינון מדות איהו כלל. ועד"ז יובן ג"כ מאצי' לבי"ע שהתהוות הנמצא הוא ממדת גדולתו וחסדו אלא שמ"מ הי' בטל במציאות כביטול הזיו וזהו ענין הנשמות דאצי' שהן נשמות ממש ובטלים כזיו

[[יח]] ובכ"ז יובן מה שאמרו שאם חטא אדם אומרים לו אפי' יתוש קדמך, פי' קדמך שלבד מה שנברא תחלה ולבד מה שהיתוש לא חטא ומקיים רצון בוראו כנודע ממעשה דטיטוס, אלא שבאמת שרשו נעלה יותר הרבה שהרי שרשו הוא מבחי' התהו שקדם לתיקון. וענין קדימת התהו אין פירושו שקדם בזמן אלא שקדם במעלה ומדריגה, והיינו כנודע שבתהו הי' ריבוי האור¹ ומיעוט הכלים, ובתיקון הוא מיעוט האור וריבוי הכלים. והנה פי' ריבוי האור ומיעוט האור אין פירושו שאור זה עצמו שהי' בבחי' התהו בריבוי נתמעט בבחי' התיקון, אלא שענין ריבוי האור ומיעוט האור הוא שמיעוט האור דתיקון אינו בערך כלל לבחי' ריבוי האור דתהו. ויובן דבר זה ממה שמצינו בדרז"ל אור שנברא ביום ראשון² הי' אדם מביט מסוף העולם ועד סופו, ודקדק הלשון מסוף העולם ועד סופו ולא אמרו מתחלת העולם ועד סופו, והיינו שהכוונה היא מתחילת עלמא דאתכסי' מלמטלמ"ע עד סוף עלמא דאתגליא מלמעלמ"ט, ע' בד"ה אם בחוקותי

(4) יכולים להביט רק כמו פרסא או חצי פרסא: ראה בהנסמך ע"ז בהמילואים לסה"מ תרל"ב ח"א ע' שלב. ובד"ה וסמך את ידו תרני"ג שם ע' קפו: ערך פרסא או מיל.
(5) בנין התהו ושבה"כ. בונה וסותר ע"מ לבנות: ראה מאמרי אדה"ז תקס"ג ח"ב ע' תשכח. מאמרי אדה"מ דברים ח"ב ע' תקפב ואילך. סה"מ תרל"ב ח"ב ע' תכט. וע' תלה. וע' תקנט. המשך תרס"ו ע' שנה. ועוד.

(1) וענין קדימת התהו. במעלה ומדריגה. כנודע שבתהו הי' ריבוי האור: בהבא לקמן עד סוף הפסקא ראה סה"מ תרכ"ו ע' צו ואילך. תר"ל ע' קמא ואילך. קנ ואילך. תרל"ב ח"א ע' קסג. ח"ב ע' תקנט. תקסב.

(2) ויובן ד"ז. אור שנברא ביום ראשון: בהבא לקמן ראה במקומות שנסמנו בהערה שלפניו.

(3) בד"ה אם בחוקותי תלכו (למ"ד): סה"מ תר"ל שם ע' קמא ואילך.

לבסוף העיקר הוא בחי' התיקון. ונמצא כי כל קדימת התהו הוא בשביל התיקון, והאדם המתקן ה"ה משלים כל המכוון מבחי' התהו והתיקון, ונמצא כי כל מה שנברא הן מבחי' התיקון והן מקדימת התהו בכנין ושבירה לא נברא אלא לצוות לזה כו'. וזהו בבטן עקב את אחיו שהוא מבחי' התהו, להיות כי יעקב ע"י עבודתו יורש מקומו בבחי' התהו, והיינו שישרו בחי' אורות דתהו בכלים דתיקון כו'.

אלא שבנה ע"מ לסתור, וכן בענין השבירה ג"כ כן הוא שבאדם יתכן בעת שהוא בונה ה"ה מדמה שיתקיים הגם שאח"כ אינו מתקיים, ולא כן הוא למעלה שלא יתכן לומר כן והיפלא מה' דבר, אלא שהי' סותר בכוונה ע"מ לבנות בחי' עולם התיקון. ונמצא הגם כי כל הנברא' שקדמו קודם בריאת האדם הם מבחי' התהו שקדם באמת לתיקון, אבל מאחר שהאדם מתקן חלקו שניתן לו לתקן בבחי' התיקון הרי כל קדימת התהו הי' בשביל זה, ונמצא כי

קונטרס והחזרים תרל"א, מאמר ד"ה ויס ראה וינט

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר הרש"ב

קונטרס ומעין

ברוך הוא במדת החסד, וכהאי גוונא בשאר המצות כמו על ידי סופה במקיפים דאימא ובאתרוג בבחינת מלכות וכיוצא, וכל זה הוא רק על פי החכמה שבתורה שגזרה לעשות הסופה והתפילין והאתרוג באותו אופן שעל ידי זה יהיה דוקא המשכת גילוי אור אין סוף ולא על אופן אחר וזלתי, וכמו כן גזרה חכמה שבתורה אופנים פרטים בשס"ה לא תעשה, שהן פמה וכמה דברים פרטים שמונעים ומסתירים להיות גילוי אור אין סוף ברוך הוא, וצריך להעביר את המונע מכל צד, והן האופנים פרטים שבמצות לא תעשה כמו לא תלבש שעטנז (דברים כב. יא) ולא תאכל חלב וכדומה בכל השס"ה לא תעשה, שעל ידי הכפייה בהעדר עשיית הדבר ובזהירות בנה, הרי הוא מסיר את הקליפות וסטרך אחר המונעים ומסתירים את הגילויים דאור אין סוף ברוך הוא.

קיצור. פנימית הרצון נמשך לישראל והוא על ידי תורה ומצות, דכל ענין התורה הוא המשכת אור הסוכב בעולמות, רמ"ח מצות עשה הם המשכות בכלים, תפילין וציצית, צדקה סופה אתרוג, ומצות לא תעשה להסיר הקליפות וסטרך אחר המונעים גילוי אור אין סוף.

והנמשל מכל זה יובן למשפיל למעלה, בהיות שפחית פנימית שברצון העליון הוא המאיר לישראל דוקא כמו שכתוב (במדבר ו. כה) יאר ה' פניו אליך, אליך דוקא, והיינו על ידי המשכת פחית רצון העליון המאיר בתורה ומצות דוקא, דהנה כל עיקר חכמת התורה נמשכה מבחינת פנימית רצון העליון, שהרי כל ענין התורה הוא החכמה איך שיהיה פחית המשכת עצמות אור אין סוף ברוך הוא, פחית אור הסוכב (שהוא פחית רצון העליון) מן ההעלם לגילוי בעולמות, דהיינו באיזה אופן תתעורר המשכת אור אין סוף ברוך הוא, והיינו מה שגזרה חכמתו יתברך בחכמה שבתורה בענין רמ"ח מצות עשה, שבהם דוקא יהיה גילוי פחית אור אין סוף למטה, כידוע שרמ"ח מצות עשה הן רמ"ח המשכות מאור אין סוף פחית רצון העליון להאיר אורות בכלים מפלים שונים, כמו על ידי תפילין יהיה נמשך פחית רצון העליון בדי' מוחין חכמה ובינה ודעת שגחלק לחסד וגבורה על ידי ה' פרחיות, והמשכה זו היא באצילות ובעולמות בריאה-יצירה-עשיה עד שנמשך ומאיר גם בהאדם למטה העושה את המצוה ומניח תפילין, ובמצות ציצית יהיה גילוי אור אין סוף בלב נתיבות חכמה, ובמצות צדקה יאיר אור אין סוף

מאמר ז פרק ב

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר הריי"צ

מאמרים תרצ"ב

המוחלט, אלא דאופן התהוותו הוא דבתחלה הוא נעשה מציאות שאינו מציאות כלל, ואח"כ הוא שנעשה איזה

לח) והנה טעם וסיבת הדבר דאופן התהוות היש בתחלת התהוותו אינו מתהווה יש גמור מאין ואפס

החקיקה בטה"ע הם כמו החקיקה מעבר לעבר כנ"ל, והם האותיות שבאוא"ס שלפני הצמצום שהם אותיות הרשימו כנ"ל. הרי דגם באוא"ס ב"ה שלפה"צ שייך בחי' אותיות. אמנם באמת הרי אין זה מציאות אותיות, כ"א אותיות בלי מציאות כלל, דענין המציאות כמו שהוא לאחר הצמצום אינו מענין המציאות כמו שהוא באוא"ס ב"ה שלפה"צ, ולכן הנה אותיות אלו כמו שהם באוא"ס ב"ה שלפה"צ הרי אין זה מציאות אותיות כלל, ורק שהם אותיות בלי שום מציאות כלל, והוא רק מה שאנחנו קוראים אותם אותיות אבל אין זה אותיות ח"ו. ויש דוגמא לזה בנפש הוא ע"ד אותיות השם לגבי אותיות הדיבור ואותיות המח', דאותיות הדיבור ה"ה אותיות מורגשים אל הזולת, ואותי' המח' אינם מורגשים אל הזולת, אבל מ"מ ה"ה מורגשים לעצמו עכ"פ, וכנ"ל דמח' ודיבור הם חלוקים בעצם מדריגתן⁵, דגדר המח' הוא רק לעצמו והדיבור הגדרתו הוא שהוא בשביל הזולת, ומ"מ הרי האותיות דמח' הנה גם במח' שבמח' שהוא מחשבת השכל, ולמעלה יותר באותיות דחכ' וכן האותיות דחוששים הרי העדר הרגשתן אינו העדר מציאותן, והיינו דזה שאינם נרגשים הרי אין זה שהם בבחי' העדר המציאות, אלא דסיבת העדר הרגשתן הוא מפני ריבוי הבהקת האור והגילוי. ויובן במכש"כ מאותיות המח' שבמח' דאינו אלא מחשבת השכל לבד הרי האותיות בלתי נרגשים כלל, ומכש"כ באותיות דחכ' ולמעלה יותר שאינם נרגשים מפני גודל עוצם גילוי האור, אבל עם זה הרי העדר הרגשתן אינו כלל העדר מציאותן, משא"כ באותיות השם דאין זה העדר הרגשתן כ"א העדר מציאותן, והגם שהאותיות פועלים תמיד, דכל התקשרות והתלבשות האור וחיות הנפש להחיות את הגוף הוא ע"י אותיות השם דוקא⁶, ולכן הנה גם בהחיות גלוי כאשר מתחלש ומתעלף ח"ו הנה כאשר קורין לו בשמו מתעורר ומתפשט חיותו⁷ לפי שהתקשרות חיות הנפש בגוף הוא ע"י אותיות השם, דמה שהנשמה מחי' את הגוף אינו בדרך התעסקות ומ"מ הרי האותיות אינם במציאות לעצמן. והדוגמא מזה יובן למעלה באותיות דאוא"ס ב"ה שלפה"צ שהם אותיות בלי מציאות וכמארז"ל⁸ בנס היו עומדין שאינן בבחי' מציאות כלל, דזהו האותיות דטה"ע, אבל האותיות דטה"ת הם בבחי'

מציאות, הנה הטעם הוא בכדי שיהי' ביטול היש אל האין, דלאחר שהיש עצמו הנה בתחלת התהוותו הרי יש בו מה שאינו מציאות כלל, הנה אח"כ כשנעשה מציאות יש גמור יכול להיות שיהי' בבחי' ביטול אל האין. דהנה אם התהוות היש הי' באחד משני הפנים, אם שהי' אין גמור כנ"ל מפני מה לא נתהווה החומר כמו שנתהווה הצורה מבחי' כל אשר חפץ הוי' טרם שבא לידי גילוי במאמר ודיבור מפורט, ונת' דאז הי' מעיקרו בבחי' ביטול דחכ' כנ"ל, וכן אם אופן ההתהוות הי' שבתחלת התהוותו הי' יש גמור הנה אז הי' נשאר בישותו, ולזאת הנה התהוותו של היש הוא באופן כזה אשר בתחלת התהוותו הוא אינו מציאות, ולכן הנה כאשר נעשה יש גמור יכול להיות ביטול היש אל האין. וזהו דכללות ההשתל' נבחן בג' בחינות דחומר צורה ותיקון, דעלמא קדמאה ההוא עילאה טמירא דכולא שהוא החומר הראשון שהוא חומר פשוט עדיין שהוא בבחי' העלם, ועלמא תנינא דקשיר בההוא עילאה, שהוא הצורה בחי' התגלות החומר בצורה כללית עדיין, ודא הוא דקב"ה אשתמודע מיני' בבחי' גילוי, ואח"כ הוא התיקון שנעשה בבחי' יש גמור. דבכללות הם בחי' ג' עולמות ביי"ע הכללים¹, דפרצוף א"ק הוא בחי' אדם דבריאה דכללות, דשם נתחדש ענין הכלי', דפרצוף א"ק הוא הפרצוף הראשון שאחר הצמצום ושם נתחדש ענין הכלים², דכל ענין הצמצום הוא בשביל התהוות היש היינו התהוות הכלים, ולכן הנה מיד אחר הצמצום הרי התהוו הכלים שהוא בפרצוף א"ק³, אמנם ענין הכלים דשם הרי אינם בבחי' כלים ממש אלא דזהו שרש נשמות דגופים בלבד, אמנם הרי יש בחי' דבר דשייך בהו למימר שרש נשמות דגופים ולכן נקרא אדם דבריאה, דהרי שם בריאה מורה על ההתחדשות, שהם התחדשות הכלים, דזהו התחדשות לגבי בחי' אוא"ס ב"ה שלפני הצמצום, דשם אינו שייך כלל מציאות וענין הכלים כמו שהם לאחר הצמצום, ולהיות דהתחדשות זו הוא בפרצוף א"ק לכן נקרא אדם דבריאה דכללות. והגם שנת"ל דבאוא"ס ב"ה שלפני הצמצום הרי יש שם בחי' אותיות, וכמאמר גליף גליפו בטה"ע, ונת"ל⁴ דטה"ע הוי"ע האוא"ס שלפני הצמצום וגליף גליפו הוי"ע חקיקת האותיות, דבטה"ת הם חקיקת האותיות שהם שרש נשמות דגופות כנ"ל, אמנם

1. תרס"ה ע' קנא ואילך] - ד"ה ועשית בגדי קודש תרס"ה שבהערה 1. וראה גם אור תורה להרב המגיד ד, סע"ב ואילך. מאמרי אדמו"ר הזקן תקס"ג ח"א ע' שג. אוה"ת שמות ע' קד. ספר המאמרים תרצ"ט ע' 163 ואילך. תש"א ע' 82. תש"ב ע' 73. ועוד.

2. ספר המאמרים תרס"ה, תרצ"ט, תש"א ותש"ב שם. כת"י דא"ח לא נודע למי - נדפס בכתר שם טוב - הוספות (הוצאת קה"ת תשס"ד) ע' תצו. ועוד.

3. שבת קד, א.

(1) בכ"ז - ראה מאמרי אדמו"ר הזקן ענינים ע' א ואילך. ועם הגהות וכו' - אוה"ת ענינים ע' עז ואילך. לקו"ת מסעי צה, א ואילך. ספר המאמרים תרמ"ד (קה"ת, תשס"ב) ע' שכא. ועוד.

(2) ראה אוה"ת שם ע' פו ואילך.

(3) ראה עין חיים שער מב (שער דרושי אבי"ע) פ"ב. אוה"ת שם ע' פז. ספר המאמרים תרמ"ד שם.

(4) פרק כח (לעיל ס"ע ע ואילך).

(5) כ"ה בהעתקה. בכת"י ק: הגדרתן.

(6) וכמ"ש מזה בד"ה לעומת המסגרת, רס"ה נספר המאמרים

שהוא לפני הצמצום ה"ה כלול במקורו ואינו בכחי מציאות אור, הן מצד עצם תוקף האור והגילוי שאינו בערך ובגדר להאיר בעולמות, והן מצד הביטול בהמאור שהוא בכחי אין ממש, ואח"כ ע"י הצמצום ה"ה נעשה בכחי מציאות אור א"כ ה"ה בכחי יש מאין, וידוע דזה מה שהקו לאחר הצמצום הרי נעשה בו מעלה ומטה, הנה בזה הוא מחודש לגבי מקורו כמו שהוא לפני הצמצום, וראשית גילוי הקו הוא בא"ק, א"כ הרי גם מצד האורות נקרא פרצוף א"ק אדם דבריאה דכללות להיותו התחדשות לגבי אוא"ס ב"ה שלפני הצמצום.

ד"ה בראשית ברא (חז)

מציאות עכ"פ והוי התחדשות לגבי אוא"ס שלפה"צ, ולכן הנה פרצוף א"ק נקרא בשם אדם דבריאה מפני התחדשות ענין הכלים, וכן הוא מצד האורות דא"ק נק' א"ק בשם אדם דבריאה, דראשית גילוי הקו הוא בפרצוף א"ק, והקו המאיר לאחר הצמצום ה"ה בכחי מציאות לגבי מקורו, דהאור שלפני הצמצום ה"ה כלול ובטל במקורו עד שאינו בכחי מציאות אור כלל, וכמו שהוא לאחר הצמצום ה"ה נעשה בכחי מציאות אור¹⁰. והמשל בזה מאור וזיו השמש דכמו שהוא בנוף כדור השמש הרי גם אינו עולה בשם אור, וע"י הנרתק נעשה אור המאיר, וכן הוא בהאור כמו

ד"ה ועשית בגדי קודש תרס"ה הנ"ל. וראה גם המשך תער"ב ח"ב ע' תרגו. ספר המאמרים עטר"ת ע' רמ.

9) כ"ה בכתי"ק ובהעתקה. ואוצ"ל: מקורו. וכן הוא בד"ה ועשית בגדי קודש תרס"ה שבהערה 1.
10) וכמ"ש בלקו"ת ד"ה תקעו בחודש שופר דרוה"ב [נה, א] -

לקוטי דיבורים

ווילנסקי (קרמנצ'וג), החסיד הר"ר דובער קוזניקוב (יקטרינוסלב) - הרד"ז, החסיד הר"ר דוד צבי חן (צ'רניגוב) - הרד"צ, החסיד הר"ר יעקב מרדכי בזפלו (פולטובה) - הרי"מ, ועוד מספר גדול של רבנים וחסידים, גבירים ואנשי שם, וכל זה פעל עלי רושם חזק. ביחוד עשה עלי רושם אדיר, ההתבטלות העמוקה והדרת הכבוד של זקני הרבנים והחסידים כלפי אבי.

בעומק מוחי הילדותי נחקה כל תנועה מהחסידים הגדולים והכבוד הגדול שהאצילו לאבי, רבה של חרקוב הרב ר' יחזקאל ארלחזורוב ואחיו רבה המפורסם של ראמען הרב ר' אליעזר.

ביום ל"ג בעומר נערכה סעודה, שבה התאספו הרבנים המפורסמים האמורים והמון רב של חסידים, החדר היה מלא על כל גדותיו. אני טיפסתי על מזנון שעמד בצדי החדר וראיתי שכולם עומדים צפופים ברגש של דרך ארץ עמוקה, ושרים בפנים קורנות ובהתלהבות ניגונים חסידיים לבביים. לפתע הושלך הס ואבי החל לומר מאמר חסידות.

בבואיני לחג השבועות לליובאוויטש חשתי משיכה נפשית גדולה אל החסיד ר' הענדל האמור. בתשומת לב מיוחדת הקשבתי לדיבוריו ובעין חודרת הסתכלתי לאופן תפלתו.

2) החסיד ר' מאיר מרדכי מבוריסוב היה תלמיד מובהק של החסיד הנודע ר' שמואל בוריסובר. עשר שנים למד אצלו חסידות. ר' מאיר מרדכי היה למדן עמוק ובקי בהרבה מסכתות. למעלה מעשרים שנה היה מלמד עם נערים. אח"כ בהתיישבותו בליובאוויטש היה עובד בתור סוכן בעסקי דודי הרו"א נ"ע, אבל גם אז היה מתמיד גדול בלימוד הנגלה והחסידות - שם.

ז. שלשה אנשים היו אהובים עלי במיוחד בעת ההיא. הראשון והאהוב אצלי ביותר היה מורי ר' ניסן. החל מן היום הראשון שהתחלתי ללמוד אצלו היה בעיני חביב מאד. הוא שבה את כל מהותי ואת תום לבבי הילדותי בהסברתו הטובה את דברי הגמרא, רש"י ותוספות, בסבלנותו הנינוחה לקושיותי, בשמחתו ועליזות נפשו הלוהטת, בביאוריו הנעימים בדברי אגדה, במזגו הטוב ובמדות הטובות החסידיות שלו.

הוא - ר' ניסן מלמד - היה אצלי הראשון שפתח את עיני לראות איך הטוב והרע במדות בני אדם משמשים בערבוביא, והסביר לי יפה כיצד יש להיות מואס ברע ובוחר בטוב.

האיש השני האהוב עלי היה החסיד ר' חנוך הענדל מעיר קורעניץ¹. והשלישי היה החסיד ר' מאיר מרדכי מבוריסוב².

לשנים האחרונים עלי להודות הרבה עבור השפעתם הטובה עלי בשחר ילדותי, בהיותי נער בן ז-ח שנים.

בנסענו חזרה לביתנו - בשנת תרמ"ז - מהעיר יאלטה, מקום שם שהיתי עם הוריי מחצי אלול תרמ"ו עד אחרי חג הפסח תרמ"ז, התעכבנו כשלשה שבועות בעיר חרקוב. בחרקוב ראיתי בפעם הראשונה בחיי, התכנסות של גדולי החסידים המפורסמים, כמו החסיד ר' חיים דוב

1) החסיד ר' חנוך הענדל היה אחד מבעלי העבודה המיוחדים. לא היה בעל השגה גדולה אבל לבו היה אש לוהטת והיה בעל מדות טובות שאין כדוגמתו. אהבת ישראל שלו אי אפשר לתאר. הוא היה אחד מהחסידים החשובים המיוחדים שתופסים מקום גדול בזכרונות ימי ילדותי - לקוטי דיבורים כרך א. עמוד 250.

יותר אל החסידים ר' הענדל מקורעניץ ור' מאיר מרדכי מבוריסוב האמורים, שבשעות הפנויות מלימודי ב"חדר" הייתי יושב בחברתם ושומע מהם סיפור או אימרה חסידית.

תפילתו של ר' הענדל, אמירת התהלים שלו ומדותיו הטובות; ישיבתו של ר' מאיר מרדכי בזמנים מסויימים שקוע בלימוד - הוא היה בעל עסק ורק בשעות הערב היה פנוי והיה יושב ב"אולם הקטן" ולומד בנעימות יתירה - פעלו עלי רושם אדיר.

הערכה מיוחדת ותחושת דרך ארץ גדולה הרגשתי כלפי אנשים אלה. לכבד את ר' הענדל בכוס תה או להביא דבר מה לר' מאיר מרדכי - היה לי לעונג רב.

החסיד ר' מאיר מרדכי היה רגיל לבחון אותי בלימוד הגמרא, ובראותו שאני מבין מה שלומד, אמר לי איזה חידוש ממפרשי הש"ס וגרם לי בזה עונג רב. החסיד ר' הענדל היה בוחן אותי תמיד בלימוד משניות בעל פה.

העונג הגדול והטוב ביותר היה לי כשר' הענדל היה מספר על חינוכו בין החסידים הראשונים, הוא עוד הכיר גם את חסידי רבנו הזקן.

מכל סיפור או מנהג של החסידים הראשונים, היה ר' הענדל לומד "בכך" ומדה טובה. אהבת ישראל היתה אצלו אחד מהדברים הנעלים ביותר. כל דיבוריו היו בלבביות, בלהט חסידי ובדברים רכים שהיו חודרים ונקלטים בלב השומע.

ליק' כ' נסלו תרצ"ד

באותו חג השבועות התחלתי להתעניין באורחים החסידים שבאו לחג. אזני קולטות שמות החסידים ר' גרשון בער, ר' שלום ר' הלל'ס, ר' זלמן ניימארק, ר' אברהם בער מבוריסק, ר' שמואל בער מבוריסוב, ר' יואל מפרודברנקה, ר' אברהם מזמבין.

ר' פנחס ליב³ מקרב אותי מאד, מספר לי סיפורים על הסבא ומסביר לי את המעלות והחשיבות של החסידים שהוזכרו.

אותו חג השבועות היה אצלי החג הראשון שבו התחלתי להיות נוכח בכל משך זמן אמירת החסידות ב"אולם הקטן"⁴, שם אמר אבי את מאמר החסידות באותו חג שבועות - בשבתות היה אבי אומר את מאמר החסידות בביתו - אני לא הבנתי עדיין כלום מהמאמר, אבל התבוננתי מאד במתרחש. הדברים עניינו אותי מאד. במשך שהותנו ביאלטה כשלושת רבעי שנה, למדתי מעט מאד, וביחס לגילי הייתי חלש בלימוד, ולכן לקחו עבורי מלמד זמני מיוחד - קראו לו ר' יצחק גרשון - ללמוד אתי במשך כמה חדשים עד ל"זמן" החדש, כדי להכין אותי להיות מוכשר להיכנס למחלקת שיעור גמרא בעיון.

חוש התמדה מיוחד התפתח אז אצלי, ובמשך חדשים אחדים הצלחתי ב"ה בלימודי, שיכולתי להתקבל למחלקת המלמד הטוב ובר-הפועל - ר' שמשון מלמד - שאצלו למדתי במשך שלש שנים.

מלמד זה היה טוב מאד בתור מלמד בכל הפרטים, אבל רע מאד בתור אדם, וסיבות שונות קירבו אותי עוד

(3) הגבאי השני של הסבא ועוזרו של הגבאי ר' לוי יצחק, יהודי חסיד, אוהב נאמן לביתנו ונמצא תמיד בביתנו, כי הוא מעתיק כתבים שונים אצל אבי ונחשב כאיש ביתי אצלנו.

(4) בשם ה"אולם הקטן" היו קוראים בליובאוויטש את האולם שבו היו מתפללים, בניגוד להאולם שבו היו לומדים תלמידי הישיבה "תומכי תמימים" שהיה נקרא ה"זאל הגדול".

רשימת המאסר

ראש המחלקה הששית עומד על האצטבא לקבל פני האורח החשוב. נראה אשר כבר קיבל איזה פקודה מאת בית הפקידות. אם לחסד או לשבט, אי אפשר לדעת, כי פני האיש כפני אבן.

יארליק 26818 אומר האיש חיל, ומושיט התעודות לראש מערכת הששית.

כְּאַרְאָשָׁא⁴⁹ - נוהם הפקיד - כְּאַרְאָשָׁא, דְּאֻוּי טְאָוֹאָר, דְּאֻוּי סְקוּטְשֵׁנְאָ טְאָק סְלֵאזְשָׁא רוקיא סידיעט - ומביט ממעל לתחת שהנני עוד בתחילת סולם השלישי - וועסעלעי סטאַריק, טשטאַ טי טאַם קאַראַבְקאַיעשסיאַ, וורעמיאַ דְּאַרְאָגְאַ.

עליתי על האצטבא, והתפילין בידי.

סטופאי⁵⁰ נא אָביסק - נוהם הפקיד והולך לו בשמחה, ומנגן בשריקה, ובצעדו צעדים אחדים נותן צו - פעטיא, פרימי טאָוואַר יאַרליק 26818 אי דאוואי אוו ראבאָטאַ, כלומר אשר יקבלני מאת האיש חיל המלוה אותי ויביאני אל חדרו, חדר בית פקידות מערכת הששית.

והאיש או החי' דמתקריא פעטיא יוצא לו מאחד התאים או החורים אשר בקצה האצטבא ומתקרב ובא אלי.

בבואו עמד וימודד אותי במבט עיניו ומדבר לעצמו: וואָט⁵¹ קאָק, אי טאַקיע גנילאַ נאַצאלי וועסטי סיודא, ניצעוואָ סקאָזאַט, כאָראָשי פאַראַזיט, באָראַדאַטי זשיד, סטופאי סטאַריק נאָ אָביסק, ניצעוואָ, מי טעביאַ זדעס פראָציסצים, פאָ קאָסטאַצקי טעביאַ ראַזבערוט.

המין פעטיא, הוא אחד הממונים, הממונה על האוצרות אשר שם מונחים הטאָוואַר של היארליקים המובאים אל בירת שפאלערניא.

פעטיא זה, אינו מזוין, ואיננו מקושט בתכשיטי חבלה כי אם הוא מראהו העצמי כשד משחית, גבהו ממוצע, אבל פניו נלהבים, וקולו כארי, ומביט הצדה, כי אינו יכול להביט ישר, ככל האדם.

ופעטיא זה, הולך לפני, להורות לי הדרך, לבוא אל מקום מושב הפקיד הראשי של המערכה הששית.

מה אתה צולע? שואל פעטיא, האם האויר של שפאליערנא פגע בכך? בָּפּה אוויר טוב, כן? בָּפּה נותנים להריח בשמים, בשמים טובים, עבור פאַראַזיטין כמוך יש לנו פה מיני בשמים כאלו אשר ביום הראשון הם נופלים על פניהם, כאלו אחזתם חולי.

שנים שלשה ימים - ממשיך הוא סיפורו - שוכבים המה עד אשר בא הרופא, ופעמים כי הרופא מְאַחַר, והוא רק כותב סיבת המיתה בלבד.

אנכי, אשר לסיבת הפצע כבד לי ההילוך במאד, ועל כל צעד וצעד עמדתי לנוח מרגיש הנני זוב דם, כאב גדול, ולבי מתכווץ.

לדבר. פאראזיט הגון, זשיד בעל זקן, לך זקן לחיפוש. אין דבר, נקח איתך כאן כדבעי. יפרקו עצמותיך אחת אחת.

(50) לך לחיפוש. - פעטיא, קבל הסחורה, והתחל בעבודה.
(51) ראה זה פלא. סמרטוטים כאלה התחילו להביא כאן אין מה

פרק שלישי משנה א

עקביא בן מהללאל אומר: הסתכל בשלושה דברים, ואין אתה בא לידי עבירה. דע מאין באת, ולאן אתה הולך, ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון. מאין באת: מטפה סרוחה, ולאן אתה הולך: למקום עפר רימה ותולעה, ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון: לפני מלך מלכי המלכים, הקדוש ברוך הוא.

נקודות משיחות קודש

דרך נוספת - על-פי חסידות - לבאר פיסקה זו (כענין בפני עצמו):

בהסבר המושג "עבירה" מבואר בחסידות שזהו על-דרך "העברה" מרשות לרשות. כשאדם עובר על רצון ה', הרי הוא "מעביר" את מה שהיה קודם לכן ברשות הקדושה [=רשות-היחיד, "יחידו של עולם" - הקב"ה] לרשות הסטרא-אחרא [=רשות הרבים, שכן הסטרא-אחרא הוא מקום של פירוד וריבוין]. כדי למנוע אפשרות של "עבירה" כזו, על האדם להיות חדור בענין "אחדות השם" - שאין עוד "רשות" מלבד רשותו של הקב"ה ("אין עוד מלבדו").

זהו אפוא תוכן דברי המשנה - "הסתכל בשלושה דברים": מבואר בכמה מקומות ששלימות האחדות היא דוקא במספר שלוש.

יחיד (מספר אחד) אינו מבטא אחדות משום שכל עוד אין מציאות שנייה, אחדותו (של היחיד) טרם הועמדה במבחן ואי-אפשר לכנותה עדיין - "אחדות".

כשיש שני דברים המנגדים זה לזה, בוודאי שאין להחשיב זאת לאחדות.

אחדות אמיתית היא כאשר יש שני דברים שונים ונפרדים זה מזה ובכל-זאת שניהם מסכימים זה לזה ושרויים באחדות זה עם זה. החיבור והצירוף בין שני הדברים הוא מציאות חדשה, מציאות שלישית. נמצא כי דוקא המספר שלוש מבטא אחדות באופן השלם ביותר.

בדומה לכך אנו מוצאים בענין "שני כתובים המכחישים זה את זה" - עד שיבוא הכתוב השלישי ויכריע ביניהם. כלומר, ההסכמה בין שני הכתובים נפעלת על ידי "כתוב שלישי" המכריע ביניהם.

כך גם לגבי בריאת העולם: ביום הראשון נאמר "יום אחד" שכן אז היה הקב"ה "יחיד בעולמו". ביום השני לא נאמר "כי טוב" לפי שבו נבראה המחלוקת. דוקא ביום השלישי נאמר פעמיים "כי טוב", כי המספר שלוש שולל מחלוקת ופועל אחדות. זאת אפוא כוונת משנתנו - "הסתכל בשלושה דברים": כאשר מתבוננים בכל שלושת הדברים - רואים ומבינים כי מציאות העולם אינה סותרת למציאות ה', אלא להפך, "בארץ מתחת" נגש "ש'אין עוד" (מלבדו יתברך) - אזי, "אין אתה בא לידי עבירה".

(ספרי-השיחות ה'תשמ"ט)

לאחר דברי המשנה "הסתכל בשלושה דברים", מפרט המשנה את שלושת הדברים - "דע מאין באת, ולאן אתה הולך, ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון".

נשאלת השאלה: "מניינא למה לי?"¹, לשם מה צריך הודיע מראש את מספר הדברים? ואף אם נאמר כי יש חשיבות בידיעת המספר - הלא המשנה עצמה מפרטת ומונה את הדברים שבהם צריך להסתכל והכול רואים כי שלשה הם!

אחד הביאורים הוא:

אמירת המשנה "הסתכל בשלושה דברים" היא ענין העומד בפני עצמו גם בלי הפירוט שבהמשך. כלומר, באומרה "הסתכל בשלושה דברים" רומזת המשנה לשלושה דברים יסודיים, שעל-ידי הסתכלות בהם - "אין אתה בא לידי עבירה".

מה הם שלושת הדברים?

ההתבוננות הראשונה צריכה להיות במאמר רז"ל², "אני נבראתי לשמש את קוני". בשלב ראשון אנו רואים רק שני "דברים": א) האדם ("אני"), ב) הקב"ה ("קוני"). אומרת לנו משנתנו כי אין די בהתבוננות בשני דברים אלה ומוכרחים ל"הסתכל בשלושה דברים". דהיינו, בנוסף על מציאות האדם ומציאות הקב"ה עליו להתבונן גם במציאות העולם אשר נברא על-ידי הקב"ה כדי שבו ועל-ידו יעבוד האדם את הקב"ה ("לשמש את קוני").

תכלית בריאת העולם וירידת הנשמה למטה, בעולם הזה התחתון, היא להשלים את הכוונה האלוקית - "נתאוה הקב"ה להיות לו יתברך דירה בתחתונים"³. יהודי בעבודתו מזכך את הגוף והנפש הבהמית וגם את חומריות העולם ועל-ידי זה הוא עושה לקב"ה "דירה".

על-כן נחוצה הסתכלות ב"שלושה דברים": לא מספיק שהאדם עושה את גופו הגשמי ("אני") "דירה" לקב"ה; עליו לעשות גם מהעולם הזה התחתון "דירה" לו יתברך.

ומזה שלמען מטרה זו - העבודה של עשיית דירה לו יתברך בתחתונים - כדאית היתה ירדת הנשמה למטה⁴, למדים אנו את גודל המעלה שב"ירידה" זו, עד כדי כך, שגם הנשמה עצמה מתעלית על ידי גילוי "עצמותו" הקב"ה ("דירה לו יתברך"), ו"עליה" זו מונעת ממנה את האפשרות של עשיית חטא - "אין אתה בא לידי עבירה"!

(ספרי-השיחות ה'תנש"א, כרך ב)

1. לשון הש"ס שבת עג, ב. ועוד. 2. קידושין פב, ב. 3. ראה תניא פרק לו. מדרש-תנחומא נשא טז. 4. "כי הנשמה עצמה אינה צריכה תיקון כלל" (תניא פרק לז).

כו א וְהָיָה כִּי-תְבוּא אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה
 אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ נַחֲלָה וִירֶשְׁתָּהּ וְיִשְׁבַּתָּ
 בָּהּ כִּסְיִי: ב וְלָקַחְתָּ מֵרֵאשִׁית | פֶּלֶא פְּרֵי הָאֲדָמָה
 אֲשֶׁר תָּבִיא מֵאֶרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן
 לָךְ וְשַׂמְתָּ בַטֶּנָּא וְהִלַּכְתָּ אֶל-הַמָּקוֹם אֲשֶׁר
 יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשֵׁפֶן שְׁמוֹ שֵׁם כִּסְיִי:
 ג וּבֹאֲתָ אֶל-הַכֹּהֵן אֲשֶׁר יִהְיֶה בַיָּמִים הָהֵם
 וְאָמַרְתָּ אֵלָיו הִגְדֹתִי הַיּוֹם לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ
 כִּי-בָאתִי אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר נָשַׁבַע יְהוָה
 לֵאבֹתֵינוּ לַתָּת לָנוּ כִּסְיִי: ד וְלָקַח הַכֹּהֵן הַטֶּנָּא
 מִיָּדְךָ וְהִנִּיחוֹ לִפְנֵי מִזְבַּח יְהוָה אֱלֹהֶיךָ כִּסְיִי:
 ה וְעָנִיתָ וְאָמַרְתָּ לִפְנֵי | יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲרָמִי
 אֲבֹד אָבִי וַיֵּרֶד מִצְרַיִם וַיַּגֵּר שָׁם בְּמַתִּי מֵעַט
 וַיְהִי-שָׁם לְגוֹי גָּדוֹל עָצוּם וְרַב כִּסְיִי: ו וַיִּרְעוּ
 אֶתְנוּ הַמִּצְרַיִם וַיַּעֲנוּנוּ וַיְהִינוּ עֲלֵינוּ עֲבָדָה קָשָׁה: ז וַנִּצְעַק אֶל-יְהוָה

א ויהי ארי תעול לארעא די יי
 אלהך זהב לך אחסנא ותרתה
 ותיתב בה: ב ותסב מריש פל
 אבא דארעא די תעל מארעך די
 יי אלהך זהב לך ותשוי בסלא
 ותהך לאתרא די יתרעי יי אלהך
 לאשראה שכנתה פמן: ג ותיתי
 לות כהנא די יהי ביומיא האנון
 ותימר לה חויתי יומא דין קדם
 יי אלהך ארי עלית לארעא די
 קיים יי לאבכהתנא למתן לנא:
 ד ויסב כהנא סלא מידך ויצעננה
 קדם מדבקה דיי אלהך:
 ה ותתיב ותימר קדם יי אלהך
 לבן ארמאה בעא לאובדא ית
 אבא ונחת למצרים ודר פמן בעם
 זער והנה פמן לעם רב פקיף
 וסגיי: ו ואבאישו לנא מצרים
 וענינא ויהבו עלנא פלחנא
 קשיא: ז וצלינא קדם יי אלהא

אתנו המצרים ויענונו ויהינו עלינו עבדה קשה: ז ונצעק אל-יהוה

רש"י

(א) והנה כִּי-תְבוּא וגו' וירשתה וישבת בה. (קידושין לו) מגיד שלא נתחייבו בכפורים עד שִׁכְּבָשׁוּ אֶת הָאָרֶץ וְחִלְקוּהָ: (ב) מֵרֵאשִׁית. (מנחות פ"ד ב. ספרי) ולא כל ראשית, שאין כל הפרות חייבין בכפורים אלא שבעת המינין בלבד, נאמר פֶּאן "אָרֶץ", וְנֹאֲמַר לְהֵלֵן: (לעיל ח) "אָרֶץ חֹטֵה וְשׁוֹעֲזָה וְגו'", מֵה לְהֵלֵן מִשְׁבַּעַת הַמִּינִים שְׁנֹשֶׁת־בְּתָה בָּהֶם אָרֶץ יִשְׂרָאֵל, אִף פֶּאן שִׁבַח אָרֶץ יִשְׂרָאֵל, שֶׁהֵם מִשְׁבַּעַה מִינֵי: זֵית שֶׁמֶן. זֵית אַגוּרִי, שְׁשִׁמְנוֹ אַגוּר בְּתוֹכוֹ: וְדָבָשׁ. הוּא דָּבָשׁ תְּמָרִים: מֵרֵאשִׁית. (ברכות לט. בכורים פ"ג. ספרי) אָדָם יוֹרֵד לְתוֹף שְׂדֵהוּ וְרוֹאֶה תְּאֵנָה שְׁבַכְרָה, כּוֹרֵף עָלֶיהָ גְּמִי לְסִמּוֹן, וְאֹמֵר: 'הָרִי זֶה בְּפּוֹרִים': (ג) אֲשֶׁר יְהִי

(א) והנה כִּי-תְבוּא וגו' וירשתה וישבת בה. (קידושין לו) מגיד שלא נתחייבו בכפורים עד שִׁכְּבָשׁוּ אֶת הָאָרֶץ וְחִלְקוּהָ: (ב) מֵרֵאשִׁית. (מנחות פ"ד ב. ספרי) ולא כל ראשית, שאין כל הפרות חייבין בכפורים אלא שבעת המינין בלבד, נאמר פֶּאן "אָרֶץ", וְנֹאֲמַר לְהֵלֵן: (לעיל ח) "אָרֶץ חֹטֵה וְשׁוֹעֲזָה וְגו'", מֵה לְהֵלֵן מִשְׁבַּעַת הַמִּינִים שְׁנֹשֶׁת־בְּתָה בָּהֶם אָרֶץ יִשְׂרָאֵל, אִף פֶּאן שִׁבַח אָרֶץ יִשְׂרָאֵל, שֶׁהֵם מִשְׁבַּעַה מִינֵי: זֵית שֶׁמֶן. זֵית אַגוּרִי, שְׁשִׁמְנוֹ אַגוּר בְּתוֹכוֹ: וְדָבָשׁ. הוּא דָּבָשׁ תְּמָרִים: מֵרֵאשִׁית. (ברכות לט. בכורים פ"ג. ספרי) אָדָם יוֹרֵד לְתוֹף שְׂדֵהוּ וְרוֹאֶה תְּאֵנָה שְׁבַכְרָה, כּוֹרֵף עָלֶיהָ גְּמִי לְסִמּוֹן, וְאֹמֵר: 'הָרִי זֶה בְּפּוֹרִים': (ג) אֲשֶׁר יְהִי

אֱלֹהֵי אֲבֹתֵינוּ וַיִּשְׁמַע יְהוָה אֶת-קִלְנוּ וַיֵּרָא
 אֶת-עֲנֵנוּ וְאֶת-עֲמַלְנוּ וְאֶת-לַחְצֵנוּ: ^ח וַיּוֹצֵאֲנוּ
 יְהוָה מִמִּצְרַיִם בְּיַד חֲזָקָה וּבְזֹרַע נְטוּיָה
 וּבְמַרְא גָדֹל וּבְאֹתוֹת וּבְמִפְתִּיּוֹם: ^ט וַיְבִאֲנוּ
 אֶל-הַמָּקוֹם הַזֶּה וַיִּתֵּן-לָנוּ אֶת-הָאָרֶץ הַזֹּאת
 אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב וּדְבָשׁ: ^י וְעַתָּה הִנֵּה
 הִבֵּאתִי אֶת-רֵאשִׁית פְּרֵי הָאֲדָמָה אֲשֶׁר-
 נָתַתָּה לִּי יְהוָה וְהִנְחִיתוּ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
 וְהִשְׁתַּחֲוִיתָ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: ^{יא} וְשִׂמַּחְתָּ
 בְּכָל-הַטּוֹב אֲשֶׁר נָתַן-לְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
 וּלְבֵיתְךָ אֹתָהּ וְהַלְוִי וְהַגֵּר אֲשֶׁר בְּקִרְבְּךָ: ^{יב} וְשָׂמַח
 יִשְׂרָאֵל שְׁנֵי יָבֵי תְכֵלֶה לְעֹשֶׂר אֶת-כָּל-מַעֲשֶׂר
 תְּבוּאָתְךָ בַּשָּׁנָה הַשְּׁלִישִׁת שְׁנַת הַמַּעֲשֶׂר וְנָתַתָּה לַלְוִי לִגְר לִיתוֹם

דֹּאבְהֵתְנָא וְקָבִיל יֵי צְלוֹתְנָא וְגַלִּי
 קְדַמּוּהִי עֲמַלְנָא וְלֹאוֹתְנָא
 וְדוּחְקְנָא: ^ח וְאִפְקֵנָא יֵי מִמִּצְרַיִם
 בְּיַד תְּקִיפָא וּבְדִרְעָא מְרַמָּא
 וּבְחֻזְנָא רַבָּא וּבְאֹתִין וּבְמִפְתִּין:
^ט וְאִיתְנָא לְאַתְרָא קְדִין וְיֵהֵב
 לָנָא יְת אֲרַעָא הָדָא אֲרַעָא עֲבָדָא
 חֶלֶב וּדְבָשׁ: ^י וְכַעַן הָא אִיתְתִּי
 יְת רִישׁ אַבָּא דְאֲרַעָא דִּיהִבְתָּ לִּי
 יֵי וְתַצְנַעְנָה קְדָם יֵי אֱלֹהֶךָ וְתִסְגֹּד
 קְדָם יֵי אֱלֹהֶךָ: ^{יא} וְתַחֲדֵי בְּכָל
 טְבָתָא דִּי יֵהֵב לְךָ יֵי אֱלֹהֶךָ
 וְלֹאֲנִשׁ בֵּיתְךָ אֲתָּ וְלֹאֲוִי וְגִיּוּרָא דִּי
 בִּינְךָ: ^{יב} אֲרִי תִשְׁצִי לְעֹשְׂרָא יְת
 כָּל מַעֲשֶׂר עֲלִלְתֶךָ בְּשִׂמְחָא
 תְּלִיתָאָה שְׁנַת מַעֲשְׂרָא וְתִתֵּן
 לַלְוִאִי לְגִיּוּרָא לִיתְמָא וְלֹאֲרַמְלָא

רש"י

וגו', נאמר כאן "מקץ", ונאמר להלן: "מקץ שבע
 שנים", לענין הקהל, מה להלן רגל, אף כאן רגל.
 אי מה להלן חג הסוכות, אף כאן חג הסוכות?
 תלמוד לומר: "כי תכלה לעשר", מעשרות של
 שנה השלישית, רגל שהמעשרות פלין בו וזהו
 פסח, שהרבה אילנות יש שנלקטין אחר הסוכות,
 נמצאו מעשרות של שלישית פלין בפסח של
 רביעית, וכל מי ששקה מעשרותיו, הצריכו הפתוב
 לבערו מן הבית: שנת המעשר. שנה שאין נוהג
 בה אלא מעשר אחד משני מעשרות שנהגו בשתי
 שנים שלפניה, ששנה ראשונה ושניה של שמיטה
 נוהג בהן מעשר ראשון, כמו שנאמר: (במדבר יט)
 "כי תקחו מאת בני ישראל את המעשר", ומעשר
 שני, שנאמר: (לעיל יד) "ואכלת לפני ה' אלהיך
 מעשר דגנך תירושך ויצהרך", הרי שתי מעשרות,
 ובא ולמדך כאן בשנה השלישית שאין נוהג
 מאותן שתי מעשרות אלא האחד, ואי זה? זה

למצרים: במתי מעט. בשבעים נפש: (ט) אל-
 המקום הזה. (ספרי) זה בית המקדש: ויתן לנו
 את הארץ. כמשמעו: (י) והנחתו. מגיד שנוטלו
 אחר הנפת (ספרים אחרים: הנחת) הכהן, ואוחז
 בידו כשהוא קורא, וחוזר ומניף (ספרי. בכורים פ"ג):
 (יא) ושמחת בכל הטוב. (בכורים שם) מכאן
 אמרו: אין קורין מקרא בכורים אלא בזמן שמחה:
 הינו מעצרת ועד הקג, שאדם מלקט תבואתו
 ופרותיו וינינו ושמונו, אכל מהקג ואילך, מביא
 ואינו קורא: אפה והלוי. אף הלוי חיב בכפורים,
 אם נטעו בתוך עריהם: והגר אשר בקרבך. (שם).
 מכות יט) מביא ואינו קורא, שאינו יכל לומר:
 "לאבותינו": (יב) כי תכלה לעשר את כל-
 מעשר תבואתך בשנה השלישית. כשתגמר
 להפריש מעשרות של השנה שלישית, קבע זמן
 הבעור והודוי בערב הפסח של שנה הרביעית,
 שנאמר: (דברים יד) "מקצה שלש שנים תוציא

וְלֹא־לִמְנָה וְאָכְלוּ בְשַׁעְרֵיךָ וְשָׁבְעוּ כִּשְׁמִי׃
 יג וְאָמַרְתָּ לְפָנָי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּעַרְתִּי הַקֶּדֶשׁ
 מִן־הַבַּיִת וְגַם נִתְּתִיו לְלוֹי וְלִגֵּר לִיתָם
 וְלֹא־לִמְנָה כְּכָל־מִצְוֹתֶיךָ אֲשֶׁר צִוִּיתָנִי לֵאמֹר
 עֲבַרְתִּי מִמִּצְוֹתֶיךָ וְלֹא שָׁכַחְתִּי כִּשְׁמִי׃ יד לֹא־
 אֶכְלָתִי בְּאֵנִי מִמֶּנּוּ וְלֹא־בְעַרְתִּי מִמֶּנּוּ בְּטָמֵא
 וְלֹא־נָתַתִּי מִמֶּנּוּ לְמֵת שָׁמַעְתִּי בְּקוֹל יְהוָה
 אֱלֹהֵי עֲשׂוֹתִי כְּכָל אֲשֶׁר צִוִּיתָנִי כִּשְׁמִי׃
 טו הַשְׁקִיפָה מִמַּעַן קִדְשְׁךָ מִן־הַשָּׁמַיִם וּבִרְךָ
 אֶת־עַמְּךָ אֶת־יִשְׂרָאֵל וְאֵת הָאֲדָמָה אֲשֶׁר
 נָתַתָּה לָנוּ כַּאֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לְאַבְתָּינוּ אַרְצָה זָבֹת

ויכליו בקרויך וישבעו כשמי:
 יג ותימר קדם יי אלהיך פלתי
 קדש מעשרא מן ביתא ואף
 יהבתי ללואי ולגירא ליתמא
 ולארמלא ככל פקודך די
 פקידתני לא עברית מפקודיך
 ולא אתנשיתי: יד לא אכלית
 באכלי מנה ולא פלתי מנה
 בדמסאב ולא יהבית מנה למית
 קבלית למימרא דיי אלהי עבדית
 ככל די פקידתני: טו אסתכי
 ממדור קדשך מן שמאי וברך ית
 עמך ית ישראל וית ארעא די
 יהבת לנא כמא די קימתא
 לאבחתנא ארע עבדא חלב

רש"י

מעשר ראשון, ותחת מעשר שני יתן מעשר עני,
 שְׁנַאֲמַר כָּאן: "ונתתה ללוי" את אשר לו, הרי
 מעשר ראשון: לגר ליתום ולא־למנה. זה מעשר
 עני: ואכלו בשעריך ושבעו. תן להם כדי שבעו,
 (פאה. ספרי) מכאן אמרו: 'אין פוחתין לעני בגרן
 פחות מחצי קב חטים וכו': (יג) ואמרת לפני ה'
 אלהיך. (סוטה לב) התודה שנתת מעשרותיך:
 בערתי הקדש מן־הבית. (ספרי) זה מעשר שני
 ונטע רבעי, ולמדך שאם שיהה מעשרותיו של שתי
 שנים ולא העלם לירושלים, שצריך להעלותם
 עכשו: וגם נתתיו ללוי. (שם) זה מעשר ראשון,
 'וגם', לרבות תרומה ובכורים: ולגר ליתום
 ולא־למנה. זה מעשר עני: ככל־מצותך. נתתם
 כסדרן, ולא הקדמתי תרומה לבכורים, ולא מעשר
 לתרומה, ולא שני לראשון, שהתרומה קרויה
 'ראשית', שהיא ראשונה משנעשה דגן, וכתוב:
 (שמות כב) "מלאתך ודמעך לא תאחר", לא תשנה
 את הסדר: לא־עברתי ממצותיך. לא הפרשתי
 ממין על שאינו מינו, ומן החדש על הישן, (ולא

מן תלוש על המחבר, ולא מן המחבר על
 התלוש): ולא שכחתי. מלברכה על הפרשת
 מעשרות: (יד) לא־אכלתי באני ממנו. מכאן
 שאסור לאונן: ולא־בערתי ממנו בטמא. בין
 שאני טמא והוא טהור. בין שאני טהור והוא
 טמא, והיכן הזהר על כך? (לעיל יב) "לא תוכל
 לאכל בשעריך", (יבמות עד. מכות י) זו אכילת
 טמאה, כמו שְׁנַאֲמַר בפסולי המקדשים: (לעיל טו)
 "בשעריך תאכלנו הטמא והטהור וגו'", אבל זה
 לא תוכל לאכל דרך אכילת שעריך האמור במקום
 אחר: ולא־נתתי ממנו למת. (ספרי) לעשות לו
 ארון ותכריכין: שמעתי בקול ה' אלהי. (מעשר
 שני פ"ה) הביאותיו לבית הבחירה: עשיתי ככל
 אשר צויתני. שמחתי ושמחתי בו:
 (טו) השקיפה ממעון קדשך. (ספרי) עשינו מה
 שגזרת עלינו, עשה אפה מה שעליך לעשות,
 שאמר (ויקרא כו): "אם בחקתי תלכו, ונתתי
 גשמיכם בעתם": אשר נתתה לנו כאשר נשבעת
 לאבתינו. לתת לנו, וקימת, "ארץ זבת חלב

חֶלֶב וּדְבַשׁ כִּסִּי׃ ט ז הַיּוֹם הַזֶּה הָאֱלֹהִים יְהוָה
 אֱלֹהֵיךָ מִצִּוְתָךְ לַעֲשׂוֹת אֶת־הַחֻקִּים הָאֵלֶּה
 וְאֶת־הַמִּשְׁפָּטִים וְשִׁמְרַת וְעָשִׂיתָ אוֹתָם בְּכָל־
 לְבַבְךָ וּבְכָל־נַפְשְׁךָ כִּסִּי׃ י אֶת־יְהוָה הַיְיָ אֱמַרְתָּ
 הַיּוֹם לַהֲיוֹת לְךָ לֵאלֹהִים וּלְלַכֵּת בְּדַרְכָיו
 וּלְשָׁמֵר חֻקָיו וּמִצְוֹתָיו וּמִשְׁפָּטָיו וּלְשָׁמֵעַ
 בְּקוֹלוֹ כִּסִּי׃ יא וַיְהוָה הַיְיָ אֱמַרְתָּ הַיּוֹם לַהֲיוֹת לִי
 לְעַם סִגְלָה כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ לְךָ וּלְשָׁמֵר כָּל־
 מִצְוֹתָיו כִּסִּי׃ יב וּלְתַתֵּךְ עֲלוֹן עַל כָּל־הַגּוֹיִם
 אֲשֶׁר עָשָׂה לְתַהַלְּהָ וּלְשֵׁם וּלְתַפְאֲרַת וּלְהוֹתֵךְ
 עִם־קִדְשׁ לַיהוָה אֱלֹהֵיךָ כַּאֲשֶׁר דִּבַּר כִּסִּי׃ כ
 רַבִּיעִי כּו א וַיֵּצֵא מֹשֶׁה וּזְקֵנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־הָעָם
 לֵאמֹר שָׁמֹר אֶת־כָּל־הַמִּצְוָה אֲשֶׁר אָנֹכִי מִצְוֶה
 אֶתְכֶם הַיּוֹם כִּסִּי׃ ב וְהָיָה בַיּוֹם אֲשֶׁר תִּעְבְּרוּ
 אֶת־הַיַּרְדֵּן אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֵיךָ נָתַן
 לְךָ וְהִקְמַתָּ לְךָ אֲבָנִים גְּדֹלוֹת וְשִׁדַּתְתָּ אֹתָם
 בְּשִׂיד כִּסִּי׃ ג וְכִתַּבְתָּ עֲלֵיהֶן אֶת־כָּל־דִּבְרֵי
 הַתּוֹרָה הַזֹּאת בְּעִבְרִית לְמַעַן אֲשֶׁר תִּבְּאֵ אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־יְהוָה

וּדְבַשׁ: טז יומא הדין יי אלהיך
 מפקדך למעבד ית קימא האלין
 וית דיניא ותשר ותעבד יתהון
 בכל לבך ובכל נפשך: יז ית יי
 חטבת יומא דין למתוי לך לאלה
 ולמהך בארעון דתקנן קדמיהי
 ולמטר קימיהי ופקודיהי ודינויהי
 ולקבלא במימרה: יח ויי חטבך
 יומא דין למתוי לה לעם חביב
 כמא די מליל לך ולמטר כל
 פקודיהי: יט ולמתנה עלאה על
 כל עממיא די עבד לתשפחא
 ולשום ולרבו ולמהך עם קדיש
 קדם יי אלהיך כמא די מליל:
 א ופקיד משה וסבי ישראל ית
 עמא למימר טר ית כל תפקדא
 די אנא מפקד יתכון יומא דין:
 ב ויהי ביומא די תעברון ית
 ירדנא לארעא דיי אלהיך ית לך
 ותקים לך אבנין ורכבין ותסוד
 יתהון בסידא: ג ותכתוב עליהון
 ית כל פתגמי אורייתא דא
 במעברך בדיל די תעול לארעא
 דיי אלהיך ית לך ארעא עבדא
 חלב ודבש כמא די מליל יי

רש"י

תפארת', כמו: (תהלים צד) "יתאמרו כל פועלי
 און": (יח) כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ לְךָ. (שמות יט) "והייתם
 לי סגלה": (יט) וְלַהֲיִתָּךְ עִם־קִדְשׁ וּגּוֹ' כַּאֲשֶׁר
 דִּבַּר. (ויקרא כ) "והייתם לי קדושים": (א) שָׁמֹר
 אֶת־כָּל־הַמִּצְוָה. לשון הנה, גרדנ"ט בלע"ז
 (בעאבאכטענר): (ב) וְהִקְמַתָּ לְךָ. בירדן, ואמר
 כף תוציאו משם אחרות ותבנו מהן מזבח ביה
 עיבל. נמצאת אתה אומר: שלשה מיני אבנים היו:
 שתים עשרה בירדן, וכנגדן בגלגל וכנגדן ביה

וּדְבַשׁ": (טז) הַיּוֹם הַזֶּה ה' אֱלֹהֵיךָ מִצִּוְתָךְ. בכל
 יום יהיו בעיניך חדשים, כאלו בו ביום נצטוו
 עליהם: ושמרת ועשית אותם. בת קול מברכתו:
 'הבאת בפורים היום, תשנה לשנה הבאה':
 (יז) הַאֲמַרְתָּ וְהַאֲמִירָךְ. אין להם עד מוכיח
 במקרא, ולי נראה שהוא לשון הפרשה והבדלה:
 הבדלתי לך מאלהי עובדי כוכבים להיות לך
 לאלהים, והוא הפרישך אליו מעמי הארץ להיות
 לו לעם סגלה. (ומצאתי להם עד, והוא לשון

אֱלֹהִים דַּבְּרָהֶךָ לָךְ: ד וַיְהִי
בְּמַעֲבְרֶכֶן יַת יִרְדְּנָא תְּקִימוֹן יַת
אַבְנֵי־הָאֵלִין דִּי אָנָּא מְפַקְד
יִתְכוּן יוֹמָא דִּין בְּטוֹרָא דְעֵיבַל
וַתְּסוּד יִתְהוֹן בְּסִידָא: ה וַתְּבַנֵּי
תַּמָּן מִדְּבַחָא קָדָם יְיָ אֱלֹהֵךָ
מִדְּבַח אַבְנֵין לֹא תֵרִים עֲלֵיהוֹן
פְּרִזְלָא: ו אַבְנֵין שְׁלָמִין תְּבַנֵּי יַת
מִדְּבַחָא דִּי אֱלֹהֵךָ וַתִּסַּק עֲלוּהִי
עֲלוֹן קָדָם יְיָ אֱלֹהֵךָ: ז וַתְּכּוּס
נְכַסְתָּ קוֹדֶשִׁין וַתִּכּוּל תַּמָּן וַתַּחֲדִי
קָדָם יְיָ אֱלֹהֵךָ: ח וַתְּכַתּוּב עַל
אַבְנֵי־אֵת כָּל פְּתָגְמֵי אוּרֵיתָא
הָדָא פֶּרֶשׁ יָאוּת: ט וּמְלִיל מִשָּׁה
וְכַהֲנֵי־לְוָאֵי לְכָל יִשְׂרָאֵל לְמִימַר
אַצִּית וְשָׁמַע יִשְׂרָאֵל יוֹמָא הַדִּין
הוּיִתָּא לְעֵמָא קָדָם יְיָ אֱלֹהֵךָ:
י וַתִּקְבַּל לְמִימְרָא דִּי אֱלֹהֵךָ
וַתַּעֲבַד יַת פְּקוּדוּהִי וַיַּת קְנֻמוּהִי
דִּי אָנָּא מְפַקְדָךְ יוֹמָא דִּין:
יא וּפְקִיד מִשָּׁה יַת עֵמָא בְּיוֹמָא
הַהוּא לְמִימְרָא: יב אֵלִין יְקוּמוֹן
לְבָרְכָא יַת עֵמָא עַל טוֹרָא דְגְרִזִּים
בְּמַעֲבְרֶכֶן יַת יִרְדְּנָא שְׁמַעוֹן וְלוֹי
וַיְהוּדָה וַיִּשְׁשַׁכֵּר וַיּוֹסֵף וּבְנֵימָן:
יג וְאֵלִין יְקוּמוֹן עַל לְוִטְיָא
בְּטוֹרָא דְעֵיבַל רְאוּבֵן גָּד וְאֲשֶׁר

אֱלֹהֵיךָ | נָתַן לָךְ אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב וּדְבַשׁ כַּאֲשֶׁר
דִּבֶּר יְהוָה אֱלֹהֵי־אַבְתֶּיךָ לָךְ: ד וַהֲיָה בְּעֵבְרֶכֶם
אֶת־הִירְדֵן תְּקִימוּ אֶת־הָאֲבָנִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר
אֲנֹכִי מַצִּיחַ אֶתְכֶם הַיּוֹם בְּהַר עֵיבַל וְשִׁדְתָּ
אוֹתָם בְּשִׂיד: ה וּבְנִיתָ שָׁם מִזְבֵּחַ לַיהוָה
אֱלֹהֵיךָ מִזְבֵּחַ אֲבָנִים לֹא־תִגְיַף עֲלֵיהֶם בְּרוֹל:
ו אֲבָנִים שְׁלֵמוֹת תִּבְנֶה אֶת־מִזְבֵּחַ יְהוָה
אֱלֹהֵיךָ וְהֵעֲלִיתָ עָלָיו עוֹלֹת לַיהוָה אֱלֹהֵיךָ:
ז וּזְבַחַת שְׁלָמִים וְאִכַּלְתָּ שֶׁם וְשִׂמַּחְתָּ לְפָנַי
יְהוָה אֱלֹהֵיךָ: ח וְכִתַּבְתָּ עַל־הָאֲבָנִים אֶת־כָּל־
דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת בְּאֵר הַיַּטֵּב כִּסְי': ס
ט וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה וְהַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם אֶל־כָּל־יִשְׂרָאֵל
לֵאמֹר הִסְכַּת | וְשָׁמַע יִשְׂרָאֵל הַיּוֹם הַזֶּה
נְהִיִּיתָ לְעַם לַיהוָה אֱלֹהֵיךָ כִּסְי': י וְשָׁמַעְתָּ בְּקוֹל
יְהוָה אֱלֹהֵיךָ וַעֲשִׂיתָ אֶת־מִצְוֹתָו וְאֶת־חֻקֵּי
אֲשֶׁר אֲנֹכִי מַצְוֶיךָ הַיּוֹם: ס חַמִּישִׁי יא וַיֵּצֵא מֹשֶׁה
אֶת־הָעָם בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר: יב אֵלֶּה יַעֲמְדוּ
לְבָרֶךְ אֶת־הָעָם עַל־הַר גְּרִזִּים בְּעֵבְרֶכֶם אֶת־
הִירְדֵן שְׁמַעוֹן וְלוֹי וַיְהוּדָה וַיִּשְׁשַׁכֵּר וַיּוֹסֵף
וּבְנֵימָן כִּסְי': יג וְאֵלֶּה יַעֲמְדוּ עַל־הַקְּלָלָה בְּהַר עֵיבַל רְאוּבֵן גָּד וְאֲשֶׁר

רש"י

עֵיבַל, כְּדֵאִיתָא בְּמַסְכַּת סוּטָה (דף לה): (ח) בְּאֵר
הַיַּטֵּב. (שם) בְּשִׁבְעִים לְשׁוֹן: (ט) הִסְכַּת.
כְּתָרְגוּמוֹ: הַיּוֹם הַזֶּה נְהִיִּיתָ. בְּכָל יוֹם יִהְיֶה בְּעֵינֶיךָ
כְּאֵלוֹ הַיּוֹם בְּאֵת עֲמוֹ בְּבְרִית: (יב) לְבָרֶךְ אֶת־
הָעָם. כְּדֵאִיתָא בְּמַסְכַּת סוּטָה: (דף לו) 'שָׁשָׂה
שְׁבָטִים עָלוּ לְרֵאשׁ הַר גְּרִזִּים, וְשָׁשָׂה לְרֵאשׁ הַר

עֵיבַל, וְהַכֹּהֲנִים וְהַלְוִיִּם וְהָאֲרוֹן לְמִטָּה, בְּאֵמְצַע.
הִפְכוּ לְוִיִּם פְּנִיָּהם כְּלִפֵּי הַר גְּרִזִּים וּפְתַחוּ בְּבָרְכָה:
"בְּרוּךְ הָאִישׁ אֲשֶׁר לֹא יַעֲשֶׂה פֶּסֶל וּמַסְכָּה וְגו'",
וְאֵלוֹ וְאֵלוֹ עוֹנֵין אָמֵן, חֲזָרוּ וְהִפְכוּ פְּנִיָּהם כְּלִפֵּי הַר
עֵיבַל וּפְתַחוּ בְּקָלְלָה, וְאֹמְרִים: "אֲרוּר הָאִישׁ אֲשֶׁר
יַעֲשֶׂה פֶּסֶל וְגו'", וְכֵן כָּלֵם עַד "אֲרוּר אֲשֶׁר לֹא

וּזְבוּלָן דָּן וְנַפְתָּלִי: יד וְעֵנֹי הַלּוּיִם וְאָמְרוּ
 אֶל־כָּל־אִישׁ יִשְׂרָאֵל קוֹל רָם: טו אַרְוֹר
 הָאִישׁ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה פָּסֵל וּמִסֵּכָה תוֹעֵבַת יְהוָה
 מַעֲשֵׂה יְדֵי חֲרָשׁ וְשֵׁם בַּפֶּתֶר וְעֵנֹי כָּל־הָעָם
 וְאָמְרוּ אָמֵן: טז אַרְוֹר מִקְלָה אָבִיו וְאָמֹ
 וְאָמַר כָּל־הָעָם אָמֵן: טז אַרְוֹר מִסִּיג גְּבוּל
 רַעְהוּ וְאָמַר כָּל־הָעָם אָמֵן: טז אַרְוֹר
 מִשְׁגָּה עוֹר בַּדְּרֹךְ וְאָמַר כָּל־הָעָם אָמֵן: טז
 אַרְוֹר מִטָּה מִשְׁפֵּט גְּרִיתוֹם וְאַלְמֵנָה וְאָמַר
 כָּל־הָעָם אָמֵן: טז אַרְוֹר שֹׁכֵב עִם־אִשְׁת׃ אָבִיו
 כִּי גָלָה כְּנָף אָבִיו וְאָמַר כָּל־הָעָם אָמֵן: טז
 אַרְוֹר שֹׁכֵב עִם־כָּל־בְּהֵמָה וְאָמַר כָּל־הָעָם
 אָמֵן: טז אַרְוֹר שֹׁכֵב עִם־אֶחָתוֹ בֵּת־אָבִיו אוֹ
 בֵּת־אָמֹ וְאָמַר כָּל־הָעָם אָמֵן: טז אַרְוֹר
 שֹׁכֵב עִם־חֲתָנָתוֹ וְאָמַר כָּל־הָעָם אָמֵן: טז
 אַרְוֹר מִכָּה רַעְהוּ בַּפֶּתֶר וְאָמַר כָּל־הָעָם
 אָמֵן: טז אַרְוֹר לִקְחַ שְׂחָד לְהַכּוֹת נַפְשׁ
 דָּם נָקִי וְאָמַר כָּל־הָעָם אָמֵן: טז אַרְוֹר אֲשֶׁר
 לֹא־יָקִים אֶת־דְּבָרֵי הַתּוֹרָה־הַזֹּאת לַעֲשׂוֹת
 אוֹתָם וְאָמַר כָּל־הָעָם אָמֵן: טז כַּח א וְהָיָה אִם־שָׁמְעֵ תִשְׁמַע

וּזְבוּלָן דָּן וְנַפְתָּלִי: יד וְיִתְיבֹן
 לְוָאֵי וְיִימְרוּן לְכָל אָנֶשׁ יִשְׂרָאֵל
 קָלָא רָמָא: טו לִיט גְּבָרָא דִּי
 יַעֲבֵד צֵלָם וּמִתְכָּא מְרַחֲקָא קָדָם
 יְי עֵבֵד יְדֵי אָמֵן וּמִשׁוּי בַּסְתְּרָא
 וְיִתְיבֹן כָּל עֲמָא וְיִימְרוּן אָמֵן:
 טז לִיט דִּיקְלֵי אַבּוּהִי וְאַמָּה
 וְיִימַר כָּל עֲמָא אָמֵן: יז לִיט
 דִּישְׁנֵי תַחֲוּמָא דְחֻבְרָה וְיִימַר כָּל
 עֲמָא אָמֵן: יח לִיט דִּישְׁעֵי עֵזְרָא
 בְּאַרְחָא וְיִימַר כָּל עֲמָא אָמֵן:
 יט לִיט דִּישְׁעֵי דִין דִּיר יִתְמָא
 וְאַרְמָלָא וְיִימַר כָּל עֲמָא אָמֵן:
 כ לִיט דִּישְׁכּוּב עִם אֶתְת אַבּוּהִי
 אָרִי גְלִי כְּנַפָּא דְאַבּוּהִי וְיִימַר כָּל
 עֲמָא אָמֵן: כא לִיט דִּישְׁכּוּב עִם
 כָּל בַּעֲרָא וְיִימַר כָּל עֲמָא אָמֵן:
 כב לִיט דִּישְׁכּוּב עִם אֶחָתָה בֵּת
 אַבּוּהִי אוֹ בֵּת אָמָה וְיִימַר כָּל
 עֲמָא אָמֵן: כג לִיט דִּישְׁכּוּב עִם
 חֲמוּתָה וְיִימַר כָּל עֲמָא אָמֵן:
 כד לִיט דִּיקְמַחֵי לְחֻבְרָה בַּסְתְּרָא
 וְיִימַר כָּל עֲמָא אָמֵן: כה לִיט דִּי
 מְקַבֵּל שְׂחָדָא לְמַקְטֵל נַפְשׁ דָּם
 זָפִי וְיִימַר כָּל עֲמָא אָמֵן: כו לִיט
 דִּי לֹא יָקִים יֵת פְּתַגְמֵי אוֹרִיתָא
 הָדָא לְמַעַבְדַּד יִתְהוּן וְיִימַר כָּל
 עֲמָא אָמֵן: א וְיִהִי אִם קִבְּלָא

רש"י

יקים" (טז) מקלה אביו. מזולל, לשון (לעיל כה)
 "ונקלה אחיך" (יז) מסיג גבול. מחזירו
 לאחוריו וגונב את הקרקע, לשון: (ישעיה נט)
 "והוסג אחור": (יח) משגה עור. הסומא בדבר,
 ומשיאו עצה רעה: (כד) מכה רעהו בסתר. על

לשון הרע הוא אומר. ראיתי ביסודו של רבי משה
 הדרשן: "א ארורים יש פאן פנגד י"א שבטים,
 וכנגד שמעון לא פתב ארור, לפי שלא היה בלבבו
 לברכו לפני מותו כשפרץ שאר השבטים, לכך לא
 רצה לקללו: (כו) אשר לא יקים. פאן כלל את

בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשֹׁמֵר לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־
 מִצְוֹתָיו אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה הַיּוֹם וּנְתַנֶּנְךָ יְהוָה
 אֱלֹהֶיךָ עֲלִיזוֹן עַל כָּל־גּוֹי הָאָרֶץ: ב וּבָאוּ עֲלֶיךָ
 כָּל־הַבְּרָכוֹת הָאֵלֶּה וְהַשִּׁיגְךָ כִּי תִשְׁמַע בְּקוֹל
 יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: ג בְּרוּךְ אַתָּה בָּעִיר וּבְרוּךְ אַתָּה
 בַּשָּׂדֶה: ד בְּרוּךְ פְּרִי־בִטְנֶךָ וּפְרִי אֲדָמָתְךָ וּפְרִי
 בְּהֵמָתְךָ שֹׁגֵר אֶלְפִיךָ וְעִשְׂתָּרוֹת צֹאנֶךָ כס"ו:
 ה בְּרוּךְ טַנְאֶךָ וּמִשְׁאֲרֵיךָ כס"ז: ו בְּרוּךְ אַתָּה
 בְּבֹאֶךָ וּבְרוּךְ אַתָּה בְּצֵאתְךָ כס"ח: ששי ז יתן יְהוָה
 אֶת־אִיבֶיךָ הַקָּמִים עֲלֶיךָ נֹגְפִים לְפָנֶיךָ בְּדֶרֶךְ
 אַחַד יֵצְאוּ אֵלֶיךָ וּבִשְׂבַעַה דְרָכִים יָנוּסוּ
 לְפָנֶיךָ כס"ט: ח יֵצֵאוּ יְהוָה אֶתְךָ אֶת־הַבְּרָכָה
 בְּאַסְמִיךָ וּבְכָל מִשְׁלַח יָדְךָ וּבְרִכְךָ בְּאָרֶץ
 אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ: ט יְקִימֶךָ יְהוָה לוֹ
 לַעֲם קָדוֹשׁ כַּאֲשֶׁר נִשְׁבַּע־לָךְ כִּי תִשְׁמֹר
 אֶת־מִצְוֹת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהִלַּכְתָּ בְּדַרְכָּיו:
 י וּרְאוּ כָּל־עַמֵּי הָאָרֶץ כִּי שֵׁם יְהוָה נִקְרָא
 עֲלֶיךָ וּרְאוּ מִמֶּךָ: יא וְהוֹתֵרְךָ יְהוָה לְטוֹבָה
 בְּפְרִי בִטְנֶךָ וּבְפְרִי בְּהֵמָתְךָ וּבְפְרִי אֲדָמָתְךָ עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע

תקבל למימרא דיני אלהך למטר
 למעבד ית כל פקודיה די אנא
 מפקדך יומא דין ויתננך יי אלהך
 עלי על כל עממי ארעא:
 ב וייתון עלך כל ברכתא האלין
 וידבקנך ארי תקבל למימרא דיני
 אלהך: ג בריך את בקרתא ובריה
 את בסקלא: ד בריך ולדא דמעך
 ואבא דארעך וולדא דבעירך
 בקרי תוריה ועדרי ענך: ה בריך
 סלך ואצותך: ו בריך את
 במעלך ובריה את במפקך: ז יתן
 יי ית בעלי דכבך דקנימין עלך
 תבירין גדמך בארמא חד יפקון
 לותך ובשבעא ארסון יערקון
 מקדמך: ח יפקד יי עמך ית
 ברכתא פאוצרך ובכל אושטות
 ידך ויברכנך פארעא דיני אלהך
 יחב לך: ט יקימנך יי לה לעם
 קדיש כמא די קיים לך ארי תטר
 ית פקודיא דיני אלהך ותהך
 בארסון דתקנן גדמוהי: י ויחזיון
 כל עממי ארעא ארי שמא דיני
 אתקרי עלך וידחלון מפך:
 יא ויתרנך יי לטבא בולדא
 דמעך ובולדא דבעירך ובאבא

רש"י

כל התורה פלה, וקבלוה עליהם באלה ובשבועה:
 (ד) שגר אלפיך. ולדות בקרך, שהבהמה משגרת
 ממעיה: ועשתרות צאנך. כתרגומו. ורבותינו
 דרשו: למה נקרא שמם 'עשתרות'? שמעשירות
 בעליהן ומחזיקות אותם פעשתרות הללו, שהן
 סלעים חזקים: (ה) ברוך טנאך. פרותיך. דבר

אחר: "טנאך", דבר לח שאמה מסנן בסלים:
 ומשארתך. דבר יבש, שנשאב בפלי ואינו זב:
 (ו) ברוך אתה בבאך וברוך אתה בצאתך. (כ"מ)
 קו) שתהא יציאתך מן העולם בלא חטא, כביאתך
 לעולם: (ז) ובשבעה דרכים ינוסו לפניך. כן
 דרך הנבקהלים לברח, להיות מתפזרין לכל צד:

יְהוָה לֹא־תִיָּד לַתַּת־לָךְ: יב יִפְתַּח יְהוָה אֶל־אָזְנוֹ
 אֶת־אָזְנוֹ הַטּוֹב אֶת־הַשָּׁמַיִם לַתַּת־מָטָר־
 אֶרֶץ בְּעֵתוֹ וּלְבָרֶךְ אֶת כָּל־מַעֲשֵׂה יָדָךְ
 וְהַלְוִית גּוֹיִם רַבִּים וְאַתָּה לֹא תִלְוֶה: יג וַיִּתְּנֶךָ
 יְהוָה לְרֹאשׁ וְלֹא לְזָנָב וְהָיִית רַק לְמַעַלָּה וְלֹא
 תִהְיֶה לְמַטָּה כִּי־תִשְׁמַע אֶל־מִצְוֹת אֲנִי יְהוָה
 אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּךָ הַיּוֹם לִשְׁמֹר
 וְלַעֲשׂוֹת: יד וְלֹא תִסּוֹר מִכָּל־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר
 אֲנִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם הַיּוֹם יְמִין וּשְׂמֹאל לְלָכַת
 אַחֲרַי אֱלֹהִים אַחֲרַי לְעַבְדָּם: טו וְהָיָה
 אִם־לֹא תִשְׁמַע בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לִשְׁמֹר
 לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־מִצְוֹתַי וְחָקַתִּיו אֲשֶׁר אֲנִי
 מְצַוֶּךָ הַיּוֹם וּבָאוּ עָלֶיךָ כָּל־הַקְּלָלוֹת הָאֵלֶּה
 וְהַשִּׁיגוֹךְ: טז אַרְוֹר אֶתָּה בְּעֵיר וְאַרְוֹר אֶתָּה
 בְּשָׂדֶה: יז אַרְוֹר טַנְיָאָךְ וּמִשְׁאֲרֵיךָ: יח אַרְוֹר
 פְּרִי־בִטְנְךָ וּפְרִי אֲדָמְתְךָ שֶׁנֶּר אֶלְפִיךָ
 וְעִשְׂתָּרֶת צֹאנְךָ: יט אַרְוֹר אֶתָּה בְּכֹאֵךְ וְאַרְוֹר
 אֶתָּה בְּצִאֲתְךָ: כ יִשְׁלַח יְהוָה אֶת־
 הַמָּאֲרָה אֶת־הַמְּהוּמָה וְאֶת־הַמְּגֵעֶת בְּכָל־
 מִשְׁלַח יָדְךָ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה עַד הַשְּׂמֹדָךְ וְעַד־
 אֲבֹדְךָ מִהֵר מִפְּנֵי רָע מַעַלְלֶיךָ אֲשֶׁר
 עֲזַבְתָּנִי כס"י: כא יִדְבֶּק יְהוָה בְּךָ אֶת־הַדְּבָר עַד
 כִּלְתּוֹ אֶתְךָ מֵעַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר־אֶתָּה בְּא־שָׂמָה לְרִשְׁתָּהּ: כב יִכְכֶּה

דִּאֲרַעְךָ עַל אֲרַעָא דִּי קַיִים יי
 לְאַבְהֶתֶךָ לְמַתָּן לָךְ: יב יִפְתַּח יי
 לָךְ ית אֲוִצְרָה טְבָא ית שְׂמַיָא
 לְמַתָּן מִטְר אֲרַעְךָ בְּעַדְנָה וּלְבָרְכָא
 ית כָּל עוֹבְדֵי יָדְךָ וְתוֹזֵף לְעַמְמִין
 סְגִיאיִן וְאַתָּ לֹא תוֹזֵף: יג וַיִּתְּנֶךָ
 יי לְתַקִּיף וְלֹא לְחַלֵּשׁ וְתִהְיֶה בְרַם
 לְעֵלָא וְלֹא תִהְיֶה לְתַחְתָּא אַרְי
 תִּקְבַּל לְפְקוּדֵיָא דִּינִי אֱלֹהֶךָ דִּי
 אֲנָא מִפְּקוּדֶךָ יוֹמָא דִּין לְמִטְר
 וְלְמַעַבְד: יד וְלֹא תִסּוֹן מִכָּל
 פְּתוּמֵיָא דִּי אֲנָא מִפְּקוּדֶךָ יתְכוּן
 יוֹמָא דִּין יְמִינָא וּשְׂמֹאלָא לְמַהֶךָ
 בְּתַר טַעוֹת עַמְמֵיָא לְמַפְלַחְנוּן:
 טו וְיִהְיֶה אִם לֹא תִקְבַּל בְּמִימְרָא
 דִּינִי אֱלֹהֶךָ לְמִטְר לְמַעַבְד ית כָּל
 פְּקוּדוֹהִי וּקְנֻמוֹהִי דִּי אֲנָא מִפְּקוּדֶךָ
 יוֹמָא דִּין וְיִיתוּן עָלֶךָ כָּל לְוִטֵיָא
 הָאֵלִין וְיִדְבְּקוּךָ: טז לִיט אֶת
 בְּקָרְתָא וְלִיט אֶת בְּחֻקְלָא:
 יז לִיט סִלְךָ וְאַצְוֹתְךָ: יח לִיט
 וְלִדָא דְמַעְךָ וְאַבָּא דִּאֲרַעְךָ בְּקַרְי
 תוֹרִיךָ וְעַדְרֵי עָנְךָ: יט לִיט אֶת
 בְּמַעְלֶךָ וְלִיט אֶת בְּמַפְקֶךָ: כ יִגְרִי
 יי בְּךָ ית מְאָרְתָא וְיִת שְׂגוּשֵׁיָא
 וְיִת מְזוּפִיתָא בְּכָל אוֹשְׁטוֹת יָדְךָ
 דִּי תַעַבְד עַד דְּתִשְׁתַּצִּי וְעַד דְּתִיבַד
 בְּפִרְיַע מִן קַדָּם בִּישׁוֹת עוֹבְדֵיךָ
 דְשְׂבַקְתָּא דְחִלְתִּי: כא יִדְבֶּק יי
 בְּךָ ית מוֹתָא עַד דִּישְׁתַּצִּי יתְךָ
 מֵעַל אֲרַעָא דִּי אֶת עָלֵל לְמַתָּן
 לְמִירְתָּה: כב יִמְחַנֶּךָ יי בְּשַׁחְפָּתָא

רש"י

(כ) הַמָּאֲרָה. חֲסָרוֹן, כְּמוֹ: (ויקרא יג) "צַרְעַת (כב) בְּשַׁחְפַּת. שְׂבָשְׂרוּ נִשְׁחָף וְנִפְחָס: וּבְקָדְחַת. מִמְּאָרְתָּה": הַמְּהוּמָה. שְׂגוּשׁ קוֹל בְּהִלּוֹת: לְשׁוֹן: (דברים לב) "כִּי אִשׁ קָדְחָה בְּאִפִּי", וְהוּא אִשׁ

יְהוָה בַּשְּׁחָפֶת וּבִקְדֻחַת וּבִדְלֹקֶת וּבַחֲרָחַר
 וּבַחֲרָב וּבַשְּׁדָפוֹן וּבִירְקוֹן וּרְדָפוֹךָ עַד
 אֲבָרְךָ כִּשׁ"י: כג וְהָיוּ שְׁמִיךְ אֲשֶׁר עַל־רֹאשְׁךָ
 נְחֹשֶׁת וְהָאָרֶץ אֲשֶׁר־תַּחְתֶּיךָ בְּרוֹזַל כִּשׁ"י: כד יִתֵּן
 יְהוָה אֶת־מְטֵר אֲרָצְךָ אֲבָק וְעַפְרָ מִן־הַשָּׁמַיִם
 יֵרֵד עֲלֶיךָ עַד הַשְּׁמַדִּךְ כִּשׁ"י: כה יִתְנַדֵּךְ יְהוָה |
 נֶגְףָ לְפָנַי אִיבֶיךָ בְּדֶרֶךְ אֶחָד תֵּצֵא אֵלָיו
 וּבִשְׂבָעָה דְרָכִים תִּנּוּם לְפָנָיו וְהָיִית לְזַעֲוָה
 לְכָל מַמְלָכוֹת הָאָרֶץ כִּשׁ"י: כו וְהִיתָה נְבִלְתְּךָ
 לְמֵאֲכָל לְכָל־עוֹף הַשָּׁמַיִם וּלְבַהֲמַת הָאָרֶץ
 וְאִין מַחְרִיד: כז יִכְכָּה יְהוָה בַּשְּׁחִין מְצָרִים

ובגדחתא ובדלקתא ובחרחרא
 ובחרבא ובשדפונא ובירקונא
 וירדפונך עד דתיבד: כג ויהיון
 שמך די עלוי רישך חסינין
 כנחשא מלאחתא מטרא וארעא
 די תחותך תקיפא כפרזלא
 מלמעבד פריין: כד יתן יי נת
 מטר ארעך אבקא ועפרא מן
 שמיא יחות עלך עד דתשתצי:
 כה יתננך יי תביר גדם סנאך
 בארעא חדא תפוק לותה
 ובשבועא ארעך תערוק מקדמוהי
 ותהי לזיע לכל מלכות ארעא:
 כו ותהי נבלתך משגרא למיכל
 לכל עופא דשמיא ולבעירת
 ארעא ולית דמניד: כז ימחנך יי

רש"י

של חולי, מלוו"י בלע"ז (פיבער היטץ), שהיא
 חמה מאד: ובדלקת. חמה יותר מקדחת, ומיני
 חלאים הם: ובחרחר. חלי המסתמו תוף הגוף,
 וצמא תמיד למים, ובלע"ז לשון: (איוב ל) "ועצמי
 חרה מני חרב", (ירמיה ו) "נחר מפוח מאש":
 ובחרב. יביא עליך גיסות: ובשדפון ובירקון.
 מפת תבוואה שבשדות: שדפון. רוח קדים,
 אשילד"ה בלע"ז (זאנענפערבראנט): ירקון. יבש,
 ופני התבוואה מכסיפין ונהפכין לירקון, קמ"א
 בלע"ז (געלב): עד אברך. תרגום: 'עד דתיבד',
 כלומר עד אבוד אותך, שתכלה מאליך:
 (כג) והיו שמך אשר על-ראשך נחשת. קללות
 הללו, משה מפי עצמו אמרן, ושבהר סיני מפי
 הקדוש ברוך הוא אמרן כמשמען. וכן נאמר:
 (ויקרא כו) "ואם לא תשמעו לי, ואם תלכו עמי
 קרי", וכאן הוא אומר: "לקול ה' אליהך, ידבק ה'
 בך... יככה ה'", הקל משה בקלותיו לאמרן
 בלשון יחיד, וגם פן בקללה זו הקל, שבראשונות
 הוא אומר: (שם) "את שמכם כפרזל וארצכם

כנחשא מלאחתא מטרא וארעא
 די תחותך תקיפא כפרזלא
 מלמעבד פריין: כד יתן יי נת
 מטר ארעך אבקא ועפרא מן
 שמיא יחות עלך עד דתשתצי:
 כה יתננך יי תביר גדם סנאך
 בארעא חדא תפוק לותה
 ובשבועא ארעך תערוק מקדמוהי
 ותהי לזיע לכל מלכות ארעא:
 כו ותהי נבלתך משגרא למיכל
 לכל עופא דשמיא ולבעירת
 ארעא ולית דמניד: כז ימחנך יי

כתיב ובעפלים קרי וּבְטַחְרִים וּבְגָרְב וּבְחָרִם אֲשֶׁר
 לֹא־תוּכַל לְהִרְפֹּא ^{כס"י}: כח יִכְבֶּה יְהוָה בְּשַׁגְעוֹן
 וּבְעִוְרוֹן וּבְתַמְהוֹן לִבְבִּי ^{כס"י}: כט וְהָיִית מְמַשֵּׁשׁ
 בַּצְּהָרִים כַּאֲשֶׁר יִמְשֵׁשׁ הָעוֹר בְּאִפְלָה וְלֹא
 תִצְלַח יַת אֲרֻחְתֶּיךָ וְתִהְי בָרֶם
 עֲשִׂיק וְאַנִּים כָּל יוֹמָא וְלִית
 דְּפָרִיק: ל אֲתַתָּא תִירוּס וּגְבַר
 אַחְרָן יִשְׁכַּבְנָה בֵּיתָא תְּבַנִּי וְלֹא
 תִיתַב בַּה פְּרָמָא תַצוּב וְלֹא
 תַחֲלִנָה: לא תוֹרֵךְ יְהִי נָכֶס
 לְעֵינֶיךָ וְלֹא תִיכּוֹל מְנַה חֲמֻרֵךְ
 יְהִי אָנֶס מְקַדְמֵךְ וְלֹא יְתוּב לָךְ
 עָנָךְ מְסִירִין לְבַעֲלֵי דְכַבְּךָ וְלִית
 לָךְ פְּרִיק: לב בְּנִיךָ וּבְנֵתֶיךָ
 מְסִירִין לְעַמָּא אַחְרָן וְעֵינֶיךָ חֲזַן
 וַיִּסּוּפְן בְּגַלְלָהֶן כָּל יוֹמָא וְלִית
 חִילָא בִידֶךָ: לג אֲבָא דְאַרְעֵךָ וְכָל
 לְאוּתָךְ יְכוּל עַמָּא דִּי לֹא יִדְעַת
 וְתִהְי בָרֶם עֲשִׂיק וְרַעִיעַ כָּל
 יוֹמָא: לד וְתִהְי מִשְׁתַּטָּה מַחֲזוּ
 עֵינֶיךָ דִּי תַחֲזִי: לה יִמְחַנֵּךְ יִי
 בְּשַׁחֲנָא בִישָׂא עַל רַכְבָּיא וְעַל
 שְׁמָנָא דִּי לֹא תַכוּל לְאַתְסָאָה
 מִפְּרַסַת רַגְלֵךְ וְעַד מוֹחֶךָ:
 לו יִגְלִי יִי יִתָּךְ וְיַת מִלְכָּךָ דִּי
 תָקִים עֲלֶךְ לְעַם דִּי לֹא יִדְעַת אַתָּ
 וְאַבְהַתֶּיךָ וְתַפְלַח תַּמָּן לְעַמְּמָיָא
 פְּלַחִי טַעוּתָא אָעָא וְאַבְנָא:
 וְאַבְתִּיךָ וְעַבְדַת שָׁם אֱלֹהִים אַחֲרִים עֵין

כתיב ובעפלים קרי וּבְטַחְרִים וּבְגָרְב וּבְחָרִם אֲשֶׁר
 לֹא־תוּכַל לְהִרְפֹּא ^{כס"י}: כח יִכְבֶּה יְהוָה בְּשַׁגְעוֹן
 וּבְעִוְרוֹן וּבְתַמְהוֹן לִבְבִּי ^{כס"י}: כט וְהָיִית מְמַשֵּׁשׁ
 בַּצְּהָרִים כַּאֲשֶׁר יִמְשֵׁשׁ הָעוֹר בְּאִפְלָה וְלֹא
 תִצְלַח יַת אֲרֻחְתֶּיךָ וְתִהְי בָרֶם
 עֲשִׂיק וְאַנִּים כָּל יוֹמָא וְלִית
 דְּפָרִיק: ל אֲתַתָּא תִירוּס וּגְבַר
 אַחְרָן יִשְׁכַּבְנָה בֵּיתָא תְּבַנִּי וְלֹא
 תִיתַב בַּה פְּרָמָא תַצוּב וְלֹא
 תַחֲלִנָה: לא תוֹרֵךְ יְהִי נָכֶס
 לְעֵינֶיךָ וְלֹא תִיכּוֹל מְנַה חֲמֻרֵךְ
 יְהִי אָנֶס מְקַדְמֵךְ וְלֹא יְתוּב לָךְ
 עָנָךְ מְסִירִין לְבַעֲלֵי דְכַבְּךָ וְלִית
 לָךְ פְּרִיק: לב בְּנִיךָ וּבְנֵתֶיךָ
 מְסִירִין לְעַמָּא אַחְרָן וְעֵינֶיךָ חֲזַן
 וַיִּסּוּפְן בְּגַלְלָהֶן כָּל יוֹמָא וְלִית
 חִילָא בִידֶךָ: לג אֲבָא דְאַרְעֵךָ וְכָל
 לְאוּתָךְ יְכוּל עַמָּא דִּי לֹא יִדְעַת
 וְתִהְי בָרֶם עֲשִׂיק וְרַעִיעַ כָּל
 יוֹמָא: לד וְתִהְי מִשְׁתַּטָּה מַחֲזוּ
 עֵינֶיךָ דִּי תַחֲזִי: לה יִמְחַנֵּךְ יִי
 בְּשַׁחֲנָא בִישָׂא עַל רַכְבָּיא וְעַל
 שְׁמָנָא דִּי לֹא תַכוּל לְאַתְסָאָה
 מִפְּרַסַת רַגְלֵךְ וְעַד מוֹחֶךָ:
 לו יִגְלִי יִי יִתָּךְ וְיַת מִלְכָּךָ דִּי
 תָקִים עֲלֶךְ לְעַם דִּי לֹא יִדְעַת אַתָּ
 וְאַבְהַתֶּיךָ וְתַפְלַח תַּמָּן לְעַמְּמָיָא
 פְּלַחִי טַעוּתָא אָעָא וְאַבְנָא:

רש"י

שחין לח: חרס. שחין יבש פחרס: לשבח: ישכבנה, (מגילה כח) ותקון סופרים הוא
 (כח) ובתמהון לבב. אטם הלב, אשטורדישו"ן זה: תחללנו. בשנה הרביעית, לאכל פרוי:
 בלע"ז: (כט) עשוק. בכל מעשיך יהיה ערעור: (לב) וכלות אליהם. מצפות אליהם שישובו,
 (ל) ישגלגלה. לשון שגל פילגש, והפתוב כנהו ואינם שבים. כל תוחלת שאינה באה, קרוניה:

וּאֲבֹן: לוֹ וְהִיִּית לְשִׁמָּה לְמִשַּׁל וְלִשְׁנִינָה בְּכָל
הָעַמִּים אֲשֶׁר־יִנְהַגְךָ יִהְיֶה שִׁמָּה כִּסְיִי: לח זרע
רַב תּוֹצִיא הַשָּׂדֶה וּמַעֲט תֵּאֱסֹף כִּי יִחְסְלֶנּוּ
הָאֲרָבָה כִּסְיִי: מט כַּרְמִים תִּטְע וְעַבְדַּת וַיִּזֶן לֹא־
תִּשְׁתֶּה וְלֹא תֵאָגֵר כִּי תֹאכְלֶנּוּ הַתִּלְעֵת:
מ זִיתִים יִהְיוּ לָךְ בְּכָל־גְּבוּלְךָ וְשֶׁמֶן לֹא תִסּוֹךְ
כִּי יִשָּׁל זִיתְךָ כִּסְיִי: מא בָּנִים וּבָנוֹת תּוֹלִיד
וְלֹא־יִהְיוּ לָךְ כִּי יִלְכוּ בְּשִׁבְיִי: מב כָּל־עֵצֶךָ וּפְרֵי
אֲדָמָתְךָ יִירֶשׁ הַצִּלְצַל כִּסְיִי: מג הַגֵּר אֲשֶׁר
בְּקִרְבְּךָ יַעֲלֶה עִלְיֶךָ מַעֲלָה מַעֲלָה וְאַתָּה תִרַד
מִטָּה מִטָּה: מד הוּא יִלְוֶךָ וְאַתָּה לֹא תִלְוֶנּוּ
הוּא יִהְיֶה לְרֹאשׁ וְאַתָּה תִּהְיֶה לְזֹנֵב: מה וּבָאוּ
עֲלֶיךָ כָּל־הַקְּלָלוֹת הָאֵלֶּה וּרְדִפוּךָ וְהִשְׁיִגוּךָ
עַד הַשְּׁמֵרָה כִּי־לֹא שָׁמַעְתָּ בְּקוֹל יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ לְשָׁמֹר מִצְוֹתָיו וְחֻקֹּתָיו אֲשֶׁר צִוְּךָ:
מו וְהָיוּ בָךְ לְאוֹת וּלְמוֹפֶת וּבְזִרְעֶךָ עַד־עוֹלָם:
מז תַּחַת אֲשֶׁר לֹא־עַבַּדְתָּ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
בְּשִׂמְחָה וּבְטוֹב לֵבב מֵרַב כֹּל כִּסְיִי: מח וְעַבַּדְתָּ
אֶת־אֹיְבֶיךָ אֲשֶׁר יִשְׁלַחְנוּ יְהוָה בְּךָ בְּרָעַב
וּבְצָמָא וּבְעִירֹם וּבְחָסֵר כֹּל וְנָתַן עָל

לו ותהי לצדו למתל ולשועי
בכל עממא די ידברנך יי לתמן:
לח בר זרע סגי תפק לחקלא
וזער תכנוש ארי יחסלנה גובא:
לט כרמין תצוב ותפלה ותמרא
לא תשתי ולא תכנוש ארי
תיכלנה תלעתא: מ זיתין יהון
לך בכל תחומך ומשחא לא
תסוך ארי יתרון זיתך: מא בנין
ובנו תוליד ולא יהון לך ארי
יהכון בשביא: מב כל אילנך
ואבא דארעך יחסננה סקאה:
מג תותב ערל די בינך יהי סליק
על מנך לעלא לעלא ואת תהי
גחת לתחתא לתחתא: מד הוא
יוזנך ואת לא תוזננה הוא יהי
לתקיף ואת תהי לחלש:
מה וייתון עלך כל לוטיא האלין
וירדפנך וידבנך עד דתשתי
ארי לא קבלתא למימרא די
אלהך למטר פקודיה וקנימוהי
די פקדך: מז ויהון בך לאת
ולמופת ובבניך עד עלם:
מז חלף די לא פלחתא קדם יי
אלהך בחדא ובשפירות לבא
מסגי פלא: מח ותפלה ית בעלי
דבבך די יגרננה יי בך בכפנא
ובצחוחתא ובערטיליתא ובחסירות
פלא ויתן ניר פרזלא על צוארך

רש"י

כַּלְיוֹן עֵינַיִם: (לז) לְשִׁמָּה. אש"ו
אשטורדישון, כֹּל הַרְוָאָה אוֹתְךָ יִשׁוּם עֲלֶיךָ:
לְמִשַּׁל. כְּשֶׁתְּבֹא מִכָּה רָעָה עַל אָדָם, יֹאמְרוּ: זֶה
דוֹמָה לְמַכַּת פְּלוֹנִי: וְלִשְׁנִינָה. לְשׁוֹן (לעיל ו)
"וְשִׁנְנִתֶם", יְדַבְּרוּ בָךְ, וְכֵן תִּרְגְּמוּ: וְלִשְׁוֵעִי,
לְשׁוֹן סְפוּר וְאִשְׁתְּעִי: (לח) יִחְסְלֶנּוּ. יְכַלְנוּ, וְעַל
שֵׁם בָּךְ נִקְרָא יְחִסִּיל, שְׁמִכְלָה אֶת הַכֹּל:

(מ) כִּי יִשָּׁל. יִשָּׁל פְּרוֹתָיו, לְשׁוֹן (לעיל יט)
"וְנִשַּׁל הַבְּרִזָּל": (מב) יִירֶשׁ הַצִּלְצַל. יַעֲשֶׂנוּ
הָאֲרָבָה רֶשׁ מִן הַפְּרִי: יִירֶשׁ. יַעֲנִי: הַצִּלְצַל. מִן
אֲרָבָה, וְאִי אֶפְשֶׁר לְפָרֵשׁ יִירֶשׁ לְשׁוֹן יִרְשָׁה, שְׂאָם
כֵּן הָיָה לוֹ לְכַתֵּב: יִירֶשׁ, וְלֹא לְשׁוֹן הוֹרְשָׁה
וְגִירוּשִׁין, שְׂאָם כֵּן הָיָה לוֹ לְכַתֵּב: יוֹרִישׁ:
(מז) מֵרַב כֹּל. בְּעוֹד שְׁהִיָּה לָךְ כֹּל טוֹב:

בְּרוֹל עַל־צוֹאֲרֹךְ עַד הַשְּׁמִידוֹ אֶתְךָ: ^{מט} יִשָּׂא
 יְהוָה עֲלֶיךָ גֹי מֵרַחֵק מִקְצֵה הָאָרֶץ כַּאֲשֶׁר
 יֵדָאָה הַנֶּשֶׁר גֹּי אֲשֶׁר לֹא־תִשְׁמַע לְשׁוֹנוֹ ^{כס"ו}:
 גֹּי עַי פָּנִים אֲשֶׁר לֹא־יִשָּׂא פָּנִים לְזִקֹן וְנֶעַר
 לֹא יֶחֶן: ^{נא} וְאָכַל פְּרִי בְהֵמְתֶךָ וּפְרִי־אֲדָמָתֶךָ
 עַד הַשְּׂמֹדֶךְ אֲשֶׁר לֹא־יִשְׁאִיר לְךָ דָּגָן תִּירוֹשׁ
 וַיִּצְהָר שֹׁגֵר אֶלְפִיד וְעִשְׂתֶּרֶת צֹאנְךָ עַד
 הַאֲבִידוֹ אֶתְךָ: ^{נב} וְהֵצֵר לְךָ בְּכָל־שְׁעָרֶיךָ עַד
 רֶדֶת הַחֲמִיתֶיךָ הַגְּבֵהֶת וְהַבְּצֹרוֹת אֲשֶׁר אֵתָּה
 בְּטַח בָּהֶן בְּכָל־אֲרָצְךָ וְהֵצֵר לְךָ בְּכָל־שְׁעָרֶיךָ
 בְּכָל־אֲרָצְךָ אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְךָ ^{כס"ז}:
^{נג} וְאָכַלְתָּ פְּרִי־בִטְנְךָ בְּשֵׂר בְּנֶיךָ וּבְנֹתֶיךָ אֲשֶׁר
 נָתַן־לְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּמִצּוֹר וּבְמִצּוֹק אֲשֶׁר־
 יֵצִיק לְךָ אֹיְבֶךָ ^{כס"ח}: ^{נד} הָאִישׁ הֶרֶךְ בָּךְ וְהֶעֱנַג
 מְאֹד תִּרַע עֵינָיו בְּאֲחִיו וּבְאִשֶׁת חִיקוֹ וּבֵיתוֹ
 בָּנָיו אֲשֶׁר יוֹתִיר ^{כס"ט}: ^{נה} מִתַּת אֶל־אֶחָד מֵהֶם
 מִבֶּשֶׂר בָּנָיו אֲשֶׁר יֹאכַל מִבְּלֵי הַשְּׂאִיר־לוֹ כֹּל
 בְּמִצּוֹר וּבְמִצּוֹק אֲשֶׁר יֵצִיק לְךָ אֹיְבֶךָ בְּכָל־
 שְׁעָרֶיךָ: ^{נו} הֶרְפָּה בָּךְ וְהֶעֱנָה אֲשֶׁר

עד דישתצי יתך: מט ייתי יי
 עלך עם מרחיק מספי ארעא
 כמא די משתדי נשרא עמא די
 לא תשמע לישנה: נ עם תקיף
 אפין די לא יסב אפין לסבא ועל
 ינקא לא מרחם: נא ויכול ולדא
 דבעיך ואבא דארעך עד
 דתשתצי די לא נשאר לך עבורא
 חמרא ומשחא בקרי תוריך
 ועדרי ענה עד דיובד יתך:
 נב ויעק לך בכל קרויך עד
 דיקבש שוריך רמא וכריכיא די
 את רחץ לאשתזבא בהן בכל
 ארעך ויעק לך בכל קרויך בכל
 ארעך די יתב יי אלהך לך:
 נג ותיכול ולדא דמעך בשר בניך
 וכנתיך די יתב לך יי אלהך
 בצירא ובעקתא דיעק לך סנאך:
 נד גברא דרפיך בך ודמפנך
 לתדא תבאש עינה באחוהי
 ובאתת קימה ובשאר בנהי די
 ישאר: נה מלמתן לתד מנהון
 מבשר בנהי די ייכול מדלא
 אשתאר לה כלא בצירא ובעקתא
 די יעק לך סנאך בכל קרויך:
 נו דרפיכא בך ודמפנא די לא

רש"י

הרף הוא הענג, לשון פנוק, ו"מהתענג ומרף",
 מוכיח עליהם ששניהם אחד, אף על פי שהוא
 מפנק ודעתו קצה בדבר מאוס, ימתק לו לרעבונו
 בשר בניו וכנותיו, עד כי תרע עינו בכניו הנותרים
 מתת לאחד מהם מבשר בניו - אחיהם, אשר יאכל.
 דבר אחר: "הרף בך", הרחמני ורף הלכב, מרב
 רעבתנות ותאכזרו, ולא יתנו מבשר בניהם
 השחוטים לבניהם הנותרים: (נו) תרע עינה

(מט) כאשר ידאה הנשר. פתאם, ודרך מצלמת
 ויכלו סוסיו: לא־תשמע לשונו. שלא תפיר לשונו,
 וכן: (בראשית מא) "תשמע חלום לפתור אותו", וכן:
 (שם מב) "כי שומע יוסף", אינטינדר"י בלע"ז
 (פערשטעהען): (נב) עד רדת חמתיך. לשון רדוי
 וכבוש: (נג) ואכלת פרי בטנך בשר בניך וגו'
 במצור. מחמת שיהיו צרין על העיר, ויהיה שם
 מצוק, עקת רעבון: (נד) הרף בך והענג. הוא

נְסִיאת פְּרֶסֶת רִגְלָה לְאַחַתָּא עַל אַרְעָא מִמְּפָנֵקוּ וּמְרַפְּיֵכוּ תְּבַאֲשׁ עֵינָהּ בְּגִבְרָא קְיָמָה וּבְכֹרֶה וּבְכֹרֶתָהּ: נו וּבְזַעַר בְּנָהָא דִּיפְקֹן מִנָּה וּבְכֹרֶתָהּ דִּי תְּלִיד אַרְי תִּיכְלֹנוּן בְּחִסְרוֹת כְּלָא בְּסִתְרָא בְּצִירָא וּבְעֻקְתָּא דִּי יַעַק לָךְ סְנֵאָף בְּקִרְוִיךָ: נח אִם לֹא תִטַּר לְמַעַבְדַּד יַת כָּל פְּתַגְמֵי אֹרִיתָא הִדָּא דְכַתִּיבִין בְּסִפְרָא הַדִּין לְמַדְחַל יַת שְׁמָא יִקְרָא וּדְחִילָא הַדִּין יַת יִי אֱלֹהֶיךָ: נט וְיִפְרֹשׁ יִי יַת מְחַתְּךָ וְיַת מְחַת בְּנִיךָ מְחֹן וּבְרַבְרֹן וּמְהִימָנִן וּמְכַתְּשִׁין בִּישִׁין וּמְהִימָנִין: ס וְיִתֵּב בְּךָ יַת כָּל מְכַתְּשֵׁי מְצָרִים דִּי דְחֻלְתָּא מְקַדְמִיהוֹן וְיִדְבְּקוֹן בְּךָ: סא אִף כָּל מְרַע וְכָל מְחָא דִּי לֹא כְּתִיבִין בְּסִפְרָא דְאֹרִיתָא הִדָּא יִתְנַנּוּן יִי עֲלֶיךָ עַד דִּישְׁתַּצֶּף: סב וְתִשְׁתַּאֲרוֹן בְּעַם זַעַר חֲלָף דִּי הוּיִתוֹן כְּכֹכְבֵי שְׁמֵיָא לְמַסְגֵי אַרְי לֹא קְבֻלְתָּא לְמִימְרָא דִּינִי אֱלֹהֶיךָ: סג וַיְהִי כִּמָּא דְחָדֵי יִי עֲלִיכוֹן לְאוֹטְבָא יִתְכוֹן וְלֹא־סִגָּאָה יִתְכוֹן כֹּן יְחָדֵי יִי

לֹא־נִסְתָּה כַּף־רִגְלָה הֵצַג עַל־הָאָרֶץ מִהֶתְעַנֵּג וּמִרְךָ תִּרַע עֵינָהּ בְּאִישׁ חִיקָה וּבְכֹנֶה וּבְכֹתָהּ כְּסִי: נו וּבְשִׁלְיָתָהּ הַיּוֹצֵת | מִבֵּין רִגְלֶיהָ וּבְכֹנֶיהָ אֲשֶׁר תִּלְדַּד כִּי־תֹאכְלִם בְּחֶסֶר־כָּל בְּסִתָּר בְּמִצּוֹר וּבְמִצּוֹק אֲשֶׁר יֵצִיק לָךְ אִיבְךָ בְּשַׁעֲרֶיךָ כְּסִי: נח אִם־לֹא תִשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת הַכְּתוּבִים בְּסִפְרֵי הַזֶּה לְיִרְאָה אֶת־הַשָּׁם הַנִּכְבָּד וְהַנּוֹרָא הַזֶּה אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: נט וְהִפְלֵא יְהוָה אֶת־מִכְתָּרְךָ וְאֶת־מִכּוֹת זֶרַעְךָ מִכּוֹת גְּדֻלַּת וְנֶאֱמָנוֹת וְחֻלִּים רָעִים וְנֶאֱמָנִים כְּסִי: ס וְהִשִּׁיב בְּךָ אֶת כָּל־מְדוּהַ מְצָרִים אֲשֶׁר יִגְרַת מִפְּנֵיהֶם וּדְבַקוּ בְּךָ כְּסִי: סא גַּם כָּל־חֲלֵי וְכָל־מִכָּה אֲשֶׁר לֹא כְּתוּב בְּסִפְרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת יַעֲלֶם יְהוָה עֲלֶיךָ עַד הַשְׁמֹדֶךְ כְּסִי: סב וְנִשְׁאַרְתֶּם בְּמַתִּי מְעֻט תַּחַת אֲשֶׁר הֵייתֶם כְּכֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם לְרֹב כִּי־לֹא שָׁמַעַת בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ כְּסִי: סג וְהָיָה כַּאֲשֶׁר־שָׁשׁ יְהוָה עֲלֵיכֶם לְהִיטִיב אֶתְכֶם וּלְהַרְבּוֹת אֶתְכֶם כֹּן יִשִּׁישׁ

רש"י

תדע שפן כתיב: (שמות טו) "והיה אם שמע תשמע וגו', כל המחלה אשר שמתי במצרים לא אשים עליך", אין מיראין את האדם, אלא בדבר שהוא גור ממנו: (סא) יעלם. לשון עליה: (סב) ונשארתי במתי מעט תחת וגו'. מועטין חלוף מרבין: (סג) כן ישיש ה'. (מגילה י) את אויביכם עליכם, להאביד וגו': ונסחתם. לשון עקירה, וכן: (משלי טו) "בית גאים יסח ה'":

באיש חיקה ובכנה ובכתה. הגדולים: (נו) ובשליטה. בניה הקטנים. בכלן תהא עינה צרה כשתאכל את האחד מליתן לאשר אצלה מן הפשר: (נט) והפלא ה' את־מכתך. מפלאות ומבדלות משאר מכות: ונאמנות. ליסרד, לקים שליחותם: (ס) אשר יגרת מפניהם. מפני המכות, כשהיו ישראל רואים מכות משנות הפאות על מצרים, היו יראים מהם שלא יבואו גם עליהם,

יְהוָה עֲלֵיכֶם לְהַאֲבִיד אֶתְכֶם וּלְהַשְׁמִיד
 אֶתְכֶם וּנְסַחֲתֶם מֵעַל הָאָדָמָה אֲשֶׁר־אֵתָהּ
 בְּא־שְׁמָה לְרִשְׁתָּהּ כִּסִּי: סד וְהַפְּיֹצֵךְ יְהוָה בְּכָל־
 הָעַמִּים מִקְצֵה הָאָרֶץ וְעַד־קְצֵה הָאָרֶץ
 וְעַבְדְּתָ שֵׁם אֱלֹהִים אֲחֵרִים אֲשֶׁר לֹא־יַדְעֶתָ
 אֶתָּה וְאֶבְחַדְךָ עֵץ וְאֶבֶן כִּסִּי: סה וּבְגוֹיִם הָהֵם
 לֹא תִרְגְּעֶיךָ וְלֹא־יִהְיֶה מְנוּחַ לְכַפ־רִגְלֶךָ וְנָתַן
 יְהוָה לְךָ שֵׁם לֵב רָגֹז וְכִלְיוֹן עֵינַיִם וְדַאֲבוּן
 נַפְשִׁי: סו וְהָיוּ חֲטִיף תְּלָאִים לְךָ מִנְּגִד
 וּפְחַדְתָ לַיְלָה וְיוֹמָם וְלֹא תֵאֱמִין בְּחִיֶיךָ כִּסִּי:
 סז בְּבִקְרָתָ תֹאמַר מִי־יִתֵּן עָרֶב וּבְעָרֶב תֹאמַר
 מִי־יִתֵּן בִּקְרָתָ מִפְּחַד לְבַבְךָ אֲשֶׁר תִּפְחַד
 וּמִמְרָאָה עֵינֶיךָ אֲשֶׁר תִּרְאָה כִּסִּי: סח וְהִשִּׁיבְךָ
 יְהוָה מִצְרַיִם בְּאֲנִיּוֹת בְּדָרֶךְ אֲשֶׁר אָמַרְתִּי
 לְךָ לֹא־תִסִּיף עוֹד לִרְאֹתָהּ וְהִתְמַכְּרֶתָם שֵׁם
 לְאִיבֹךָ לְעַבְדִּים וּלְשִׁפְחוֹת וְאִין קִנְיָה כִּסִּי: סט אֱלֹהֵי דְבָרֵי הַבְּרִית

עֲלֵיכוֹן לְאוֹבְדָא יִתְכוֹן וּלְשִׁצְאָה
 יִתְכוֹן וְתַשְׁלִטְלוֹן מֵעַל אַרְעָא
 דְאֵת עֲלֵל לְתַמְן לְמִירְתָּהּ:
 סד וּבִדְרִנְךָ יִי בְּכָל עַמְמֵי
 מִסְּפִי אַרְעָא וְעַד סִפִּי אַרְעָא
 וְתִפְלַח תַּמְן לְעַמְמֵי פְלַחֵי
 טְעוּתָא דִּי לֹא יַדְעֶתָ אֶת וְאֶבְחַדְךָ
 אֵעָא וְאֶבְנָא: סה וּבְעַמְמֵי
 הָאֲנוּן לֹא תְנוּחַ וְלֹא יְהֵא מְנַח
 לְפָרְסַת רִגְלֶךָ וְיִתֵּן יִי לְךָ תַּמְן לֵב
 דְּחַל וְחִשְׁכַת עֵינֶיךָ וּמִפְּחוֹן נַפְשִׁי:
 סו וְיִהוּן חֲטִיף תִּלְן לְךָ מִקְּבֵל
 וְתִהִי תְנוּה לִילְיָא וְיִמְמָא וְלֹא
 תְהִימִין בְּחִיֶיךָ: סז בְּצַפְרָא תִימַר
 מִן יִתֵּן רַמְשָׁא וּבְרַמְשָׁא תִימַר מִן
 יִתֵּן צַפְרָא מִתְּנוּהוֹת לְבָרֶךְ דִּי תִהִי
 תְנוּה וּמְחִזו עֵינֶיךָ דִּי תִהִי חֲזוֹ:
 סח וְיִתִּיבְךָ יִי מִצְרַיִם בְּסִפְיֶיךָ
 בְּאַרְחָא דִּי אֲמַרְתִּית לְךָ לֹא תוֹסֵף
 עוֹד לְמַחְזִיָּה וְתוֹדְבְּנוֹן תַּמְן
 לְבַעֲלֵי דְבִבְךָ לְעַבְדִּין וּלְאִמְהוֹן
 וְלִית דְּקִנְיָה: סט אֱלִין פְּתַגְמֵי

רש"י

(סד) וְעַבְדְּתָ שֵׁם אֱלֹהִים אֲחֵרִים. כְּתַרְגוּמוֹ, לֹא
 עַבְדְּתָ אֱלֹהוֹת מִמֶּשׁ, אֲלֵא מֵעֲלִים מִס וְגִלְגָּלִיּוֹת
 לְכַמְרֵי עַבְדוֹת כּוֹכְבִים: (סה) לֹא תִרְגְּעֶיךָ. לֹא
 תְנוּחַ, כְּמוֹ: (ישעיה כח) "וְזֹאת הַמְּרַגְעָה": לֵב רָגֹז.
 לֵב חָרָד, כְּתַרְגוּמוֹ: 'דְּחַל', כְּמוֹ: "שְׂאוּל מִתַּחַת
 רִגְזָה לְךָ", (שמות טו) "שָׁמְעוּ עַמִּים יִרְגְּזוּן".
 (שמואל-ב כב) "מוֹסְדוֹת הַשָּׁמַיִם יִרְגְּזוּ": וְכִלְיוֹן
 עֵינַיִם. מְצַפֶּה לִישׁוּעָה, וְלֹא תְבֵא: (סו) חֲטִיף
 תְּלָאִים לְךָ. עַל הַסֶּפֶק, כֹּל סֶפֶק קְרוֹי 'תְּלוּי': 'שְׂמָא
 אֲמוֹת הַיּוֹם בְּחָרֵב הַבָּאָה עָלֵינוּ. (מנחות ק"ג)
 וְרַבּוּתֵינוּ דְרִשׁוּ: זֶה הַלּוֹקַח תְּבוּאָה מִן הַשּׁוּק: וְלֹא
 תֵאֱמִין בְּחִיֶיךָ. זֶה הַסּוּמֵךְ עַל הַפְּלִטָר:

(סז) בְּבִקְרָתָ תֹאמַר מִי־יִתֵּן עָרֶב. (סוטה מט) וְיִהְיֶה
 הָעָרֶב שֶׁל אֲמֵשׁ: וּבְעָרֶב תֹאמַר מִי־יִתֵּן בִּקְרָתָ. שֶׁל
 שְׁחִרִית, שֶׁהַצְּרוֹת מִתְחַזְּקוֹת תָּמִיד, וְכָל שְׁעָה מְרַבֶּה
 קָלְלָתָהּ מִשְׁלִפְנֵיהָ: (סח) בְּאֲנִיּוֹת. בְּסִפְיֹת
 בְּשִׁבְיָה: וְהִתְמַכְּרֶתָם שֵׁם לְאִיבֶיךָ. אַתֶּם מְבַקְּשִׁים
 לִהְיוֹת נִמְכָּרִים לָהֶם לְעַבְדִּים וּלְשִׁפְחוֹת: וְאִין קִנְיָה.
 כִּי יִגְזְרוּ עָלֶיךָ הַרְג וְכִלְיוֹן: וְהִתְמַכְּרֶתָם. בְּלַעֲזִי
 אִיפּוּרוֹנְדְרִי"ץ וּוִי"ש (און אִיהֶר וועט זיך אַליין
 פֶּעֶרְקִיפֶען), וְלֹא יִתְכֵן לְפָרֵשׁ "וְהִתְמַכְּרֶתָם",
 בְּלִשׁוֹן 'וְנִמְכְּרֶתָם' עַל יְדֵי מוֹכְרִים אֲחֵרִים, מִפְּנֵי
 שְׁנֵאֲמַר אַחֲרָיו: "וְאִין קִנְיָה": (סט) לְכָרַת אֶת־בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל. שִׁיקְבְּלוּ עֲלֵיהֶם אֶת הַתּוֹרָה בְּאֵלָה

קִימָא דִּי פִקִּיד יִי יֵת מֹשֶׁה לְמַגֹּזֵר
עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּאַרְעָא דְמוֹאָב
בַּר מִקִּימָא דִּי גִזֵּר עִמָּהוֹן בְּחֹרֵב:
א וְקִרָא מֹשֶׁה לְכָל יִשְׂרָאֵל וְאָמַר
לְהוֹן אַתּוֹן חֲזַתּוֹן יֵת כָּל דִּי עֲבַד
יִי לְעִינִיכּוֹן בְּאַרְעָא דְמִצְרַיִם
לְפָרְעָה וּלְכָל עֲבֹדוֹהִי וּלְכָל
אַרְעָה: ב נָסִי וּבְרַבִּינָא דִּי חֲזָא
עֵינִיד אַתִּינָא וּמוֹפְתִינָא וּבְרַבִּינָא
הָאֲנוּן: ג וְלֹא יָהֵב יִי לְכוּן לְפָא
לְמַדַּע וְעֵינִין לְמַחְזִי וְאֲדַנִּין
לְמִשְׁמַע עַד יוֹמָא הַדִּין:
ד וּדְבָרִית יִתְכוּן אַרְבַּעִין שְׁנִין
בְּמִדְבָרָא לֹא בְלִיאַת פְּסוּתְכוּן
מִנְכוּן וּמִסְנָדָא לֹא עֲדוּ מַעַל רִגְלָךְ:
ה לְחִמָּא לֹא אַכְלַתּוֹן וְחִמְרַת
וְעַתִּיק לֹא שְׁתִּיתּוֹן בְּדִיל דְתִדְעוֹן
אַרִי אָנָא יִי אֲלֵהֲכוּן: ו וְאַתִּיתּוֹן
לְאַתְרָא הַדִּין וּנְפַק סִיחוֹן מִלְפָּא
דְחֻשְׁבוֹן וְעוּג מִלְפָּא דְמַתְנָן
לְקַדְמוֹתָנָא לְאַגְחָא קִרְבָּא
וּמְחֹנוֹן: ז וּנְסַבְנָא יֵת אַרְעֵהוֹן
וְיִהְבֵּנָה לְאַחְסָנָא לְשִׁבְטָא דְרֵאוּבֵן
וּלְשִׁבְטָא דְגַד וּלְפִלְגוֹת שִׁבְטָא
דְמְנַשֶּׁה: ח וְתִטְרוּן יֵת פְּתַגְמִי

וּלְגַדִּי וְלַחֲצֵי שִׁבְטֵי הַמְּנַשִּׁי: ח וְשִׁמְרֹתֶם אֶת־דְּבָרֵי הַבְּרִית הַזֹּאת

רש"י

וגו', היום הזה הכנתי שא אתם דבקים וחפצים
במקום: (ו) ותבאו אל-המקום הזה. עתה אתם
רואים עצמכם בגדלה וכבוד, אל תבועטו במקום
ואל ירום לבבכם, ושמרתם את דברי הברית הזאת.
דבר אחר: "ולא נתן ה' לכם לב לדעת", (ע"ז ה)
שאינ אדם עומד על סוף דעתו של רבו וחקמת
משנתו עד ארבעים שנה, ולפיכך לא הקפיד
עליכם המקום עד היום הזה, אבל מכאן ואילך
יקפיד, ולפיכך: (ח) ושמרתם את-דברי הברית
הזאת וגו':

חסלת פרשת תבא

אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה לְכַרֵּת אֶת־בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל בְּאַרְץ מוֹאָב מִלְבַּד הַבְּרִית אֲשֶׁר־
כָּרַת אִתְּם בְּחֹרֵב כַּמּוֹץ: פ שִׁבְעִי כַּמּוֹץ א וַיִּקְרָא
מֹשֶׁה אֶל־כָּל־יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֲתֶם
רְאִיתֶם אֵת כָּל־אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה לְעֵינֵיכֶם
בְּאַרְץ מִצְרַיִם לְפָרְעָה וּלְכָל־עֲבָדָיו וּלְכָל־
אַרְצוֹ: ג הַמַּסּוֹת הַגְּדֹלֹת אֲשֶׁר רָאוּ עֵינֶיךָ
הָאֵתֹת וְהַמּוֹפְתִים הַגְּדֹלִים הָהֵם: ד וְלֹא־נָתַן
יְהוָה לָכֶם לֵב לְדַעַת וְעֵינַיִם לִרְאוֹת וְאָזְנַיִם
לִשְׁמָע עַד הַיּוֹם הַזֶּה כַּמּוֹץ: ה וְאוֹלַךְ אֶתְכֶם
אַרְבַּעִים שָׁנָה בַּמִּדְבָּר לֹא־בָלוּ שְׁלֹמֹתֵיכֶם
מֵעַלְיֶכֶם וְנַעַלְךָ לֹא־בָלְתָה מֵעַל רִגְלֶךָ: ו לֶחֶם
לֹא אָכַלְתֶּם וַיַּיִן וְשִׁכָר לֹא שְׁתִּיתֶם לְמַעַן
תִּדְעוּ כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: ז מִפְּטִיר ו וְתָבֹאוּ
אֶל־הַמָּקוֹם הַזֶּה וַיֵּצֵא סִיחֹן מִלֶּךְ־חֻשְׁבוֹן וְעוּג
מִלֶּךְ־הַבָּשָׁן לְקַרְאֲתָנוּ לְמַלְחָמָה וַנִּבְּרַם כַּמּוֹץ:
ח וַנִּקַּח אֶת־אַרְצָם וַנִּתְּנָה לְנַחֲלָה לְרֵאוּבֵנִי

ובשבועה: מלבד הברית. קללות שבתורת כהנים
שנאמרו בסיני: (ג) ולא נתן ה' לכם לב לדעת.
להפיר את חסדי הקדוש ברוך הוא, ולידבק בו:
עד היום הזה. שמעתי שאותו היום שנתן משה
ספר התורה לבני לוי, כמו שנאמר: (לקמן לא)
"ויתנה אל הכהנים בני לוי", באו כל ישראל לפני
משה ואמרו לו: משה רבינו, אף אנו עמדנו בסיני,
וקבלנו את התורה ונתנה לנו, ומה אתה משליט
את בני שבטך עליה, ויאמרו לנו יום מחר: לא
לכם נתנה, לנו נתנה? ושםח משה על הדבר, ועל
זאת אמר להם: (לעיל כז) "היום הזה נהיית לעם

וְעִשְׂיֹתֶם אֹתָם לְמַעַן תִּשְׁכְּלוּ אֵת כָּל־אֲשֶׁר קִיָּמָה הָדָא וְתַעֲבֹדוּן יְתַהוֹן בְּדִיל דְּתַצְלַחוּן יַת כָּל דִּי תַעֲבֹדוּן :
 תַּעֲשׂוּן כְּסִי: פכפ

פ פ פ

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לְפָנָי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

עִזְחִיִּים הִיא לְמַחְזִיקִים בָּהּ, וְתַמְכִּיהָ מֵאֲשֶׁר. דְּרַכִּיהָ דְּרַכִּי־נַעַם, וְכָל־נְתִיבֶיהָ שְׁלוֹם. אַרְךָ יָמִים בִּימִינָהּ, בְּשִׂמְלָהּ עֵשֶׂר וְכָבוֹד. יֵי חַפְזָן לְמַעַן צְדָקוֹ, יַגְדִּיל תּוֹרָה וַיֵּאדִיר:

מדייקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת שלישי התחנות של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרות כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרות לפנייה

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנַבִּיאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדַבְרֵיהֶם הַנְּאֻמִּים בְּאֵמַת בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבַמֹּשֶׁה עַבְדּוֹ וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבְנַבִּיאֵי הָאֵמַת וְצַדִּיק:

הפטרות כי תבוא כישעיה פרק 8

8 א קוּמִי אוּרִי כִּי בָּא אוֹרְךָ וּכְבוֹד יְהוָה עֲלֶיךָ זָרַח: ב כִּי־הִנֵּה הַחֹשֶׁךְ יִכְסֶה־אֶרֶץ וְעָרְפֵל לְאֻמִּים וְעֲלִיף יוֹרַח יְהוָה וּכְבוֹדוֹ עֲלֶיךָ יֵרָאֶה: ג וְהִלְכּוּ גוֹיִם לְאוֹרְךָ וּמַלְכִים לִנְגָה זָרְחָךְ: ד שְׂאִי־סָבִיב עֵינֶיךָ וּרְאֵי כָלֶם נִקְבְּצוּ בְּאוֹרְךָ בְּנֵיךָ מֵרְחוֹק יָבֹאוּ וּבְנִתֶיךָ עַל־צֵד תֵּאֱמָנָה: ה אַז תֵּרְאִי וְנִהְרַת וּפְתַח וּרְחַב לְבַבְךָ כִּי־יִהְיֶה עֲלֶיךָ הַמֶּזֶן יָם חֵיל גוֹיִם יָבֹאוּ לָךְ: ו שְׁפַעַת גַּמְלִים תִּכְסֹּף בְּכָרִי מִדִּין וְעִיפָה כָלֶם מִשְׁבָּא יָבֹאוּ זָהָב וּלְבֹנָה יִשְׂאוּ וּתְהַלֹּת יְהוָה יִבְשְׂרוּ: ז כִּלְצֹאן קָדָר יִקְבְּצוּ לָךְ אֵילֵי נְבוֹת יִשְׂרָתְנֶךָ יַעֲלוּ עַל־רְצוֹן מִזְבְּחֵי וּבֵית תִּפְאָרְתִּי אֲפָאֵר: ח מִי־אֵלֶּה כַּעֲב תְּעוֹפִינָה וּכְיוֹנִים אֶל־אַרְבְּתֵיהֶם: ט כִּי־לִי אֵיִים יִקְוּ וְאֲנִיֹת תִּרְשִׁישׁ בְּרֵאשִׁינָה לְהַבִּיא בְּנֵיךָ מֵרְחוֹק כַּסְפָּם וּזְהָבָם אֹתָם לְשֵׁם יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וּלְקַדּוֹשׁ יִשְׂרָאֵל כִּי פִאֲרָךְ: י וּבָנוּ בְּנֵי־נֶכֶד חֲמִיתֶךָ וּמַלְכֵיהֶם יִשְׂרָתְנֶךָ כִּי בְּקִצְפִי הִבִּיתֶךָ וּבְרְצוֹנִי רַחֲמֶיךָ: יא וּפְתַחוּ שַׁעְרֶיךָ תָּמִיד יוֹמָם וְלַיְלָה לֹא יִסְגְּרוּ לְהַבִּיא אֵלֶיךָ חֵיל גוֹיִם וּמַלְכֵיהֶם נְהוּגִים: יב כִּי־הִגּוּי וְהַמְּלִכָה אֲשֶׁר לֹא־עֲבַדְתֶּךָ יִאֲבְדוּ וְהַגּוֹיִם חָרַב יַחֲרֹבוּ: יג כְּבוֹד הַלְּבָנוֹן

אֱלֹהֵיךָ יָבֹוא בְּרוּשׁ תִּדְהָר וּתְאִשּׁוּר יַחַדְו לְפָאָר מְקוֹם מְקַדְשֵׁי וּמְקוֹם רַגְלֵי אֲכַבְד: י' וְהִלְכוּ
 אֱלֹהֵיךָ שְׁחוּחַ בְּנֵי מַעֲנִיךָ וְהִשְׁתַּחֲוּוּ עַל־כַּפּוֹת רַגְלֵיךָ כָּל־מְנַאֲצֶיךָ וּקְרָאוּ לְךָ עֵיר יְהוָה צִיּוֹן
 קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל: טו תַּחַת הַיּוֹתֵךְ עֲזוּבָה וּשְׁנוּאָה וְאִין עוֹבֵר וּשְׁמַתִּיךָ לְגֵאוֹן עוֹלָם מְשׁוּשׁ
 דָּוָר וְדוֹר: טז וַיִּנְקַתְּ חֶלֶב גּוֹיִם וְשֵׁד מְלָכִים תִּינְקִי וַיְדַעַתְּ כִּי אֲנִי יְהוָה מוֹשִׁיעֶךָ וּגְאֻלְךָ
 אֲבִיר יַעֲקֹב: יז תַּחַת הַנְּחֻשֶׁת אָבִיא זָהָב וְתַחַת הַבְּרֹזֶל אָבִיא כֶּסֶף וְתַחַת הָעַצִּים נְחֻשֶׁת
 וְתַחַת הָאֲבָנִים בְּרֹזֶל וּשְׁמַתִּי פְקַדְתֶּךָ שְׁלוֹם וּנְגִשֶׁיךָ צְדָקָה: יח לֹא־יִשְׁמַע עוֹד חָמָס בְּאַרְצֶךָ
 שׁוֹד וְשֹׁבֵר בְּגִבּוֹלֶיךָ וּקְרָאת יִשׁוּעָה חוֹמֹתֶיךָ וּשְׁעָרֶיךָ תִּהְיֶה: יט לֹא־יְהִי־לְךָ עוֹד הַשְׁמֵשׁ
 לְאוֹר יוֹמָם וּלְלַגְנָה תִּירַח לֹא־יֵאֵיר לְךָ וְהָיָה־לְךָ יְהוָה לְאוֹר לְאוֹר עוֹלָם וְאֱלֹהֶיךָ לְתַפְאֲרֶתְךָ:
 כ לֹא־יָבֹוא עוֹד שְׁמֵשֶׁךְ וַיִּרְחַךְ לֹא יֵאֶסֶף כִּי יְהוָה יְהִי־לְךָ לְאוֹר עוֹלָם וּשְׁלָמוֹ יָמֵי אָבְלֶךָ:
 כא וְעַמּוֹךְ כָּלֶם צְדִיקִים לְעוֹלָם יִירָשׁוּ אֶרֶץ נֹצֵר מִפְּעֵי מַעֲשֵׂה יְדֵי לְהַתְּפָאָר: כב הַקָּמֹן יְהִיָּה
 לְאֵלֶיךָ וְהַצֵּעִיר לְגוֹי עֲצוּם אֲנִי יְהוָה בְּעֵתָה אֲחִישְׁנָה:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בְּרוּךְ אַתָּה יי, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צְדִיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת,
 הָאֵל הַנּוֹאֵמָן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַבֵּר וּמְקַיֵּם, שְׁפָל דְּבָרָיו אֱמֶת וְצָדֵק:
 נֹאֲמָן, אַתָּה הוּא יי אֱלֹהֵינוּ וְנֹאֲמָנִים דְּבָרֶיךָ, וְדָבַר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אַחֲזוֹר לֹא
 יָשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מֶלֶךְ נֹאֲמָן וְרַחֲמָן אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הָאֵל
 הַנּוֹאֵמָן בְּכָל דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיֵּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נַפְשׁ תּוֹשִׁיעַ וּתְשַׁמַּח בְּמַהֲרָה
 בְּיָמֵינוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יי. מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִנְיָה:

שְׁמַחֲנוּ, יי אֱלֹהֵינוּ, בְּאַלְיָהוּ הַנְּבִיא עֲבָדֶךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֶךָ,
 בְּמַהֲרָה יָבֹוא וַיַּגֵּל לְבָנוּ, עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנְחָלוּ עוֹד
 אַחֲרָיִם אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בְשֵׁם קְדֻשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שְׁלֹא יִכָּבֵה נֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:
 בְּרוּךְ אַתָּה יי, מִגֵּן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שְׁנַתְּ לָנוּ
 יי אֱלֹהֵינוּ לְקַדְשָׁה וְלִמְנוּחָה, לְכָבוֹד וּלְתַפְאֲרָת. עַל הַכֹּל, יי אֱלֹהֵינוּ
 אֲנַחְנוּ מוֹדִים לְךָ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ. יִתְבָּרַךְ שְׁמֶךָ בְּפִי כָּל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם
 וָעֶד: בְּרוּךְ אַתָּה יי, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

לוח זמנים לשבוע פרשת תבוא בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שישי

יצאת שבת	כניסת שבת	צאת הכוכבים		שקיעה		סוף זמן תפילה		סוף זמן קריאת שמע				זריחה		מדינה ועיר
		ו	א	ו	א	ו	א	אדמוה"ז		מג"א		ו	א	
								ו	א	ו	א			
19:28	18:22	19:12	19:22	18:40	18:50	9:40	9:38	8:33	8:30	7:28	7:23	5:10	5:03	אוסטריה וינה
18:37	17:40	18:24	18:20	17:58	17:54	10:28	10:31	9:32	9:36	8:44	8:48	6:43	6:51	אוסטרליה מלבורן
19:27	18:23	19:11	19:21	18:41	18:50	9:44	9:43	8:37	8:35	7:36	7:31	5:16	5:10	אוקראינה אודסה
19:14	18:07	18:57	19:07	18:25	18:35	9:24	9:23	8:17	8:15	7:12	7:08	4:55	4:48	אוק. דנייפרופטרובסק
19:44	18:35	19:27	19:38	18:53	19:04	9:49	9:47	8:41	8:38	7:32	7:27	5:17	5:10	אוקראינה ז'יטומיר
19:38	18:29	19:20	19:31	18:47	18:57	9:42	9:40	8:34	8:31	7:25	7:19	5:10	5:02	אוקראינה קייב
19:50	18:46	19:34	19:44	19:04	19:13	10:09	10:08	9:03	9:00	8:02	7:58	5:42	5:36	איטליה מילאנו
19:11	18:16	18:59	18:55	18:34	18:30	11:00	11:03	10:04	10:08	9:18	9:22	7:15	7:21	ארגנטינה ב. איירס
19:20	18:21	19:06	19:14	18:39	18:47	9:55	9:54	8:50	8:48	7:57	7:54	5:33	5:28	ארה"ב בולטימור
19:13	18:13	18:59	19:07	18:31	18:39	9:44	9:43	8:39	8:37	7:44	7:41	5:21	5:16	ארה"ב ברוקלין נ.י.
18:59	18:03	18:46	18:53	18:21	18:27	9:43	9:43	8:39	8:38	7:51	7:49	5:25	5:22	ארה"ב לוס אנג'לס
19:17	18:24	19:05	19:10	18:42	18:47	10:14	10:15	9:11	9:11	8:27	8:26	6:01	5:58	ארה"ב מיאמי
19:53	18:52	19:38	19:47	19:10	19:18	10:20	10:19	9:14	9:12	8:18	8:15	5:55	5:50	ארה"ב מישגן
19:13	18:14	18:59	19:07	18:32	18:39	9:45	9:44	8:40	8:38	7:46	7:43	5:23	5:18	ארה"ב ניו ג'רסי
19:10	18:09	18:55	19:04	18:27	18:35	9:39	9:39	8:34	8:33	7:39	7:37	5:17	5:12	ארה"ב ניו הייבן
19:09	18:08	18:54	19:03	18:26	18:34	9:38	9:37	8:32	8:30	7:36	7:33	5:14	5:09	ארה"ב שיקאגו
18:29	17:37	18:18	18:16	17:55	17:54	10:11	10:13	9:13	9:16	8:31	8:34	6:19	6:24	ברזיל סאן פאולו.
18:16	17:24	18:04	18:03	17:42	17:41	9:57	9:59	8:59	9:02	8:18	8:21	6:05	6:09	ברזיל ריו דה ז'נרו
19:42	18:32	19:25	19:36	18:50	19:01	9:43	9:41	8:35	8:32	7:23	7:17	5:10	5:02	בריטניה לונדון.
19:58	18:45	19:39	19:51	19:03	19:14	9:51	9:48	8:42	8:38	7:25	7:17	5:15	5:06	בריטניה מנצ'סטר
20:04	18:55	19:46	19:57	19:13	19:23	10:09	10:07	9:01	8:58	7:53	7:47	5:37	5:30	גרמניה פרנקפורט
18:43	17:48	18:31	18:37	18:06	18:12	9:33	9:32	8:29	8:28	7:42	7:41	5:16	5:13	ישראל באר שבע
18:44	17:37	18:32	18:38	18:07	18:13	9:31	9:31	8:27	8:26	7:39	7:38	5:13	5:10	ישראל חיפה
18:42	17:25	18:29	18:36	18:05	18:11	9:30	9:30	8:26	8:25	7:39	7:38	5:13	5:10	ישראל ירושלים
18:44	17:47	18:32	18:38	18:07	18:13	9:32	9:32	8:28	8:27	7:41	7:39	5:15	5:12	ישראל תל אביב
19:35	18:30	19:19	19:29	18:48	18:57	9:50	9:49	8:43	8:41	7:41	7:36	5:22	5:15	מולדובה קישינב
19:25	18:34	19:14	19:18	18:52	18:56	10:30	10:31	9:28	9:28	8:47	8:47	6:20	6:19	מקסיקו מקסיקו
19:10	18:21	19:00	19:02	18:39	18:41	10:33	10:35	9:33	9:35	8:55	8:56	6:31	6:33	סינגפור סינגפור
19:21	18:09	19:02	19:14	18:27	18:38	9:18	9:17	8:10	8:07	6:57	6:50	4:45	4:36	פולין ורשא
20:08	19:04	19:52	20:02	19:22	19:31	10:26	10:26	9:20	9:18	8:19	8:15	5:59	5:53	צרפת ליאון
20:26	19:19	20:09	20:20	19:37	19:47	10:35	10:34	9:28	9:25	8:22	8:17	6:05	5:58	צרפת פריז.
19:41	18:38	19:26	19:35	18:56	19:05	10:04	10:03	8:58	8:56	8:00	7:57	5:39	5:33	קנדה טורונטו
19:21	18:18	19:06	19:15	18:36	18:45	9:40	9:39	8:34	8:31	7:33	7:29	5:13	5:07	קנדה מונטריאול
20:26	19:09	20:05	20:19	19:27	19:39	10:09	10:07	9:00	8:56	7:35	7:25	5:31	5:21	רוסיה מוסקבה.
20:25	19:06	20:04	20:18	19:24	19:37	10:01	9:59	8:51	8:47	7:20	7:07	5:21	5:10	רוסיה רוסטוב
19:57	18:51	19:41	19:51	19:09	19:19	10:11	10:09	9:04	9:01	8:01	7:56	5:42	5:36	שוויץ ציריך

1. הזמנים המצוינים בלוח הזמנים הם על פי החישובים שנערכו בספר "זמנים כהלכה" מאת הרב יהודה לוי.
2. כל הזמנים הם על פי השעון הרגיל, במדינות בהם נהוג "שעון קיץ" (גם בישראל), צריך להוסיף שעה בתאריכים בהם נהוג שעון הקיץ.
3. זמן שקיעת החמה הוא לפי חישוב השקיעה הנראית.
4. זמן צאת הכוכבים הוא על פי שיטת אדמו"ר הזקן.
5. המשבצות הריקות הם בגלל קושי טכני לחשב באותו תאריך, את הזמן המדויק של עלות השחר והזמנים הנובעים מכך במקומות אלו.

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצעידנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מפף כל־אויב ואורב ולסטים וחיזת רעות בדרך ומפל־פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל־מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל־רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל־פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

בחסות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו **שרח (אולגה)** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום הלוי וזוגתו אורלי

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית, שמעי' הלוי, אילת, יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

FAX: (972) 3 9606108

ת.ד. 373 כפר חב"ד 72915 ישראל - P.O.B 373 Kfar Chabad 72915 Israel

E-mail: OrHachasidus@DvarMalchus.Org * USA@DvarMalchus.Org

Internet: www.otzar770.com * www.lahak.org

❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il 08-8502772 פקס

Dvar Malchus

Issue # 00075

26/08/2007